

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

2025

**The future of European
competitiveness:
Report by Mario Draghi a ďalšie
správy EÚ.
Nastavenie zrkadla a kontra-návrhy**

Autorský kolektív

ALIANCIA
SEKTOROVÝCH RÁD

NÁRODNÝ PROJEKT

Rozvoj odborných kapacít sociálnych partnerov

Typ projektu: Neinvestičný

Termín realizácie projektu: 10/2023 – 01/2029

ITMS projektu: 401401DWB3

Autorský kolektív

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK	4
ÚVOD	6
1 Aktuálne výzvy európskej ekonomiky	9
1.1 Európa v súčasnom svete	9
1.2 Európska inovačná medzera	11
1.3 Dekarbonizácia a konkurencieschopnosť	12
1.4 Bezpečnosť a strategické závislosti	16
1.5 Financovanie investícií	19
1.6 Inštitucionálny rámec EÚ	20
2 Predstavenie inštitucionálnych návrhov	23
2.1 Mario Draghi: Budúcnosť európskej konkurencieschopnosti	23
3 Enrico Letta: Omnoho viac než trh	78
3.1 Piata sloboda na podporu výskumu, inovácií a vzdelávania na jednotnom trhu	78
3.2 Jednotný trh pre financovanie strategických cieľov	81
3.3 Voda a biomateriály	88
3.4 Strategickejšie verejné obstarávanie	88
3.5 Rozsah jednotného trhu je kľúčový	90
3.6 Infraštruktúra a služby na podporu sektora	91
3.7 Kybernetická bezpečnosť a digitálna suverenita	93
3.8 Jednotný trh pre obranný priemysel	96
3.9 Využitie jednotného trhu na posilnenie odolnosti v oblasti zdravia	98
3.10 Jednotný trh ako katalyzátor pre bezproblémovú a udržateľnú dopravu v EÚ	99
3.11 Udržateľný jednotný trh pre všetkých	101
3.12 Sloboda odísť a sloboda ostať	102
3.13 Podpora regiónov v hospodárskom úpadku alebo stagnácii	103

3.14	Posilnenie digitálnych infraštruktúr a zručností.....	104
3.15	Investovanie do služieb vo verejnom záujme	105
3.16	Zriadenie európskej pracovnej skupiny pre dostupnosť bývania.....	105
3.17	Posilnenie sociálneho rozmeru jednotného trhu	106
3.18	Otvoriť prínosy mobility väčšiemu počtu ľudí.....	106
3.19	Posilniť sociálnu ochranu a modernizovať mobilitu.....	107
3.20	Zabrániť pretekcom ku dnu	107
3.21	Zachovať a rozvíjať európske sociálne trhové hospodárstvo	108
3.22	Uvoľniť potenciál európskych malých a stredných podnikov	109
3.23	Európsky obchodný zákonník pre jednoduchší jednotný trh.....	109
3.24	Urýchlenie integrácie na jednotnom trhu so službami.....	110
3.25	Riešenie daňovej fragmentácie s cieľom posilniť jednotný trh	110
3.26	Harmonizácia nepriamych daní	111
3.27	Jednotný trh pre spotrebiteľov	111
3.28	Rovnaký prístup k tovaru a službám	112
3.29	Informácie a dôvera	112
3.30	Lepšia ochrana pred nekalými praktikami	113
3.31	Bezpečnosť produktov	113
3.32	Lepšia kompenzácia za stratu alebo škodu	113
3.33	Rýchly a úspešný jednotný trh	114
3.34	Zlepšenie kvality návrhov na jednotnom trhu	114
3.35	Zlepšenie prijímania pravidiel vďaka informovanému rozhodovaniu.....	115
3.36	Implementácia pravidiel EÚ s účinnosťou a efektívnosťou.....	116
3.37	Posilnenie vymáhania pravidiel	116
3.38	Zjednodušenie predpisov pre dynamickejší jednotný trh.....	117
3.39	Jednotný trh za svojimi hranicami	117

3.40	Odolný jednotný trh v novej geopolitickej situácii.....	118
3.41	Obchod ako nástroj projekcie vplyvu jednotného trhu	118
3.42	Jednotný trh ako nástroj v procese rozširovania EÚ	119
3.43	Úloha jednotného trhu pri spolupráci so strategickými partnermi	120
4	Programové vyhlásenie Európskej Komisie na roky 2024 až 2029	121
4.1	Nový plán pre udržateľnú prosperitu a konkurencieschopnosť Európy	121
4.2	Nová éra európskej obrany a bezpečnosti	127
4.3	Podpora ľudí, posilňovanie spoločnosti a sociálneho modelu.....	131
4.4	Potravinová bezpečnosť, voda a príroda.....	134
4.5	Ochrana demokracie a udržiavanie hodnôt.....	135
4.6	Globálna Európa: Využitie sily a partnerstiev	137
4.7	Príprava Únie na budúcnosť.....	140
5	Návrhy Európskeho orgánu pre cenné papiere a trhy (ESMA)	142
5.1	Súčasný stav kapitálových trhov v EÚ	142
5.2	Rozšírenie investičných príležitostí pre občanov EÚ	143
5.3	Podpora financovania európskych spoločností.....	144
5.4	Zlepšenie regulačnej flexibility a konzistentnosti dohľadu	144
5.5	Konkrétne odporúčania ESMA	145
6	Návrhy think-tankov a záujmových združení.....	153
6.1	Návrhy českého priemyslu	153
6.2	AI pre energetickú efektívnosť	154
6.3	Deregulácia umelej inteligencie	155
6.4	Deregulácia digitálnych služieb	159
6.5	Spravodlivá regulácia DMA	160
6.6	Zjednodušenie a zrýchlenie povolovacích procesov.....	163
6.7	Využiť potenciál umelej inteligencie	164

6.8	Podpora umelej inteligencie v sektore MSP a vo výskume.....	165
6.9	Posilniť investície do talentu	166
6.10	Konkurenčný reporting udržateľnosti (ESRS)	167
6.11	Odporúčania s potenciálom prínosu 2,8 bilióna eur pre HDP ročne	170
6.12	Potenciál ESG dlhopisov	171
6.13	Deregulácia povolání.....	172
6.14	Deregulácia platformovej práce	173
6.15	Odstrániť prekážky netarifného charakteru.....	175
6.16	Posilnenie priaznivých efektov jednotného trhu	176
6.17	Posilnenie kapitálového financovania.....	176
7	Odporúčania pre Slovensko	178
7.1	Dekarbonizácia s víziou zachovania a rozvoja automobilového sektora	180
7.2	Znižovanie energetických nákladov podporené stimulmi pre obnoviteľné zdroje energie a jadrovú energetiku	182
7.3	Diverzifikácia dodávateľských reťazcov.....	184
7.4	Zabezpečenie cenovej a dodávateľskej stability plynu	184
7.5	Podpora strategických projektov Európskej únie a účasť v nich	186
7.6	Podpora pracovnej migrácie a tvorby kvalifikovanej pracovnej sily	188
7.7	Predvídateľný a stabilný regulačný rámec	189
7.8	Harmonizácia daňovo-odvodových systémov a deregulácia pracovnej legislatívy	190
7.9	Podpora digitalizácie, vývoja a inovácií.....	191
7.10	Posilňovať pozíciu slovenského podnikateľského sektora v európskom legislatívnom procese.....	193
7.11	Vybudovanie kapitálového trhu	193
7.12	Dobudovanie jednotného trhu	195

Záver	197
Zoznam použitej literatúry	200

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

ACER – Agency for the Cooperation of Energy Regulators

CBAM – Carbon Border Adjustment Mechanism

CCfD – Carbon Contracts for Difference

CCUS – Carbon Capture, Utilisation and Storage

CRMA – Critical Raw Materials Act

DMA – Digital Markets Act (EÚ)

EIB – European Investment Bank

EDIP – Environmental Design of Industrial Products alebo European Defence Industrial Programme

EDIS – European Deposit Insurance Scheme

EMA – European Medicines Agency

EMP – European Maritime Programme / European Market Programme (podľa kontextu)

EÚ – Európska únia

ERC – European Research Council

ESA – European Space Agency alebo Employment and Social Affairs

ESG – Environmental, Social, Governance (kritériá udržateľnosti)

ESMA – European Securities and Markets Authority

ESRS – European Sustainability Reporting Standards

ETS – Emissions Trading System

FDI – Foreign Direct Investment

FSR – Financial Stability Report (ECB / medzinárodný kontext)

HDP – Hrubý domáci produkt

HERA – Health Emergency Response Authority (EÚ)

IPCEI – Important Projects of Common European Interest

JCA – Joint Clinical Assessment

LNG – Liquefied Natural Gas

MFF – Multiannual Financial Framework

MMF – Medzinárodný menový fond

MSP – Malé a stredné podniky

NATO – North Atlantic Treaty Organization

NCT – Net Carbon Transfer / National Competence Test (kontext)

NTB – Non-Tariff Barriers (netarifné prekážky)

OZE – Obnoviteľné zdroje energie

QMV – Qualified Majority Voting

R&D – Research and Development

SEC – U.S. Securities and Exchange Commission

SMET – (potrebujem kontext) Small and Medium Enterprises and Trades

STEM – Science, Technology, Engineering, Mathematics

TEN-T – Trans-European Transport Network (Transeurópska dopravná sieť)

TSI – Technical Specifications for Interoperability (EÚ – železničné normy)

VET – Vocational Education and Training

ÚVOD

Európska únia vstupuje do rozhodujúceho desaťročia, ktoré preverí odolnosť jej hospodárskeho modelu, schopnosť reagovať na globálne transformácie a ochotu prijať reformy nevyhnutné pre udržanie prosperity. Téma konkurencieschopnosti sa tak stáva nielen ekonomickou otázkou, ale aj politickou a strategickou výzvou, ktorá určí postavenie Európy vo svete po roku 2030. Po troch dekádach relatívnej stability čelí európsky projekt kumulácii kríz – energetickej, geopolitickej, technologickej i demografickej. Zároveň však disponuje potenciálom, ktorý mu umožňuje opätovne sa stať motorom inkluzívneho a udržateľného rastu. Cieľom tejto analýzy je preto identifikovať hlavné faktory, ktoré podmieňujú dlhodobú konkurencieschopnosť Európy, a predstaviť návrhy riešení, ktoré môžu prispieť k jej obnove.

Konkurencieschopnosť v európskom kontexte neznamena len schopnosť firiem obstať na globálnom trhu. Ide o širší pojem, ktorý zahŕňa produktivitu, inovačný potenciál, kvalitu inštitúcií, dostupnosť infraštruktúry, vzdelanostnú úroveň i sociálnu stabilitu. Európsky model rastu sa od počiatku spájal s úsilím o rovnováhu medzi ekonomickou efektívnosťou a sociálnou súdržnosťou. Tento model umožnil členským štátom dosiahnuť vysokú životnú úroveň, právny štát a environmentálnu zodpovednosť, no zároveň sa stal menej dynamickým a pomalšie reagujúcim na technologické zmeny. Práve napätie medzi stabilitou a inováciou dnes určuje, či si Európa dokáže zachovať svoju globálnu váhu.

V uplynulých dvoch dekádach sa rozdiel v hospodárskom výkone medzi EÚ a jej hlavnými konkurentmi prehĺbil. Spojené štáty, Čína, ale aj nové ázijské ekonomiky investujú masívne do výskumu, digitalizácie, obrany a priemyselnej politiky, zatiaľ čo Európa sa často obmedzuje na reaktívne opatrenia. Kým v minulosti profitovala z lacnej energie, otvoreného obchodu a geopolitickej stability, dnes čelí rastúcim cenám energií, fragmentácii globálnych trhov a neistote vyplývajúcej z vojny na Ukrajine a napätia medzi USA a Čínou. Tieto zmeny si vyžadujú strategickú odpoveď, ktorá presiahne rámec krátkodobých politík a vytvorí základy novej éry európskeho rastu.

Súčasná diskusia o konkurencieschopnosti Európy nadobudla nový rozmer po publikovaní správy Maria Draghiho „The Future of European Competitiveness“ a správy Enrica Letta o budúcnosti jednotného trhu. Oba dokumenty spoločne načrtávajú víziu reformovanej Európskej únie, ktorá je schopná konať rýchlejšie, investovať viac a koordinovať svoje politiky

v rozsahu porovnateľnom s hlavnými svetovými ekonomikami. Ich odporúčania smerujú k prepojeniu hospodárskej, energetickej, technologickej a fiškálnej politiky do jedného súdržného rámca.

Táto analýza poukazuje na to, že problém európskej konkurencieschopnosti nemožno riešiť izolovane. Nízka produktivita, nedostatočné investície, byrokracia či fragmentácia trhu nie sú samostatné fenomény, ale navzájom prepojené symptómy širšieho systémového problému. Európska ekonomika potrebuje nové zdroje rastu, ktoré budú založené na inováciách, technológiách a ľudskom kapitáli, no zároveň musí zachovať princípy, ktoré ju odlišujú – sociálnu inklúziu, právny štát a ekologickú zodpovednosť. Cieľom nie je kopírovať americký model, ale vytvoriť európsku alternatívu, ktorá bude rovnako konkurencieschopná, no odlišná vo svojich hodnotách a prioritách.

V tomto kontexte je dôležité zdôrazniť, že konkurencieschopnosť Európy sa neobnoví bez investícií. Napríklad Mario Draghi odhaduje, že na naplnenie strategických cieľov v oblasti energetiky, digitalizácie, obrany a inovácií bude potrebné každoročne mobilizovať dodatočne približne 750 až 800 miliárd eur. Takýto objem zdrojov presahuje možnosti verejných rozpočtov, a preto bude nevyhnutné zapojiť súkromný sektor, zjednodušiť reguláciu a odstrániť bariéry na kapitálových trhoch. Európska únia stojí pred rozhodnutím, či sa stane aktívnym tvorcom svojho osudu, alebo pasívnym pozorovateľom technologického a geopolitického preusporiadania sveta.

Téma konkurencieschopnosti má pritom aj sociálny rozmer. Bez rastu produktivity nebude možné udržať sociálny model založený na solidarite a redistribúcii. Starnutie obyvateľstva, tlak na verejné financie a rastúce výdavky na obranu či klimatické opatrenia budú vyžadovať, aby európska ekonomika vytvárala viac hodnoty s menším počtom pracujúcich. To znamená nielen digitalizovať a automatizovať, ale aj reformovať vzdelávacie systémy, podporovať rekvalifikácie a investovať do celoživotného učenia. Budúcnosť európskej konkurencieschopnosti tak závisí od schopnosti spoločnosti prispôbiť sa zmenám bez toho, aby sa stratila sociálna kohézia.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj geopolitický rozmer témy. Zosilňujúce sa mocenské súperenie medzi USA a Čínou, vojna v Európe a fragmentácia globálneho obchodu vytvárajú tlak na väčšiu hospodársku a technologickú autonómiu. Európa sa musí naučiť kombinovať otvorenosť s ochranou strategických záujmov, budovať vlastné výrobné kapacity v kľúčových

odvetviach, zabezpečiť prístup k surovinám a posilniť obranný priemysel. Bez týchto krokov hrozí, že sa stane závislou nielen energeticky, ale aj technologicky a priemyselne.

Táto analýza preto ponúka ucelený prehľad najvýznamnejších výziev a návrhov riešení, ktoré dnes formujú európsku hospodársku diskusiu. Vychádza z najnovších správ a strategických dokumentov, no ich interpretáciu prispôsobuje širšiemu kontextu hospodárskej reality, v ktorej sa nachádza nielen Európska únia ako celok, ale aj jednotlivé členské štáty, vrátane Slovenska.

1 AKTUÁLNE VÝZVY EURÓPSKEJ EKONOMIKY

Obsahom tejto kapitoly je analýza konkrétnych kľúčových výziev, ktorým v súčasnosti európska ekonomika čelí, a to interných v podobe inštitucionálneho usporiadania či regulačnej politiky, no taktiež externých výziev vyplývajúcich zo súčasného geopolitického vývoja. Kapitola predstaví hlavné symptómy a príčiny oslabovania konkurencieschopnosti vrátane stagnácie produktivity, investičného deficitu, nedostatočnej integrácie kapitálových trhov či obmedzení jednotného trhu. Identifikácia a analýza týchto výziev bude vychádzať primárne zo zistení a analýz predstavených v časti A správy Maria Draghiho o budúcnosti európskej konkurencieschopnosti.

1.1 Európa v súčasnom svete

Európa má silné predpoklady na to, aby bola vysoko konkurencieschopnou ekonomikou¹. Európsky model spája otvorený trh, vysoký stupeň hospodárskej súťaže a pevný právny rámec s politikami zameranými na sociálnu spravodlivosť a znižovanie nerovností. Vďaka tomu EÚ dosahuje vysokú úroveň integrácie, vzdelania, zdravia a environmentálnej udržateľnosti pri relatívne nízkej miere nerovnosti – približne o desať percentuálnych bodov nižšej než v USA či Číne. Osem z desiatich krajín s najvyššou mierou právneho štátu je členskými štátmi EÚ a európsky model zároveň poskytuje najrozsiahlejšiu exkluzívnu ekonomickú zónu na svete.

Napriek týmto silným stránkam sa rast EÚ spomaľuje, najmä pre klesajúcu produktivitu. Rozdiel v HDP medzi EÚ a USA sa za dve desaťročia zväčšil z 15 % na 30 %, pričom až 70 % tohto rozdielu možno vysvetliť nižšou produktivitou práce. Slabší rast produktivity prináša pomalší rast príjmov a nižší domáci dopyt – od roku 2000 rástli reálne disponibilné príjmy v USA takmer dvojnásobným tempom oproti EÚ.

Draghi tiež upozorňuje, že tri vonkajšie piliere, ktoré po studenej vojne podporovali európsky rast – priaznivý obchodný režim, lacná energia a geopolitická stabilita – sa postupne vytrácajú. Multilaterálny obchod stagnuje, prístup k lacnému ruskému plynu sa skončil a nestabilná geopolitická situácia, vrátane vojny na Ukrajine a napätia medzi USA a Čínou, zvyšuje neistotu a náklady na bezpečnosť.

¹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 7

Podľa Draghiho je preto nevyhnutné znovu naštartovať európsku produktivitu a sústrediť sa na dlhodobé faktory rastu – inovácie, vedomosti a kvalifikovanú pracovnú silu. Konkurencieschopnosť nesmie byť chápaná ako preteky o trhovú podiel ani ako obrana národných šampiónov, ale ako schopnosť tvoriť hodnotu v otvorenom, technologicky vyspelom a bezpečnom hospodárstve. Bez posilnenia produktivity a odolnosti Európa nedokáže naplniť svoje ambície v oblasti rastu, sociálnej inklúzie ani klimatickej neutrality.

Mario Draghi v tomto kontexte identifikuje tri zásadné transformácie, ktoré určia budúcu konkurencieschopnosť Európy. Zároveň varuje, že reakcie členských štátov sú zatiaľ nekoordinované – chýba jednotný prístup k priemyselnej politike, financovaniu a prepojeniu sektorových stratégií. Bez hlbšej koordinácie medzi štátmi, nástrojmi a politikami nebude EÚ schopná efektívne čeliť globálnym výzvam a obnoviť svoju hospodársku silu.

1.1.1 Akcelerácia inovácií a nové zdroje rastu

EÚ čelí tlaku z dvoch strán – oslabeniu zahraničného dopytu a silnejúcej konkurencii z Číny. Kým ešte v roku 2002 súperila čínska výroba priamo len vo štvrtine sektorov, dnes ide už o 40 %. Podiel EÚ na svetovom obchode klesá a jej postavenie v oblasti pokročilých technológií sa zhoršuje: len štyri z 50 najväčších technologických firiem sú európske. Draghi preto vyzýva na zrýchlenie inovácií, ktoré môžu obnoviť produktivitu, zvýšiť príjmy domácností a podporiť dopyt. Umelá inteligencia ponúka podľa neho jedinečnú šancu, ako túto dynamiku zvrátiť a obnoviť technologické vedenie Európy.

1.1.2 Zníženie cien energie a zosúladenie s klimatickými cieľmi

Európa musí podľa Draghiho zvládnuť transformáciu energetického systému po strate ruského plynu a zároveň pokračovať v dekarbonizácii. Aj keď ceny energií po roku 2022 klesli, elektrina je stále 2–3× drahšia a plyn 4–5× drahší než v USA. Dekarbonizácia môže byť novou výhodou, ak sa podarí spojiť rozvoj čistých technológií, cirkulárnu ekonomiku a využitie domácich zdrojov. EÚ však čelí silnej čínskej konkurencii v oblasti zelených technológií a elektromobility, podporenej rozsiahlymi subvenciami a kontrolou surovín. Úspech si preto vyžiada jednotnú a koherentnú stratégiu naprieč sektormi – od priemyslu po energetiku.

1.1.3 Reakcia na nestabilnú geopolitiku a posilnenie obrany

Globalizácia priniesla strategickú závislosť, ktorá sa dnes mení na zraniteľnosť. Zatiaľ čo EÚ závisí od Číny pri surovinách, Čína potrebuje európsky dopyt. Ostatné veľmoci však svoje

závislosti znižujú – USA investujú do domácich kapacít, Čína buduje autonómne reťazce. Európa, ktorá zostáva vysoko otvorenou ekonomikou, je týmto trendom obzvlášť vystavená. Obranný rozpočet EÚ je len tretinou amerického, čo ohrozuje jej strategickú autonómiu.

1.2 Európska inovačná medzera

Európa čelí zásadnej výzve. Jej rast sa spomaľuje v dôsledku klesajúcej produktivity aj nepriaznivého demografického vývoja². Po druhej svetovej vojne sa EÚ rýchlo doťahovala na USA, no po roku 1995 sa jej produktivita opäť vzdialila, pričom dnes predstavuje menej než 80 % americkej úrovne. Zároveň klesá počet pracujúcich: do roku 2040 sa má pracovná sila zmenšovať o dva milióny ročne. Pri zachovaní súčasného tempa rastu produktivity by sa HDP EÚ do roku 2050 prakticky nezvýšil. V kombinácii s vysokým verejným dlhom a rastúcimi výdavkami na obranu, digitalizáciu a dekarbonizáciu to predstavuje vážne riziko pre udržateľnosť verejných financií.

Hlavnou príčinou zaostávania je digitálna revolúcia, v ktorej Európa nedokázala zopakovať úspech USA. Kým Spojené štáty využili potenciál internetu a vytvorili technologických lídrov, Európa zlyhala v rozvoji a rozšírení digitálnych inovácií. V oblasti umelej inteligencie pochádza 70 % základných modelov z USA, tri americké „hyperscalery“ ovládajú vyše 65 % globálneho aj európskeho cloudového trhu a žiadna európska firma nefiguruje medzi desiatimi najväčšími investormi do kvantových technológií.

Draghi však tvrdí, že nie je neskoro. Európa môže stavať na silných pozíciách v robotike či priemyselnom AI, no kľúčové bude „vertikálne“ začlenenie umelej inteligencie do výroby. AI dokáže zvýšiť efektivitu vo farmaceutickom, automobilovom aj energetickom sektore – od vývoja liekov po optimalizáciu dodávateľských reťazcov. Potenciál produktivity je obrovský, no bez investícií do zručností hrozí, že AI prehĺbi nerovnosti. Práve vzdelávanie a rekvalifikácia sú preto kľúčom k tomu, aby bola technologická transformácia inkluzívna.

Korene inovačnej slabosti EÚ siahajú k statickej priemyselnej štruktúre a nedostatku investícií do výskumu. Zatiaľ čo v USA sa hlavné zdroje investícií presunuli z automobilového a farmaceutického priemyslu k digitálnym gigantom, v Európe ostali rovnaké. Výdavky európskych firiem na R&I predstavujú len polovicu americkej úrovne, čo udržiava tzv.

² Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 19

„strednotechnologickú pascu“. Slabá väzba medzi výskumom a komercializáciou vedie k tomu, že len tretina európskych patentov sa reálne využíva. Európa síce vyniká vo fundamentálnom výskume, no zaostáva v prepojení univerzít, startupov a investorov – žiadny z jej inovačných klastrov sa nenachádza medzi desiatimi najlepšími na svete.

Problémom je aj rozdrobenosť fiškálnych a regulačných rámcov. Verejné financovanie výskumu je rozptýlené, programy ako Horizon Europe trpia nadmernou byrokraciou a nedostatkom zamerania na prielomové technológie. Fragmentácia jednotného trhu sťažuje startupom rásť a bráni vzniku väčších kapitálových fondov. Európsky podiel na globálnych venture kapitálových zdrojoch je len 5 %, zatiaľ čo v USA 52 %. Od roku 2008 presunulo sídlo do zámoria štyridsať európskych „jednorozčcov“.

Prílišná regulácia v technologickom sektore (viac než 100 zákonov a 270 regulátorov) komplikuje podnikanie a zvyšuje náklady. Mnohé normy majú preventívny charakter, ktorý dusí inovácie. Nejednotné pravidlá pre správu dát či verejné obstarávanie navyše bránia tvorbe veľkých dátových súborov potrebných pre tréning AI.

EÚ tiež zaostáva v investíciách do infraštruktúry: chýba 200 miliárd EUR na dosiahnutie cieľov digitálnej dekády a trh zostáva rozdrobený na desiatky operátorov, čo zvyšuje náklady a znižuje návratnosť.

Podobné problémy postihujú aj farmaceutický sektor. Hoci EÚ zostáva exportným lídrom, stráca podiel v najinovatívnejších segmentoch. Pomalé schvaľovanie liekov, nižšie investície a rozdielne pravidlá prístupu k zdravotným dátam obmedzujú využitie AI aj v tejto oblasti.

Draghi preto vyzýva na zásadnú zmenu: prepojiť inovácie s priemyslom, zjednotiť trh, posilniť investície do prielomových technológií a vytvoriť prostredie, ktoré umožní európskym firmám rásť a udržať krok s technologickými veľmocami.

1.3 Dekarbonizácia a konkurencieschopnosť

Vysoké ceny energií v Európe predstavujú brzdu rastu a investícií. Približne polovica európskych firiem ich považuje za hlavnú prekážku (o 30 percentných bodov viac než v USA). Energeticky náročné odvetvia znížili od roku 2021 výrobu o 10–15 % a rastie dovoz z krajín s lacnejšou energiou³. Volatilita cien zvyšuje náklady na zaistenie rizika a neistotu

³ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 35

rozhodovania. Bez posilnenia výrobných kapacít a sietí sa môže spomaliť digitalizácia: dátové centrá už berú 2,7 % elektriny EÚ a do roku 2030 majú spotrebu zvýšiť o 28 %.

EÚ má ambicióznejšie klimatické ciele než konkurenti (–55 % emisií do 2030 oproti 1990). To prináša krátkodobé náklady: len štyri najväčšie energeticky náročné odvetvia potrebujú na dekarbonizáciu asi 500 mld. € za 15 rokov; „najťažšie znížovateľná“ doprava okolo 100 mld. € ročne v rokoch 2031–2050. EÚ je zároveň jediný veľký región s významnou cenou CO₂; bezplatné povolenky sa postupne rušia s nábehom mechanizmu uhlíkového vyrovnania na hraniciach (CBAM).

Draghi zdôrazňuje, že dekarbonizácia je príležitosťou znížiť ceny a posilniť bezpečnosť. V roku 2023 tvorili obnoviteľné zdroje približne 22 % konečnej spotreby energie v EÚ (Čína zhruba 14 %, USA zhruba 9 %). EÚ vedie v inováciách čistých technológií, pričom medzinárodná energetická agentúra odhaduje, že viac než tretina globálnych redukcí CO₂ do roku 2050 bude stáť na technológiách, ktoré sú dnes len v demonštračnej fáze.

Rizikom však je, že dopyt EÚ nepokryje európska výroba. Cieľ 42,5 % energie z obnoviteľných zdrojov do roku 2030 vyžaduje takmer stonásobenie fotovoltiky a viac než zdvojnásobenie vetra; od roku 2035 majú mať nové autá nulové emisie. Najlacnejšia technika býva často čínska. Vďaka rýchlej inovácii, nízkym nákladom a subvenciám asi štyrikrát vyšším než inde dominuje exportu čistých technológií. Do roku 2030 má mať Čína kapacitu vo fotovoltike dvojnásobok svetového dopytu a pri batériách aspoň jeho plné pokrytie, čo už zhoršuje obchodnú bilanciu EÚ.

1.3.1 Príčina vysokých cien energií

Vysoké ceny energií v Európe spôsobujú hlboké štrukturálne zmeny v ekonomike, ktoré zhoršila ešte nedávna energetická kríza⁴. Kľúčovými faktormi sú chýbajúce domáce zdroje, slabá spoločná vyjednávacía sila pri nákupe plynu a pomalé investície do infraštruktúry. Hoci je EÚ najväčším dovozcom plynu a skvapalneného plynu na svete, nedokáže túto pozíciu efektívne využiť. Počas krízy v roku 2022 dokonca vnútorná konkurencia medzi členskými štátmi prispela k zbytočnému rastu cien. Mechanizmus spoločného nákupu (AggregateEU) zatiaľ nie je povinný, a teda jeho potenciál ostáva nevyužitý.

⁴ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 43

Po strate dodávok ruského plynu sa dovoz LNG zvýšil z 20 % v roku 2021 na 42 % v roku 2023, no jeho cena je vyššia a volatilnejšia. Aj dlhodobé kontrakty sú často naviazané na spotové ceny, ktoré ovplyvňujú ázijské trhy. Výsledkom je pretrvávajúca cenová nestabilita, ktorú prehlbujú finančné špekulácie – podľa Európskeho úradu pre cenné papiere (ESMA) drží päť najväčších spoločností až 60 % pozícií na niektorých trhoch a ich krátke pozície počas krízy vzrástli o 200 %. Draghi upozorňuje, že dohľad nad týmito firmami je slabý, keďže mnohé sú oslobodené od finančného dozoru – na rozdiel od prísnejšieho systému v USA.

Európske trhové pravidlá navyše prenášajú volatilitu na koncových odberateľov. V roku 2022 určoval cenu elektriny plyn až v 63 % hodín, hoci tvoril len pätinu energetického mixu. Mechanizmy, ktoré by to mohli obmedziť (dlhodobé zmluvy či kontrakty s garantovanou cenou), sú v EÚ stále málo rozšírené.

Ďalším problémom je zdĺhavé povoľovanie nových zdrojov a sietí: výstavba veterných parkov trvá v niektorých štátoch až deväť rokov, solárnych systémov tri až štyri. Až 69 % samospráv uvádza nedostatok odborníkov pre environmentálne posudzovanie.

Konečné ceny zvyšuje aj vysoké zdaňovanie. Zatiaľ čo v USA neexistujú federálne dane na elektrinu či plyn, v EÚ predstavujú dane a poplatky veľkú časť účtov – spolu so sieťovými poplatkami až polovicu ceny pre domácnosti a dve tretiny pre priemysel. Cena emisných povoleniek navyše zvyšuje náklady na výrobu o ďalších 20–25 eur na megawatthodinu.

1.3.2 Hrozby pre európsky čistý priemysel

Hoci je Európa svetovým lídrom v inováciách čistých technológií, prichádza o náskok pre slabiny vo vlastnom inovačnom ekosystéme⁵. EÚ stojí za viac než pätinou všetkých udržateľných technológií na svete, no tempo patentovania po roku 2020 spomalilo. Podiel Európy na ranom rizikovom kapitáli pre vodík a palivové články klesol z 65 % na 10 %. Viac než polovica firiem uvádza, že najväčšou prekážkou komercializácie je nejednotná regulácia, menšie podniky zas trpia nedostatkom financovania. Výsledkom je medzera medzi EÚ a USA vo financovaní rastových fáz a v schopnosti firiem expandovať.

Európsky inovačný potenciál sa tak nepremieta do výrobných kapacít. Kým EÚ je druhým najväčším trhom pre solárnu, veternú a elektromobilovú techniku, stratila pozície v solárnej

⁵ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 46

výrobe, ktorú dnes ovláda Čína. V oblasti veterných turbín síce pokrýva 85 % domáceho dopytu, no jej globálny podiel klesol z 58 % v roku 2017 na 30 % v roku 2022. V niektorých oblastiach, ako elektrolyzéry či zachytávanie uhlíka, si EÚ udržiava technologickú výhodu, no výrobcovia čoraz častejšie presúvajú produkciu do Číny pre vyššie náklady, pomalé povoľovanie a slabý prístup k surovinám, z ktorých EÚ vyrába len 1 až 5 %.

Podľa Draghiho je hlavnou slabinou absencia priemyselnej stratégie porovnateľnej s USA či Čínou. Európske podniky čelia nestabilnému dopytu, vyšším nákladom a menším štátnym podporám. Čínske subvencie na výrobu čistých technológií sú dvojnásobné voči EÚ, zatiaľ čo americký zákon o znižovaní inflácie poskytuje stovky miliárd dolárov. Náklady výroby solárnych panelov sú v Číne o 35 až 65 % nižšie, pri batériách o 20–35 %. Odpoveďou má byť európsky Net Zero Industry Act, no jeho podpora je roztrieštená, zložitá a päť- až desaťkrát menej štedrá než v USA.

Napriek tomu sa ukazuje, že cieľená politika funguje – ako v batériovom priemysle, kde výroba v EÚ dosiahla 65 GWh a môže do roku 2030 pokryť domáci dopyt. Polovica plánovaných investícií však pochádza od neeurópskych firiem, čo podľa Draghiho ohrozuje prenos know-how a strategickú suverenitu Európy.

1.3.3 Asymetrická dekarbonizácia v doprave

Draghi upozorňuje, že najnáročnejšie odvetvia na znižovanie emisií – ako oceliarsstvo, chemický priemysel či doprava – trpia nielen vysokými cenami energií, ale aj nedostatkom verejnej podpory⁶. Z prostriedkov systému obchodovania s emisnými povolenkami smeruje na tieto odvetvia len malá časť, zatiaľ čo v Číne dostávajú výrobcovia hliníka či ocele rozsiahle dotácie – až 90 % zo 70 miliárd dolárov globálnych subvencií. Európske podniky tak čelia prísnejším cieľom, ale menšej pomoci.

V leteckej a námornej doprave navyše existuje riziko tzv. úniku uhlíka, keďže mimoeurópske trasy nie sú plne zahrnuté do systému ETS a ich ceny nereflektujú klimatický dopad. Bez rovnakých pravidiel na globálnej úrovni hrozí presun obchodných aktivít mimo EÚ. Kľúčové budú investície do nízkouhlíkových palív a nových dodávateľských reťazcov, inak sa plnenie cieľov výrazne predraží.

⁶ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 48

Doprava je zodpovedná za štvrtinu všetkých emisií, no jej emisie CO₂ sú stále vyššie než v roku 1990. Draghi kritizuje chýbajúce celoeurópske plánovanie, ktoré by spojilo energetiku, infraštruktúru, digitalizáciu a financovanie. Dopravná politika je súčasťou klimatického plánu do roku 2040, ale chýba v národných stratégiách, čo vedie k nekoordinovaným požiadavkám: výrobcovia áut musia plniť prísne limity, zatiaľ čo energetici nemajú povinnosť zabezpečiť dostatočnú kapacitu sietí.

Typickým príkladom je automobilový sektor. Cieľ nulových emisií z nových vozidiel od roku 2035 vedie k rýchlemu nástupu elektromobilov, no bez paralelného rozvoja batériovej a nabíjacej infraštruktúry. Kým EÚ spustila batérovú alianciu až v roku 2017, Čína buduje celý reťazec už od roku 2012 a je o generáciu vpred. Podiel čínskych elektromobilov v Európe vzrástol z 5 % na 15 %, zatiaľ čo európskych klesol z 80 % na 60 %.

1.4 Bezpečnosť a strategické závislosti

Hoci sú hospodárske a strategické závislosti obojstranné, Európa je zraniteľná voči nátlaku i fragmentácii svetového obchodu⁷. Až 40 % európskych importov pochádza od úzkej skupiny dodávateľov a polovica z krajín, ktoré nie sú strategickými partnermi EÚ. To znamená vysoké riziko, že geopolitické napätie môže narušiť prísun surovín či technológií. Úplné „odpojenie“ svetového obchodu sa síce v strednodobom horizonte nepredpokladá, no rastúce využívanie závislostí ako nástroja geopolitického tlaku už oslabuje európsku jednotu a zvyšuje neistotu pre investorov.

Zhoršujúce sa medzinárodné vzťahy navyše nútia Európu výrazne zvýšiť výdavky na obranu. Kontinent čelí konvenčnej vojne na východe i hybridným útokom na infraštruktúru a demokraciu, zatiaľ čo USA presúvajú svoju pozornosť do Tichomoria. Len desať členských štátov NATO v Európe dnes plní záväzok výdavkov 2 % HDP. Ak by sa ostatné pridali, obranné rozpočty by vzrástli o 60 miliárd eur ročne; Komisia odhaduje, že do roku 2034 bude treba dodatočne investovať až 500 miliárd.

Podľa Draghiho má väčšia nezávislosť svoju „poistovaciu cenu“, no tá sa dá znížiť spoluprácou. Zabezpečenie prístupu ku kritickým surovinám či polovodičom si vyžiada obrovské investície, no ich hodnota prudko rastie v čase kríz – ako ukázala strata ruského

⁷ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 50

plynu. Spoločné európske riešenia, koordinácia priorít a spolupráca aj s mimoeurópskymi partnermi sú podľa Draghiho najefektívnejším spôsobom, ako získať strategickú odolnosť bez neúnosných nákladov.

1.4.1 Vonkajšie závislosti Európy

Draghi zdôrazňuje, že prístup ku kritickým surovinám je nevyhnutný pre rozvoj čistých technológií a automobilového priemyslu, no ich dodávky sú mimoriadne koncentrované⁸. Trh s nerastmi pre energetickú transformáciu sa za päť rokov zdvojnásobil na 300 miliárd eur, pričom dopyt po lítiu vzrástol trojnásobne, po kobalte o 70 % a po nikle o 40 %. Takmer všetko spracovanie týchto surovín však kontroluje niekoľko krajín, najmä Čína, ktorá má 35 – 70 % podiel na rafinácii a čoraz častejšie využíva svoju pozíciu ako nástroj geopolitického vplyvu. Pokusy o diverzifikáciu zatiaľ neprinášajú výsledky.

Svetové mocnosti medzitým vedú preteky o kontrolu dodávateľských reťazcov, pričom Európa zaostáva. Čína masívne investuje do ťažby a spracovania v Afrike a Latinskej Amerike, USA financujú domáce kapacity prostredníctvom zákonov IRA a infraštruktúrnych programov, a Japonsko od roku 2000 systematicky investuje do zahraničných baní. EÚ je pritom podobne závislá, no chýba jej jednotná stratégia – ťažbu, obchod aj recykláciu necháva prevažne na súkromný sektor.

Strategické závislosti sa týkajú aj moderných technológií. EÚ dováža viac ako 80 % digitálnych produktov a služieb, je závislá na USA a Ázii pri výrobe čipov, procesorov či cloudových služieb. Nemá vlastné kapacity pod 22 nanometrov a až 90 % výroby čipov sa nachádza v Ázii.

Draghi preto navrhuje vytvoriť skutočnú európsku „zahraničnú hospodársku politiku“ založenú na zabezpečení surovín. Kľúčové je urýchlene realizovať Európsky akt o kritických surovinách a doplniť ho o komplexnú stratégiu pokrývajúcu celý reťazec – od ťažby po recykláciu. Odporúča sa založiť európsku platformu pre spoločné nákupy surovín, budovať strategické zásoby a posilniť „surovinovú diplomáciu“, napríklad v spolupráci s Japonskom či Austráliou.

⁸ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 52

EÚ by mala zároveň lepšie využívať vlastné zdroje. Skrátenie povolovacích procesov pre ťažbu, rozvoj recyklácie a jednotný trh s odpadom by mohli do roku 2050 pokryť väčšinu potrieb kovov pre čisté technológie. V oblasti polovodičov Draghi odporúča koordinovanú stratégiu s financovaním inovácií, podporou návrhu čipov a spoločným fondom pre priemyselné projekty v hodnote 100 miliárd eur. V telekomunikáciách má EÚ posilniť bezpečnosť výberom dôveryhodných európskych dodávateľov a podporovať ich ako strategických partnerov v obchodných rokovaniach.

1.4.2 Priemyselná kapacita v obrane

Draghi ďalej upozorňuje, že európsky obranný priemysel síce dosahuje vysoké tržby – až 135 miliárd eur v roku 2022 – a v niektorých oblastiach vyrába technológie porovnateľné s USA, no trpí nedostatkom investícií do výskumu a vývoja⁹. Európska obrana investuje do inovácií len 4,5 % svojho rozpočtu, kým USA venujú výskumu 16 % výdavkov, čo predstavuje 130 miliárd eur ročne. Takýto rozdiel ohrozuje technologickú paritu a schopnosť vyvíjať nové generácie zbraňových systémov.

Ďalším problémom je rozdrobenosť obranného priemyslu – členské štáty objednávajú zbrane samostatne, často s odlišnými štandardmi. EÚ má napríklad dvanásť typov tankov, zatiaľ čo USA len jeden, čo komplikuje interoperabilitu a logistiku, ako ukázala aj pomoc Ukrajine. Ak by štáty výrazne zvýšili výdavky, vznikol by nedostatok kapacít, pretože výrobcovia nedokážu pružne reagovať.

Podobným výzvam čelí aj európsky vesmírny sektor. EÚ síce vybudovala špičkové programy ako Galileo či Copernicus, no stráca pozíciu v komerčných nosičoch, satelitoch a raketových pohonoch. Kým USA investovali do vesmíru 73 miliárd dolárov, Európa len 15 miliárd, a Čína ju čoskoro predbehne.

Nedostatok koordinácie medzi členskými štátmi prehĺbuje rozdrobenosť. Spoločné nákupy tvoria len 18 % výdavkov na zbrojnú techniku, hoci cieľ je 35 %. Bez koordinácie nemôžu výrobcovia plánovať, čo vedie k presunu zákaziek mimo EÚ – až 78 % nákupov z rokov 2022–2023 smerovalo do tretích krajín, z toho väčšina do USA. Draghi zdôrazňuje, že spoločné

⁹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 55

projekty, ako viacúčelové tankovacie lietadlo A330 MRTT, dokazujú, že spolupráca dokáže priniesť efektívnejšie a konkurencieschopné riešenia.

1.5 Financovanie investícií

EÚ potrebuje podľa Draghiho každoročne dodatočne investovať 750 až 800 miliárd eur (teda približne 4,5 % HDP), aby dokázala naplniť svoje strategické ciele¹⁰. Ide o objem porovnateľný s niekoľkonásobkom Marshallovho plánu, no úroveň produktívnych investícií v Európe je dlhodobo nízka. Od finančnej krízy sa prehĺbil rozdiel medzi súkromnými investíciami v EÚ a USA a ani verejné výdavky tento rozdiel nevyrovnali. Európske domácnosti síce viac sporia, no ich úspory sa nepretavujú do reálnych investícií – v roku 2022 ušetrili 1,39 bilióna eur, no dosahujú nižšie výnosy ako americké domácnosti.

Podľa Draghiho by EÚ mohla tieto investície financovať bez preťaženia ekonomiky, ak sa súkromný sektor opiera o verejnú podporu. Modely Komisie a MMF ukazujú, že investičný impulz vo výške 5 % HDP by mohol zvýšiť ekonomický výkon o 6 % do 15 rokov. Krátkodobo by však vznikli mierne inflačné tlaky. Keďže 80 % investícií realizuje súkromný sektor, bude potrebné znížiť cenu kapitálu a doplniť trhové financovanie o fiškálne stimuly – napríklad daňové úľavy či cielené dotácie.

Zvýšenie investícií síce dočasne zhorší verejné financie, no vyššia produktivita môže tieto náklady kompenzovať. Ak sa súčasne podarí zvýšiť celkovú faktorovú produktivitu o 2 % v priebehu desaťročia, mohlo by to pokryť až tretinu rozpočtových výdavkov spojených s investičným plánom. Draghi preto zdôrazňuje, že investície a reformy musia ísť ruka v ruku – len tak sa podarí uzavrieť 20-percentnú produktívnu medzeru medzi EÚ a USA.

Draghi ďalej poukazuje na to, že európske finančné sprostredkovanie je menej efektívne, pretože kapitálové trhy zostávajú roztrieštené a úspory sa do nich vlievajú len v malej miere. Hlavnými slabunami sú chýbajúci jednotný dohľad a pravidlá obchodovania, nesúrodé systémy vysporiadania obchodov a nejednotné daňové a insolvenčné režimy. EÚ má aj nedostatok dlhodobého kapitálu – penzijné fondy tvoria len 32 % HDP, zatiaľ čo v USA až 142 %. Úspory domácností preto nekončia v produktívnych investíciách, čo brzdí inováciu a rast.

¹⁰ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 59

Európa sa stále spolieha na bankové úvery, ktoré sú menej vhodné pre financovanie inovatívnych firiem. Banky trpia nižšou ziskovosťou, menším rozsahom a slabou možnosťou využívať sekuritizáciu – v EÚ len 0,3 % HDP oproti 4 % v USA. To obmedzuje ich schopnosť uvoľňovať kapitál a podporovať nové investície.

Draghi zároveň zdôrazňuje, že rozpočet EÚ – len 1 % HDP – je príliš malý, rozdrobený a zameraný na tradičné oblasti, ako sú poľnohospodárstvo a kohézia. Množstvo programov a nízka ochota riskovať bránia efektívnemu financovaniu strategických cieľov, zatiaľ čo splácanie pôžičiek z fondu NextGenerationEU od roku 2028 zníži disponibilné zdroje.

1.6 Inštitucionálny rámec EÚ

Nová priemyselná stratégia pre Európu nebude úspešná bez reformy samotného fungovania EÚ¹¹. Dnešné priemyselné politiky musia spájať investície, dane, vzdelávanie, financie, reguláciu, obchod i zahraničné vzťahy do jedného strategického rámca – čo hlavní globálni konkurenti ako USA alebo Čína dokážu uplatňovať centrálne. Európske rozhodovanie je však pomalé, rozdrobené a zaťažené množstvom vetujúcich hráčov. Kým zmeny Zmlúv by EÚ posilnili, Draghi tvrdí, že už dnes možno veľa dosiahnuť cieľovými úpravami zameranými na tri ciele: zamerať sa na priority, zrýchliť rozhodovanie a zjednodušiť pravidlá.

1.6.1 Preorientovanie činnosti EÚ

V rámci reformy fungovania EÚ Draghi navrhuje vznik nového „Rámca pre koordináciu konkurencieschopnosti“, ktorý by nahradil prekrývajúce sa mechanizmy ako Európsky semester či národné energetické plány¹². Tento rámec by sa sústredil len na strategické priority, ktoré by určovala Európska rada na začiatku každého politického cyklu. Pre každú prioritu by vznikol Akčný plán s jasnými cieľmi, riadením a financovaním, do ktorého by boli zapojené členské štáty, odborníci aj súkromný sektor. Draghi navrhuje aj lepšie využitie rozpočtu EÚ – vytvoriť v ňom nový „pilier konkurencieschopnosti“, ktorý by financoval spoločné priemyselné projekty, a zaviesť nové nástroje, ako napríklad IPCEI pre priemyselnú infraštruktúru či spoločné verejno-súkromné podniky. Zároveň by sa mala posilniť zásada

¹¹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 67

¹² Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 67

subsidiarity a parlamenty členských štátov by mali aktívnejšie kontrolovať, či Komisia neprekračuje svoje právomoci.

1.6.2 Zrýchlenie činnosti EÚ

Hlasovanie kvalifikovanou väčšinou (QMV) by sa malo rozšíriť na viacero oblastí, aby bolo možné urýchliť európsky legislatívny proces¹³. Ak sa na úrovni celej Únie nepodarí dosiahnuť dohodu, môžu skupiny štátov napredovať prostredníctvom „posilnenej spolupráce“. Tento mechanizmus zachováva účasť Európskeho parlamentu aj súdnu kontrolu Súdneho dvora EÚ. Umožnil by napríklad vytvoriť spoločné pravidlá pre inovatívne firmy či zjednotený rámec pre korporátne a daňové právo v skupine ochotných štátov. Ak by to nebolo možné, zostáva krajnou možnosťou medzištátna spolupráca mimo rámca zmlúv, ktorú však Draghi považuje za menej legitímnu a riskantnú pre jednotu právneho poriadku.

1.6.3 Zjednodušenie pravidiel EÚ

Európske podniky čelia rastúcej regulačnej záťaži – EÚ prijala viac ako 13 000 legislatívnych aktov v porovnaní s 3 500 v USA¹⁴. Pravidlá sú často nejednotné, prekrývajú sa a ich vplyv sa systematicky nehodnotí. Malé a stredné podniky nesú neúmernú časť administratívnej záťaže, pričom neexistuje jednotná metodika ani definícia „malých mid-capov“. Draghi preto navrhuje vymenovať podpredsedu Komisie pre zjednodušenie, ktorý by koordinoval očistu právneho poriadku a každých päť rokov preskúmal platné predpisy. Nové zákony by sa prijímali až po dôkladnom testovaní ich dopadov.

Európska komisia by mala zaviesť jednotnú metodiku na meranie regulačných nákladov a túto metodiku by mali používať aj Rada a Parlament. Členské štáty by museli hodnotiť transpozíciu právnych predpisov rovnako, čím by sa predišlo „gold-platingu“. Draghi odporúča posilniť orgán SMET, ktorý dohliada na jednotný trh, a zredukovať počet inštitúcií, ktoré presadzujú pravidlá.

EÚ by mala naplniť sľub o 25 % znížení oznamovacích povinností a pri MSP pridať ďalšiu redukciiu až o polovicu. Nové návrhy zákonov by mali prechádzať prísnyim „testom konkurencieschopnosti“, ktorý by meral ich kumulatívne dopady vrátane administratívnych

¹³ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 68

¹⁴ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe, s. 68

nákladov. Draghi navrhuje odkladať iniciatívy, ktoré by výrazne brzdili inovácie alebo zaťažovali malé firmy, a rozšíriť zmierňujúce opatrenia aj na stredné podniky. Využívanie umelej inteligencie a digitalizácie by mohlo ďalej znížiť náklady na dodržiavanie predpisov – napríklad prostredníctvom jednotných formulárov, centralizovaného reportovania a viacjazyčného digitálneho rozhrania.

Záverom Draghi vyzýva na osvojenie si novej „kultúry zdržanlivosti“ – to znamená menej, ale kvalitnejších právnych predpisov, väčšiu dôveru v členské štáty a zjednodušenie európskej správy. Len tak sa EÚ môže stať pružnejšou, strategickejšou a schopnejšou reagovať na globálnu konkurenciu.

2 PREDSTAVENIE INŠTITUCIONÁLNYCH NÁVRHOV

Táto kapitola sa zameriava na analýzu a porovnanie najnovších európskych strategických dokumentov, ktoré spoločne formujú diskusiu o inštitucionálnej, regulačnej a trhovej budúcnosti Európskej únie. Vychádza predovšetkým zo správy Maria Draghiho o konkurencieschopnosti Európy, správy Enrica Letta o budúcnosti jednotného trhu, ako aj z programového vyhlásenia aktuálnej Európskej komisie a návrhov Európskeho orgánu pre cenné papiere a trhy (ESMA). Spoločne tieto zdroje predstavujú ucelený pohľad na to, ako by mala EÚ reagovať na rastúcu globálnu konkurenciu, technologické zmeny, potrebu hlbšej hospodárskej integrácie a nápravu inštitucionálnych problémov na európskej úrovni.

Kapitola ponúka systematický prehľad kľúčových návrhov prezentovaných v týchto dokumentoch. Ponúka takto náhľad na spoločné témy, ktoré sa v súčasnej diskusii o budúcom smerovaní EÚ opakujú – napríklad potrebu posilniť jednotný trh, urýchliť prijímanie legislatívy, zaviesť pružnejšie regulačné mechanizmy či systematicky zohľadňovať vplyv právnych predpisov na malé a stredné podniky. Text zároveň ponúka rámec na porovnanie rozdielnych prístupov Maria Draghiho a Enrica Letta k otázke európskej reformy a dopĺňa ich o pohľady Európskej komisie a ESMA, ktoré majú ambíciu tieto strategické návrhy pretaviť do konkrétnych iniciatív.

2.1 Mario Draghi: Budúcnosť európskej konkurencieschopnosti

Správa Maria Draghiho predstavuje rozsiahlu analýzu stavu európskeho hospodárstva a jeho dlhodobých vyhliadok. Európska komisia poverila bývalého prezidenta Európskej centrálnej banky Maria Draghiho, aby pripravil tento nezávislý návrh, ako reagovať na prehlbujúce sa rozdiely v hospodárskom výkone medzi Európskou úniou a jej hlavnými globálnymi konkurentmi.

Dokument má dve časti. Prvá sa zameriava na pomenovanie a vysvetlenie trendov, ktoré prispievajú k oslabeniu európskej produktivity a investícií – napríklad pretrvávajúce rozdiely medzi členskými štátmi, rozdrobený vnútorný trh, pomalý prenos inovácií do praxe či zložitá regulačné prostredie. Druhá časť ponúka hĺbkovú analýzu identifikovaných problémov a rozsiahly súbor odporúčaní, ako tieto problémy riešiť. Okrem iného navrhuje zmeny vo fungovaní kapitálových trhov, priemyselnej a inovačnej politiky, v oblasti vzdelávania, infraštruktúry či energetiky.

Správa nemá normatívny charakter – nejde o legislatívny návrh, ale o analytický podklad pre odbornú a politickú diskusiu o tom, ako prispôbiť európske hospodárstvo novým globálnym podmienkam. Jej význam spočíva v tom, že zhromažďuje a systematizuje úvahy o tom, kde sa európska ekonomika nachádza, aké riziká ju brzdia a aké možnosti má na ich prekonanie. Text tak slúži ako východisko pre ďalšie rozhodnutia o budúcom smerovaní hospodárskej politiky Európskej únie.

Zámerom tejto kapitoly je predstaviť komplexný súbor opatrení v jednotlivých oblastiach, ktoré predostiera Mario Draghi v druhej časti svojej správy.

2.1.1 Energetika

Mario Draghi zdôrazňuje, že riešenie krízy konkurencieschopnosti EÚ si vyžaduje snahu o dosiahnutie dvoch cieľov súčasne – zníženie cien energie pre konečných spotrebiteľov a zároveň urýchlenie dekarbonizácie¹⁵. Tvrdí, že úspory plynúce z prechodu na čistú energiu musia byť včas prenesené na domácnosti a podniky. Súčasne má EÚ urýchliť znižovanie emisií využitím všetkých dostupných technológií – od obnoviteľných zdrojov, jadra, vodíka, batérií a inteligentného riadenia dopytu až po CCUS (Carbon Capture, Utilisation and Storage), energetickú efektívnosť a modernizáciu infraštruktúry. Kľúčom má byť technologicky neutrálne a nákladovo efektívne riešenie. Draghi navrhuje súbor opatrení zameraných na využitie domácich zdrojov, posilnenie diverzifikácie dodávok, zlepšenie investičných stimulov a reformu cien tak, aby viac odrážali reálne náklady. Zároveň navrhuje zjednotenie pravidiel v oblastiach ako dane, prirážky a štátna pomoc, najmä pre odvetvia vystavené medzinárodnej konkurencii. Jednotlivé opatrenia sú predstavené v troch blokoch – samostatne pre plyn, elektrinu a horizontálne riešenia.

2.1.1.1 Zemný plyn

Draghi navrhuje komplexnú stratégiu deviatich opatrení pre plynárenstvo, ktorá by mala posilniť kolektívnu vyjednávaciu silu EÚ, znížiť ceny pre spotrebiteľov a urýchliť prechod na zelené plyny¹⁶. Cieľom je premeniť súčasnú fragmentovanú štruktúru trhu na integrovaný

¹⁵ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 25

¹⁶ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 25

európsky rámec, ktorý spája hospodársku efektívnosť, bezpečnosť dodávok a dlhodobú udržateľnosť.

2.1.1.1.1 Partnerstvá s dôveryhodnými dodávateľmi a dlhodobé kontrakty

Draghi upozorňuje, že EÚ nemá jednotnú stratégiu pre zabezpečenie dodávok plynu počas prechodu k bezemisnej ekonomike. Navrhuje preto dlhodobý plán na 20 rokov, ktorý by určoval, odkiaľ, v akých objemoch a za akých podmienok bude plyn zabezpečený. Tento rámec by mala koordinovať Rada ministrov pre energetiku, podobne ako ECOFIN riadi hospodársku politiku. Kľúčové je budovanie partnerstiev s dôveryhodnými dodávateľmi (napr. Nórsko, severná Afrika, USA), podporených dlhodobými zmluvami pokrývajúcimi základné množstvá potrebné počas postupného útlmu dovozov do roku 2050. Tieto zmluvy by mali byť uzatvárané spoločnosťami blízkymi konečnému spotrebiteľovi, aby sa predišlo navyšovaniu cien prostredníkmi.

Domáca produkcia, hoci v útlme – poklesla o 50 % za poslednú dekádu a o 7,2 % len v roku 2022 – by mala podľa Draghiho zostať súčasťou bezpečnostnej politiky, ako poistka voči geopolitickým rizikám a cenovým výkyvom.

2.1.1.1.2 Odklon od spotových trhov

EÚ je dnes nadmerne vystavená volatilite spotových cien LNG. Draghi preto navrhuje podporiť návrat k dlhodobým kontraktom s menšou väzbou na spotové indexy. Cena by mala vychádzať z princípu „production cost plus mark-up“, teda z reálnych výrobných nákladov s primeranou prirážkou.

Európska komisia by mala pripraviť odporúčanie pre koordinovaný postup pri vyjednávaní kontraktov, založené na transparentných údajoch o nákladoch producentov a prepravných sadzbách. Tento prístup by znížil expozíciu voči nepredvídateľným trhovým šokom a zvýšil predvídateľnosť pre priemysel.

2.1.1.1.3 Posilnenie spoločného obstarávania

Draghi presadzuje prechod od súčasného mechanizmu AggregateEU, ktorý len spája dopyt, ku skutočnému spoločnému nákupu plynu. Navrhuje vytvoriť európskeho nákupcu, podporeného finančne z EÚ, ktorý by nakupoval plyn za pevné ceny na základe princípu „náklady plus prirážka“ a následne ho predával európskym firmám formou aukcií.

Doplnkom by bol hedgingový mechanizmus garantovaný štátmi, ktorý by chránil firmy pred extrémnymi cenovými výkyvmi. Spoločnosti by platili poistné, pričom členské štáty by kryli len mimoriadne udalosti, aké nastali počas krízy v roku 2022. Takýto systém by stabilizoval trh a znížil ceny bez nutnosti trvalých dotácií.

2.1.1.1.4 Strategická infraštruktúra a skladovanie

Draghi odporúča koordinované plnenie zásobníkov medzi členskými štátmi, aby sa predišlo vnútornému konkurenčnému boju a rastu cien. Navrhuje predĺženie platnosti nariadenia o skladovaní plynu po roku 2025 a lepšiu synchronizáciu plánov naprieč EÚ.

EÚ by mala tiež využiť ukrajinské zásobníky, ktoré predstavujú približne 10 % európskej skladovacej kapacity, a podporiť ich využívanie štátnymi zárukami proti riziku.

Na strane infraštruktúry zdôrazňuje, že od roku 2022 pribudlo 70 miliárd m³ regasifikačnej kapacity LNG, čím sa znížila závislosť od ruského plynu. Draghi však upozorňuje, že nové investície musia byť strategicky cielené a flexibilné – schopné budúcej rekonverzie na zelené palivá, ako vodík alebo biometán. Financovanie má vychádzať z prístupu option value, ktorý zohľadňuje budúcu využiteľnosť infraštruktúry, nie len súčasnú návratnosť.

2.1.1.1.5 Lepšie dáta a predikcie

Kvalitné energetické dáta sú podľa Draghiho kľúčom k stabilite. Navrhuje vytvorenie centrálného európskeho dátového centra pre energiu, ktoré by zlúčilo zdroje ako ENTSO-G, ENTSO-E, ACER a Eurostat. Cieľom je zlepšiť transparentnosť, interoperabilitu a dostupnosť údajov pre tvorcov politik aj priemysel. Modelom by sa mohla stať americká Energy Information Administration, ktorá poskytuje jednotné, včasné a spoľahlivé údaje pre celý energetický sektor.

2.1.1.1.6 Regulácia finančných trhov s energiou

Draghi varuje pred špekulatívnym správaním na energetických trhoch a navrhuje jednotný európsky dohľad nad obchodovaním s energiou a derivátmi.

Spolupráca agentúr ACER a ESMA by sa mala prehĺbiť vytvorením spoločného regulačného kolégia, ktoré by malo právomoc vyšetrovať manipulácie, stanovovať limity pozícií, uplatňovať dynamické cenové stropy a zvyšovať transparentnosť v obchodovaní.

EÚ by mala rozšíriť pôsobnosť pravidiel MiFID aj na spotové trhy, zaviesť prísnejšie požiadavky na vykazovanie OTC obchodov a obmedziť tzv. ancillary activity exemption, ktorá

umožňuje veľkým energetickým firmám obchodovať bez finančného dohľadu. Počas krízy totiž takéto praktiky prispeli k neprimeraným cenovým výkyvom.

2.1.1.1.7 Dekarbonizácia priemyslu cez vodík a zelené plyny

Priemysel v EÚ je stále silne závislý od fosílnych palív, najmä pri výrobe tepla a chemikálií. Draghi navrhuje postupný prechod k vodíku a biometánu, tam, kde je to technicky a ekonomicky možné.

Podporu treba smerovať na výstavbu elektrolyzéro v priemyselných uzloch, ako sú rafinérie a výrobné hnojív, ktoré sú už veľkými odberateľmi vodíka. Kľúčová je infraštruktúra spájajúca producentov s odberateľmi – jej existencia umožní výrobu vodíka v oblastiach s lacnou obnoviteľnou energiou a vytvorí likvidný, konkurenčný trh.

Financovanie by mohlo vychádzať z príjmov z emisných povoleniek (ETS) a z nástrojov ako Hydrogen Bank či Innovation Fund, ktoré už podporujú projekty v oblasti vodíka a CCUS.

2.1.1.1.8 Spravodlivé a nákladovo efektívne ceny

Draghi navrhuje reformu mechanizmov tvorby cien tak, aby lepšie zohľadňovali odlišné náklady na dovoz plynu. EÚ už v roku 2022 vytvorila referenčný index LNG (ACER benchmark), ktorý má odrážať reálne dodávky. Na jeho základe by mala vzniknúť sieť referenčných cien pre potrubný plyn a priemyselné nákupy, čo by posilnilo vyjednávaciu pozíciu európskeho priemyslu.

Draghi tiež upozorňuje na problém tzv. „pancakingu“ taríf, keď sa plyn pri prechode cez viacero hraníc účtuje opakovane. Navrhuje zaviesť mechanizmus podobný ITC v elektroenergetike, ktorý by poplatky zjednotil a lepšie odrážal skutočné sieťové náklady.

2.1.1.1.9 Lacnejšia energia pre priemysel v globálnej konkurencii

Aby európske podniky zostali konkurencieschopné, Draghi odporúča zvýšiť transparentnosť cien plynu pre priemysel prostredníctvom porovnávacích nástrojov, ktoré by zverejňovali priemyselné maloobchodné ceny naprieč členskými štátmi.

Väčšia transparentnosť by podľa neho prinútila dodávateľov rýchlejšie prenášať pokles veľkoobchodných cien na konečných odberateľov a podporila by férovejšiu súťaž na trhu s energiou.

2.1.1.2 Elektrina

V oblasti elektrickej energie Draghi kladie dôraz na tri paralelné línie opatrení: urýchliť zavádzanie zdrojov s nízkymi nákladmi (OZE, jadro, hydro), dobudovať siete a flexibilitu tak, aby elektrifikácia nezvyšovala účty, a posilniť finančné a procesné nástroje, ktoré znížia kapitálové a regulačné bariéry¹⁷. Výsledkom má byť systém s minimálnymi celkovými nákladmi a menšou závislosťou od cien plynu.

2.1.1.2.1 Zjednodušiť povoľovacie procesy pri obnoviteľných zdrojoch energie

Draghi navrhuje, aby členské štáty EÚ uplatnili existujúce pravidlá a digitalizovali povoľovacie konania. Úrady, ktoré rozhodujú o projektoch, je vhodné personálne posilniť a financovať aj vyššími správnymi poplatkami, aby bolo možné dosiahnuť skrátenie administratívnych lehôt. V strednodobom horizonte by sa malo stať štandardom určovanie „zrýchlených oblastí výstavby“ a používanie strategického posúdenia vplyvov na životné prostredie na úrovni územia. Individuálne posudzovanie každého projektu by sa teda vyžadovalo len výnimočne. Súčasťou návrhov je aj cielená, časovo a územne obmedzená úprava kľúčových environmentálnych smerníc. Regulačné prekážky by ďalej odstránilo stanovenie jasných pravidiel, kedy projekt možno povoliť, ak miestna úroveň verejnej správy či samosprávy neodpovie v pevne stanovenej lehote. Tieto opatrenia by mali byť rozšírené aj na teplárske siete, vodíkovú infraštruktúru, zásobníky a zariadenia na zachytávanie a ukladanie uhlíka. Pri veľkých cezhraničných rozvojových zámeroch (napríklad morské veterné klastre) odporúča Draghi využiť európsky „28. režim“ a spoločné. Bude tak možné obísť fragmentované lokálne postupy.

2.1.1.2.2 Urýchliť modernizáciu a výstavbu sietí, aby sa elektrifikácia nespomalila

Potrebná je spoločná európska stratégia pre prenosové a distribučné sústavy, interkonektory (vrátane hybridných morských projektov) a aj pre dovoz čistej energie spoza hraníc Únie. Plánovanie má byť integrované so zemným plynom, vodíkom, teplom a tokmi uhlíka. Desaťročné plány združenia prevádzkovateľov prenosových sústav treba posilniť a lepšie zosúladiť s národnými plánmi rozvoja sietí, vrátane včasných „anticipačných“ investícií, aby sa predišlo zdvojnásobeniu a zdržaniam. Povoľovanie sietí má byť jednoduchšie a plne elektronické. Pre dôležité prepojenia navrhuje Draghi jednotný postup pre projekty

¹⁷ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 32

spoločného európskeho záujmu, vymenovanie stáleho európskeho koordinátora, ktorý pomôže odstraňovať úzke miesta, a výrazné posilnenie nástroja „Prepojenie Európy“. Keďže ide o investície so životnosťou 20 až 50 rokov, odporúča sa balík dlhodobých úverov s verejnými zárukami, syndikované financovanie s Európskou investičnou bankou a prípadne aj kapitálové vstupy, aby sa náklady neprenášali priamo do cien pre odberateľov. Dôležitá je aj štandardizácia kľúčových sieťových komponentov, ktorá zrýchli dodávky a zníži ceny.

2.1.1.2.3 Oddeliť príjmy obnoviteľných zdrojov a jadra od cien fosílnych palív

Aby sa obmedzila závislosť cien elektriny od zemného plynu, Draghi presadzuje široké využívanie dlhodobých odberových zmlúv na elektrinu a obojsmerných zmlúv o rozdiely pre všetky obnoviteľné zdroje a jadro v zladenom európskom rámci. Krátkodobý trh s marginálnym cenotvorením má zostať zachovaný pre správne signály rovnováhy v sieti. V mimoriadnych situáciách možno dočasne zaviesť strop tržieb pre zdroje s nízkymi nákladmi, no tak, aby neodradil nové investície.

2.1.1.2.4 Sprístupniť dlhodobé odberové zmluvy priemyslu

Mnohí priemyselní odberatelia na ne aktuálne nedosiahnu pre svoj rizikový profil. Riešením sú verejné kontrazárky a špeciálne finančné produkty, ktoré znížia riziko protistrany. Členské štáty môžu vytvárať národné platformy na spájanie výrobcov a odberateľov, štandardizovať zmluvné vzory a umožniť nákup aj cez hranice. Pri vysokých úrokových sadzbách vie cenu projektu výrazne znížiť aj preddavková účasť odberateľa na investičných nákladoch. Zmysel má aj združovanie priemyselného dopytu pod dohľadom verejného subjektu, ktorý vyrovnáva variabilitu obnoviteľnej výroby s profilom spotreby.

2.1.1.2.5 Podporiť samovýrobu elektriny u energeticky náročných firiem

Draghi žiada dôslednú transpozíciu pravidiel pre samovýrobu a zdieľanie energie a úpravu sieťových poplatkov tak, aby spravodlivo odmeňovali prínos pre sústavu a zároveň odrážali celkové systémové náklady. Navrhuje aj flexibilné pripojenia: pripojiť odberateľa aj tam, kde kapacita siete ešte nestačí, pričom odberateľ v špičke pokryje prebytok vlastnou výrobou a akumuláciou. Kompenzáciou majú byť nižšie sieťové poplatky a kratšie čakacie lehoty na pripojenie.

2.1.1.2.6 Previazat zdroje, akumuláciu a flexibilitu dopytu, aby rast obnoviteľných zdrojov nezvyšoval účty

Rozvoj veternej a solárnej energie musí kráčať ruka v ruke s investíciami do batérií, zásobníkov, vodíka a riadenia dopytu. Aukcie na nové kapacity by okrem ceny mali zohľadňovať aj kvalitu integrácie do sústavy. Európa má vypracovať mapu potrieb flexibility a odstrániť bariéry pre krátkodobé aj sezónne riešenia. Priemysel a domácnosti sa môžu nechať odmeňovať za posuny spotreby v čase; na úrovni Únie chýba jednotný kompenzačný mechanizmus za flexibilitu priemyselných odberateľov. Kapacitné mechanizmy a nástroje flexibility treba povoľovať rýchlejšie a povýšiť na stabilné súčasti trhu so zodpovedajúcimi stimulmi. Postupne sa majú zavádzať miestne cenové signály, ktoré lepšie odrazia skutočné obmedzenia siete, znížia redispečing a obmedzovanie obnoviteľnej výroby; začať možno v aukciách a v tarife. Z flotily elektromobilov sa má stať aktívum flexibility – masovým zavedením obojsmerného nabíjania s primeranou kompenzáciou pre spotrebiteľov.

2.1.1.2.7 Zabezpečiť lacnú elektrinu pre odvetvia v globálnej konkurencii

Dodávateľi by mali povinne uvoľniť malú časť svojej verejne podporenej výroby formou dlhodobých zmlúv s cenou „náklady plus primeraná prirážka“ pre energeticky náročné a exportne vystavené odvetvia; alternatívou je uvoľnenie časti objemov zo zmlúv o rozdiel. Transparentnosť posilní európsky nástroj na porovnávanie priemyselných maloobchodných cien elektriny, ktorý vytvorí tlak, aby pokles veľkoobchodných cien rýchlejšie prenikali do faktúr.

2.1.1.2.8 Udržať súčasné jadrové zdroje a urýchliť zavádzanie nových technológií

Krátkodobo je zmysluplné predlžovať životnosť jadrových elektrární tam, kde to bezpečnosť dovoľuje, keďže už sú amortizované a poskytujú stabilnú a lacnú základnú výrobu. Ak je nevyhnutná väčšia investícia, má byť úmerná prínosom pre bezpečnosť dodávok a ceny. V strednodobom a dlhodobom horizonte Draghi žiada budovanie európskych hodnotových reťazcov pre etablované jadrové technológie aj pre malé modulárne reaktory a pokročilé modulárne reaktory, ktoré by sa mali začať uvádzať do prevádzky v priebehu tridsiatich rokov. Potrebné je dodatočné financovanie výskumu a inovácií (vrátane úverov a záruk), koordinácia v rámci programu Euratom a systematické vzdelávanie. Národných regulátorov treba podporiť štandardizáciou, technickými normami a regulačnými sandboxami, aby povoľovanie bolo predvídateľné, rýchle a riziká pre investorov nižšie.

2.1.1.2.9 Rozvíjať zachytávanie, využitie a ukladanie uhlíka

Aby sa fosílna elektrárne nezabetónovali v mixe, Draghi odporúča dodatočné vybavenie týchto zdrojov elektriny technológiami zachytávania uhlíka, čo zároveň zvýši flexibilitu systému pri raste obnoviteľných zdrojov. Pri bioenergetike sa otvára priestor pre negatívne emisie, no vyžaduje si to cieleňú podporu, aby riešenia zlacneli. Výnosy z obchodovania s emisiami sa majú využívať na kapitálovú podporu alebo prémie platby, ktoré premostia súčasnú medzeru medzi trhovou cenou a nákladmi na projekty so zachytávaním uhlíka – v elektroenergetike aj v ďalších odvetviach.

2.1.1.3 Horizontálne opatrenia v oblasti energetiky

Draghi vo svojich odporúčaníach zdôrazňuje potrebu zásadných reforiem v oblastiach, ktoré presahujú jednotlivé segmenty energetiky – zdaňovanie, cenové mechanizmy, podporu inovácií a správu energetického trhu¹⁸. Cieľom je odstrániť deformácie vnútorného trhu, znížiť náklady pre spotrebiteľov a vytvoriť jednotný rámec pre spravodlivú, inovatívnu a koordinovanú energetickú úniu.

2.1.1.3.1 Spravodlivejšie a nižšie zdaňovanie energie

Draghi navrhuje znížiť a vyrovnať energetické dane a odvody naprieč Úniou. Prvým krokom by bolo stanoviť spoločný maximálny limit pre všetky poplatky – dane, prirážky aj sieťové tarify. Aj keď si takáto reforma vyžaduje jednomyselný súhlas členských štátov, odporúča, aby aspoň skupina krajín postupovala spoločne, prípadne aby Komisia vydala usmernenia pre harmonizáciu energetických daní.

Ďalej navrhuje zaviesť cieľové daňové úľavy pre podniky, ktoré investujú do čistej energie – napríklad formou daňových kreditov alebo zrýchlených odpisov ekologických investícií. Spoločný európsky legislatívny rámec by zároveň riešil obavy zo štátnej pomoci. Tieto daňové úľavy by mohli byť prevoditeľné, podobne ako v Spojených štátoch, čím by sa stali atraktívnejšími pre investorov a uľahčili by financovanie prechodu na bezuhlíkové riešenia.

2.1.1.3.2 Zharmonizovať cenové zásahy a zabrániť deformáciám trhu

Počas energetickej krízy rokov 2021 – 2023 prijali členské štáty viac než 400 núdzových opatrení na podporu obyvateľov a ekonomiky. Väčšina z nich bola nekoordinovaná a mala podľa agentúry ACER negatívny vplyv na integráciu trhu – vyvolávala cenové rozdiely,

¹⁸ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 38

deformovala cezhraničné toky elektriny a v niektorých prípadoch posilnila postavenie dominantných dodávateľov. Draghi preto zdôrazňuje, že spoločná architektúra riadenia krízových opatrení je nevyhnutná, aby sa predišlo vedľajším škodlivým účinkom v susedných krajinách.

Európska komisia by mala vypracovať jednotné usmernenia pre štátnu pomoc v energetike, ktoré by určovali, aké typy podpory sú prípustné, aby nedochádzalo k narušeniu hospodárskej súťaže na jednotnom trhu. Ak by sa v krátkodobom horizonte nepodarilo dosiahnuť rovnaké podmienky pre všetkých, členské štáty by mohli poskytovať dočasnú cenovú úľavu, no len podľa jednotných európskych pravidiel.

Pomoc musí byť cieľová a časovo obmedzená – smerovať len do odvetví, ktoré sú najviac vystavené medzinárodnej konkurencii a kde energia tvorí významnú časť pridanej hodnoty. Zoznam takýchto sektorov má byť určený na úrovni EÚ. Draghi zároveň zdôrazňuje, že členské štáty by nemali garantovať fixné ceny, ale poskytovať len percentuálnu zľavu z trhovej ceny, aby zostali zachované relatívne rozdiely medzi národnými trhmi a aby sa zachovala motivácia pre zvyšovanie energetickej efektívnosti.

Navrhuje aj zjednotenie metodík stanovovania sieťových poplatkov, ktoré by zabránilo deformáciám v konkurenčnom prostredí, najmä v nových technológiách ako batérie či elektrolyzéry. Očakávaný rast týchto poplatkov v dôsledku elektrifikácie ekonomiky by totiž mohol prehĺbiť rozdiely medzi krajinami, ak sa nevytvorí spoločný rámec.

2.1.1.3.3 Podpora inovácií v energetike

Podľa Medzinárodnej energetickej agentúry až 35 % potrebného zníženia emisií skleníkových plynov bude musieť pochádzať z technológií, ktoré dnes ešte nie sú komerčne dostupné. Draghi preto navrhuje sústrediť a zrýchliť financovanie výskumu a vývoja v rámci rozpočtu EÚ na prelomové technológie, ktoré môžu priniesť lacnejšiu energiu. Vyzýva na užšiu spoluprácu medzi programami, ktoré nadviažu na Horizont Európa, a na prepojenie verejných a súkromných zdrojov.

Prioritné oblasti zahŕňajú veľkokapacitné batérie, ktorých celková kapacita by sa mala do roku 2030 zvýšiť päťnásobne, nízkoemisnú výrobu vodíka, zachytávanie uhlíka a inovatívne siete, ktoré umožnia lepšie riadiť tok elektriny a zvýšiť kapacitu prenosových vedení o 20 až 40 %.

Draghi upozorňuje, že nové technológie majú iné nákladové štruktúry a často čelia regulačným prekážkam. Navrhuje preto úpravu regulačných stimulov, ktoré by podporili ich rozšírenie. Medzi prioritami sú aj lacnejšie technológie pre veternú a solárnu energiu, veľké plávajúce veterné parky či rozvoj morskej energie.

Inovácie treba podporovať aj v rámci verejných aukcií – nielen podľa ceny, ale aj podľa kritérií, ktoré podporujú technologický pokrok. EÚ má vytvoriť stratégiu ochrany duševného vlastníctva, chrániť kľúčové patenty a zaviesť regulačné experimentálne prostredia, kde sa nové riešenia môžu testovať v kontrolovaných podmienkach.

Draghi tiež zdôrazňuje potenciál umelej inteligencie pri digitalizácii a dekarbonizácii energetiky – od optimalizácie spotreby až po prediktívne riadenie sietí. Osobitne odporúča rozvíjať stratégiu pre jadrovú fúziu a vytvoriť partnerstvo verejného a súkromného sektora na urýchlenie jej komercializácie, čerpajúc zo skúseností projektu ITER. Cieľom má byť stabilný inovačný ekosystém a jasná technologická cesta k využitiu fúznej energie v praxi.

2.1.1.3.4 Nové riadenie pre skutočnú Energetickú úniu

Podľa Draghiho súčasná správa vnútorného trhu s energiou je roztrieštená a národne orientovaná. Rozhodnutia s cezhraničným dosahom sú často pomalé a zvyšujú náklady pre spotrebiteľov. Navrhuje preto vytvoriť integrovaný systém riadenia energetiky na úrovni EÚ, ktorý by zefektívnil rozhodovanie o investíciách, prepojení sietí, obnoviteľných zdrojoch a skladovaní energie.

Nový model by sa mohol inšpirovať štruktúrou Hospodárskej a menovej únie. Mal by obsahovať:

- centrálny regulačný dohľad nad všetkými procesmi a rozhodnutiami, ktoré majú cezhraničný dopad,
- prenesenie regulačných právomocí na nezávislé verejné orgány bez komerčných záujmov,
- mechanizmus, aby kľúčové funkcie trhu, ako napríklad algoritmus pre prepojenie európskych trhov s elektrinou, boli riadené a kontrolované centrálné, nie roztrieštene medzi národné subjekty.

2.1.2 Kritické suroviny

Európa si musí zaistiť stabilný, predvídateľný a konkurencieschopný prístup ku kľúčovým surovinám¹⁹. Cieľom je posilniť dodávateľské reťazce, znížiť závislosť od rizikových partnerov a zabezpečiť, že EÚ zostane technologicky aj priemyselne autonómna. Na to treba koordinovanú európsku stratégiu pokrývajúcu celý hodnotový reťazec – od ťažby surovín až po finálne výrobky – v úzkej spolupráci členských štátov, inštitúcií EÚ a priemyslu. Podľa Draghiho sa takto EÚ môže stať globálnym lídrom v oblasti udržateľných dodávok kritických surovín – spájajúc technologickú inováciu, hospodársku bezpečnosť a priemyselnú suverenitu v jeden spoločný strategický rámec.

2.1.2.1 Opatrenia súvisiace s implementáciou CRMA

Kľúčovým nástrojom je novoprijatý Európsky akt o kritických surovinách (CRMA), ktorý predstavuje zásadný posun v prístupe EÚ k surovinovej bezpečnosti. Tento rámec zavádza konkrétne opatrenia na podporu ťažby, spracovania a recyklácie v Európe, diverzifikáciu dovozu a budovanie strategických zásob. Draghi zdôrazňuje, že najvyššou prioritou je rýchla a úplná implementácia CRMA, aby sa jeho opatrenia okamžite premietli do praxe.

2.1.2.1.1 Posilniť domácu ťažbu, spracovanie a recykláciu

Európska komisia bude po odbornom hodnotení a odporúčaní novej Európskej rady pre kritické suroviny schvaľovať strategické projekty. Zavedený bude systém monitorovania dodávateľských reťazcov a záťažových testov, koordinácia strategických zásob a spoločná platforma pre kolektívne nákupy. Veľké podniky vyrábajúce strategické technológie budú musieť preukazovať pripravenosť na prerušenia dodávok.

2.1.2.1.2 Diverzifikovať dodávateľské reťazce

Strategické projekty sa majú rozvíjať aj mimo EÚ, v partnerských krajinách s vysokým potenciálom. Komisia spolu s týmito štátmi pripraví cestovné mapy a investičné projekty, ktoré bude možné spolufinancovať prostredníctvom iniciatívy Global Gateway či iných európskych nástrojov.

2.1.2.1.3 Zjednodušiť povoľovacie procesy

Členské štáty musia zaviesť skrátené lehoty – 27 mesiacov pre ťažbu, 15 mesiacov pre spracovanie a recykláciu – a vytvoriť jednotné kontaktné miesta pre investorov. Majú

¹⁹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 57

vypracovať národné programy geologického prieskumu a označiť strategické projekty za verejný záujem, čím získajú prednosť pri povoľovaní aj v prípadných súdnych konaniach. Komisia poskytne technickú pomoc prostredníctvom Nástroja technickej podpory.

2.1.2.1.4 Urýchliť realizáciu projektov

CRMA stanovuje, že prvé strategické projekty musia byť predložené najneskôr do troch mesiacov po nadobudnutí účinnosti zákona v máji 2024. Ich výber a schválenie Európskou komisiou má prebehnúť ešte do konca roka 2024. Týmto krokom sa má položiť základ novej surovinovej politiky, ktorá posilní sebestačnosť Európy a ochráni jej hospodársku konkurencieschopnosť.

2.1.3 Opatrenia nad rámec implementácie CRMA

Popri implementácii opatrení súvisiacich so zavedením CRMA Mario Draghi vyzýva na zásadnú transformáciu prístupu Európskej únie k surovinovej politike. Tvrdí, že zelená a digitálna transformácia nebude možná bez bezpečného, udržateľného a konkurencieschopného prístupu k nerastným zdrojom, ktoré sú základom pre batérie, polovodiče, veterné turbíny či vodíkové technológie. Preto je podľa neho nevyhnutné vytvoriť komplexnú stratégiu EÚ pre celý hodnotový reťazec od ťažby cez spracovanie až po recykláciu, ktorú doplní jasná koordinácia, finančné nástroje a diplomatická aktivita.

2.1.3.1 Komplexná stratégia EÚ pre celý reťazec kritických surovín

Draghi navrhuje rozšíriť rámec Aktu o kritických surovinách (CRMA) na jednotnú, koordinovanú stratégiu, ktorá by prepojila jednotlivé fázy hodnotového reťazca – od ťažby, rafinácie a výroby až po využitie a recykláciu. Dnes sú tieto fázy rozptýlené v rôznych politikách a právnych predpisoch. Nový rámec má zjednotiť požiadavky a zvýšiť efektivitu investícií, pričom využije aj nový rámec hospodárskej bezpečnosti EÚ, aby sa predišlo rozporom medzi environmentálnymi, hospodárskymi a bezpečnostnými cieľmi.

2.1.3.2 Európska platforma pre kritické suroviny

Podľa Draghiho by EÚ mala zriadiť špecializovanú platformu pre kritické suroviny, inšpirovanú modelmi AggregateEU či agentúrou Euratom. Táto inštitúcia by sústredila roztrieštené kapacity a zabezpečila koordináciu investícií a nákupov. Jej úlohou by bolo:

- monitorovať riziká v dodávateľských reťazcoch a vytvárať systém včasného varovania,

- agregovať dopyt európskych odvetví pre spoločné nákupy (napr. lítium pre automobilový, sklársky či chemický priemysel),
- spravovať spoločné finančné nástroje na investície do ťažby a spracovania,
- vytvárať strategické zásoby niektorých nerastov, ktoré by slúžili ako poistka proti prerušeniu dodávok.

2.1.3.3 *Nové finančné riešenia a partnerstvá*

Draghi upozorňuje, že ťažba je momentálne vylúčená z európskej finančnej podpory, čo brzdí rozvoj sektora. Zároveň odporúča, aby EÚ podmienila verejnú podporu projektov ako napríklad veterných či solárnych parkov použitím určitého podielu európskych materiálov, čím by sa posilnila domáca výroba. Navrhuje vytvoriť široký systém verejno-súkromných partnerstiev a inovatívnych finančných nástrojov:

- strategické fondy spájajúce kapitál EÚ, členských štátov, bánk a exportných agentúr,
- spoločný „Fond fondov“, ktorý by investoval do celého reťazca od ťažby po recykláciu,
- mobilizáciu Európskej investičnej banky (EIB) a Európskej banky pre obnovu a rozvoj (EBRD) na spolufinancovanie projektov,
- podporu prostredníctvom obchodných dohôd či daňových stimulov.

2.1.3.4 *Surovinová diplomacia a strategické partnerstvá*

EÚ musí rozvíjať aktívnu surovinovú diplomáciu, aby diverzifikovala dovozné zdroje a znížila svoju závislosť od Číny. Navrhuje preto posilniť iniciatívu Global Gateway, viac zapojiť súkromný sektor a rozširovať siete strategických partnerstiev s krajinami bohatými na suroviny ako Kanada, Čile, Zambia, Ukrajina či Namíbia. Tieto partnerstvá majú byť založené na environmentálnych a sociálnych štandardoch, aby ponúkali alternatívu k modelu vyčerpávajúcej ťažby bez lokálnych prínosov.

2.1.3.5 *Spolupráca s globálnymi partnermi a vytvorenie „Klubu kritických surovín“*

EÚ by mala rozvíjať spoločné stratégie s krajinami G7 a OECD ako Japonsko, Južná Kórea, Kanada či Austrália. Cieľom by bolo vytvoriť medzinárodný klub pre kritické suroviny, ktorý by umožnil koordinované investície, spoločné výskumné projekty, technologické transfery a stabilné ceny. Takýto klub by zároveň garantoval voľný obchod s materiálmi ťaženými podľa vysokých ekologických a sociálnych štandardov a posilnil by postavenie EÚ vo svetovej surovinovej diplomacii.

2.1.3.6 Využitie domácich zdrojov a lepšia integrácia priemyslu

EÚ má podľa odhadov potenciál pokryť značnú časť svojej spotreby niektorých surovín do roku 2030 z domácich zdrojov. Draghi preto žiada reformu súťažných pravidiel, ktoré dnes bránia vertikálnej integrácii ťažby, spracovania a výroby. Strategické projekty treba urýchliť, odbúrať byrokráciu a zjednotiť povoľovacie postupy medzi štátmi. Zároveň musí byť zabezpečená vysoká úroveň ochrany životného prostredia a sociálnych štandardov. Európske vlády majú posilniť kapacity na udeľovanie povolení a podporovať verejné obstarávanie domácich produktov, čím vytvoria stabilný dopyt po európskych surovinách.

2.1.3.7 Výskum a inovácie v náhradných materiáloch

Draghi upozorňuje, že 35 % emisií možno znížiť vďaka technológiám, ktoré dnes ešte neexistujú, preto musí EÚ investovať do výskumu nových materiálov, ktoré nahradia vzácne či drahé kovy. Odporúča zvýšiť financovanie a rozvíjať partnerstvá v oblasti pokročilých materiálov, podporovať prelomové inovácie, vytvárať infraštruktúru na testovanie a urýchľovať ich prenos na trh. Dôležitá je aj rekvalifikácia pracovnej sily a posilnenie výskumných kapacít v oblasti ťažby, spracovania a recyklácie.

2.1.3.8 Obehové hospodárstvo a jednotný trh pre recykláciu

Európa by podľa odhadov mohla do roku 2050 pokryť až tri štvrtiny svojich potrieb kovov z recyklácie. Zároveň navrhuje koordinovať exportné kontroly na odpadové suroviny, aby sa zabránilo únikom strategických materiálov mimo Únie. Draghi preto vyzýva na vytvorenie skutočného jednotného trhu pre odpad a recykláciu, ktorý odstráni prekážky medzi členskými štátmi. Navrhuje:

- zaviesť európsky systém stimulov pre recykláciu,
- nastaviť rovnaké pravidlá pre recyklované materiály z EÚ aj zo zahraničia,
- doplniť európske predpisy o odpadoch tak, aby sa všetky kritické suroviny z CRMA mohli oficiálne považovať za „koniec odpadu“,
- stanoviť povinné ciele pre zber a recykláciu,
- zjednodušiť pravidlá pre prepravu odpadu v rámci EÚ.

2.1.3.9 Udržateľný trh s kritickými surovinami

EÚ by mala vytvoriť spoločné environmentálne a sociálne štandardy (ESG), ktoré zabezpečia, že dovážané materiály spĺňajú rovnaké požiadavky ako tie európske. Draghi navrhuje zaviesť povinné označovanie environmentálnej stopy pre všetky suroviny na trhu EÚ,

zvážiť cielene dovozné clá pre suroviny z neudržateľných zdrojov a podporovať dobrovoľné certifikačné systémy s medzinárodnou dôveryhodnosťou. Spoločná digitálna platforma by poskytovala informácie o pôvode a udržateľnosti materiálov, čím by sa zvýšila transparentnosť trhu.

2.1.3.10 *Strategické zásoby a transparentnosť trhu*

Na rozdiel od iných veľkých ekonomík EÚ nemá strategické zásoby surovín, čo ju robí zraniteľnou pri geopolitických šokoch. Draghi preto navrhuje vytvoriť európsky systém skladovania vybraných surovín, napríklad lítia či vzácnych zemín, ktorý by fungoval podobne ako zásoby ropy či plynu – s jasnými pravidlami nákupu a uvoľňovania zásob.

Zároveň treba zvýšiť transparentnosť trhu s kritickými surovinami, ktoré sa často obchodujú len v súkromných bilaterálnych kontraktoch. Draghi odporúča vytvoriť európske cenové indexy kovov, zaviesť povinnosť zverejňovania kontraktov a posilniť dohľad nad týmito obchodmi, aby sa predišlo neefektívnemu určovaniu cien a znížila sa volatilita.

2.1.4 Digitalizácia a pokročilé technológie

Podľa Draghiho stojí budúcnosť európskej konkurencieschopnosti na schopnosti ovládnuť kľúčové technológie, ktoré tvoria chrbticu digitálnej a priemyselnej transformácie – vysokorýchlostné siete, výpočtová technika, umelá inteligencia a polovodiče²⁰. Tieto oblasti sú jadrom globálneho hospodárskeho súperenia, no zároveň predstavujú aj zásadnú podmienku pre technologickú suverenitu a bezpečnosť Európskej únie. Draghi zdôrazňuje, že EÚ nesmie zostať závislá od vonkajších dodávateľov strategických komponentov, softvéru či dátovej infraštruktúry, pretože by tým ohrozila svoju ekonomickú stabilitu, obranyschopnosť aj priemyselný rozvoj.

Je nevyhnutné, aby Európa konala ako jednotný technologický blok – s koordinovanými investíciami, spoločnými pravidlami a strategickými alianciami medzi verejným a súkromným sektorom. Nové európske rámce, ktoré Draghi navrhuje, ako „EU Telecoms Act“, „EU Cloud and AI Development Act“ a posilnený „EU Chips Act“, majú spoločne vytvoriť základ pre modernú digitálnu infraštruktúru a inovačný ekosystém schopný konkurovať USA a Ázii.

²⁰ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 74

Konečným cieľom týchto opatrení je, aby EÚ nielen dobehla technologických lídrov, ale stala sa globálnym centrom dôveryhodných, bezpečných a udržateľných technológií, ktoré budú slúžiť občanom, podnikom aj priemyslu. Draghiho vízia je jasná – len technologicky sebavedomá a jednotná Európa dokáže ochrániť svoje záujmy a zabezpečiť prosperitu v ére digitálnej revolúcie.

2.1.4.1 *Vysokorýchlostné siete*

Mario Draghi navrhuje, aby si EÚ stanovila za cieľ vybudovať špičkové a bezpečné komunikačné služby, ktoré poskytujú silné európske firmy bez závislosti od kritických dodávok mimo Únie²¹. Ciele do roku 2030 by mali predstavovať širokopásmový rýchly pevný aj mobilný internet s nízkou latenciou a vlastná satelitná kapacita. Zároveň je potrebné posilniť strategickú autonómiu a bezpečnosť digitálnych sietí, predovšetkým podporou európskych dodávateľov zariadení a softvéru.

2.1.5 Reforma regulácií a hospodárskej súťaže

Draghi zdôrazňuje potrebu dokončenia jednotného trhu pre telekomunikácie. Národné ex ante regulácie by sa mali zjednodušiť a nahradiť systémom regulačných zásahov až po prípadnom zneužití trhového postavenia. Zaviesť by sa mal aj princíp „rovnaké pravidlá pre rovnaké služby“ a vytvoriť rámec pre spravodlivé dohody medzi operátormi a veľkými online platformami. Pri fúziách sa má klásť väčší dôraz na inovačné a investičné záväzky a trhy by sa mali definovať na úrovni celej EÚ.

2.1.5.1 *Zjednotenie pridelovania frekvencií*

EÚ by mala harmonizovať licenčné pravidlá pre využívanie rádiových frekvencií vrátane pásiem pre satelity. Draghi navrhuje, aby nové frekvencie – najmä pre 6G – boli uvoľňované koordinovane, s právom Komisie zasiahnuť proti neštandardným aukciám. Licencie by sa mali predlžovať a byť obchodovateľné, čím sa zníži riziko investícií a podporí rozvoj jednotnej digitálnej siete v Európe.

²¹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 74

2.1.5.2 *Spoločná architektúra kyberbezpečnosti*

Navrhuje sa harmonizácia pravidiel kybernetickej bezpečnosti a zákonných odposluchov. EÚ má vytvoriť proporčný, technologicky neutrálny a konzistentný rámec pre ochranu kritickej infraštruktúry a posilniť spoluprácu medzi európskymi agentúrami pre kyberbezpečnosť.

2.1.5.3 *Modernizácia infraštruktúry a vypnutie starých sietí*

Aby sa urýchlila výstavba nových sietí, Draghi odporúča stanoviť termíny pre postupné vyradenie zastaraných technológií, ako sú medené siete a 2G. Súčasne žiada dereguláciu nových investícií do optiky, 5G a internetu vecí, pričom je potrebné zachovať férovú konkurenciu a dostupnosť služieb pre spotrebiteľov.

2.1.5.4 *Pas podnikových služieb v rámci EÚ*

Draghi ďalej navrhuje zavedenie tzv. „európskeho pasu“, ktorý by umožnil operátorom registrovaným v jednom štáte ponúkať svoje služby v celej únii. Uplatňovanie princípu krajiny pôvodu by odstránilo administratívne prekážky a podporilo vznik celoeurópskych poskytovateľov telekomunikačných služieb.

2.1.5.5 *Posilnenie európskej technologickej autonómie*

Draghi vyzýva na podporu dôveryhodných, prednostne európskych dodávateľov zariadení a softvéru. Komisia by mala presadzovať ich využívanie vo verejných zákazkách aj v obchodných rokovaniach s tretími krajinami. Členské štáty majú dôsledne uplatňovať bezpečnostné pravidlá pre 5G siete a podporovať výskum v oblastiach ako virtualizácia komunikačných platforiem, edge computing a 6G, financovaný z európskych inovačných programov.

2.1.5.6 *Koordinácia technických štandardov*

Na úrovni EÚ by mal vzniknúť orgán, ktorý v spolupráci verejného a súkromného sektora vypracuje jednotné štandardy pre sieťové rozhrania, edge computing a internet vecí – podobne ako pri roamingu. Tieto normy by sa mali zaviesť do legislatívy celej EÚ, aby sa zabezpečila technologická kompatibilita, rýchlejšie inovácie a silnejšia vyjednávacía pozícia voči globálnym partnerom.

2.1.5.7 *Výpočtová technika a AI*

Mario Draghi vyzýva, aby sa Európska únia stala lídrom v oblasti umelej inteligencie, výpočtovej techniky a cloudových služieb, a to najmä v sektoroch, kde má silné priemyselné zázemie, ako sú pokročilá výroba, robotika, biotechnológie, chemický priemysel či

telekomunikácie²². Cieľom je, aby Európa znovu získala kontrolu nad vlastnými dátami, posilnila suverenitu v oblasti cloudu a vytvorila trvalý „ekosystém talentu a kapitálu“, ktorý bude poháňať technologické inovácie.

2.1.5.8 Posilnenie výpočtovej infraštruktúry a umelej inteligencie

Draghi navrhuje novú stratégiu na rozvoj európskej výpočtovej kapacity a prepojenie verejných a súkromných zdrojov výpočtového výkonu v rámci programu Euro-HPC. Tento program by mal pravidelne zvyšovať kapacitu na tréning modelov umelej inteligencie, rozšíriť cloudové a úložné služby a umožniť ich fyzickú distribúciu po celej Európe. Súčasťou návrhu je vytvorenie právneho a finančného rámca, ktorý by umožnil verejným výpočtovým centráram poskytovať svoj výkon inovatívnym firmám výmenou za podiely či licenčné výnosy. Draghi zároveň odporúča prepojenie superpočítačov s kvantovými laboratóriami a vznik partnerstiev s technologickými lídrami v oblasti kvantových a neuromorfných čipov.

2.1.5.9 Európsky plán priorít pre vertikálne modely AI

Navrhuje sa vytvorenie „EU Vertical AI Priorities Plan“, ktorý by financoval vývoj špecializovaných modelov umelej inteligencie pre strategické odvetvia. Patria medzi ne automobilový priemysel a autonómna mobilita, robotika, energetika, telekomunikácie, poľnohospodárstvo, obrana, farmácia či zdravotníctvo. Modely majú byť založené na európskych dátach a vyvíjané v rámci otvorených a bezpečných dátových ekosystémov, chránených pred zneužitím dominantného postavenia. Riadenie tohto programu by malo byť nezávislé od jednotlivých firiem, aby sa zabezpečila transparentnosť a spolupráca medzi akademickou a podnikateľskou sférou.

2.1.5.10 Zjednotenie regulačných rámcov pre umelú inteligenciu

Členské štáty by mali harmonizovať svoje „AI sandbox“ režimy – teda regulačné prostredia umožňujúce testovanie inovatívnych riešení – a uplatňovať jednotný výklad pravidiel GDPR a Aktu o umelej inteligencii. Draghi odporúča pravidelné trojročné revízie právnych predpisov, aby regulácia dokázala držať krok s rýchlym technologickým vývojom, pričom malé a stredné podniky by mali mať zjednodušené podmienky pre výskum a inovácie.

²² Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 82

2.1.5.11 Vytvorenie jednotných pravidiel pre cloudové služby

EÚ by mala prijať záväzné a jednotné pravidlá pre bezpečnosť a umiestnenie dát. Verejné obstarávanie cloudových služieb musí zabezpečiť európsku kontrolu nad šifrovaním a uchovávaním citlivých informácií, pričom spolupráca s americkými poskytovateľmi má byť možná len za podmienky, že dôverné dáta zostanú v rukách európskych subjektov. Tým sa má posilniť konkurencieschopnosť európskych cloudových firiem a podporiť ich konsolidácia na trhu.

2.1.5.12 Zavedenie jednotného systému pre poskytovanie cloudových služieb

Draghi navrhuje zaviesť tzv. „cloudový pas“, ktorý umožní, aby každá cloudová služba schválená v jednom členskom štáte platila v celej EÚ. Členské krajiny by tak nemohli dodatočne sprísňovať požiadavky nad rámec GDPR či legislatívy o AI, čím by sa znížila fragmentácia trhu a zjednodušila cezhraničná spolupráca.

2.1.5.13 Posilnenie úlohy dátových sprostredkovateľov

EÚ by mala podporiť vznik certifikovaných sprostredkovateľov dát, ktorí by zabezpečili predbežnú právnu istotu a súlad s európskym právom, napríklad prostredníctvom mechanizmu „Európskeho dátového ombudsmana“. Tento systém by zjednodušil prístup k priemyselným dátam a posilnil dôveru medzi firmami, ktoré ich zdieľajú na vývoj AI riešení.

2.1.5.14 Transatlantická spolupráca

Napokon Draghi odporúča prehĺbiť spoluprácu medzi EÚ a USA pri vytváraní spoločného „digitálneho trhu“ s nízkymi bariérami, ktorý by zaručil férový prístup k dátam, technológiám a bezpečnostným štandardom na oboch stranách Atlantiku. Tým by sa posilnila odolnosť dodávateľských reťazcov a otvorili nové príležitosti pre európske technologické firmy.

2.1.6 Polovodiče

Podľa Draghiho musí Európska únia znížiť riziká spojené so strategickými závislosťami v oblasti polovodičov a posilniť svoje kapacity v častiach hodnotového reťazca, kde má alebo môže získať konkurenčnú výhodu²³. EÚ by sa mala sústrediť na výskum a vývoj v oblastiach, kde už disponuje know-how – napríklad pri väčších čipoch, senzoroch a riadiacich prvkoch –

²³ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 89

a zároveň rozvíjať vlastné schopnosti v návrhu a výrobe, pričom prenos technológií by sa mal podporovať len pri najnovších výrobných procesoch.

2.1.6.1 Posilnenie financovania a koordinácie politiky polovodičov

Draghi odporúča prepracovať a rozšíriť EÚ Chips Act tak, aby sa zvýšila úroveň financovania a zlepšila koordinácia medzi členskými štátmi. Navrhuje vytvoriť spoločný európsky rozpočet pre polovodiče, ktorý by dopĺňal národné investície, a umožniť spolufinancovanie projektov s vysokou pridanou hodnotou pre celý kontinent. Pri verejnom obstarávaní by sa mali uprednostňovať čipy európskeho pôvodu, pričom by vznikla značka „EU Chips“ ako symbol kvality a strategickej autonómie. Súčasťou návrhu je aj zrýchlené povoľovanie projektov prostredníctvom nového „rýchleho“ IPCEI mechanizmu.

2.1.6.2 Nová európska stratégia pre polovodiče

Podľa Draghiho by mala stáť na piatich pilieroch: rozvoji inovačných laboratórií pri centrách excelentnosti (napr. IMEC, Fraunhofer), podpore dizajnových a „fabless“ firiem, subvenciách pre strategické segmenty – ako automobilový priemysel, výroba a telekomunikačné zariadenia – a investíciách do výrobných procesov s vyššou pridanou hodnotou, najmä v oblasti 3D balenia a pokročilých materiálov. Zároveň má EÚ využiť svoj potenciál v „mainstreamových“ čipoch s väčšími uzlami, kde má už stabilné priemyselné postavenie.

2.1.6.3 Posilnenie vedúceho postavenia v oblasti výrobných zariadení

Európa by mala podporovať svoje firmy, ktoré dominujú vo výrobe litografických a depozičných zariadení, a zároveň na úrovni EÚ koordinovať exportné pravidlá, aby ochránila svoj priemysel pred obmedzeniami zo strany tretích krajín. Tieto technológie sú podľa Draghiho kľúčové aj ako vyjednávací nástroj v medzinárodných partnerstvách.

2.1.6.4 Zjednodušenie povoľovacích procesov

Navrhuje sa vytvorenie jednotného európskeho rámca na povoľovanie výstavby čipových závodov, ktorý by zohľadňoval komplexné požiadavky na vodu, energiu a dopravu. Proces by mal byť zrýchlený a zaradený medzi projekty „vo verejnom záujme“, aby sa predišlo priesťahom.

2.1.6.5 Európsky plán pre kvantové čipy

Draghi odporúča vypracovať dlhodobý plán pre kvantové čipy, ktorý by koordinoval investície a zamedzil duplicitám, pričom financovanie by sa sústredilo na najperspektívnejšie technologické smery.

2.1.6.6 Rozvoj talentu a odbornosti

Súčasťou stratégie má byť aj program pre rozvoj zručností v oblasti polovodičov. Zahŕňa udelenie špeciálnych víz pre zahraničných odborníkov, európske štipendiá pre študentov v technických odboroch a podporu stáží v spolupráci s výskumnými centrami a priemyslom.

2.1.7 Energeticky náročné odvetvia

Podľa Draghiho je potrebné postupovať pri reforme európskych energeticky náročných priemyselných odvetví (EII) v dvoch hlavných smeroch – umožniť ich rýchlejšiu dekarbonizáciu a zároveň zabezpečiť férové konkurenčné podmienky voči globálnym rivalom²⁴. Únia musí vytvoriť prostredie, ktoré zaručí stabilné a cenovo dostupné dodávky energie, podporí investície do nízkoemisných riešení a odstráni regulačné či daňové nerovnováhy, ktoré by mohli viesť k presunu výroby mimo Európy. Celkovo Draghi vyzýva, aby Európska únia spojila priemyselnú politiku, energetiku, financie a obchod do jednej ucelenej stratégie, ktorá umožní ťažkému priemyslu nielen prežiť transformáciu, ale stať sa jej motorom.

2.1.7.1 Lepšia koordinácia politík a dlhodobá predvídateľnosť

Draghi zdôrazňuje potrebu zosúladiť rôzne európske politiky ovplyvňujúce ťažký priemysel – od energetiky a klímy po obchod a zamestnanosť – v jednotnej stratégii. Tá má zlepšiť efektívnosť, podporiť investície a prilákať kľúčových hráčov späť do Európy. Koordinovaný prístup umožní, aby sa výroba koncentrovala v regiónoch s najkonkurencieschopnejšími podmienkami, najmä tam, kde je dostupná lacná a stabilná energia z obnoviteľných zdrojov.

2.1.7.2 Zabezpečenie konkurencieschopných dodávok energie

Počas prechodného obdobia bude podľa Draghiho nutné udržať dostupnosť zemného plynu, zároveň však zvyšovať podiel bezemisných zdrojov, ako je vodík či nízkouhlíková elektrina. Pre priemysel odporúča podporu dlhodobých kontraktov na obnoviteľnú energiu (PPA), ktoré prinesú stabilné ceny a predvídateľnosť. Navrhuje aj vytvorenie spoločnej platformy na združovanie dopytu viacerých podnikov a zjednodušenie pravidiel pre dočasné cenové úľavy pre priemyselné podniky ohrozené vysokými nákladmi.

²⁴ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 105

2.1.7.3 Zjednodušenie povoľovania a zníženie administratívnej záťaže

Jednou z hlavných prekážok priemyselnej transformácie je zložitá byrokracia. Draghi preto navrhuje digitalizované povoľovacie procesy, zriadenie „jedného kontaktného miesta“ pre investorov a možnosť schvaľovať celé priemyselné klastre naraz. Zavedenie mechanizmu tzv. „pozitívneho ticha“ by zvýšilo predvídateľnosť a motivovalo úrady konať efektívnejšie.

2.1.8 Zlepšenie prístupu k financovaniu

Európske investičné a národné rozvojové banky by podľa návrhu mali poskytovať finančné záruky pre projekty dekarbonizácie, čím by znížili kapitálové náklady a riziká dlhodobých energetických kontraktov. Draghi tiež odporúča zjednodušiť taxonómiu udržateľného financovania a rozšíriť ju aj na malé a stredné podniky, aby mohli čerpať výhody zelených investícií bez nadmernej administratívy.

2.1.8.1 Efektívnejšie využitie výnosov z emisného systému

Výnosy z predaja emisných povolení (ETS) a budúce príjmy z mechanizmu CBAM by sa mali vo väčšej miere presmerovať priamo na podporu dekarbonizácie priemyslu. Financie majú slúžiť na modernizáciu závodov, vývoj technológií ako zachytávanie a využívanie uhlíka (CCUS) či výrobu zeleného vodíka.

2.1.8.2 Rýchlejšie a jednotnejšie pridelovanie dotácií

Draghi presadzuje prechod od rozdrobených národných schém k európskym mechanizmom, ako sú spoločné aukcie v rámci Európskej vodíkovej banky alebo kontrakty na rozdiel cien (CCfD). Takéto celoeurópske tendre by zvýšili konkurenciu, znížili náklady a zabezpečili, že investície budú smerovať tam, kde má Európa komparatívnu výhodu – napríklad do oblastí s dostatkom obnoviteľných zdrojov či vhodnými geologickými podmienkami pre ukladanie CO₂.

2.1.8.3 Zlepšenie fungovania CBAM a spravodlivá ochrana trhu

Mechanizmus uhlíkového vyrovnávania na hraniciach je podľa Draghiho kľúčový, no potrebuje precízne doladenie. Navrhuje jednotnú metodiku merania uhlíkovej stopy, digitalizáciu hlásenia a lepšiu spoluprácu so zahraničnými partnermi na globálnych štandardoch. Zároveň upozorňuje na potrebu vyhodnotiť, či CBAM skutočne zabraňuje úniku emisií a neoslabuje exportnú konkurencieschopnosť európskych firiem.

2.1.8.4 Podpora dopytu po zelených produktoch

Transformácia priemyslu si vyžaduje aj vytvorenie trhu pre nízkouhlíkové výrobky. Draghi preto navrhuje jednotnú metodiku pre meranie uhlíkovej stopy produktov, ekologické označovanie a digitálne pasy výrobkov, ktoré by zvýšili transparentnosť pre spotrebiteľov. V oblasti verejného obstarávania odporúča zaviesť povinné environmentálne kritériá, aby štátne zákazky podporovali udržateľnú výrobu.

2.1.8.5 Posilnenie obehového hospodárstva

EÚ musí zlepšiť zber, triedenie a recykláciu surovín, rozšíriť zoznam materiálov so spoločnými „koncovými kritériami odpadu“ a prijať opatrenia na zníženie vývozu kovového šrotu mimo Únie. Zároveň je potrebné zaviesť minimálne podiely recyklovaných materiálov v nových produktoch a cenovo zohľadniť environmentálne externality, aby sa recyklácia stala ekonomicky výhodnejšou než primárna výroba.

2.1.8.6 Posilnenie globálnej obchodnej pozície EÚ

Draghi odporúča aktívnejšiu klimatickú diplomaciu – uzatváranie aliancií s krajinami, ktoré investujú do dekarbonizácie, spoločné štandardy pre uhlíkové reportovanie a rýchle uplatňovanie obchodných obranných opatrení proti neférovým praktikám. Cieľom je vytvoriť „klimatické kluby“ a chrániť strategické odvetvia, ako je oceľ či hliník, pred globálnym nadbytkom kapacít.

2.1.8.7 Tvorba zelených priemyselných klastrov

Kľúčom k úspešnej dekarbonizácii je priestorová koncentrácia výroby, výskumu a infraštruktúry. Draghi preto navrhuje vznik regionálnych zelených priemyselných údolí, ktoré by zdieľali energiu, suroviny a technológie, čím by sa zvýšila efektívnosť a znížili náklady. Tieto klastre by mohli využívať zrýchlené povoľovacie konania a špeciálne financovanie podľa zásad Net Zero Industry Act.

2.1.9 Čisté technológie

Podľa Draghiho by mala Európska únia zásadne posilniť centrálnu koordináciu v oblasti čistých technológií – v úzkej spolupráci s priemyslom, výskumnými centrami a finančnými inštitúciami²⁵. Takýto prístup by znížil roztrieštenosť národných iniciatív, posilnil inovačnú kapacitu a zvýšil efektívnosť verejných investícií. Kľúčové oblasti, v ktorých by centralizácia

²⁵ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 133

priniesla najväčšie výhody, zahŕňajú dohľad nad dodávateľskými reťazcami, definovanie spoločných štandardov, koordináciu výskumu a rozvoj trhu pre nové technológie. Nasledujúcich desať návrhov predstavuje ucelenú stratégiu, ktorá by podľa Draghiho umožnila Európe stať sa globálnym centrom čistých technológií. Disponovala by totiž jednotnými dátami, spoločnými štandardmi, prepojeným výskumom a silným systémom finančnej podpory.

2.1.9.1 Zaviesť jednotný systém monitorovania dodávateľských reťazcov

EÚ potrebuje vlastnú analytickú a dátovú autonómiu, ktorá jej umožní sledovať stav produkcie, investícií a inovácií v celom hodnotovom reťazci čistých technológií. Tento systém má vychádzať zo spolupráce priemyslu, výskumných centier a verejných orgánov. Vďaka tomu bude možné včas identifikovať slabé miesta, predvídať krízové situácie a presne cieľiť verejnú podporu tam, kde hrozí vznik závislosti od tretích krajín.

2.1.9.2 Určiť minimálne kritické kapacity pre každý segment

EÚ by mala pre jednotlivé odvetvia čistej výroby definovať hranice nevyhnutné pre technologickú suverenitu – teda úroveň produkcie a know-how, ktorá zabezpečí stabilitu európskeho trhu. Tieto kapacity sa majú pravidelne prehodnocovať a rozširovať podľa potrieb. Zároveň treba systematicky odstraňovať investičné prekážky, ktoré bránia zvyšovaniu kapacít, napríklad zložité povolenacie procesy či nejednotnú reguláciu.

2.1.9.3 Posilniť dátovú a analytickú autonómiu Európy

EÚ by mala vybudovať vlastné informačné štruktúry, ktoré zhromažďujú a spracúvajú údaje o dodávateľských reťazcoch, výrobe, dovoze a inováciách. Získané dáta musia byť dôveryhodné a bezpečné, aby ich mohla využívať Komisia aj členské štáty pri tvorbe priemyselnej politiky. Autonómna analytická kapacita zníži závislosť od externých poskytovateľov údajov a posilní schopnosť Európy reagovať na globálne výzvy.

2.1.9.4 Optimalizovať legislatívu s ohľadom na potreby čistej výroby

Pri tvorbe európskych predpisov – napríklad v oblasti ochrany životného prostredia, chemických látok či energetických sietí – treba systematicky hodnotiť ich vplyv na výrobu čistých technológií. Nové zákony by mali umožňovať výrobcovi dosiahnuť úspory z rozsahu a vytvoriť spoločné štandardy, ktoré uľahčia cezhraničnú výrobu. Draghi odporúča aj zriadenie regulačných pieskovísk, v ktorých môžu firmy dočasne testovať nové produkty či procesy v kontrolovanom prostredí bez plnej regulačnej záťaže.

2.1.9.5 *Zaviest' spoločné environmentálne a technické normy*

Spoločné štandardy pre environmentálne požiadavky, bezpečnosť sietí či kvalitu materiálov by mali posilniť európsky jednotný trh a umožniť výrobcom využívať úspory z mierky. Harmonizácia noriem by tiež odstránila rozdiely medzi členskými štátmi a umožnila vznik veľkých výrobných ekosystémov, ktoré by konkurovali globálnym lídrom.

2.1.9.6 *Zosúladiť a centralizovať výskumné a vývojové aktivity*

EÚ má spojiť národné výskumné kapacity do spoločných európskych partnerstiev a výskumných spoločných podnikov. Tieto by sa mali zamerať na vznikajúce a rýchlo sa meniace technológie – napríklad osmotickú energiu, pokročilé tepelné čerpadlá či nové druhy stavebných materiálov s nízkou uhlíkovou stopou. Cieľom je zabezpečiť dlhodobé, svetovej úrovne výskumné zázemie, ktoré dokáže plynulo prepojiť vedu s priemyslom.

2.1.9.7 *Podporiť komercializáciu a rozšírenie nových technológií*

EÚ by mala vytvoriť jednotný rámec na podporu trhového uplatnenia inovácií – napríklad prostredníctvom európskych certifikátov kvality, označení pre perspektívne technológie či jednotných ESG štandardov. Tieto opatrenia by posilnili dôveru investorov aj zákazníkov a urýchlili prechod od výskumu k výrobe.

2.1.9.8 *Vytvoriť poradenský rámec pre priemysel a výskum*

Podniky a výskumné inštitúcie potrebujú priamu podporu pri hľadaní zdrojov financovania a pri ochrane svojich práv duševného vlastníctva. EÚ by mala zriadiť poradenské centrum, ktoré pomôže subjektom pri žiadostiach o projekty v rámci programov IPCEI a pri notifikácii štátnej pomoci. Takéto centrum by zároveň poskytovalo informácie o možnostiach financovania prostredníctvom EIB a iné formy odbornej asistencie.

2.1.10 *Zlepšiť prepojenie s verejnými a súkromnými finančnými zdrojmi*

Koordinácia s Európskou investičnou bankou a národnými rozvojovými inštitúciami má zaručiť, že verejné prostriedky budú smerovať do najperspektívnejších technológií a výskumných projektov. EIB by mala poskytovať nielen úvery, ale aj záruky a poradenstvo pri navrhovaní finančných modelov, ktoré spájajú verejné a súkromné investície.

2.1.10.1 *Zriadiť trvalý systém poradenstva a koordinácie*

Na európskej úrovni by mal vzniknúť stály koordinačný orgán pre čisté technológie, ktorý by zhromažďoval dáta, analyzoval potreby jednotlivých sektorov, vydával odporúčania pre

tvorbu politík a zabezpečoval jednotný prístup k výskumu, financovaniu a štandardizácii. Tento orgán by zároveň plnil úlohu sprostredkovateľa medzi Komisiou, členskými štátmi, priemyslom a akademickou sférou.

2.1.11 Automobilový priemysel

Budúcnosť európskeho automobilového priemyslu je úzko spojená s jeho schopnosťou zabezpečiť stabilný, diverzifikovaný prístup k surovinám a férové obchodné prostredie počas zelenej a digitálnej transformácie²⁶. Únia musí posilniť svoju otvorenú strategickú autonómiu – teda schopnosť rozvíjať kľúčové odvetvia bez nadmernej závislosti od niekoľkých štátov mimo Európy. Aby sa automobilový sektor mohol stať globálne konkurencieschopným a zároveň udržateľným, EÚ by mala konať koordinovane v dvoch hlavných oblastiach: zabezpečenie prístupu k surovinám a úprava obchodných nástrojov tak, aby nedochádzalo k deformáciám trhu spôsobeným klimatickými politikami. Draghi preto vyzýva na vytvorenie komplexnej európskej stratégie pre automobilovú transformáciu, ktorá by spájala priemyselnú, obchodnú a environmentálnu politiku do jedného celku. Len tak môže EÚ zabezpečiť, že jej automobilový priemysel zostane konkurencieschopný, inovatívny a zároveň ekologicky zodpovedný – a že v ére elektrifikácie a digitalizácie nebude odkázaný na rozhodnutia mimo svojho územia.

2.1.11.1 Diverzifikovať zdroje surovín prostredníctvom strategických partnerstiev

Automobilový priemysel je kľúčovým pilierom európskej ekonomiky, no zároveň je jedným z najzraniteľnejších sektorov z hľadiska závislosti od kritických surovín. Prechod na elektromobilitu, digitalizáciu a udržateľné výrobné procesy dramaticky zvyšuje dopyt po lítii, nikle, kobalte, medi či vzácnych zeminách. Väčšina týchto materiálov však pochádza z úzkeho okruhu krajín – najmä z Číny a niekoľkých afrických štátov – čo vytvára strategické riziko pre celý hodnotový reťazec.

EÚ preto musí aktívne rozvíjať bilaterálne strategické partnerstvá so štátmi, ktoré majú bohaté zdroje surovín, no zároveň zdieľajú európske hodnoty v oblasti životného prostredia, sociálnych práv a transparentnosti. Takéto dohody by mali mať dlhodobý charakter a zahŕňať

²⁶ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 152

nielen dodávky surovín, ale aj investície do miestnej ťažby, spracovania a recyklácie – v duchu obojstranne výhodnej spolupráce.

Kľúčovým nástrojom tohto prístupu by sa mal stať „Klub pre kritické suroviny“ (Critical Raw Materials Club), ktorý by spájal EÚ a krajiny s podobným hodnotovým rámcom – napríklad Kanadu, Austráliu, Japonsko či Južnú Kóreu. Tento formát by umožnil spoločnú koordináciu investícií, transparentné obchodné pravidlá a vzájomné garancie v oblasti udržateľného ťaženia. Klub by mohol pôsobiť aj ako platforma na výmenu technológií, štandardov a know-how pri ťažbe, recyklácii a spracovaní surovín.

Diverzifikácia dodávok pritom neznamená len geografické rozšírenie, ale aj rozvoj domáceho potenciálu – teda podpora európskych projektov v oblasti recyklácie, náhradných materiálov a ťažby v súlade s environmentálnymi normami. Spolupráca medzi členskými štátmi v tejto oblasti by mala viesť k vytvoreniu európskeho „surovinového ekosystému“, ktorý by posilnil odolnosť dodávateľských reťazcov pre celý automobilový sektor.

2.1.11.2 Zabezpečiť férové podmienky na trhu a zabrániť narušeniu konkurencieschopnosti

Ďalšou výzvou, na ktorú Draghi upozorňuje, je riziko obchodných deformácií spojených s uhlíkovými politikami, konkrétne so systémom obchodovania s emisnými povolenkami (ETS) a mechanizmom uhlíkového vyrovnávania na hraniciach (CBAM). Kým ETS sa vzťahuje na energeticky náročné priemyselné odvetvia, automobilový sektor do neho zatiaľ priamo nepatrí. Výsledkom môže byť tzv. „downstream leakage“ – situácia, keď zahraniční výrobcovia automobilov profitujú z nižších environmentálnych nákladov, pretože ich vstupné suroviny nie sú zaťažené rovnakými emisnými poplatkami ako v EÚ.

Takýto stav by mohol oslabiť konkurencieschopnosť európskych výrobcov, najmä ak by sa dovážali autá alebo komponenty s vyššou uhlíkovou stopou, ktoré sú lacnejšie len preto, že neplatia za svoje environmentálne externality. Draghi preto odporúča, aby Európska komisia v rámci revízie CBAM v roku 2025 dôkladne preskúmala jeho vplyv na nadväzné odvetvia – vrátane automobilového priemyslu – a v prípade zistených deformácií zvážila rozšírenie pôsobnosti mechanizmu aj na tieto sektory.

Takýto krok by posilnil zásadu rovnakých podmienok („level playing field“) a zabránil by presunu výroby mimo EÚ len kvôli menej prísnyim klimatickým pravidlám. Zároveň by

motivoval globálnych partnerov k zníženiu emisií, čím by CBAM prispel k spravodlivejšiemu a efektívnejšiemu prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo.

2.1.11.3 Prepojenie surovinovej politiky a klimatických nástrojov

Draghi zdôrazňuje, že politika zabezpečenia surovín nemôže fungovať oddelene od klimatických opatrení. Obe sú nevyhnutné pre zelenú transformáciu automobilového priemyslu – jedna sa stará o stabilitu dodávok, druhá o spravodlivé konkurenčné prostredie. EÚ by preto mala zabezpečiť, aby nové partnerstvá na ťažbu a spracovanie materiálov boli v súlade s jej emisnými cieľmi a štandardmi udržateľnosti.

Podpora domácich výrobcov by zároveň nemala viesť k protekcionizmu – cieľom nie je izolácia, ale vyvážená otvorenosť, ktorá chráni európske hodnoty a znižuje riziká závislosti bez narušenia globálneho obchodu.

2.1.11.4 Vybudovať strategickú autonómiu automobilového sektora

Kombináciou diverzifikovaných dodávok, férových obchodných pravidiel a technologických inovácií môže Európska únia postupne dosiahnuť väčšiu nezávislosť od externých rizík. Silná surovinová základňa, stabilné investičné prostredie a dôraz na obehovosť materiálov vytvoria predpoklady pre dlhodobú udržateľnosť európskeho automobilového priemyslu – od batérií po inteligentné komponenty.

2.1.12 Obrana

Európska únia prechádza od roztrieštených iniciatív k integrovanej obrannej stratégii, ktorá posilní technologickú a priemyselnú autonómiu Európy²⁷. Cieľom je vybudovať silný, inovatívny a prepojený obranný priemyselný ekosystém, schopný reagovať rýchlo a efektívne na nové bezpečnostné výzvy, bez závislosti od externých dodávateľov. Nasledujúcich desať opatrení podľa Draghiho predstavuje základ novej éry európskej obrany, v ktorej bude Únia schopná konať samostatne, efektívne a s väčšou technologickou sebestačnosťou. No predovšetkým ako jednotný strategický aktér, nielen ako súbor jednotlivých národných armád.

²⁷ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 168

2.1.12.1 Rýchla implementácia Európskej obrannej priemyselnej stratégie (EDIS)

Prvým krokom má byť urýchlené zavedenie navrhovanej stratégie EDIS a nadväzujúceho programu EDIP. Ich cieľom je zosúladiť všetky obranné iniciatívy a určiť jasný rámec pre spoločné investície, vývoj a obstarávanie.

2.1.12.2 Zjednotenie dopytu a štandardizácia výzbroje

Členské štáty by mali viac spájať svoje potreby pri obstarávaní a rozvíjať spoločné programy výzbroje. Väčší podiel spoločných nákupov by umožnil konsolidovať výrobu a odstrániť duplicitné kapacity. Spoločné štandardy a certifikácie v súlade s NATO by zabezpečili interoperabilitu a efektívnejšie využívanie zdrojov.

2.1.12.3 Strednodobá obranná priemyselná politika EÚ

Táto politika by stanovila strategické ciele a vytvorila systém stimulov pre priemyselnú spoluprácu, prepojenie dodávateľských reťazcov a integráciu výrobných kapacít medzi členskými štátmi. Mala by tiež podporiť malé a stredné podniky, odstrániť vstupné bariéry a vybudovať jednotný trh s obrannými produktmi.

2.1.12.4 Vytvorenie nového finančného nástroja pre obranné kapacity

EÚ by mala vyčleniť samostatné financovanie pre obranný priemysel, získavané aj prostredníctvom trhových zdrojov. Nový fond by podporoval spoločné projekty výskumu, vývoja a nákupu strategických kapacít, ako aj technologickú inováciu a konsolidáciu európskej výroby.

2.1.12.5 Zlepšenie prístupu k financovaniu

Draghi upozorňuje, že obranné podniky často narážajú na obmedzenia pri využívaní verejných finančných nástrojov. Preto treba zmeniť úverové politiky Európskej investičnej banky a rámce udržateľného financovania tak, aby sa obranný sektor mohol uchádzať o podporu rovnako ako iné strategické odvetvia. Osobitná pozornosť by sa mala venovať malým a stredným firmám prostredníctvom fondu FAST, ktorý podporí ich účasť v dodávateľských reťazcoch.

2.1.12.6 Zavedenie zásady „európskej preferencie“

Pri verejnom obstarávaní by mali mať prednosť riešenia pochádzajúce z EÚ. Európsky princíp preferencie môže mať formu politického záväzku alebo reformy legislatívy o verejnom obstarávaní. Súčasťou by mali byť finančné stimuly pre nákup európskych technológií a obmedzenie prístupu k fondom len pre spoločnosti so sídlom v EÚ.

2.1.12.7 Flexibilnejšia hospodárska súťaž v prospech inovácií a odolnosti

Európska politika hospodárskej súťaže by mala umožniť konsolidáciu obranného priemyslu tam, kde je potrebné dosiahnuť mierku a efektivitu. Posudzovanie fúzií by malo viac zohľadňovať faktory ako inovačný potenciál, bezpečnosť, koordináciu a technologickú suverenitu.

2.1.12.8 Posilnenie spoločného výskumu a duálneho využitia technológií

EÚ musí sústrediť svoje zdroje na spoločný výskum a vývoj v oblasti obrany, pričom má využiť technologické prepojenia medzi civilným a vojenským sektorom. Spoločné projekty by sa mali zamerať na nové oblasti – ako hypersonické systémy, umelá inteligencia, kybernetická obrana či podmorský a vesmírny výskum. Tieto programy by spájali armádu, priemysel aj výskum, čím by podporili vznik nových strategických segmentov.

2.1.12.9 Nový inštitucionálny rámec a riadenie obranného priemyslu

Draghi navrhuje vytvorenie funkcie komisára pre obranný priemysel a zriadenie centrálnej Európskej obrannej agentúry pre priemysel, ktorá by koordinovala spoločné plánovanie a obstarávanie. Tento orgán by pôsobil pod vedením Európskej komisie a vysokého predstaviteľa pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku, pričom by mal poradné výbory zložené zo zástupcov priemyslu a členských štátov.

2.1.12.10 Spoločné obstarávanie s USA a posilnenie európskeho podielu v NATO

Koordinovaný nákup amerických systémov zo strany skupín členských štátov by mohol znížiť náklady a zabezpečiť európske úpravy produktov – vrátane licenčnej výroby či prenosu práv duševného vlastníctva. Zároveň by EÚ mala presadzovať väčšie zastúpenie európskych technológií v rámci NATO, aby sa znížila obchodná nerovnováha a posilnila európska prítomnosť v transatlantickom obrannom priestore.

2.1.13 Vesmírny priemysel

Podľa Maria Draghiho musí Európska únia prijať posilnenú priemyselnú stratégiu pre vesmír, ktorá jej zabezpečí suverenitu, technologické líderstvo a globálnu konkurencieschopnosť²⁸. Cieľom je, aby Európa mala autonómny prístup do vesmíru,

²⁸ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 183

rozvinutý výskum, silnú priemyselnú základňu a schopnosť reagovať na nové bezpečnostné i komerčné výzvy.

2.1.13.1 Reforma riadenia európskeho vesmírneho sektora

EÚ potrebuje zjednodušiť svoje inštitucionálne štruktúry a odstrániť prekrývanie právomocí. Radu pre konkurencieschopnosť treba posilniť ako politický orgán určujúci strategické smerovanie vesmírnej politiky. Európska komisia by mala získať plnoprávne zastúpenie v Rade ESA a jej pravidlá zosúladiť s európskymi finančnými a bezpečnostnými štandardmi. Úlohy Komisie, ESA a agentúry EUSPA by sa mali nanovo definovať tak, aby sa zabezpečila ich koordinácia s národnými vesmírnymi agentúrami.

2.1.13.2 Odstránenie princípu geografickej návratnosti v ESA

Súčasný systém, ktorý viaže zákazky na výšku finančných príspevkov členských krajín, brzdí efektivitu. Draghi navrhuje, aby ESA obstarávala podľa kvality a technologickej hodnoty, nie podľa geografickej rovnováhy. Zdroje by sa mali sústreďovať na projekty s vysokým inovačným potenciálom, pričom pravidlá obstarávania treba zjednodušiť a otvoriť aj pre malé a nové podniky.

2.1.13.3 Vytvorenie jednotného trhu pre vesmír

Zavedením spoločných európskych noriem a licencií vznikne skutočný vnútorný trh pre vesmírne produkty a služby. Plánovaný európsky vesmírny zákon má stanoviť spoločný rámec pre certifikáciu a normotvorbu, čím sa posilní európska suverenita v tomto strategickom odvetví.

2.1.13.4 Zriadenie viacúčelového Európskeho vesmírneho fondu

Fond by umožnil Komisii pôsobiť ako „hlavný zákazník“ a spoločne nakupovať služby pre inštitúcie EÚ. Takto by sa posilnila výrobná kapacita európskeho priemyslu a zrýchlil rast vesmírnych firiem. Fond by financoval spoločné projekty, podporoval inovácie a zabezpečoval, aby strategické podniky v kľúčových technológiách zostali v európskych rukách.

2.1.13.5 Zlepšenie prístupu k financovaniu pre vesmírne firmy

Malé a stredné podniky musia mať jednoduchší prístup ku kapitálu aj k úverom. Skupina EIB by mala uplatňovať rizikovo orientovanú politiku, vytvoriť nové finančné nástroje prispôbené potrebám vesmírneho sektora a podporovať aj neskoršie fázy rastu, kde chýba súkromné financovanie.

2.1.13.6 Zavedenie pravidiel európskej preferencie

Pri verejných zákazkách by mali mať prednosť európske firmy, čím sa posilní ich škálovanie a technologická autonómia. Finančné stimuly a kritériá oprávnenosti by mali zabezpečiť, že prostriedky EÚ budú smerovať len do spoločností so sídlom v Únii.

2.1.13.7 Spoločné priority výskumu a inovácií

EÚ by mala zjednotiť svoje vesmírne výskumné programy a podporovať veľké projekty s európskym dosahom – od nosných rakiet a pozorovania Zeme po služby vo vesmíre. Tým sa obmedzí roztrieštenosť národných iniciatív a posilní európska škála.

2.1.13.8 Prepojenie vesmíru a obrany

Vesmírne technológie musia byť úzko previazané s obranou. Nové komerčné riešenia z odvetvia „New Space“ môžu podporiť európsku bezpečnosť, pričom rastúce obranné rozpočty by mali financovať aj rozvoj vesmírnych služieb a infraštruktúr, ktoré sa považujú za kritické aktíva.

2.1.13.9 Politický rámec pre nosiče a prístup do vesmíru

EÚ musí zaručiť autonómny prístup na orbitu. Spoločný rámec pre nosiče má podporovať inovatívne technológie, spájať dopyt členských štátov a investovať do infraštruktúry – testovacích centier, výrobných a štartovacích kapacít.

2.1.13.10 Posilnenie prístupu na globálne trhy

EÚ by mala odstrániť obchodné bariéry a vytvoriť „vesmírnu diplomaciu“, ktorá podporí export európskych firiem a otvorí im nové trhy. Takto môže Európa upevniť svoje postavenie ako jeden z hlavných hráčov v globálnej vesmírnej ekonomike – sebestačná, inovatívna a strategicky jednotná.

2.1.14 Farmaceutický priemysel

Podľa Draghiho musí Európska únia obnoviť a rozšíriť svoju kapacitu vo farmaceutickom výskume a vývoji (R&D), ak chce zostať konkurencieschopná a technologicky suverénna²⁹. Prioritou je vývoj biologických liekov, liekov na zriedkavé ochorenia a pokročilých terapií (ATMPs), v ktorých má EÚ potenciál stať sa svetovým lídrom. Cieľom je nielen posilniť vedeckú základňu, ale aj urýchliť prístup nových liekov na trh a zvýšiť istotu pre investorov a výskumné

²⁹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 199

inštitúcie. Navrhované kroky spoločne vytvárajú komplexnú stratégiu pre farmaceutickú suverenitu Európy, a to od dát a výskumu cez výrobu až po prístup pacientov k inováciám.

2.1.14.1 Maximalizovať prínos Európskeho priestoru pre zdravotné dáta (EHDS)

Základom pre inovácie je efektívne zdieľanie zdravotných údajov. EHDS musí byť plne implementovaný tak, aby podporil prístup pacientov k interoperabilným elektronickým záznamom a uľahčil výskum. EÚ by mala investovať do digitalizácie zdravotníctva prostredníctvom Kohézneho fondu a programu EU4Health a súčasne posilniť národné orgány pre prístup k zdravotným dátam. Potrebne je aj zjednotenie štandardov pre staršie („legacy“) dátové systémy a využitie siete DARWIN EU® na generovanie dôkazov o účinnosti liekov prostredníctvom umelej inteligencie. Kľúčovým krokom bude rozvoj genomických databáz a infraštruktúr pre sekvenovanie DNA v celej EÚ.

2.1.14.2 Zjednodušiť klinické skúšania naprieč krajinami

Pre rýchlejší výskum treba vytvoriť spoločné pravidlá pre klinické štúdie, ktoré kombinujú lieky, zdravotnícke pomôcky a AI. Zriadenie záväzného európskeho výboru pre povoľovanie medzinárodných skúšaní a využívanie jednotných vzorov dokumentácie zjednoduší procesy a zníži náklady. EÚ by mala podporovať aj neziskové multicentrické štúdie, ktoré riešia oblasti s nízkym komerčným záujmom, napríklad opätovné využitie starších liekov.

2.1.14.3 Zrýchliť prístup liekov na trh

Koordinácia medzi liekovými agentúrami, orgánmi HTA a verejnými platcami je nevyhnutná pre jednotné usmernenia k dôkazom o účinnosti, cenotvorbe a úhradách. Spoločné rokovania o cenách a úhradách medzi členskými štátmi – ako v iniciatíve EURIPID či Benelux – by zvýšili efektívnosť a dostupnosť liekov. Verejné obstarávanie by malo zvýhodňovať dodávky z EÚ, čím by sa posilnila európska výroba a bezpečnosť dodávok.

2.1.14.4 Jasné pravidlá pre využitie umelej inteligencie v liekovom cykle

Európska agentúra pre lieky (EMA) má do roku 2027 vydať komplexné usmernenia o využívaní AI v procese vývoja, hodnotenia a sledovania liekov. AI má potenciál zrýchliť analýzu klinických údajov a posilniť farmakovigilanciu, pričom sekundárne využitie zdravotných dát v rámci EHDS môže priamo prilákať výskum späť do EÚ.

2.1.14.5 Úplne zaviesť nové pravidlá pre hodnotenie zdravotníckych technológií (HTA)

Od roku 2025 budú spoločné klinické hodnotenia (JCA) urýchľovať prijímanie inovatívnych liekov, najmä v onkológii a pokročilých terapiách. Potrebne je však dostatočné financovanie

a personálne kapacity na úrovni EÚ, ako aj zavedenie mechanizmu na pokrytie nákladov prostredníctvom poplatkov od priemyslu.

2.1.14.6 Posilniť predvídateľnosť prostredia pre farmaceutický priemysel

EÚ by mala vytvoriť transparentný model hodnotenia dopadov regulačných zmien na inovácie a prístup pacientov k liekom, inšpirovaný americkým prístupom (CBO Model). Stabilita v oblasti práv duševného vlastníctva je nevyhnutná, keďže vývoj liekov trvá roky a vyžaduje dlhodobé investície.

2.1.14.7 Zamerať verejné investície do špičkových biomedicínskych centier

Draghi navrhuje vytvorenie európskej siete inovačných centier pre ATMPs, podobnej kalifornskému inštitútu CIRM. Takéto centrá by kombinovali výskum, klinické skúšania a vzdelávanie. EÚ by mala podporiť aj rozšírenie registrov zriedkavých chorôb v rámci Európskych referenčných sietí (ERN), čím by sa posilnila infraštruktúra pre výskum orfan liekov.

2.1.14.8 Aktivovať súkromné investície do farmaceutického výskumu

Rozšírenie rozpočtu Európskeho investičného fondu a programu InvestEU by pomohlo posilniť venture kapitál pre biotechnológie a farmaceutický výskum. Programy ako European Tech Champions Initiative by umožnili väčšie financovanie pre neskoré fázy rastu inovatívnych firiem.

2.1.14.9 Budovať strategické medzinárodné partnerstvá

Na posilnenie odolnosti dodávateľských reťazcov a konkurencieschopnosti by EÚ mala diverzifikovať obchodné vzťahy a spolupracovať s partnermi pri výrobe biologických liekov. Iniciatívy ako Critical Medicines Alliance môžu pomôcť predchádzať nedostatkom a zároveň upevniť globálnu pozíciu EÚ ako dôveryhodného a inovatívneho hráča vo farmaceutickom priemysle.

2.1.15 Doprava

Podľa Maria Draghiho je doprava ukázkovým európskym verejným statkom, ktorý zvyšuje produktivitu a globálnu konkurencieschopnosť³⁰. Ak si má EÚ udržať náskok, musí zosúladiť rozvoj infraštruktúry a pravidiel, posilniť odolnosť sietí a služieb, urýchliť dekarbonizáciu

³⁰ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 218

a digitalizáciu a chrániť priemyselných výrobcov férovým medzinárodným rámcom. Pre oblasť dopravy predstavuje Draghi nasledujúcich 9 opatrení.

2.1.15.1 Lepšie plánovanie infraštruktúry s dôrazom na konkurencieschopnosť a multimodalitu

Draghi navrhuje rozšíriť logiku TEN-T a kohézie o jasné kritériá hospodárskeho výkonu, intermodality a klimateckej odolnosti. Projekty identifikované týmto filtrom majú prejsť zrýchleným povoľovaním s právne záväznými lehotami. Plánovanie má byť zosúladené s energetikou a telekomunikačnými sieťami (NECP, kapacity sietí pre nabíjanie a pripojenosť) i s navigačnými a satelitnými službami. Členské štáty majú kopírovať princípy EÚ a zosúladiť programové cykly s MFF.

2.1.15.2 Mobilizácia verejných aj súkromných zdrojov

EÚ má zvýšiť podporu pre pohraničné spojenia, väzby s cezhraničným dosahom, vojenskú mobilitu, efektívnosť a klimateckú odolnosť; zachovať princíp „use-it-or-lose-it“ pre zrelé projekty a motivovať štáty krížovým financovaním, viazaním príjmov z dopravy na investície a využitím výnosov z ETS. Pre súkromný kapitál má vzniknúť balík nástrojov: PPP s pevnými zárukami a modelmi RAB (napr. železnice), špeciálne úverové a zabezpečovacie schémy pre mobilné aktíva (lode, modernizácia vnútrozemských plavidiel), rozumné zapojenie zahraničného kapitálu bez straty kontroly nad strategickými aktívami a posilnený mandát EIB pre projekty v línii s misiami konkurencieschopnosti.

2.1.15.3 Odstránenie národných bariér a úplná interoperabilita

Členské štáty majú dorovnať pravidlá a odstrániť prekážky podľa špecifik jednotlivých módov. V železnici ide o zrušenie nadbytočných národných predpisov, lepší manažment kapacity a plnú implementáciu štvrtého železničného balíka. V letectve o včasnú realizáciu balíka Single European Sky 2+ s väčším využitím paneurópskych dátových služieb ATS. Vo vodnej doprave o harmonizované pravidlá pre posádky a koordináciu prevádzky prístavov. V cestnej doprave o otvorené trhy, dohodu o cezhraničnej autobusovej doprave a spoločné princípy pre kooperatívnu, prepojenú a automatizovanú mobilitu. Reformy možno stimulovať výkonnostne viazanými mechanizmami rozpočtu EÚ.

2.1.15.4 Akcelerácia digitalizácie cez normy, incentívy a dohľad

Digitalizácia sa má stať povinným parametrom plánovania. Pre železnice Draghi zdôrazňuje ERTMS, FRMCS, Digital Capacity Management, Digital Automated Coupling a prípravu na automatizované vedenie vlakov, s koordinátorom na úrovni EÚ. V letectve treba doručiť

digitálny pilier SESAR a plnú integráciu riadenia letovej prevádzky s operáciami aerolínií a letísk „gate-to-gate“. Vo vodnej doprave má napredovať Európske námorné jednotné okno, optimalizácia „port calls“ a prepojenie dodávateľských reťazcov. V cestnej doprave C-ITS, centrálne koordinovaná CCAM, inteligentné presadzovanie pravidiel a dynamické mýto s využitím satelitnej lokalizácie. Súčasťou je kyberbezpečnosť, AI a prechod na bezpapierové procesy vo všetkých segmentoch.

2.1.15.5 Verejno-súkromné inovácie až po nasadenie v praxi

EÚ má spustiť cieľené priemyselné demonštrátory (nové spoločné podniky), nové IPCEI presahujúce prvé trhové uvedenie a posilnený 10. rámcový program, ktorý pokryje aj fázu zavádzania. Prioritami sú: v železnici automatizácia (spolu s ERTMS/FRMCS/DCM/DAC), v letectve úsporné a bezemisné lietadlá, vo vodnej doprave autonómne povrchové plavidlá, modernizácia riečnych lodí a technológie pre offshore veterné parky, v cestnej doprave CCAM; naprieč segmentmi piloty udržateľných leteckých palív (eSAF) a ďalších bezemisných palív.

2.1.15.6 Deriskovanie dekarbonizácie v ťažko znižovateľných segmentoch

Pre letectvo, námornú dopravu a ťažké nákladné vozidlá Draghi odporúča zmluvy na rozdiel (CfD) a aukčné schémy po vzore Vodíkovej banky, pokračovanie a rozšírenie zariadení AFIF pre infraštruktúru dobíjania a tankovania a cieľené výzvy z Inovačného fondu pre prvé nasadenia (vrátane eSAF).

2.1.15.7 Vyrovnanie globálnych podmienok a obrana priemyslu EÚ

EÚ má aktívne používať verejné obstarávanie ako pákový efekt pre inovatívne a udržateľné riešenia, preverovať praktiky zahraničných firiem a riziká FDI v dopravných odvetviach a vytvoriť európske exportné úverovanie. V lodiarstve možno ťažiť zo synergii s obranou a duálnymi technológiami, viazať finančné nástroje na nákup lodí „made in EU“ a rozšíriť energetické schémy aj na špecializované plavidlá. Aby boli dostupné udržateľné palivá, EÚ má zaistiť surovinovú základňu (partnerstvá, agregácia dopytu, spoločné nákupy) a strategicky využívať obstarávanie – napríklad v obrane – na deriskovanie nových výrobných kapacít SAF.

2.1.15.8 Partnerstvá a strategická konektivita mimo EÚ

Draghi volá po prehĺbení Solidarity Lanes s Ukrajinou a Moldavskom (pozemné a riečne investície, hranice), začlenením týchto krajín a Západného Balkánu do TEN-T a zosúladzovaní noriem. Súčasne navrhuje medzinárodnú stratégiu konektivity: vybudovať alternatívne multimodálne trasy (napr. transcaspická os), cielene používať Global Gateway (Lobito, Middle

Corridor, severské trasy), vytvoriť systém krízovej predvídavosti a ochrany námorných trás a viesť klimatickú diplomaciu v ICAO a IMO smerom k globálnemu oceňovaniu emisií a normám energetickej účinnosti.

2.1.16 Ľudský kapitál pre zelenú a digitálnu transformáciu

EÚ má zmapovať budúce zručnosti a nasmerovať kurikulum; odvetvie má vytvárať rozmanitejšie pracovné profily, aby pritiahlo širšiu skupinu talentov. Zároveň je potrebné aktuálny a komplexný rámec vzájomného uznávania certifikácií, ktorý uľahčí mobilitu odborníkov medzi krajinami aj segmentmi dopravy.

Výsledkom tejto agendy je dopravný ekosystém, ktorý je rýchlejší, čistejší, digitálne prepojený a odolný voči šokom – a ktorý sa stáva motorom európskej konkurencieschopnosti namiesto nákladovej položky.

2.1.16.1 Zrýchlenie inovácií

Konkurencieschopný výskumný a inovačný systém musí byť postavený na dostatočnom a stabilnom financovaní, kvalitnej infraštruktúre, talente, otvorenosti a jasnej implementačnej stratégii³¹. Draghi zdôrazňuje sedem princípov, ktoré majú nasmerovať EÚ k udržaniu vedeckého a technologického líderstva.

Výskum a inovácie majú stáť v centre európskych priorít, nie byť reakciou na krízy, ale strategickým nástrojom posilňovania odolnosti a konkurencieschopnosti. Základom má byť excelentnosť – jediným kritériom pre podporu projektov musí byť kvalita, pričom cieľom je nielen špičková veda, ale aj inkluzívne využitie inovačného potenciálu všetkých regiónov. Rovnako kľúčové je dosahovanie mierky – cez prepojenie 27 národných systémov, spoločné infraštruktúry a cezhraničnú spoluprácu výskumníkov a podnikov.

EÚ má investovať len tam, kde má jasnú pridanú hodnotu, vyhýbať sa duplicite a roztrieštenosti. Zachovať si musí aj otvorenosť, no „tak otvorenú, ako je možné, a tak uzavretú, ako je potrebné“ – chrániť citlivé technológie a prehĺbiť väzby s podobne zmýšľajúcimi partnermi. Výskum má byť inkluzívny a prístupný, s menšou byrokraciou a rovnými šancami pre všetky regióny a inštitúcie.

³¹ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 245

Napokon, celý rámec sa má podľa Draghiho riadiť európskymi hodnotami – slobodou a integritou výskumu, transparentnosťou, rozmanitosťou, rovnosťou a otvorenou vedou. Tieto princípy robia z Európy nielen centrum excelentnosti, ale aj atraktívne miesto pre globálne talenty a inovatívne podnikanie.

Draghi navrhuje zásadnú reformu európskeho inovačného prostredia, ktorá by vytvorila podmienky pre disruptívne inovácie, start-upy a scale-upy. Európa zaostáva za USA a Áziou nielen v objeme investícií, ale aj v schopnosti premeniť vedecký potenciál na prelomové technológie a úspešné podniky. Navrhované opatrenia majú vytvoriť ucelený ekosystém financovania od výskumu po verejné trhy.

2.1.17 Európska agentúra typu ARPA

Európska rada pre inovácie (EIC) má byť transformovaná na agentúru s vyššou mierou nezávislosti a rozpočtom porovnateľným s americkou DARPA. Mala by podporovať vysoko rizikové projekty s potenciálom zásadného technologického prelomu, využívať súťaže inovačných výziev a verejné obstarávanie ako nástroje rozvoja, pričom projektoví manažéri by mali mať veľkú mieru autonómie. Spolupráca by bola vítaná, no nie povinná, a procesy by sa výrazne zrýchlili. Agentúra by mala podporovať aj duálne a trojité využitie inovácií (civilné, obranné a zelené) a prepojiť sa s iniciatívami ako nemecká SPRIN-D či francúzska JEDI.

2.1.17.1 *Motivácia pre investorov a „business angels“*

Draghi odporúča daňové stimuly pre reinvestovanie kapitálových ziskov z úspešných projektov do nových start-upov, po vzore Švédska. Odložené zdaňovanie podporí reinvestície a vytvorí samoudržiavací cyklus inovácií. Rovnako majú byť posilnené akcelerátory a poskytovatelia seed kapitálu.

2.1.17.2 *Viac rizikového kapitálu pre rast*

Kľúčom je uvoľniť kapitál poisťovní a dôchodkových fondov revíziou pravidiel Solvency II a investičných rámcov. Zvýšiť sa má rozpočet Európskeho investičného fondu (EIF), ktorý má lepšie koordinovať činnosti s fondom EIC a s národnými rozvojovými bankami. Európska investičná banka (EIB) by mala získať mandát na priame akciové investície do strategických odvetví ako AI, polovodiče a biotechnológie.

2.1.17.3 Atraktívnejšie európske kapitálové trhy

Zníženie regulačnej zložitosti IPO a harmonizácia pravidiel naprieč EÚ by vytvorili skutočný paneurópsky kapitálový trh. Povolenie dvojtriednych akcií by podporilo zakladateľov, aby vstupovali na burzu bez straty kontroly nad firmou.

2.1.17.4 Jednoduchší a účinnejší desiaty rámcový program pre výskum a inovácie

Nový program má odstrániť slabiny Horizontu Európa – zjednotiť fragmentované aktivity, sústrediť sa na európske priority a zosúladiť sa s novým Akčným plánom EÚ pre výskum a inovácie. Väčšia časť rozpočtu má ísť na disruptívne inovácie a prelomový výskum, nie na stredne vyspelé technológie. Rozhodovanie majú viesť projektoví manažéri a špičkoví inovátori, nie byrokratické štruktúry, pričom procesy sa musia zrýchliť a zjednodušiť. Celkový rozpočet sa má zvýšiť na 200 miliárd eur, čo umožní prechod od inkrementálnych k transformačným zmenám.

2.1.17.5 Podpora akademickej excelentnosti a svetových inštitúcií

Draghi odporúča zdvojnásobiť financovanie Európskej výskumnej rady (ERC), ktorá je pilierom európskej vedeckej kvality. Väčší rozpočet by umožnil podporiť viac prelomových projektov, priťahovať a udržať svetové talenty a posilniť postavenie EÚ vo vede. Súčasne má vzniknúť nový nástroj ERC pre inštitúcie (ERC-I), ktorý by podporoval výskumné univerzity a centrá s potenciálom stať sa globálnymi lídrami. Financovanie by bolo dlhodobé, podmienené excelentnosťou a schopnosťou prepájať výskum s inováciami a start-upmi.

Na prilákanie svetových vedcov má byť zriadená pozícia „EU Chair“ – profesorské miesto financované priamo z rozpočtu EÚ, ktoré umožní ponúkať globálne konkurencieschopné podmienky a flexibilne sa presúvať medzi európskymi inštitúciami.

Ďalšie opatrenia zahŕňajú rozšírenie programu Erasmus+ pre výskumníkov a vytvorenie európskeho rámca pre súkromné financovanie verejných univerzít, vrátane daňových stimulov a profesionálneho fundraisingu po vzore amerických univerzít.

2.1.17.6 Investície do svetovej výskumnej a technologickej infraštruktúry

EÚ má zvýšiť spoločné investície do veľkých výskumných centier – od CERN-u po EuroHPC. Takéto infraštruktúry prepájajú vedu, priemysel a start-upy, sú zdrojom prelomových inovácií a priťahujú talenty. Draghi varuje, že budúcnosť CERN-u je ohrozená čínskou konkurenciou, preto by jeho financovanie malo byť prioritou EÚ. Nové európske projekty majú spájať verejné,

národné aj súkromné zdroje, vzniknúť rýchlejšie a pokrývať celý inovačný reťazec od výskumu po testovanie technológií.

2.1.18 Výskumná a inovačná únia

EÚ má vytvoriť „Research and Innovation Union“ – spoločnú stratégiu na koordináciu verejných výdavkov na výskum a inovácie. Navrhuje sa Európsky akčný plán pre výskum a inovácie, vytváraný Komisiou, členskými štátmi a súkromným sektorom, ktorý by určoval spoločné priority a projekty. Členské štáty by mali pripraviť vlastné národné R&I plány, zosúladené s európskym rámcom, a zaviazat' sa k zvýšeniu výdavkov na výskum aspoň na 3 % HDP.

2.1.18.1 Jednoduchšie a priaznivejšie prostredie pre inovácie

EÚ má uľahčiť komercializáciu akademického výskumu, odstrániť právne prekážky pri udeľovaní práv duševného vlastníctva a zaviesť spravodlivý systém zdieľania licenčných výnosov. Má sa posilniť kapacita technologických transferových kancelárií a rozšíriť jednotný patentový systém vo všetkých krajinách.

Zároveň sa navrhuje nový európsky právny štatút pre inovatívne podniky (IEC), ktorý by startupom umožnil pôsobiť v celej EÚ podľa jednotných pravidiel pre korporátne právo, dane a certifikácie. Vznikne digitálna identita firmy platná vo všetkých členských štátoch a jednotný portál pre podnikateľské informácie.

EÚ by tiež mala posilniť koordinovanú podporu startupov, vytvoriť digitálnu platformu s prehľadom dostupných nástrojov a prepojiť fondy EIC, EIF a InvestEU. Napokon treba prehodnotiť verejné obstarávanie – namiesto ceny má hodnotiť kvalitu a inovačný prínos, pričom aspoň 20 % verejných nákupov má podporovať inovatívne riešenia.

2.1.18.2 Zdieľaná prosperita ako základ inovácií

Technologický pokrok musí ísť ruka v ruku so sociálnou politikou. EÚ má podporovať kvalitné pracovné miesta, rekvalifikáciu a zníženie daňového zaťaženia nízkopříjmových pracovníkov, aby inovácie neprinášali nerovnosť, ale inkluzívny rast – po vzore úspešného švédskeho modelu.

2.1.18.3 *Odstránenie medzery v zručnostiach*

Európa potrebuje zásadnú reformu politiky vzdelávania a zručností, ktorá posunie dôraz od formálnych diplomov k reálnym zručnostiam požadovaným v meniacom sa hospodárstve³². Kľúčom je posilniť celoživotné vzdelávanie, odbornú prípravu a rekvalifikáciu dospelých, aby sa znížili produktívne rozdiely a podporil rast v strategických odvetviach. Nový prístup má byť flexibilný, založený na údajoch o potrebách trhu práce, a má harmonizovať uznávanie zručností bez ohľadu na ich pôvod. Draghi navrhuje vytvoriť „Úniu zručností“, kde sa formálne vzdelanie stane len jednou z ciest k uznaniu kompetencií. Zručnosti nadobudnuté v praxi, cez odborné programy či mikrocertifikáty, majú mať rovnakú váhu ako diplomy. Zároveň sa požaduje silnejšia koordinácia členských štátov, zapojenie firiem a sociálnych partnerov do tvorby a realizácie politík a zavedenie jednotného európskeho systému certifikácie. Cieľom je vytvoriť jednotný trh práce pre zručnosti. Tak, aby bol pružný, inkluzívny a schopný reagovať na digitálne a zelené premeny.

2.1.18.4 *Zbierať dáta pre navrhnutie lepších politík*

EÚ musí zhromažďovať a analyzovať detailné dáta o potrebách, zásobách a pohyboch zručností medzi odvetviami a krajinami. Tieto informácie umožnia presne cieľiť financovanie rekvalifikácií a vzdelávania podľa skutočných potrieb trhu práce. Komisia má pripraviť spoločný štandard pre zber údajov a ich sprístupnenie pre tvorcov politík a regionálne úrady.

2.1.18.5 *Modernizácia učebných plánov*

Vzdelávanie sa má prispôbiť dynamike trhu a zamerať na štyri skupiny zručností: STEM, digitálne, zelené a tzv. transverzálne (kritické myslenie, kreativita, spolupráca). Kurikulum má byť jednotné vo vysokej kvalite, ale zároveň flexibilné, s účasťou firiem a sociálnych partnerov na tvorbe obsahu.

2.1.18.6 *Jednotná certifikácia zručností*

EÚ má zaviesť jednotný systém uznávania zručností, menej závislý od diplomov a viac od preukázateľných schopností. Navrhuje sa využitie mikrocertifikátov a digitálnych odznakov, ktoré zjednodušia uznávanie kvalifikácií naprieč krajinami.

³² Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 270

2.1.18.7 Efektívnejšie riadenie a financovanie

Fond ESF+ by sa mal zreformovať tak, aby financie smerovali len do projektov s merateľnými výsledkami a strategickou hodnotou – najmä v zelených, digitálnych a technologických odvetviach. Každá investícia do zručností má byť hodnotená podľa dopadu a efektívnosti, čím sa vytvorí systém učenia sa z úspešných projektov v celej EÚ.

2.1.18.8 Investície do vzdelávania dospelých

EÚ doteraz postráda jednotnú stratégiu pre celoživotné vzdelávanie. Draghi preto navrhuje viaczdrojové financovanie – verejné, súkromné aj firemné – doplnené o daňové stimuly pre podniky, ktoré investujú do rozvoja svojich zamestnancov. Odbory a zamestnávateľia majú spolu vytvárať programy, ktoré prinášajú prínos obojstraným. Pre malé firmy treba zaviesť osobitnú podporu a poradenstvo. Kľúčové je odstrániť bariéry, ktoré bránia dospelým v prístupe k vzdelávaniu – nedostatok času, informácií či motivácie – a prispôbiť formáty (večerné, víkendové, online kurzy). Navrhuje sa zavedenie individuálnych vzdelávacích účtov, ktoré by občanom umožnili financovať si rekvalifikácie podľa vlastných potrieb, podporené z európskych fondov a technickej asistencie.

2.1.18.9 Reforma odborného vzdelávania (VET)

Systémy odborného vzdelávania sú v EÚ nejednotné. Ich atraktivitu treba zvýšiť prostredníctvom štipendií, grantov a daňových úľav pre firmy, ktoré ponúkajú učňovské programy. Draghi volá po posilnení partnerstiev medzi školami, zamestnávateľmi, odborními a regionálnymi inštitúciami a po európskom systéme záruk kvality pre VET.

2.1.18.10 Prilákavosť kvalifikovaných pracovníkov

Na preklenutie krátkodobých nedostatkov zručností navrhuje nový Tech Skills Acquisition Programme, vrátane európskeho víza pre študentov a výskumníkov, štipendií v STEM odboroch a pracovných príležitostí po štúdiu. EÚ má zjednodušiť imigračné postupy a posilniť modrú kartu pre vysoko kvalifikovaných odborníkov, čím by si udržala talent potrebný pre technologický a hospodársky rast.

2.1.18.11 Zapojiť nevyužitý potenciál talentu

EÚ musí lepšie identifikovať a podporovať nadané deti, najmä z menej priaznivého prostredia, aby mohli študovať STEM odbory. Odporúča sa systém štipendií, mentorstva a kariérneho poradenstva, ktorý odstráni kultúrne predsudky (napr. voči dievčatám v prírodných vedách) a posilní rovnosť príležitostí.

2.1.19 Riešiť nedostatok zručností v kľúčových hodnotových reťazcoch

Strategické odvetvia – energia, čisté technológie, obrana – musia riešiť chýbajúce technologické a odborné kapacity. Navrhuje sa vytvárať partnerstvá medzi veľkými firmami a ich dodávateľmi, ktoré by koordinovali školenia a šírenie znalostí naprieč reťazcom. Vzorom je americký program AM Forward, v ktorom priemyselní lídri školia malé podniky a vláda podporuje ich technologický rast.

2.1.19.1 Posilniť manažérske schopnosti v MSP

Produktivita malých a stredných firiem závisí od kvality riadenia. EÚ by mala zaviesť akreditačný systém pre univerzity a inštitúcie ponúkajúce kvalitné manažérske školenia a dotovať časť nákladov pre podnikateľov. Navrhuje tiež vouchery na dočasných manažéroch pre firmy, ktoré potrebujú odborníkov v digitalizácii či exporte.

2.1.19.2 Zlepšiť postavenie učiteľov

Členské štáty by mali investovať do profesionálneho rozvoja, lepšieho ohodnotenia a vybavenia učiteľov. Kvalitné vzdelávanie si vyžaduje motivovaných pedagógov s prístupom k moderným nástrojom vrátane AI.

2.1.19.3 Zvýšiť účasť na trhu práce

Najmä ženy čelia bariéram v zamestnaní pre nedostatok dostupnej starostlivosti o deti. Draghi odporúča rozšírenie škôlok, finančnú pomoc rodinám a lepšie mzdy pracovníkov v starostlivosti, čo by pomohlo zvýšiť zamestnanosť a sociálnu rovnosť v celej Únii.

2.1.20 Udržanie investícií

Európa čelí bezprecedentnej potrebe masívne a rýchlo zvýšiť investície³³. Európsky finančný systém to však v súčasnej podobe nezvládne, nakoľko je príliš závislý od bánk, zaťažený reguláciou a chýba mu dostatok vlastného a dlhopisového kapitálu. Rozpočet EÚ je pritom málo účinný pri podpore verejných investícií a zapájaní súkromného sektora. Mario Draghi preto navrhuje balík opatrení, ktorý zahŕňa zníženie fragmentácie jednotného trhu aj bariér pre inovácie a infraštruktúru, rozvíjanie kapitálových trhov a súkromných dôchodkových schém, posilnenie bankového financovania prostredníctvom úprav regulácií a efektívnejšie využívanie rozpočtu EÚ. Súčasťou navrhovaných opatrení v tejto oblasti je tiež zavedenie

³³ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 292

spoločných európskych dlhopisov ako bezpečného a likvidného nástroja pre spoločné investície.

2.1.20.1 Znížiť fragmentáciu kapitálového trhu

Draghi odporúča vytvoriť Európsku komisiu pre cenné papiere, ktorá by zmenila agentúru ESMA na jednotného regulátora po vzore americkej SEC. Mala by dohliadať na veľké emitujúce spoločnosti, burzy a centrálné protistrany (CCP). Spravovať by ju mali nezávislí odborníci, pričom by sa prešlo na pružnejší, princípový prístup k regulácii. Spolupráca s národnými dohľadmi by sa zachovala, no hlavnú úlohu by prevzal európsky orgán. Súčasne treba zjednotiť insolvenčné právo, odstrániť daňové prekážky cezhraničného investovania a podporiť centralizáciu zúčtovania a vyrovnávania obchodov. Kľúčom k väčšiemu zapojeniu domácností sú druhopilierové dôchodkové fondy, ktoré by pomohli lepšie usmerniť úspory do produktívnych investícií. Ich príspevky by mali byť daňovo zvýhodnené a spravované prostredníctvom prehľadných digitálnych „pension dashboardov“.

2.1.20.2 Posilniť kapacitu bankového sektora

Draghi žiada oživiť trh so sekuritizáciou, uvoľniť kapitálové požiadavky a znížiť prebytočnú administratívu, ktorá odrádza banky od vydávania zabezpečených aktív. Navrhuje zriadenie európskej sekuritizačnej platformy pre šandardizáciu a zníženie nákladov, prípadne využiť ciele verejné záruky pre rizikovejšie segmenty. Zároveň navrhuje preveriť, či nové pravidlá kapitálovej primeranosti Basel III neoslabujú konkurencieschopnosť európskych bánk. Napokon najzásadnejším návrhom v tejto oblasti je výzva na dokončenie bankovej únie prostredníctvom vytvorenia spoločného rámca pre veľké cezhraničné banky vrátane vlastného systému poistenia vkladov.

2.1.20.3 Efektívnejšie využitie rozpočtu EÚ

Európske financie by sa mali sústrediť predovšetkým na strategické investície – technológie, energetické siete, polovodiče či vesmír. Celková štruktúra rozpočtu EÚ by preto podľa Draghiho mala byť zjednodušená, počet programov znížený a pravidlá zjednotené. Rozpočet v takejto podobe by bol pružnejší a sústredil investície do kľúčových oblastí. Viac prostriedkov by zároveň malo byť alokovaných prostredníctvom záruk, pôžičiek a kombinovaných nástrojov, ktoré mobilizujú súkromný kapitál. Program InvestEU a Európska investičná banka by mali posilniť rizikové investície, zatiaľ čo národné rozvojové banky by mali koordinovať svoje stratégie a spoločne financovať inovatívne projekty v súlade s prioritami EÚ.

2.1.20.4 Spoločné európske dlhopisy

Draghi navrhuje nadviazať na skúsenosti s nástrojom NextGenerationEU a vydávať spoločné, bezpečné európske aktíva za účelom financovania dlhodobých investícií v podobe výskumu, obrany či digitálnej infraštruktúry. Takto by vznikol hlbší a likvidnejší trh s európskymi dlhopismi, ktorý by podporil integráciu kapitálových trhov aj strategickú autonómiu Únie.

2.1.21 Oživenie trhovej súťaže

Draghi zdôrazňuje, že rámec Zmluvy o fungovaní Európskej únie reflektuje presvedčenie o kľúčovej úlohe slobodnej a spravodlivej hospodárskej súťaže, ktorá vytvára rovnaké podmienky pre podniky v celej Únii³⁴. Podľa Draghiho politika hospodárskej súťaže chráni vnútorný trh pred narušeniami, kartelmi a zneužívaním dominantného postavenia, pričom pravidlá štátnej pomoci bránia škodlivým dotáciám. Nové nariadenie o zahraničných subvenciách má rovnaký cieľ voči podporám z krajín mimo EÚ. Draghi však upozorňuje, že tieto zásady musia reagovať na meniace sa globálne prostredie. Otázkou je, či prísna súťažná politika nebráni európskym firmám dosiahnuť mierku potrebnú na konkurenciu s americkými a čínskymi „superfirmami“. Hoci empirické dôkazy potvrdzujú, že silnejšia konkurencia podporuje inovácie a produktivitu, Draghi varuje pred ústupom konkurencie a rastúcou trhovou koncentraciou, najmä v digitálnych sektoroch. Podľa neho sa súťaž presúva do inovačne orientovaných odvetví, kde rozhoduje rozsah, technológie a značky. Draghi navrhuje, aby boli regulačné orgány predvídavejšie, flexibilnejšie a lepšie vybavené, najmä pri posudzovaní fúzií v technologickom sektore. Zdôrazňuje potrebu posilniť vnútorný trh, najmä v oblasti služieb, a dosiahnuť väčšiu regulačnú harmonizáciu. Podľa Draghiho má nová politika hospodárskej súťaže podporovať priemyselnú obnovu a reflektovať výzvy digitalizácie a deglobalizácie.

2.1.21.1 Posilnenie úlohy inovácií v rozhodnutiach DG COMP

Draghi zdôrazňuje potrebu zvýšiť význam inovácií a budúcej konkurencie v rozhodnutiach Generálneho riaditeľstva pre hospodársku súťaž (DG COMP). Podľa neho by sa prax mala viac zamerať na potenciál budúceho vývoja než na súčasnú trhovú podielu. Navrhuje aktualizáciu usmernení k fúziám, ktoré by vysvetlili, ako Komisia hodnotí vplyv konkurencie na motiváciu

³⁴ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 298

inovovať, a zavedenie tzv. „inovačnej obhajoby“. Tá by umožnila firmám preukázať, že ich zlúčenie podporí inovácie, no mala by jasné kritériá, aby sa zabránilo jej zneužívaniu. Draghi navrhuje, aby podniky niesli dôkazné bremeno a dodržiavali investičné záväzky pod dohľadom Komisie. Zároveň upozorňuje, že táto obhajoba nesmie podporovať ďalšiu koncentráciu už dominantných hráčov v sektoroch s výraznými sieťovými efektmi.

2.1.21.2 Jednoduchšie pravidlá pre spoluprácu konkurentov

Draghi navrhuje, aby Komisia poskytla jasné pokyny a vzory pre nové formy dohôd, koordinácie a spoločných projektov medzi konkurentmi. Hoci je spolupráca medzi podnikmi právne obmedzená, podľa Draghiho môže byť v niektorých prípadoch – ako výskum, inovácie či prechod na udržateľnosť – nevyhnutná. Navrhuje vytvoriť jednoduchý a transparentný proces, ktorý by umožnil podnikom v EÚ spolupracovať, ak to prinesie úžitok spotrebiteľom. Uvádza príklady, ako spoločné obstarávanie kritických surovín či vývoj jednotných technológií. Zdôrazňuje potrebu väčšej právnej istoty, jasných šablón dohôd a lepšej dostupnosti informácií, najmä v obrane, kde rozdrobenosť brzdí efektívnosť a rozsah výroby.

2.1.21.3 Zahrnutie bezpečnosti a odolnosti do hodnotení súťaže

Podľa Draghiho by hodnotenie hospodárskej súťaže malo zohľadňovať aj kritériá bezpečnosti a odolnosti. Navrhuje vytvoriť nezávislý orgán pre hodnotenie odolnosti, ktorého posudky by slúžili ako doplnkový verejný záujem pri rozhodovaní DG COMP. Tento prístup by sa uplatňoval len v kľúčových sektoroch – obrana, energetika a vesmír – kde je stabilita a bezpečnosť strategicky nevyhnutná. Draghi zdôrazňuje, že cieľom má byť posilnenie, nie oslabenie bezpečnostných a odolnostných kapacít európskej ekonomiky.

2.1.21.4 Reforma kontroly štátnej pomoci pre strategický rast

Draghi pripomína, že kontrola štátnej pomoci je základným pilierom EÚ, ktorý bráni neefektívnym dotačným pretekom medzi štátmi. Krízové obdobia síce dočasne rozšírili možnosti podpory, no podľa Draghiho viedli aj k fragmentácii vnútorného trhu. Navrhuje preto návrat k prísnejšiemu uplatňovaniu pravidiel, lepšiu koordináciu pomoci na úrovni EÚ a silnejšie prepojenie s priemyselnou politikou. Odporúča posilniť nástroj IPCEI a zohľadniť v rozhodnutiach väčší dôraz na inovácie, odolnosť a produktivitu.

2.1.21.5 Rozšírenie a zrýchlenie systému IPCEI

Draghi navrhuje reformu a rozšírenie rámca Dôležitých projektov spoločného európskeho záujmu (IPCEI). Podľa neho ide o kľúčový nástroj, ktorý môže pomôcť EÚ dobehnúť

technologický náskok USA. Odporúča, aby sa financovanie rozšírilo aj na širšiu triedu inovácií, ktoré môžu priblížiť Európu k technologickej špičke v strategických oblastiach. Zároveň žiada zrýchliť administratívne procesy schvaľovania projektov a podporiť investície do infraštruktúry – najmä modernizáciu energetických sietí a prechod na elektrifikovanú ekonomiku.

2.1.21.6 Podpora otvoreného prístupu, interoperability a európskych štandardov

Draghi navrhuje, aby sa prostredníctvom štátnej pomoci a nástrojov hospodárskej súťaže motivovali podniky k prijímaniu otvoreného prístupu, interoperability a dodržiavaniu spoločných európskych štandardov. Podľa neho tieto princípy podporujú súťaž a prinášajú výhody spotrebiteľom, ako ukázal Digitálny zákon o trhoch (DMA). Ich uplatnenie by sa malo rozšíriť aj mimo digitálny sektor – napríklad do energetiky, dopravy či konektivity. Draghi navrhuje, aby Komisia pri posudzovaní štátnej pomoci zohľadňovala, či projekty podporujú interoperabilitu, napríklad pri budovaní nabíjaciach staníc pre elektromobily. V digitálnych trhoch by mali nové požiadavky na otvorenosť a prepojenosť reagovať na silné sieťové efekty a bariéry vstupu. Podľa Draghiho môžu otvorené štandardy posilniť inováciu aj v oblastiach umelej inteligencie, pričom obavy o súkromie treba starostlivo vážiť voči prínosom interoperability.

2.1.21.7 Efektívne uplatňovanie nových právomocí DMA a FSR

Draghi zdôrazňuje, že účinné presadzovanie pravidiel Digitálneho zákona o trhoch (DMA) a Nariadenia o zahraničných subvenciách (FSR) je kľúčové pre dôveryhodnosť EÚ ako regulátora. Obe právne úpravy prinášajú nové kompetencie pre DG COMP, no zároveň vyžadujú špecializované znalosti v oblasti technológií, medzinárodných financií a daní. Draghi upozorňuje, že bez dostatočných kapacít by sa oslabil aj tradičná politika hospodárskej súťaže a mohlo by dôjsť k strate investičnej atraktivity Európy. Preto navrhuje posilniť odborné tímy, investovať do školení a nábory expertov a zabezpečiť, aby nové povinnosti neoslabili ostatné regulačné činnosti.

2.1.21.8 Posilnenie ex-post monitorovania a hodnotenia trhov

Podľa Draghiho nie je realistické, aby Komisia priebežne monitorovala všetky trhy. Navrhuje preto systém, v ktorom by vybrané podniky pravidelne predkladali ukazovatele umožňujúce hodnotiť úroveň konkurencie po ukončení prípadu (ex post). DG COMP by mal mať právo definovať obsah správ, žiadať doplňujúce informácie a využívať tieto dáta aj po uzavretí konania. Povinnosť by sa týkala len najrizikovejších prípadov – napríklad opakovaných

porušení, fúzií s nápravnými opatreniami či koncentracií v dominantných sektoroch. Tento proces by sa mohol integrovať do nového nástroja na sledovanie štrukturálnych problémov trhu.

2.1.21.9 Zavedenie nového nástroja hospodárskej súťaže (NCT)

Draghi navrhuje vytvoriť „Nový nástroj hospodárskej súťaže“ (NCT), ktorý by umožnil Komisii skúmať štrukturálne problémy trhu a spoločne s podnikmi hľadať riešenia. Tento prístup by vyplnil medzery, kde súčasné nástroje nestačia, pričom by sa zameral na štyri oblasti: tichú spoluprácu, trhy so zraniteľnými spotrebiteľmi, sektory s nízkou odolnosťou (napr. závislosť od jedného zdroja surovín) a prípady, kde prijaté záväzky nevedú k obnoveniu konkurencie. NCT by umožnil Komisii navrhovať a presadzovať systémové nápravné opatrenia, no vyžaduje dodatočné finančné a odborné zdroje.

2.1.21.10 Zrýchlenie rozhodovacích procesov a väčšia predvídateľnosť

Draghi upozorňuje, že dĺžka konaní v oblasti hospodárskej súťaže oslabuje právnu istotu aj dôveru podnikateľov. Dlhé prípady, ako ten proti Intelu, sú podľa neho dôkazom potreby reformy. Navrhuje zrýchliť a zjednodušiť postupy v celej oblasti, rozšíriť princípy z „Balíka zjednodušenia fúzií“ z roku 2023 a jasne definovať, ktoré fúzie či dohody môže Komisia posudzovať. Odporúča tiež spresniť usmernenia o prípustnosti spolupráce medzi firmami, zneužívaní dominantného postavenia a kritériách štátnej pomoci. Draghi uzatvára, že ex-ante regulácia, ako DMA, by mala byť výnimkou, nie hlavným nástrojom konkurencie, pokiaľ nejde o trhy so zásadnými štrukturálnymi prekážkami.

2.1.22 Posilnenie inštitucionálneho rámca EÚ

Obnova konkurencieschopnosti EÚ si podľa Draghiho vyžaduje prehodnotenie inštitucionálneho rámca Únie³⁵. Žiadny členský štát nemôže sám čeliť globálnym výzvam ani konkurovať USA či Číne, ktoré konajú ako jednotný aktér. Zároveň zložitá správa EÚ a nadmerná regulácia oslabujú efektívnosť a schopnosť rýchlo konať. Draghi tvrdí, že aj bez zmeny zmlúv možno dosiahnuť pokrok prostredníctvom troch pilierov:

³⁵ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 307

- Zamerať činnosť EÚ: sústrediť sa na oblasti s najväčšou pridanou hodnotou a prenechať väčšiu zodpovednosť členským štátom a súkromnému sektoru v duchu subsidiarity.
- Zrýchliť integráciu a rozhodovanie: napredovať v prioritných politikách prostredníctvom užšej spolupráce a modelu „sústredných kruhov“.
- Zjednodušiť pravidlá: znížiť regulačnú záťaž a zvýšiť právnu istotu prostredníctvom menej početných, jasnejších a efektívnejších predpisov.

Kľúčové iniciatívy zahŕňajú vytvorenie nového rámca koordinácie konkurencieschopnosti, rozšírenie hlasovania kvalifikovanou väčšinou a systematické zjednodušenie právnych predpisov pod vedením podpredsedu pre zjednodušenie.

2.1.22.1 Preorientovanie činnosti EÚ

Draghi zdôrazňuje, že obnova konkurencieschopnosti Európskej únie si vyžaduje nielen hospodárske a technologické reformy, ale aj zmeny v samotnom fungovaní inštitúcií EÚ³⁶. Podľa neho musí Únia konať efektívnejšie, zjednodušiť rozhodovanie a sústrediť sa na oblasti, kde má spoločná európska akcia najväčšiu pridanú hodnotu. Dva kľúčové piliere tejto inštitucionálnej reformy predstavujú aktívne uplatňovanie princípu subsidiarity a nový rámec koordinácie politik konkurencieschopnosti.

2.1.22.2 Aktívne uplatňovanie princípu subsidiarity

Draghi zdôrazňuje, že politika EÚ by sa mala sústrediť len na oblasti, kde má spoločný postup skutočnú pridanú hodnotu oproti národným opatreniam. Ide najmä o energetickú bezpečnosť, digitalizáciu a rozvoj pokročilých technológií vrátane umelej inteligencie. Podľa zásady subsidiarity treba hľadať optimálnu úroveň riadenia – európsku, národnú či regionálnu – pre dosahovanie cieľov konkurencieschopnosti. Dôležitú úlohu v dohľade nad uplatňovaním tohto princípu zohrávajú Súdny dvor EÚ, členské štáty, národné parlamenty a regióny.

Legislatívna činnosť Komisie sa rozrástla aj preto, že kontrola subsidiarity je často len formálna. Národné parlamenty využívajú svoju právomoc obmedzene – „žltá karta“ bola spustená len raz. V roku 2023 prijala Komisia 141 návrhov, no len 22 vyvolalo pripomienky parlamentov, pričom väčšina z nich pochádzala od niekoľkých štátov. Draghi navrhuje

³⁶ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 310

celoeurópske preskúmanie dôvodov pasivity a posilnenie úlohy parlamentov pri kontrole iniciatív Komisie, vrátane zlepšenia ich administratívnej kapacity napríklad prostredníctvom nástroja TSI.

Zároveň navrhuje, aby inštitúcie EÚ uplatňovali „sebaobmedzenie“ – lepšie filtrovali nové návrhy a zjednodušili existujúce predpisy. Navrhuje jednotnú metodiku hodnotenia dopadov vrátane vplyvov na malé podniky a pravidelné preskúmavanie konkurencieschopnosti. Kodifikácia a zjednodušenie právnych aktov by sa mali stať úlohou nového podpredsedu pre zjednodušenie.

2.1.22.3 Koordinácia politík konkurencieschopnosti

Draghi považuje súčasný Európsky semester za nedostatočný nástroj koordinácie. Hoci vznikol ako reakcia na finančnú krízu, stal sa administratívne náročným procesom zameraným hlavne na fiškálny dohľad, nie na spoločné reformy. Preto navrhuje jeho reformu – fiškálna kontrola by zostala súčasťou Semestra, no koordinácia hospodárskych a priemyselných politík by prešla do nového rámca Koordinácie konkurencieschopnosti (Competitiveness Coordination Framework).

Tento rámec by sa zameriaval na európske strategické priority prijaté Európskou radou na začiatku každého politického cyklu. Prioritné oblasti by sa rozpracovali do Akčných plánov konkurencieschopnosti, ktoré by stanovili ciele, spôsob riadenia, financovanie a merateľné výsledky. Do tvorby a realizácie by sa zapojili členské štáty, Komisia, experti a súkromný sektor. Finančné prostriedky by pochádzali z európskeho aj národného rozpočtu, pričom by sa kládol dôraz na mobilizáciu súkromného kapitálu. Draghi navrhuje tri hlavné mechanizmy podpory:

- Investície do európskych verejných statkov – nový „pilier konkurencieschopnosti“ v rozpočte EÚ by smeroval zdroje tam, kde majú najväčší dopad.
- Viacštátne priemyselné projekty – financované z národných obálok alebo existujúcich fondov (napr. InvestEU, EDI Consortia, Kohézna politika), doplnené o nové IPCEI a spoločné podniky pre verejno-súkromné partnerstvá.
- Koordinácia národných politík – prostredníctvom finančných stimulov viazaných na reformy a regulačné úpravy.

2.1.22.4 Európske priority konkurencieschopnosti

Každý rok by Rada a Parlament hodnotili pokrok v plnení cieľov a prispôbovali prostriedky podľa aktuálneho vývoja. Draghi navrhuje, aby sa prvý cyklus zamerlal na päť priorít:

- Inovácie: vypracovať európsky plán pre výskum a vývoj s cieľom dosiahnuť investície na úrovni 3 % HDP EÚ.
- Energetika: budovať skutočnú Energetickú úniu so zabezpečenou, dekarbonizovanou a cenovo dostupnou energiou.
- Zručnosti: pripraviť pracovnú silu na potreby novej ekonomiky modernizáciou vzdelávania a celoživotného učenia.
- Digitalizácia a umelá inteligencia: rozvoj infraštruktúry, 5G/6G sietí, polovodičového priemyslu a cezhraničných projektov AI.
- Obrana: zvýšiť kapacity európskeho obranného priemyslu prostredníctvom spoločných investícií do technológií novej generácie.

Draghi uzatvára, že nový rámec koordinácie by mal zjednotiť roztrieštené nástroje EÚ, podporiť efektívnejšie využitie zdrojov a premeniť európsku integráciu na motor dlhodobej konkurencieschopnosti.

2.1.22.5 Zrýchlenie činnosti EÚ

Ak chce Európska únia opäť nadobudnúť konkurencieschopnosť, musí výrazne urýchliť svoje legislatívne procesy³⁷. Priemerná dĺžka prijatia právneho aktu je 19 mesiacov, čo podľa neho brzdí schopnosť reagovať na globálne výzvy. Navrhuje preto zrýchlenie rozhodovania aj za cenu modelu „sústredných kruhov“, ktorý by umožnil rýchlejšiu integráciu menšej skupiny štátov, a zároveň odporúča znížiť byrokráciu a zjednodušiť pravidlá.

2.1.22.6 Rozšírenie hlasovania kvalifikovanou väčšinou (QMV)

Draghi navrhuje zrušiť pravidlo jednomyseľnosti v Rade EÚ a rozšíriť QMV na ďalšie oblasti, najmä dane, justíciu a sociálnu politiku. Využitie „prepojovacej“ doložky (passerelle) by umožnilo prechod na kvalifikovanú väčšinu bez zmeny zmlúv, čím by sa zrýchlilo prijímanie kľúčových legislatívnych návrhov.

³⁷ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 315

2.1.22.7 *Diferencovaný prístup k integrácii*

Ak sa nedosiahne dohoda všetkých členských štátov, Draghi odporúča využiť mechanizmus posilnenej spolupráce podľa článkov 20 a 329 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Umožnil by skupine aspoň deviatich štátov napredovať v oblastiach, kde je pokrok v celej EÚ zablokovaný, pričom by zostala zachovaná kontrola Európskeho parlamentu a Súdneho dvora EÚ. Medzivládna spolupráca mimo rámca zmlúv by mala byť len poslednou možnosťou a sprevádzaná záväzkom návratu do právneho rámca Únie.

2.1.22.8 *Rozšírené a jasnejšie využitie článku 122 Zmluvy o fungovaní EÚ*

Draghi poukazuje na úspechy jeho použitia počas pandémie a energetickej krízy a navrhuje vytvoriť medziinštitucionálnu dohodu, ktorá by stanovila jasné pravidlá pre rýchlu reakciu v krízach, s účasťou Európskeho parlamentu a pevnými lehotami rozhodovania, bez potreby meniť zmluvy.

2.1.22.9 *Zjednodušenie pravidiel*

Nadmerná regulačná a administratívna záťaž výrazne oslabuje konkurencieschopnosť európskych firiem, zvyšuje ich prevádzkové náklady, brzdí vstup nových hráčov a zhoršuje podmienky pre investície³⁸. Viac než 60 % podnikov v prieskume EIB označilo reguláciu za hlavný investičný problém a 83 % firiem zdôraznilo zložité povoľovacie procesy. Nedostatok jednotnej metodiky navyše bráni meraniu celkového regulačného zaťaženia. Odhady sa líšia a chýba porovnateľnosť medzi regiónmi. Už v roku 2014 Stoiberova skupina vyčíslila administratívne náklady EÚ na 150 miliárd eur ročne, pričom neharmonizácia pravidiel zvyšuje ich náklady až na 200 miliárd.

Draghi kritizuje, že iba Európska komisia disponuje metodikou na výpočet regulačných nákladov, zatiaľ čo Rada a Parlament žiadnu nemajú. Chýba aj jednotné hodnotenie dopadov pri implementácii právnych aktov v členských štátoch, čo vedie k nejednotnosti a zvyšuje subjektívny pocit regulačnej záťaže. EÚ pritom produkuje viac legislatívy než USA. Od roku 2019 prijala vyše 13 000 zákonov oproti 3 500 americkým federálnym zákonom.

Tri príklady – rámec pre udržateľné reportovanie, GDPR a legislatíva o odpadoch – ukazujú hlavné problémy. Sú nimi prekrývanie právnych predpisov, rozdielna transpozícia v členských štátoch a neúmerne zaťaženie malých a stredných podnikov. Udržateľnostné reportovanie

³⁸ Mario Draghi. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations, s. 317

prináša vysoké náklady (150-tisíc až 1 milión eur), GDPR spôsobuje právnu neistotu a duplicitu kontrol, a odpadová legislatíva trpí nejednotnými kategóriami a povinnosťami.

Malé podniky a mid-caps podniky pociťujú vplyv regulácie najviac. Až 55 % MSP ich označuje za hlavný problém. Komisia pritom často nedostatočne hodnotí jej dopady. Iba polovica posúdení v rokoch 2020 až 2021 obsahovala podrobnú analýzu dosahov na malé a stredné firmy. Draghi preto vyzýva na systematické meranie kumulatívneho vplyvu regulácie, posilnenie proporcionality právnych predpisov a lepšie zohľadnenie potrieb MSP a mid-cap firiem v tvorbe politík EÚ, aby sa odstránili zbytočné bariéry pre rast a inovácie.

Cieľom nasledujúcich návrhov je preto zjednodušiť európsku legislatívu, zlepšiť jej uplatňovanie, posilniť proporcionalitu pre malé a stredné podniky a podporiť inovácie. Podľa Draghiho má byť cieľom vytvoriť jednotný, prehľadný a konkurencieschopný právny rámec EÚ, ktorý uľahčí podnikanie a zníži administratívne náklady.

2.1.23 Zjednodušenie právneho rámca EÚ

Draghi navrhuje vytvoriť funkciu podpredsedu Komisie pre zjednodušenie, ktorý by koordinoval proces hodnotenia a konsolidácie existujúcej legislatívy. Na začiatku každého mandátu by prebehla šesťmesačná fáza „hodnotiacej banky“, ktorá by systematicky preverila platné právne akty podľa sektorov. Nasledovala by fáza kodifikácie, odstraňovania duplicit a zosúladovania právnych predpisov, s dôrazom na sektory vystavené globálnej konkurencii. Zaviesť by sa mal aj jednotný princíp „lex specialis“, ktorý by automaticky uprednostnil špecifické predpisy pred všeobecnými.

2.1.23.1 Jednotná metodika pre hodnotenie nákladov regulácie

EÚ by mala zaviesť jednotný systém merania regulačných nákladov, ktorý by používali Komisia, Rada, Parlament aj členské štáty. Tento prístup by umožnil zhodnotiť finančné a administratívne dopady legislatívnych návrhov už v raných fázach a zverejňovať ich podľa sektorov. Medziinštitucionálna dohoda by zabezpečila, že všetky inštitúcie budú používať rovnakú metodiku aj pri posudzovaní zmien návrhov počas rokovaní.

2.1.23.2 Zníženie nákladov transpozície a lepšie presadzovanie jednotného trhu

Draghi odporúča posilniť úlohu pracovnej skupiny SMET pri kontrole implementácie smerníc a obmedziť tzv. „gold-plating“, teda pridávanie národných požiadaviek nad rámec EÚ noriem. Členské štáty by mali povinne hodnotiť dopady transpozície na podniky a výsledky

zverejňovať. Navrhuje tiež zblížovanie regulačných a dozorných orgánov podľa vzoru nemeckého BNETZA či americkej FTC, aby sa znížili náklady a zjednodušila komunikácia s firmami.

2.1.23.3 Posilnenie proporcionality voči MSP a mid-cap firmám

Komisia by mala presne určiť východiskovú hodnotu pre plánované 25 % zníženie nákladov na výkazníctvo a uplatniť ďalšie zníženia pre malé podniky až do 50 %. Iniciatívy s negatívnym dopadom na konkurencieschopnosť by sa mali pozastaviť alebo doplniť o zmierňujúce opatrenia.

2.1.23.4 Reforma systému expertných skupín Komisie

Z viac než 1 000 existujúcich expertných a pracovných skupín by sa mal počet znížiť a ich činnosť zladieť s ostatnými konzultačnými formátmi. Draghi tvrdí, že súčasný systém je neefektívny a neodráža dostatočne spätnú väzbu od zainteresovaných strán.

2.1.23.5 Vznik inovačných centier EÚ

Zastúpenia Komisie v členských štátoch by sa mali premeniť na „inovačné centrá EÚ“, ktoré by zhromažďovali a koordinovali informácie o národných regulačných sandboxoch. Tieto prepojené testovacie prostredia by podporili experimentovanie, cezhraničnú spoluprácu a šírenie inovácií, najmä v digitálnych a technologických sektoroch. Draghi tiež navrhuje širšie využívanie flexibilných nástrojov, ako sú dočasné klauzuly či experimentálne výnimky, ktoré umožnia EÚ rýchlejšie reagovať na technologický pokrok.

3 ENRICO LETTA: OMNOHO VIAC NEŽ TRH

V apríli 2024 predstavil bývalý taliansky premiér a predseda skupiny Európskej rady pre budúcnosť jednotného trhu Enrico Letta svoju správu s názvom *Much More Than a Market – Speed, Security, Solidarity*. Dokument vznikol na žiadosť Európskej rady a Európskej komisie a ponúka víziu modernizácie a prehĺbenia Európskeho jednotného trhu, ktorý má zostať motorom rastu, inovácií a solidarity v meniacom sa globálnom prostredí.

Správa vychádza z rozsiahleho konzultačného procesu – Letta počas ôsmich mesiacov navštívil 65 európskych miest a absolvoval viac než 400 stretnutí s predstaviteľmi vlád, inštitúcií, podnikateľov, odborov i občianskej spoločnosti. Cieľom bolo vytvoriť spoločnú reflexiu o budúcnosti trhu, ktorý je viac než len hospodársky priestor – je to politický projekt a základ európskej integrácie.

Letta upozorňuje, že jednotný trh, ktorý vznikol v ére menšieho a jednoduchšieho sveta, dnes čelí zásadným výzvam: globalizácii, technologickým zmenám, geopolitickým napätiam i starnutiu populácie. Preto navrhuje jeho obnovu a posilnenie prostredníctvom troch princípov – rýchlosti, bezpečnosti a solidarity.

Kľúčovými návrhmi správy sú vytvorenie „piatej slobody“, ktorá by doplnila tradičné štyri slobody EÚ o podporu výskumu, inovácií a vzdelávania, vznik Únie pre úspory a investície na financovanie zelenej a digitálnej transformácie a posilnenie priemyselnej a technologickej suverenity Európy.

Správa tiež zdôrazňuje potrebu spravodlivejšieho a udržateľnejšieho rastu, rozšírenia jednotného trhu na nové sektory ako energetika, obrana či telekomunikácie a posilnenia jeho sociálneho rozmeru. Letta volá po jednotnom európskom prístupe, ktorý umožní Únii hrať väčšiu úlohu vo svete, zachovať konkurencieschopnosť a zároveň chrániť hodnoty solidarity, demokracie a právneho štátu.

3.1 Piata sloboda na podporu výskumu, inovácií a vzdelávania na jednotnom trhu

V ére rýchlych technologických zmien Európa čelí výzve, ako držať krok s globálnym pokrokom. Enrico Letta poukazuje na to, že kontinentu chýba silný priemysel a súdržný inovačný ekosystém, čo vedie k závislosti od externých technológií³⁹. Hoci EÚ dosiahla úspechy

³⁹ Enrico Letta. 2024. *Much more than a market – Speed, Security, Solidarity*, s. 19

v digitálnej regulácii, nedokázala premeniť svoj výskumný potenciál na konkurencieschopné priemyselné odvetvia. Letta zdôrazňuje potrebu komplexnej európskej technologickej politiky, ktorá by využila výskum, dáta a startupy v prospech strategickej autonómie a hospodárskej bezpečnosti.

Základom úspechu je podľa neho modernizácia Jednotného trhu. Tradičné štyri slobody – voľný pohyb tovaru, služieb, osôb a kapitálu – už nestačia. Letta preto navrhuje „piatu slobodu“, zakotvenú v článku XIX. Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorá by zahŕňala výskum, inovácie, vzdelávanie, dáta a znalosti. Táto sloboda by premenila roztrieštené vedomosti na spoločné príležitosti a posilnila európsku súdržnosť. Cieľom je vytvoriť prostredie, kde výskum a inovácie budú jadrom Jednotného trhu, čím sa EÚ stane nielen tvorcom etických štandardov, ale aj pôvodcom nových technológií.

3.1.1 Cesta k piatej slobode

Letta poukazuje na potrebu využiť kolektívnu inteligenciu 21. storočia – prepojenie ľudských zručností, dát a technológií⁴⁰. Navrhuje vytvoriť silnú európsku technologickú infraštruktúru a spoločnú priemyselnú politiku s jasnou víziou, ktorá pritiahne súkromné investície. Kľúčovým projektom má byť „European Knowledge Commons“ – digitálna platforma sprístupňujúca verejne financovaný výskum, dáta a vzdelávacie zdroje. Pre plynulý tok poznatkov je nutné zjednotiť pravidlá pre prenos dát, podporiť interoperabilitu, kyberbezpečnosť a rozvoj dátových priestorov, ako je napríklad Európsky priestor zdravotných údajov.

EÚ by mala podporovať verejno-súkromné partnerstvá, posilniť rámec otvorenej vedy a zaviesť etické zásady pre umelú inteligenciu. Letta navrhuje aj rozšírenie programov ako Marie Skłodowska-Curie Actions na zvýšenie mobility výskumníkov a udržanie talentov v Európe. Dôležitou súčasťou má byť rozvoj digitálnych zručností, otvorená veda a dôraz na etické využívanie technológií. Európa sa tak môže stať vzorom pre zodpovedný technologický pokrok.

⁴⁰ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 20

3.1.1.1 *Jednotný trh pre výskum a inovácie*

Piatou slobodou sa má posilniť európsky výskumný priestor založený na slobodnej výmene poznatkov a nezávislom hodnotení⁴¹. Letta zdôrazňuje, že mobilita výskumníkov a prístup k infraštruktúre naprieč EÚ sú kľúčom k tvorbe globálne prepojenej vedeckej komunity. EÚ by mala dokončiť sieť výkonných výpočtových zdrojov a superpočítačov, ktoré podporia prielomové výskumy a udržia európsku konkurencieschopnosť.

Podľa Lettu je nevyhnutné znížiť investičnú medzeru vo výskume a inováciách. Verejné aj súkromné financovanie by sa malo riadiť zásadami otvoreného poznania a podporovať veľké cezhraničné projekty – najmä v oblasti umelej inteligencie, kvantového výskumu, zdravotníctva či kybernetickej bezpečnosti. Piatou slobodou sa má podporiť otvorená veda, nezávislosť výskumníkov a demokratický prístup občanov k poznaniu, čo umožní informované rozhodovanie a férovú súťaž v inováciách.

3.1.1.2 *Dáta, umelá inteligencia a ďalšie oblasti*

Letta upozorňuje, že v znalostnej ekonomike sa dáta stávajú hlavným zdrojom rastu a inovácií⁴². Otvorený prístup k nim je kľúčom k efektívnemu rozhodovaniu, lepším verejným politikám a výskumu. Odstránenie bariér v prístupe k dátam umožní vznik nových služieb a podporí vedecký pokrok. Dôvera a bezpečnosť pritom musia stáť v centre pozornosti. Regulačné rámce ako GDPR poskytujú základ pre zodpovedné zdieľanie dát, ktoré môže urýchliť digitálnu integráciu naprieč sektormi.

EÚ by mala podporovať spoluprácu vo vývoji AI, zdieľanie výpočtovej kapacity a etických štandardov. Transparentnosť v oblasti AI je podľa Lettu kľúčová pre dôveru občanov a zosúladienie technológií s európskymi hodnotami – ľudskými právami, súkromím a demokraciou.

3.1.1.3 *Vzdelávanie bez hraníc*

Vzdelávanie je podľa Lettu neoddeliteľnou súčasťou piatej slobody⁴³. Európsky vzdelávací priestor by mal posilniť prepojenie národných systémov a rozšíriť mobilitu študentov. Európsky diplom, založený na spoločných kritériách, by umožnil štúdium na viacerých univerzitách

⁴¹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 21

⁴² Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 22

⁴³ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 23

a odstránil právne prekážky. Letta navrhuje aj rozšírenie programu Erasmus+ a zvýšenie financovania univerzitných aliancií, ktoré tvoria jadro tejto transformácie.

Cieľom je sprístupniť mobilitu všetkým – vrátane stredoškolákov – prostredníctvom iniciatívy „Erasmus for All“. Do roku 2030 by mala byť študentská mobilita bežnou súčasťou vzdelávania, podporená harmonizovanými učebnými plánmi a vyškolenými pedagógmi. Takýto prístup posilní európsku identitu, solidaritu a otvorenosť voči inováciám.

Letta teda zdôrazňuje, že úspech Európy v digitálnom veku závisí od odvážnej transformácie Jednotného trhu. Zavedenie piatej slobody – slobody poznania, výskumu, inovácií a vzdelávania – má potenciál premeniť EÚ na skutočne suverénneho a inovatívneho globálneho lídra.

3.2 Jednotný trh pre financovanie strategických cieľov

Európska únia a jej členské krajiny v súčasnosti čelia bezprecedentným globálnym výzvam, no zároveň si stanovili mimoriadne ambiciózne ciele⁴⁴. Spravodlivú, zelenú a digitálnu transformáciu, rozšírenie Únie o nové členské štáty a posilnenie obrany s cieľom zabezpečiť mier a stabilitu v Európe i za jej hranicami. Napriek odvahe týchto vízií zostáva otvorená kľúčová otázka v podobe ich financovania. Problémom nie je nedostatok nápadov, ale financovanie, a to najmä pre obavy z nákladov a ich rozdelenia medzi štáty. Rovnaké finančné prekážky sprevádzajú aj debatu o rozšírení Únie či podporu Ukrajiny, kde medzi prísľubmi a reálne uvoľnenými prostriedkami pretrváva priepastný rozdiel.

Enrico Letta zdôrazňuje, že riešenie spočíva v plnom využití potenciálu jednotného trhu na efektívnejšiu mobilizáciu súkromných aj verejných zdrojov. Potrebný je európsky prístup k financovaniu, ktorý skombinuje investície oboch sektorov. Prioritou má byť aktivácia súkromného kapitálu, kde EÚ najviac zaostáva. Letta preto navrhuje vytvoriť Úniu úspor a investícií, nadväzujúcu na nedokončenú Úniu kapitálových trhov. Jej cieľom je nielen udržať európske úspory v Európe, ale aj prilákať zahraničné zdroje.

Zároveň treba nanovo nastaviť pravidlá štátnej pomoci tak, aby umožnili rýchlu a cieleňú podporu pri zachovaní spravodlivej hospodárskej súťaže. Letta navrhuje zaviesť mechanizmus, podľa ktorého by členské štáty časť národných fondov prispievali na celoeurópske projekty.

⁴⁴ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 26

Tým by sa vytvorili podmienky pre silnejšie spoločné investície a efektívnejší priemyselný rozvoj.

EÚ podľa Lettu potrebuje posilniť svoju priemyselnú stratégiu, aby dokázala konkurovať iniciatívam ako americký zákon o znižovaní inflácie, ktorý podporuje zelené investície prostredníctvom daňových stimulov. Kým krátkodobo sa má EÚ sústrediť na zlepšenie existujúcich mechanizmov, dlhodobo musí prekonať politické rozpory a vybudovať spoločnú fiškálnu kapacitu, ktorá jej umožní financovať strategické ciele vlastnými silami.

3.2.1 Únia úspor a investícií

Enrico Letta zdôrazňuje, že hlbšia finančná integrácia v rámci jednotného trhu už nie je len cieľom, ale nevyhnutnou podmienkou na napĺňanie širších ambícií Európskej únie⁴⁵. Navrhuje preto vytvoriť Úniu úspor a investícií, ktorá by dokázala účinne premeniť obrovské množstvo súkromných európskych úspor – približne 33 biliónov eur – na investície podporujúce strategické priority EÚ. Dnes tieto zdroje často končia v amerických fondoch, čo znamená stratu európskeho kapitálu aj vplyvu.

Podľa Lettu je nutné vybudovať atraktívny, jednotný a efektívny finančný trh, ktorý by udržal úspory v Európe a pritom pritiahol aj zahraničných investorov. Cieľom je prepojiť finančný sektor s reálnou ekonomikou tak, aby sa stal motorom hospodárskej sily a nezávislosti Únie. Predchádzajúce iniciatívy, ako projekt Únie kapitálových trhov, ostali bez výraznejších výsledkov – chýbala im politická vôľa a spoločný impulz, ktorý by presiahol hranice finančného sektora. Letta preto volá po novom politickom mobilizátore, ktorý by dokázal premeniť súkromné zdroje na investície do spoločných európskych cieľov.

Takýmto mobilizátorom má byť podľa neho zelená a digitálna transformácia – najväčšia príležitosť aj výzva súčasnosti. Európska komisia odhaduje, že na splnenie cieľov Zelenej dohody bude potrebných viac ako 620 miliárd eur ročne, pričom väčšina týchto prostriedkov musí prísť zo súkromného sektora. Letta upozorňuje, že verejné zdroje často nestačia, najmä ak ide o financovanie výskumu, inovácií či rozvoja nových technológií.

Nečinnosť by podľa neho mala dramatické dôsledky – ekonomické, environmentálne aj geopolitické. Európa má pritom šancu stať sa lídrom v zelenom priemysle, ktorého svetový trh by mohol mať do roku 2030 hodnotu 650 miliárd dolárov ročne. Zlyhanie by však oslabilo aj

⁴⁵ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 28

jej dôveryhodnosť ako globálneho lídra v oblasti klimateckej politiky. Preto Letta navrhuje spojiť rozvoj Únie úspor a investícií s financovaním zelenej a digitálnej transformácie. Tak sa z jednotného trhu môže stať nielen motor hospodárskeho rastu, ale aj nástroj na posilnenie európskej suverenity, udržateľnosti a spoločenskej súdržnosti.

3.2.1.1 Ekosystém pre európske investície

Enrico Letta poukazuje na to, že vytvorenie silnej Únie úspor a investícií si vyžaduje komplexný prístup, ktorý prepojí tri piliere – ponuku kapitálu, dopyt po ňom a inštitucionálny rámec, ktorý riadi jeho pohyb. Reformy musia postupovať súčasne v krátkodobých aj dlhodobých opatreniach a byť spoločným dielom európskych inštitúcií, členských štátov aj súkromného sektora.

Prvým krokom je posilnenie úlohy inštitucionálnych investorov. Európske penzijné fondy sú stále slabé a rozdrobené, preto Letta navrhuje vytvoriť celoeurópsky dlhodobý úsporný produkt s automatickým zapojením zamestnancov. Ten by mohol fungovať naprieč krajinami aj podnikmi a dopĺňať existujúce národné systémy. Jeho úspech by závisel od daňových stimulov, ktoré by členské štáty mohli koordinovať. Podobne by sa mohol zjednodušiť a rozšíriť aj celoeurópsky dôchodkový produkt, ktorý zatiaľ nepriniesol očakávané výsledky.

Letta zároveň upozorňuje, že dôležitú úlohu majú aj poisťovne, ktoré spravujú väčší objem aktív než penzijné fondy. Lepšia koordinácia ich regulačných rámcov a spoločný dohľad by podľa neho uvoľnili značnú časť kapitálu na produktívne investície. Zlepšiť treba aj finančnú gramotnosť a vytvoriť jednotný európsky rámec pre kategorizáciu investorov, čo by podporilo cezhraničné investície.

Druhým pilierom je zapojenie úspor domácností do reálnej ekonomiky. Napriek obrovskému objemu úspor väčšina európskych peňazí končí na bankových účtoch či v zahraničných fondoch. Preto Letta navrhuje posilniť fondy dlhodobých investícií, ktoré by umožnili malým investorom podporiť európske podniky, najmä malé a stredné. Aby sa tento nástroj rozšíril, potrebné sú daňové zvýhodnenia a spoločné minimálne štandardy.

Tretím prvkom sú verejné záruky a partnerstvá. Letta odporúča zriadiť európsky nástroj – Zelenú záruku, ktorý by prostredníctvom Európskej investičnej banky podporil banky a súkromné fondy pri financovaní klimatických projektov. Podobne treba rozšíriť partnerstvá

verejného a súkromného sektora, ktoré by pomohli pri budovaní zelenej a digitálnej infraštruktúry.

Napokon zdôrazňuje aj potenciál sekuritizácie – prepojenia úverových a kapitálových trhov. Reforma tohto trhu by podľa neho umožnila efektívnejšie financovanie zelených investícií a uvoľnila kapacity bánk pre nové projekty. Takto prepojený ekosystém by mohol zmeniť európske úspory na motor rastu, inovácií a strategickej suverenity Únie.

3.2.1.2 Prepojenie úspor s reálnou ekonomikou

Aby kapitál v jednotnom trhu prúdil efektívne, musí existovať aj dostatočný dopyt po ňom. Enrico Letta zdôrazňuje potrebu zvýšiť povedomie podnikateľov o možnostiach financovania prostredníctvom kapitálových trhov a prispôbiť pravidlá ich využívaniu. Počet verejne obchodovaných firiem v EÚ klesá, preto Letta navrhuje vytvoriť jednotný vstupný bod pre malé a stredné podniky na kapitálové trhy – špecializovanú sekciu s jednoduchšími podmienkami vstupu, ktorá by im umožnila pripraviť sa na vstup na hlavné burzy. Spolupráca hlavných európskych búrz by mohla viesť k jednotnej bráne pre prvé verejné ponuky akcií, pod dohľadom Európskeho orgánu pre cenné papiere a trhy.

Súčasťou tejto reformy má byť informačná kampaň o výhodách a rizikách kapitálových trhov, podpora finančnej gramotnosti a rozvoj kultúry investovania, najmä medzi malými a strednými podnikmi. Letta tiež zdôrazňuje potrebu posilniť rizikový a súkromný kapitál, ktorý dopĺňa verejné trhy a financuje firmy počas celého ich vývojového cyklu.

3.2.1.3 Burza pre hlboké technológie

Osobitnú pozornosť venuje Letta spoločnostiam z oblasti tzv. hlbokých technológií (Deep Tech) – firiem využívajúcich umelú inteligenciu, kvantové technológie či biotechnológie. Tieto startupy prinášajú prelomové inovácie, no sú kapitálovo náročné, rizikové a často bez okamžitého zisku. Keď dosiahnu fázu verejnej ponuky akcií, narážajú na to, že európske burzy nedokážu zabezpečiť dostatočný objem kapitálu ani rýchlosť, akú poskytuje americký trh.

Letta preto navrhuje vznik špecializovanej európskej burzy pre hlboké technológie s osobitnými pravidlami a dohľadom na úrovni EÚ. Investovať by v nej mohli len veľké inštitucionálne subjekty, ako dôchodkové fondy či správcovské spoločnosti, ktoré sú schopné niesť vysoké riziko a čakať na dlhodobú návratnosť. Takýto krok by posilnil strategickú autonómiu a konkurencieschopnosť európskej ekonomiky.

3.2.1.4 *Inštitucionálny rámec a štruktúra trhu*

Európska únia vybudovala právny rámec umožňujúci voľný pohyb kapitálu a finančných služieb, no chýbala jej vízia, ako formovať konkurenciu v prospech skutočnej integrácie trhu. Tento prístup viedol k nerovnováhe – niektoré sektory ostali rozdrobené pre rozdielne národné regulácie, iné sa zmenili na oligopoly, často ovládané subjektmi mimo EÚ. To spôsobuje závislosť od externých subjektov a zároveň brzdí vznik nových európskych hráčov.

Letta poukazuje na potrebu posilniť spoločný dohľad nad finančnými trhami. Súčasný systém, založený na národných dozorných orgánoch, chráni lokálne záujmy a vytvára nerovné podmienky. Inšpirovať sa možno bankovým modelom – jednotný mechanizmus dohľadu, v ktorom Európska centrálna banka priamo kontroluje najväčšie inštitúcie, zatiaľ čo menšie ostávajú pod národným dohľadom. Podobne by mohol fungovať posilnený Európsky orgán pre cenné papiere (ESMA), ktorý by prevzal kontrolu nad veľkými a systémovo významnými subjektmi s cezhraničným pôsobením.

Zároveň Letta navrhuje zreformovať správu ESMA. Riadiaca rada by mala mať šesť nezávislých odborníkov menovaných kvalifikovanou väčšinou Rady po konzultácii s Európskym parlamentom. Spolu s vedúcimi národných dohľadov by tvorili orgán s väčšou nezávislosťou, rýchlosťou rozhodovania a schopnosťou konať v citlivých otázkach.

Dôležité je tiež zjednodušiť legislatívny proces. Nadmerná miera detailov v právnych predpisoch spomaľuje reakcie na inovatívne trendy, preto Letta odporúča zaviesť „test konkurencieschopnosti“ pri tvorbe nových zákonov a väčšie využívanie flexibilných vykonávacích zákonov. Cieľom je, aby regulačné prostredie dokázalo pružne reagovať na vývoj trhu.

Napokon zdôrazňuje potrebu väčšej harmonizácie – jednotný výklad pravidiel, zblížovanie insolvenčných režimov a konsolidáciu trhov v oblasti zúčtovania a vyrovnania obchodov. Zjednotenie týchto procesov by prinieslo nižšie náklady, väčšiu efektívnosť a odstránilo bariéry, ktoré stále bránia naplno fungujúcemu kapitálovému trhu v rámci jednotného trhu EÚ.

3.2.1.5 *Jednotný benchmark pre európske finančné trhy*

Enrico Letta zdôrazňuje, že chýbajúci spoločný bezpečný dlhopis je jednou z najväčších slabín finančnej integrácie v EÚ. Európske finančné trhy sa dnes opierajú o národné štátne

dlhopisy, čo spôsobuje nerovnováhy a nestabilné kapitálové toky. Zavedenie spoločného európskeho dlhopisu by podľa neho prinieslo väčšiu stabilitu, podporilo rast a posilnilo jednotný trh.

Už dnes je na trhu viac ako bilión eur v dlhopisoch vydaných európskymi inštitúciami – Európskou komisiou, investičnou bankou a mechanizmami finančnej stability. Tieto cenné papiere s najvyšším ratingom majú vysoký dopyt, no ich obchodovanie je roztrieštené, čo znižuje likviditu aj cenu. Letta preto navrhuje zjednotiť vydávanie týchto dlhopisov pod spoločnou značkou alebo prostredníctvom jednej agentúry. Tým by vznikol jednotný a likvidný referenčný nástroj, ktorý by vyrovnal podmienky financovania v rámci trhu, uľahčil oceňovanie rizikových aktív a podporil investície do inovácií, zelenej transformácie i obrany. Takéto dlhopisy by navyše posilnili medzinárodnú úlohu eura a stabilitu menovej politiky.

3.2.1.6 Digitálne euro – nové prepojenie Európanov

Letta tiež považuje vznik digitálneho eura za strategickú prioritu. Kým hotovosť stráca význam, v eurozóne stále neexistuje jednotný digitálny platobný nástroj pokrývajúci všetky členské štáty. Väčšina elektronických platieb prebieha cez zahraničné systémy, čo oslabuje suverenitu a odolnosť európskeho trhu.

Digitálne euro by túto závislosť odstránilo. Poskytlo by občanom aj podnikom bezpečný a verejný spôsob platenia naprieč hranicami – online, v obchodoch aj offline. Stalo by sa základom novej platobnej infraštruktúry, na ktorej by mohli inovovať aj súkromní poskytovatelia. Prepojené s európskou digitálnou identitou by zaručilo ochranu súkromia a kontrolu nad údajmi v rámci EÚ. Letta preto vyzýva Európsku centrálnu banku a inštitúcie, aby projekt urýchlili – digitálne euro musí byť realitou do roku 2027, inak Európa stratí schopnosť konkurovať v digitálnej ekonomike.

3.2.1.7 Využitie jednotného trhu na posilnenie zelených a digitálnych verejných investícií

Samotné súkromné investície nepostačia na financovanie ambiciózných cieľov Európskej únie⁴⁶. Preto navrhuje prepojenie verejných a súkromných zdrojov v rámci novej Únie úspor a investícií. V uplynulých rokoch EÚ využila viaceré výnimky v pravidlách štátnej pomoci a vytvorila nástroje ako IPCEI, nové rámce pre zelené investície či flexibilnejšie pravidlá počas

⁴⁶ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 39

kríz. Keďže mnohé z týchto výnimiek sa skončia do roku 2025, Letta volá po trvalejšom, jednotnom systéme správy štátnej pomoci.

Základom má byť spoločný európsky prístup, ktorý vyváži potrebu silnej priemyselnej politiky s princípmi jednotného trhu. Navrhovaný príspevkový mechanizmus, kde by členské štáty časť zdrojov smerovali do celoeurópskych projektov, by mohol položiť základy pre nové spoločné verejné investície.

3.2.1.8 Spoločné podmienky pre verejnú podporu

Letta zdôrazňuje, že efektívne využívanie verejných prostriedkov musí byť viazané na spoločné podmienky. Tieto „kondicionality“ by zabezpečili, že podpora smeruje do projektov prispievajúcich k cieľom EÚ – hospodárskej bezpečnosti, ochrane životného prostredia, právam pracovníkov či regionálnej súdržnosti. Musia byť merateľné, kontrolovateľné a jednotné pre všetky členské štáty, aby sa predišlo „nákupnej turistike“ v oblasti štátnej pomoci.

3.2.1.9 Spoločné riadenie a efektívnosť

Letta navrhuje aj novú správu štátnej pomoci – pružnú, odbornú a spolupracujúcu naprieč krajinami. Mala by podporovať inovácie, koordinovať projekty a zmierňovať nerovnosti v administratívnej kapacite štátov. Pri podpore prelomových technológií odporúča modely inšpirované americkými agentúrami DARPA či ARPA-E, ktoré umožňujú experimentovanie a priebežné prispôbovanie projektov.

Model IPCEI, ktorý už spája viaceré krajiny a prináša spoločenské prínosy, by sa podľa Lettu mal rozšíriť a zjednotiť. EÚ by mala zjednodušiť povoľovacie procesy, znížiť byrokráciu a posilniť odborné zázemie, aby sa priemyselné projekty mohli rýchlejšie rozvíjať a prispievať ku konkurencieschopnej, jednotnej a inovatívnej Európe.

3.2.1.10 Zlepšenie investícií: obehové hospodárstvo, verejné obstarávanie a administratívne kapacity

Enrico Letta zdôrazňuje, že zvýšenie investícií nestačí – rovnako dôležité je zlepšiť ich efektívnosť a vplyv⁴⁷. Kľúčové sú tri prvky: zavedenie princípov obehového hospodárstva, inteligentné verejné obstarávanie a posilnenie administratívnych kapacít.

⁴⁷ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 42

3.2.1.11 Obehový jednotný trh

Podľa Lettu musí byť udržateľnosť jadrom európskeho hospodárstva. Obehové hospodárstvo predlžuje životnosť materiálov, znižuje závislosť od surovín a podporuje nové podnikateľské modely. Európa má obrovský potenciál – už dnes sa v nej nachádza tretina svetových firiem pôsobiacich v oblasti cirkulárnych technológií, no rast zostáva pomalý. Svetová banka odhaduje, že trh s repasovanými produktmi by mohol do roku 2030 stúpnuť z 31 na 100 miliárd eur a vytvoriť pol milióna nových pracovných miest.

Letta preto volá po vytvorení „obehového jednotného trhu“, kde rast nebude závisieť od neudržateľnej spotreby zdrojov. Kľúčom je rovnaké postavenie pre cirkulárne materiály, digitálne pasy výrobkov a dôsledná realizácia nariadenia o ekodizajne. EÚ by mala stanoviť povinný podiel recyklovaného obsahu, napríklad pri plastoch či batériách, a určiť jednotné kritériá pre koniec statusu odpadu.

Finančné programy Únie a Európska investičná banka by mali podporovať priemyselné investície do cirkulárnej ekonomiky, pričom verejné obstarávanie sa má stať hlavným nástrojom na vytváranie dopytu po udržateľných produktoch.

3.3 Voda a biomateriály

Letta zároveň upozorňuje na potrebu „Novej európskej vodnej stratégie“. Vodné hospodárstvo tvorí 1,7 milióna pracovných miest a 107 miliárd eur pridanej hodnoty, no trpí roztrieštenosťou a zastaranou infraštruktúrou. Agregácia menších prevádzkovateľov by umožnila väčšie investície a lepší prístup k vode v celej Únii.

Napokon zdôrazňuje význam biomateriálov a európskych štandardov pre cirkulárny dizajn. Spoločné normy pre výrobky vyrobené aj dovážané na trh EÚ by posilnili dôveru, kvalitu recyklovaných materiálov a globálne postavenie Európy v oblasti udržateľnosti.

3.4 Strategickjšie verejné obstarávanie

Enrico Letta považuje verejné obstarávanie – ktoré tvorí 14 % HDP EÚ – za jeden z najvýznamnejších nástrojov na realizáciu strategických cieľov Únie. Ak má prispieť k produktivite, odolnosti a udržateľnosti európskej ekonomiky, musí sa stať plne integrovaným a strategicky riadeným trhom.

Podľa Európskeho dvora audítorov sa však v poslednom desaťročí znížila konkurencia o verejné zákazky a predlžuje sa čas ich udeľovania. Napriek reformám z roku 2014 mnohé

krajiny stále uprednostňujú najnižšiu cenu, čo potláča kvalitu, inovácie aj vznik lokálnych dodávateľských reťazcov. Letta preto žiada zásadnú modernizáciu: jednoduchšie pravidlá, širší prístup pre malé a stredné podniky a zosúladenie obstarávania s ekologickými a digitálnymi cieľmi.

Kľúčové bude zlepšiť prácu s dátami – vytvoriť európsky dátový priestor verejného obstarávania, ktorý prepojí národné databázy, zvýši transparentnosť a uľahčí vstup MSP. EÚ by mala využívať umelú inteligenciu na monitorovanie trhu a preklady, zdieľať osvedčené postupy a podporovať spoločné obstarávania medzi členskými štátmi.

Letta zdôrazňuje, že verejné obstarávanie musí slúžiť ako nástroj sociálneho a ekologického pokroku. Odklon od princípu „najnižšej ceny“ k hodnoteniu celkového prínosu – kvality, životného cyklu, inovácií či sociálneho dopadu – by zabezpečil väčšiu pridanú hodnotu pre EÚ. Zákazky by mali vytvárať kvalitné pracovné miesta, dodržiavať pracovné normy a férové mzdy; zároveň treba prísnejšie kontrolovať neprimerane nízke ponuky a obmedziť zneužívanie subdodávok, najmä v stavebníctve.

Osobitnú úlohu majú mať inovačné obstarávania, najmä v zelených a digitálnych technológiách. Tie by mali podporovať startupy a MSP, a to prostredníctvom interoperabilných riešení a digitálneho tendrovania cez jednotnú európsku identitu. Členské štáty by mohli zaviesť testovacie prostredia („sandboxy“) na uľahčenie dodržiavania pravidiel.

Napokon Letta pripomína, že verejné obstarávanie má byť aj motorom sociálnej ekonomiky. Nadväzujúc na Akčný plán pre sociálne hospodárstvo z roku 2021, EÚ by mala ďalej posilňovať účasť sociálnych podnikov, ktoré spájajú ekonomickú prosperitu so spoločenskou zodpovednosťou.

3.4.1 Posilnenie administratívnych kapacít

Verejné správy členských štátov sú hlavným kanálom, cez ktorý sa k občanom a firmám dostávajú európske fondy. Enrico Letta zdôrazňuje, že ich modernizácia a posilnenie sú nevyhnutné pre efektívne fungovanie jednotného trhu. Mnohé členské štáty však zápasia s nedostatkom odborných a administratívnych kapacít. Po rokoch úsporných opatrení, pandémie a vojne na Ukrajine čelia úrady rastúcemu objemu zložitých úloh, no chýbajú im zdroje i kvalifikovaní ľudia. Výsledkom je nerovnomerné a často slabé uplatňovanie európskej legislatívy.

Letta preto navrhuje posilniť existujúci Nástroj technickej podpory (TSI) a vytvoriť nový mechanizmus PEACE – Pakt pre spoluprácu a odborné znalosti európskych administratív. Tento fond by pomáhal financovať reformy a investície do modernizácie úradov, podporoval by digitálnu transformáciu, zvyšovanie kvalifikácie úradníkov a prilákание nových talentov.

PEACE by tiež podporoval výmenu skúseností medzi krajinami a uľahčil cezhraničné poskytovanie verejných služieb. Mal by disponovať rozpočtom umožňujúcim Komisii financovať počiatočné investície a sledovať udržateľnosť reforiem. Cieľom je nielen efektívnejšia verejná správa, ale aj kvalitnejšie služby pre občanov a podniky. Letta navrhuje, aby vznikol osobitný európsky komisár a neskôr aj agentúra zameraná výlučne na podporu národných a regionálnych administratív.

3.5 Rozsah jednotného trhu je kľúčový

Demografické zmeny a nové ekonomické trendy oslabujú vplyv Európskej únie na svetovej scéne⁴⁸. Ak však EÚ prijme strategické opatrenia, môže svoju pozíciu nielen zachovať, ale aj posilniť. Únia má na to všetky predpoklady – špičkový výskum, kvalifikovaných odborníkov, kvalitnú infraštruktúru a silný priemysel, no musí tieto prednosti pretaviť do rastu a škálovania svojich firiem.

Letta zdôrazňuje, že konkurencieschopnosť a schopnosť rásť sú pre európske podniky kľúčom k inováciám, zamestnanosti aj bezpečnosti. Väčšie, silnejšie firmy znamenajú väčšiu strategickú autonómiu, investície a schopnosť EÚ ovplyvňovať globálne štandardy. Únia však nesmie slepo napodobňovať cudzie modely – jej sila spočíva vo vyváženom prepojení veľkých a malých podnikov a v zachovaní férovej hospodárskej súťaže.

Podľa Lettu je nutné posilniť integráciu strategických sektorov – financovania, energetiky, telekomunikácií, obrany, zdravotníctva, vesmíru a dopravy. Ich rozdrobenosť brzdí rast a znižuje odolnosť Európy. Napriek tomu, že tieto odvetvia boli kedysi zámerne vyňaté z jednotného trhu, dnes by ich prepojenie mohlo zásadne posilniť konkurencieschopnosť celého kontinentu.

EÚ teda stojí pred jasnou voľbou: buď posilní integráciu a umožní firmám rásť v rámci jednotného trhu, alebo riskuje postupnú marginalizáciu v globalizovanom svete.

⁴⁸ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 50

3.5.1 Efektívny jednotný trh pre elektronické komunikačné siete a služby

Liberalizácia a európska regulačná politika priniesli sektoru elektronických komunikácií výrazné výsledky – väčšiu konkurenciu, nižšie ceny, rozvoj optických sietí a prechod k 5G⁴⁹. Napriek tomu EÚ ešte stále zaostáva za cieľmi Digitálneho kompasu 2030, keďže medzi členskými štátmi pretrvávajú veľké rozdiely v investíciách, pokrytí a rozvoji trhov.

Zostávajúca fragmentácia pravidiel a národných trhov brzdí vytvorenie skutočne jednotného trhu. V Európe pôsobí viac než sto operátorov – priemerne s piatimi miliónmi zákazníkov, zatiaľ čo v USA ich hlavní hráči obsluhujú vyše sto miliónov a v Číne takmer pol miliardy. Takýto rozdrobený trh neumožňuje potrebné investície do sietí novej generácie.

Letta upozorňuje, že prehnané zameranie na vstup nových hráčov viedlo k „nadmernej liberalizácii“, ktorá síce znížila ceny, no zároveň oslabila motiváciu k inováciám. Rozdrobené sú aj politiky prideľovania frekvencií a limity elektromagnetických polí, čo znemožňuje vznik celoeurópskeho trhu so spektrom. Harmonizácia týchto pravidiel je podľa Lettu nevyhnutná, rovnako ako spoločný postoj EÚ k využívaniu pásma 6 GHz.

Zároveň sa mení aj celková digitálna architektúra – kým telekomunikační operátori podliehajú prísnyim pravidlám, veľké online platformy získali postavenie brán k digitálnym službám. Nové nariadenia o digitálnych službách (DSA) a digitálnych trhoch (DMA) začali túto nerovnováhu naprávať.

Podľa Lettu musí byť v centre pozornosti spotrebiteľ – kvalita, výber a férové ceny. Ak však nebudú operátori schopní investovať do sietí s veľmi vysokou kapacitou, Európania prídu o výhody, ktoré liberalizácia priniesla. Preto volá po maximálnej harmonizácii spotrebiteľskej ochrany v rámci jednotného trhu, čo posilní investície, inovácie a spravodlivý prístup k digitálnej konektivite pre všetkých.

3.6 Infraštruktúra a služby na podporu sektora

Technologické zmeny a inovácie v službách vedú k oddeleniu poskytovania infraštruktúr a služieb. Vznikajú tzv. „neutral host“ modely, kde niektorí operátori spravujú iba infraštruktúru, zatiaľ čo iní sa zameriavajú na služby. Letta zdôrazňuje, že budovanie

⁴⁹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 52

jednotného trhu musí zohľadniť túto realitu: infraštruktúra má prirodzene lokálne hranice, kým digitálne služby sú globálne a už dnes ich veľká časť pochádza mimo EÚ.

Budovanie sietí, vysielacích veží či optiky si vyžaduje investície prispôsobené geografii, hustote obyvateľstva a miestnym podmienkam – preto sa neoplatí bezhlavá expanzia cez hranice. Naopak, trh služieb potrebuje čo najširší rozsah a jednotný regulačný rámec, aby európske firmy dokázali konkurovať americkým či ázijským. Európa podľa Lettu potrebuje priaznivé prostredie pre digitálne inovácie – rozvoj 5G, 6G, umelej inteligencie či edge-cloud riešení - ktoré by podporilo vznik vlastných digitálnych služieb a znížilo závislosť od tretích krajín.

Aby EÚ udržala tempo, musí umožniť konsolidáciu operátorov. Dnešný trh je rozdrobený na národné subjekty s nízkou pridanou hodnotou a obmedzenou schopnosťou investovať do moderných sietí. Letta navrhuje podporiť rast cezhraničných hráčov, ktorí môžu ťažiť z úspor z rozsahu, pričom treba zachovať otvorenú súťaž a rešpektovať pravidlá hospodárskej súťaže.

Kľúčom je aj reforma správy sektora. Namiesto 27 národných regulátorov by sa mala postupne vybudovať dvojúrovňová štruktúra – európsky orgán, ktorý by zaručil jednotnosť pravidiel pre cezhraničné služby a základnú infraštruktúru, a národní regulátori, ktorí by naďalej dohliadali na miestne siete a ochranu spotrebiteľov. Tento model by podporil investície, inovácie a kvalitu služieb v celej EÚ, pričom by zachoval blízkosť k občanom.

Rozdielne regulačné prístupy v členských štátoch brzdia vznik skutočne jednotného trhu elektronických komunikácií. Najväčšou prekážkou je podľa neho fragmentácia politiky rádiového spektra, ktorá obmedzuje rozvoj mobilných sietí a vznik celoeurópskych operátorov. Harmonizácia pravidiel pridelovania frekvencií je preto nevyhnutná, ak si má EÚ udržať technologické líderstvo a konkurencieschopnosť.

Letta pripomína, že v 2000-tych rokoch Európa stratila globálny náskok v telekomunikáciách, hoci mala silné firmy a najpokročilejšie siete. Dnes musí EÚ dohnať oneskorenie vo výstavbe 5G, ktoré má potenciál priniesť viac ako 250 miliárd eur prínosov pre priemysel a verejné služby. Spojenie 5G, umelej inteligencie a cloudových riešení bude podľa Lettu rozhodujúce pre modernizáciu priemyslu, zelenú transformáciu aj odolné dodávateľské reťazce.

Kľúčová bude aj stratégia pre nadchádzajúcu konferenciu o využití 6 GHz pásma, ktoré je zásadné pre vývoj 5G a budúcich 6G sietí. Európa musí presadiť jednotný postoj a aktívne sa podieľať na tvorbe globálnych štandardov – kto určuje štandardy, ovláda trh.

Letta zároveň vyzýva na prehodnotenie pravidiel tzv. otvoreného internetu (net neutrality). Nariadenie z roku 2015 chránilo spotrebiteľov pred diskrimináciou dát, no dnes musí reflektovať nové technológie, ako je sieťové delenie (network slicing) či autonómne systémy. Komisia by mala poskytnúť operátorom jasné usmernenia a neskôr prehodnotiť legislatívu tak, aby podporovala inovácie bez ohrozenia slobody internetu.

3.7 Kybernetická bezpečnosť a digitálna suverenita

V centre európskeho verejného záujmu stoja dve kľúčové témy – kybernetická bezpečnosť a digitálna suverenita. Európa zatiaľ nemá jednotný rámec pre legálne odpočúvanie, čo sťažuje spoluprácu a zvyšuje náklady operátorov. Spoločné pravidlá pre úhradu nákladov by odbúrali trhové bariéry a zlepšili efektivitu pomoci orgánom činným v trestnom konaní naprieč Úniou.

Kybernetická bezpečnosť je pritom úzko spätá s národnou obranou. Smernica NIS2 prináša jednotný rámec pre riadenie rizík a hlásenie incidentov, no rozdielne národné požiadavky tento cieľ oslabujú. Letta preto vyzýva na ich zosúladenie a prijímanie doplnkových opatrení len v nevyhnutných prípadoch. Harmonizované štandardy by posilnili odolnosť sietí a umožnili operátorom využívať výhody centralizovanej infraštruktúry.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj ochrana podmorských káblov, ktoré spájajú európske a globálne siete. Letta podporuje návrh, aby strategické projekty v tejto oblasti zostali súčasťou programu Connecting Europe Facility, so stabilným financovaním a lepšou koordináciou na úrovni EÚ.

3.7.1 Jednotný trh na podporu energetických a klimatických politík

Hoci energetika nepatrila medzi pôvodné piliere Jednotného trhu, postupne sa stala jeho základným kameňom⁵⁰. Po desaťročiach integrácie dnes predstavuje najväčší strategický nástroj, ktorý má Európa na zvládnutie nových globálnych výziev. Kríza spôsobená ruskou inváziou na Ukrajinu zásadne zmenila geopolitiku energií, obchodné toky aj zdroje dodávok. Napriek bezprecedentnému tlaku Jednotný energetický trh obstál – Európa sa vyhla

⁵⁰ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 61

výpadkom, plyn prúdil, trh reagoval na cenové signály a investície do LNG infraštruktúry a obnoviteľných zdrojov sa zrýchlili.

Spoločná reakcia EÚ – od nariadení o skladovaní plynu a znižovaní spotreby po reformu trhu s elektrinou – ukázala, že koordinácia dokáže priniesť stabilitu a solidaritu. Napriek tomu hrozí, že návrat k národným opatreniam by mohol tento pokrok oslabiť. Rozdiely v cenách energií medzi štátmi pretrvávajú a vysoké ceny plynu a elektriny znižujú konkurencieschopnosť priemyslu. Závislosť od dovozu fosílnych palív – 91 % pri rope, 83 % pri plyne – zostáva Achillovou pätou Európy.

Letta zdôrazňuje, že len Jednotný trh dáva Európe silu čeliť týmto výzvam. Žiadny štát sám nedokáže konkurovať USA či Číne, no spojený kontinent s moderným regulačným rámcom áno. Hlbšia integrácia posilní bezpečnosť, zníži náklady a urýchli prechod na čisté zdroje. Prepojené trhy umožnia efektívne využívať obnoviteľné zdroje, znižovať investičné riziká a zmierňovať cenové šoky.

3.7.2 Potenciál cezhraničného trhu s elektrinou

Najvyššou prioritou Európy je znížiť ceny elektriny pre domácnosti aj priemysel. Kľúčom je rýchlejšie nasadenie lacných obnoviteľných a nízkouhlíkových zdrojov energie v rámci plne integrovaného jednotného trhu. Ten je unikátnym nástrojom, aký nemajú ani USA, ani Čína, a ktorý umožňuje efektívnu výrobu aj obchod s čistou energiou.

Podľa Enrica Lettu je však pre plné využitie jeho potenciálu nevyhnutná dôvera medzi členskými štátmi – vzájomná istota, že dodávky energie budú vždy zabezpečené. Preto navrhuje nové mechanizmy na spoločné plánovanie a spravodlivé rozdelenie nákladov, najmä pri cezhraničných projektoch ako hybridné veterné parky v Severnom a Baltskom mori či Stredomorí.

Základom jednotného trhu s elektrinou je prepojenosť sietí. Napriek záväzku EÚ dosiahnuť do roku 2025 aspoň 70 % dostupnej prenosovej kapacity medzi krajinami, viaceré štáty zaostávajú. Lepšie prepojenie zvýši bezpečnosť dodávok, stabilitu cien a efektívne prepojí trhy.

Letta tiež odporúča rozšíriť spoločné tendre a cezhraničné zmluvy pre obnoviteľné zdroje, ktoré by znížili náklady a posilnili spoluprácu. Dôležitým krokom je aj rýchle prijatie smernice o zdaňovaní energie, ktorá by vytvorila jednotné stimuly pre rozvoj zelenej energie v celej EÚ.

Cieľom musí byť energetický systém, ktorý je udržateľný, konkurencieschopný a spravodlivý – opierajúci sa o silu Jednotného trhu, kde spoločné riešenia prinášajú slobodu a prosperitu pre európske podniky aj občanov.

3.7.3 Kľúčová úloha energetických infraštruktúr na jednotnom trhu

Pre úspešnú zelenú transformáciu musí mať každý podnik v Európe prístup k energii – kdekoľvek a kedykoľvek – za dostupné a predvídateľné ceny. To si vyžaduje modernú infraštruktúru pre elektrinu, vodík, zachytávanie uhlíka aj uskladňovanie energie. Podľa odhadov Komisie bude len do roku 2030 potrebné investovať až 584 miliárd eur do elektrických sietí.

Letta navrhuje vytvoriť lepšie koordinované plánovanie naprieč regiónmi a sektormi, podľa vzoru severomorských projektov. Regionálne skupiny v rámci TEN-E by mali získať politickú váhu, aby urýchlili výstavbu a povoľovanie cezhraničných projektov. Kľúčovými krokmi sú prepojenie sietí, budovanie európskej vodíkovej chrbtice a spoločné investície do obnoviteľných zdrojov.

Súčasný fondy EÚ, ako CEF či RRF, nestačia. Preto Letta odporúča nový fond pre cezhraničnú infraštruktúru a väčšie využitie zelených dlhopisov. Európa už vydala vyše bilióna eur v týchto nástrojoch – mohla by ich ešte viac využiť na financovanie energetických projektov.

Posilniť treba aj odolnosť energetického trhu. EÚ musí znížiť závislosť od jednotlivých dodávateľov a zaviesť spoločné zásoby plynu či kritických surovín. Spoločné obstarávanie a strategické rezervy kľúčových materiálov by zvýšili vyjednávaciu silu Únie a ochránili jej priemysel pred novými závislosťami.

3.7.4 Zrýchlenie a zjednodušenie jednotného trhu s energiou

Európa musí urýchliť zelenú transformáciu, ak chce splniť klimatické ciele do roku 2030. Energeticky náročné odvetvia – hliník, oceľ, cement či chemikálie – zápasia s vysokými nákladmi, nedostatkom kapitálu a neistotou v dostupnosti čistých technológií. Firmy, najmä malé a stredné, preto žiadajú jednoduchšie prístupy k inováciám a nižší „zelený príplatok“.

Podľa Enrica Lettu je rozhodujúce zrýchliť prístup k financovaniu a nasadeniu nových technológií. Navrhuje vytvoriť Európsku agentúru pre dodávky čistej energie, ktorá by zjednotila riadenie európskych programov, koordinovala infraštruktúrne projekty, poskytovala

technickú podporu a fungovala ako „one-stop-shop“ pre firmy a samosprávy. Agentúra by viedla projekty ako Európska vodíková banka a uľahčila prístup ku grantom i certifikáciám.

Letta tiež volá po fonde na zavádzanie čistých technológií, ktorý by doplnil Inovačný fond, a po šandardizácii v odvetviach ako káble či komponenty sietí. Kľúčom je zjednodušenie pravidiel Fit for 55, zníženie byrokracie a väčšia stabilita rámca pre investície.

Na globálnej úrovni musí EÚ posilniť vlastné dodávateľské reťazce, rozšíriť výrobu čistých technológií a uplatňovať prísne kritériá odolnosti a udržateľnosti vo verejných zákazkách.

3.7.5 Potenciál energetickej diplomacie

Jednotný trh je silným nástrojom aj pre dôveryhodnú externú energetickú politiku EÚ. Podľa Enrica Lettu musí Únia prehodnotiť svoju energetickú diplomáciu a posilniť partnerstvá s Ukrajinou, východným susedstvom, Stredomorím, Afrikou a krajinami Perzského zálivu. Spoločné projekty, ako modernizácia plynovodov zo Severnej Afriky na vodíkové prepojenia či zelené elektrické interkonektory z východného Stredomoria a Čierneho mora, môžu podporiť dekarbonizáciu aj regionálnu stabilitu.

Letta odporúča umožniť kandidátskym krajinám, najmä Ukrajine, Moldavsku a Gruzínsku, postupný prístup na energetický jednotný trh a pomôcť im s adoptovaním legislatívy a budovaním infraštruktúry. Afrika sa podľa neho môže stať „energetickou veľmocou“ a EÚ jej musí ponúknuť spravodlivé partnerstvo zamerané na čisté technológie a lokálny rozvoj. Prioritou má byť export európskych čistých technológií a vysvetľovanie pravidiel jednotného trhu, vrátane CBAM, ktorý od roku 2026 zabráni úniku uhlíka a zachová férovú hospodársku súťaž.

3.8 Jednotný trh pre obranný priemysel

Európska únia je založená na hodnotách mieru a spolupráce, no v meniacom sa geopolitickom prostredí potrebuje aj silnú obrannú dimenziu⁵¹. Obranný priemysel je preto nevyhnutný na zachovanie mieru a stability. Vojna na Ukrajine odhalila slabiny v európskej obrane – od meškania v dodávkach munície až po absenciu spoločnej stratégie. Hoci členské štáty spoločne vynakladajú 240 miliárd eur ročne, investície sú rozdrobené a neefektívne.

⁵¹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 70

Letta upozorňuje, že 78 % zbraní dodaných Ukrajine pochádza od mimoeurópskych výrobcov. Fragmentácia verejných zákaziek, rozdielne tendre a národné priority bránia vzniku spoločného obranného trhu a oslabujú konkurencieschopnosť Európy. Zbližovanie obranného plánovania s NATO a odstránenie duplicít sú nevyhnutné.

Európska obranná priemyselná stratégia (EDIS) vyzýva, aby do roku 2030 bolo aspoň 40 % nákupov realizovaných spoločne a polovica rozpočtov smerovala do európskej výroby. K tomu je však potrebná harmonizácia pravidiel, spoločné plánovanie a podpora integrácie firiem.

Kľúčom je obnovenie dôvery medzi štátmi, aby sa zabránilo „kupovaniu amerického“ na úkor európskej spolupráce. Spoločný trh by mal zaručiť všetkým prístup k potrebnej obrannej kapacite a ponúknuť výrobcovi istotu dlhodobých objednávok, čím posilní mierotvornú úlohu Európy.

3.8.1 Integrované výzvy pre obranný priemysel

Na vytvorenie jednotného obranného trhu je nevyhnutný postupný prístup, ktorý odstráni bariéry medzi národnými trhmi a posilní európsku priemyselnú a technologickú základňu obrany (DITB). Cieľom je systém pravidelných objednávok, stabilných dodávok a silnej siete veľkých výrobcov aj inovatívnych MSP. Bez tohto ekosystému zostane Európa závislá od nákupov mimo EÚ.

Letta zdôrazňuje, že posilnenie nákupov od domácich dodávateľov podporí stabilitu a konkurencieschopnosť, pričom MSP získajú väčší prístup na trh a prepojenie s veľkými výrobcami. Dôležitá je aj väzba medzi civilným a obranným sektorom – najmä pri duálnych technológiách, ako sú umelá inteligencia, kvantové systémy či automatizácia. Nová Rada pre pripravenosť obranného priemyslu by mala zjednotiť pravidlá a odstrániť administratívne prekážky.

Financovanie integrácie si vyžiada rozsiahle investície. Ročná cena fragmentácie trhu sa odhaduje na 100 miliárd eur. Európsky program pre obranný priemysel (2025 – 2027) s rozpočtom 1,5 miliardy je len začiatok – treba aj nové mechanizmy, ako obranné eurobondy či úverovú linku v rámci Európskeho stabilizačného mechanizmu podľa vzoru pandémie.

Európska investičná banka by mala rozšíriť financovanie aj mimo projektov duálneho použitia, aby podporila modernizáciu obranných kapacít. Inovatívne formy záruk a verejno-

súkromných investícií umožnia mobilizovať kapitál a vytvoriť odolný, európsky obranný priemysel – pilier bezpečnosti, suverenity a mieru.

3.8.1.1 Jednotný trh a vesmírne technológie

Vesmírny sektor je čoraz strategickejší pre budúcnosť Európy, no na rozdiel od iných oblastí sa len čiastočne rozvíjal v duchu jednotného trhu⁵². Model „geo-return“, základná zásada ESA, síce v minulosti podporil rozvoj kapacít vo všetkých členských štátoch, no dnes už nepostačuje. Väčšina výrobných kapacít je sústredená v niekoľkých krajinách, zatiaľ čo nové súkromné iniciatívy trpia nedostatkom investícií a fragmentovanou reguláciou.

Európsky vesmírny priemysel čelí viacerým problémom: rozdrobené verejné financovanie, slabé prepojenie medzi inštitúciami, chýbajúce súkromné kapitálové nástroje a zaostávanie v oblasti obranného využitia vesmíru. Kým USA či Čína masívne investujú do vesmírnej bezpečnosti, Európa zaostáva v rozvoji „space defence“.

Letta navrhuje jasné rozdelenie úloh medzi ESA a EUSPA a zavedenie spoločného európskeho právneho rámca pre vesmírne aktivity – tzv. Space Law – ktorý by zaviedol aj zásady jednotného trhu tam, kde existuje skutočná hospodárska súťaž. Geo-return systém by mal zostať len pri výskume a vede, nie v komerčných projektoch.

Rozvoj vesmírneho hospodárstva si vyžaduje nové finančné nástroje – fondy, dlhodobé zmluvy a flexibilnejšie verejné obstarávanie – aby sa posilnila spolupráca medzi veľkými hráčmi a inovatívnymi startupmi. Takto môže vzniknúť konkurencieschopný, integrovaný vesmírny trh, ktorý zabezpečí Európe technologickú suverenitu, bezpečnosť a miesto medzi globálnymi lídrami.

3.9 Využitie jednotného trhu na posilnenie odolnosti v oblasti zdravia

Pandémia COVID-19 odhalila krehkosť zdravotných systémov a potrebu jednotného európskeho prístupu⁵³. Ukázala, že investície do zdravia sú základom ekonomickej stability aj politickej odolnosti. Napriek prijatým reformám EÚ riskuje, že o tieto ponaučenia príde, ak nevytvorí skutočný jednotný trh pre zdravie a farmaceutiká. Choroby nepoznajú hranice a rozdiely v prístupe k liekom či prevencii medzi štátmi pretrvávajú.

⁵² Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 76

⁵³ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 78

Európa musí znížiť závislosť od tretích krajín – výroba účinných látok klesla z 53 % na menej než 25 %. Je nutné posilniť vlastnú kapacitu na produkciu liekov, vakcín a antibiotík a podporiť výskum. Farmaceutická stratégia EÚ by mala byť doplnená o flexibilné mechanizmy na rýchlu reakciu na globálne zmeny, napríklad v oblasti patentov či výrobných stimulov.

EÚ musí súčasne riešiť tri rastúce výzvy: duševné zdravie, antimikrobiálnu rezistenciu (AMR) a neurodegeneratívne choroby. AMR si vyžaduje kombináciu finančných stimulov pre vývoj nových antibiotík a lepšiu prevenciu prostredníctvom očkovania a jednotného európskeho očkovačieho pasu. Starnutie populácie a nedostatok zdravotníkov navyše tlačia systémy k hranici udržateľnosti – technológie, AI, robotika a telemedicína musia byť centrom investícií z rozpočtov EÚ i členských štátov.

V oblasti liekov treba zabezpečiť rovnaký prístup pacientov vo všetkých krajinách. Reforma systému EMA a zrýchlenie klinických skúšok prostredníctvom harmonizácie pravidiel posilnia konkurencieschopnosť EÚ. Vytváranie sietí medzi výskumnými centrami a nemocnicami, spolu s kampaňami na zvýšenie dôvery verejnosti, je kľúčové.

Projekt European Health Data Space prinesie interoperabilitu elektronických záznamov, e-receptov a bezpečný prístup k zdravotným dátam v celej EÚ. Na naplnenie jeho potenciálu treba harmonizovať procesy a jasne vymedziť pravidlá ochrany údajov.

Skúsenosť so spoločným obstarávaním vakcín počas pandémie ukázala, že koordinovaný nákup môže zabezpečiť spravodlivý prístup k inovatívnym liekom. Zriadenie Európskeho garančného fondu by posilnilo vyjednávaciu pozíciu menších štátov. Takto môže EÚ vybudovať odolný, spravodlivý a inovatívny zdravotný systém pre všetkých občanov.

3.10 Jednotný trh ako katalyzátor pre bezproblémovú a udržateľnú dopravu v EÚ

Doprava je základom voľného pohybu ľudí, tovaru a služieb, čím priamo podporuje hospodársku integráciu a konkurencieschopnosť EÚ⁵⁴. Efektívne prepojenie regiónov posilňuje sociálnu súdržnosť, znižuje regionálne rozdiely a prispieva k zelenej transformácii. Skutočný jednotný trh v doprave však naďalej zostáva nedosiahnutým cieľom. Vyžaduje totiž plne integrovanú dopravnú sieť TEN-T, odstraňovanie regulačných a technických bariér a investície

⁵⁴ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 83

do udržateľných riešení, ako je vysokorýchlostná železnica a infraštruktúra pre elektromobily. Súčasne musia byť chránené pracovné štandardy a posilnená Európska agentúra práce (ELA).

3.10.1 TEN-T ako chrbtica mobility

Regulácia TEN-T stanovuje dokončenie hlavných úsekov do roku 2030, ale meškanie členských štátov ohrozuje ciele. Cestná infraštruktúra je takmer hotová, železnice však zostávajú fragmentované a chýbajú prepojenia s prístavmi a letiskami. Odhadované investičné potreby dosahujú 500 miliárd eur. Nástroj CEF by sa mal transformovať na európsky fond schopný financovať klimaticky odolnú a aj vojensky využiteľnú infraštruktúru. Spolupráca členských štátov, bánk a investorov je nevyhnutná. Model RAB, úspešne používaný v energetike, by mohol pritiahnuť súkromný kapitál. Zároveň je dôležité rozvíjať prepojenia s Ukrajinou a Moldavskom – prioritou je zavedenie európskeho rozchodu koľají na kľúčových úsekoch do roku 2030.

3.10.1.1 Železnice pre zelenú budúcnosť

Železničná doprava má kľúčovú úlohu pri dekarbonizácii a bezpečnosti Európy. Napriek 25 rokom liberalizácie sa jednotný európsky železničný priestor ešte nenaplnil. Kľúčom je zavedenie digitálnych systémov – ERTMS, DAC a DCM – s centrálnou európskou koordináciou. Ich plošné nasadenie zvýši interoperabilitu a efektívnosť, no vyžaduje značné investície.

Zabezpečenie spravodlivej hospodárskej súťaže si vyžaduje lepší prístup nových operátorov k vozňom, lístkom a službám. Potrebný je jednotný rámec pre multimodálne informácie, predaj a platby. Rozšírenie kapacít železničnej infraštruktúry a využitie zeleného vodíka či batériových technológií umožní dosiahnuť bezemisnú logistiku.

Paneurópska sieť vysokorýchlostných železníc, ktorá by spojila všetky hlavné mestá EÚ, by sa stala symbolom jednoty a konkurencieschopnosti. Ide o kľúčový krok k prepojenej, udržateľnej a prosperujúcej Európe budúcnosti.

3.10.1.2 Integrovaný cestný sektor

Jednotný trh v cestnej doprave zostáva nedokončený. Liberalizácia diaľkovej autobusovej dopravy a prenájmu áut je stále obmedzená, čo brzdí konkurenciu a mobilitu občanov. EÚ by mala revidovať smernicu o autobusových službách, aby umožnila rovný prístup zahraničných dopravcov. Rovnako treba odstrániť bariéry v cezhraničnom prenájme vozidiel. Rozdielne daňové pravidlá nútia firmy vracaať autá do krajiny registrácie, čo im zvyšuje náklady.

Rozvoj infraštruktúry pre bezemisné vozidlá je kľúčový: zatiaľ čo nabíjacie stanice pre osobné elektromobily pribúdajú, infraštruktúra pre ťažké nákladné vozidlá či vodíkové stanice je nedostatočná. Koordinované investície priemyslu, štátov a energetických sietí sú nevyhnutné. Súčasne je potrebné udržiavať kvalitu ciest – dobrá údržba zvyšuje bezpečnosť, znižuje emisie a podporuje ekonomiku.

3.10.1.3 Efektívnejšie riadenie leteckej dopravy

Riadenie leteckej prevádzky je roztrieštené medzi národné monopoly, čo spôsobuje meškania a vyššie emisie. Reforma Single European Sky (SES2+) je prvým krokom, no treba silnejší dohľad nad poskytovateľmi služieb a motivácie na modernizáciu technológií a ekologické letové trasy. Spolupráca medzi štátmi pri zdieľaní služieb v ich vzdušnom priestore by mala byť podporená výkonnosťnými schémami a spoločnými systémami, po vzore iniciatívy Fínska a Estónska.

3.10.1.4 Posilnenie námornej dopravy

Námorná doprava zabezpečuje 75 % vonkajšieho obchodu EÚ a je chrbticou logistiky ostrovov a periférií. Administratívne postupy však ostávajú neharmonizované. Plná implementácia systému European Maritime Single Window (EMSW) do roku 2025 je preto zásadná. Nové environmentálne regulácie, ako ETS či CBAM, musia byť uplatňované tak, aby nepresmerovali prepravu späť na cesty alebo mimo EÚ.

3.10.1.5 Udržateľná mestská mobilita

Mestá, kde žije viac ako 70 % Európanov, potrebujú moderné a ekologické dopravné riešenia. Plány udržateľnej mestskej mobility (SUMP) sú účinným nástrojom, no ich implementácia je nerovnomerná. EÚ by mala podporiť ich rozšírenie a zjednotenie štandardov. Rozvoj cyklistiky, chôdze a zdieľanej mobility zvýši kvalitu života. Súčasne je nutné digitalizovať informácie o nízkoemisných zónach a pravidlách prístupu vozidiel, aby bola mestská doprava dostupná a inkluzívna pre všetkých.

3.11 Udržateľný jednotný trh pre všetkých

Európsky jednotný trh je jedným z najúspešnejších projektov v histórii integrácie – podporil rast, inovácie a konvergenciu medzi štátmi⁵⁵. No čoraz viac sa diskutuje o tom, kto z neho profituje. Výhody často čerpajú tí, ktorí už disponujú zručnosťami, kapitálom či veľkosťou –

⁵⁵ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 90

vysoko kvalifikovaní pracovníci a veľké podniky, ktoré sa ľahko presadia v rámci EÚ. Naopak, menšie firmy či regióny s nižším rozvojom z neho profitujú menej, čím rastie pocit nerovnosti.

Pandémia, energetická kríza aj zelená a digitálna transformácia prehĺbili regionálne rozdiely. Dnes žije 135 miliónov Európanov v oblastiach, ktoré za posledných 20 rokov stagnovali alebo klesali. Mnoho obyvateľov má pocit, že musia odísť, aby uspeli, a malé podniky zápasia s reguláciami bez dostatočných výhod z jednotného trhu.

Podľa Eurobarometra síce väčšina Európanov považuje členstvo v EÚ za prínosné, no takmer polovica si myslí, že Únia ide nesprávnym smerom. Zhoršujúce sa životné podmienky a rastúce náklady vyvolávajú obavy, že jednotný trh stratí podporu, ak sa nestane spravodlivejším.

Jednotný trh musí preto spájať voľný pohyb so „slobodou zostať“ – občania majú mať možnosť žiť a pracovať dôstojne vo svojich regiónoch. Posilnenie sociálneho rozmeru trhu je nevyhnutné: hospodársky rast musí ísť ruka v ruke so sociálnou spravodlivosťou, ochranou pracovníkov a rovnakými príležitosťami.

Zároveň treba odstrániť bariéry pre malé a stredné podniky – zjednodušiť byrokráciu, poskytovať ciele poradenstvo a harmonizovať daňové pravidlá, ktoré brzdia ich expanziu. Boj proti daňovým únikom a agresívnemu daňovému plánovaniu je kľúčový pre spravodlivý trh a financovanie verejných statkov. Napokon, posilnenie práv spotrebiteľov a férového prístupu ku tovarom a službám posilní dôveru občanov. Len tak zostane jednotný trh motorom prosperity, inovácie a európskej súdržnosti.

3.12 Sloboda odísť a sloboda zostať

Jednotný trh zostáva motorom rastu a konvergenzie, umožňujúcim voľný pohyb tovaru, služieb a pracovnej sily⁵⁶. Mobilita pracovnej sily prispela k prosperite a posilnila európsku identitu, no zároveň priniesla nerovnováhy medzi regiónmi. Niektoré oblasti, najmä na východných a juhovýchodných hraniciach, čelia odlivu talentov, starnutiu populácie a nedostatku pracovných príležitostí.

Letta pripomína, že už od čias Jacquesa Delorsa sa prehlbovanie jednotného trhu spájalo s úsilím o predchádzanie sociálnym a ekonomickým nerovnostiam. Kohézna politika preto

⁵⁶ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 92

vznikla ako nástroj na podporu slabších regiónov a zostáva kľúčová aj dnes – najmä pri príprave na rozšírenie EÚ. No súčasné výzvy, ako digitalizácia, klimatická transformácia a globalizácia, vytvárajú nové formy nerovnosti. Mnohé regióny upadajú do tzv. „rozvojových pascí“ – stagnujú, strácajú pracovné miesta a nedokážu naplno využiť výhody jednotného trhu.

Letta upozorňuje, že EÚ musí venovať väčšiu pozornosť územným dôsledkom svojich politík a podporiť cezhraničnú spoluprácu, ktorá je dnes často brzdená právnymi a administratívnymi bariérami. Odporúča posilniť programy ako Interreg a vytvárať partnerstvá medzi inovačnými regiónmi, čím by sa zlepšilo prepojenie výskumu a hospodárstva naprieč hranicami.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať fenoménu „odlivu mozgov“ – teda odlivu mladých a kvalifikovaných ľudí z niektorých regiónov. Navrhuje posilniť mechanizmus Talent Booster a zaviesť programy na návrat odborníkov, napríklad granty pre vedcov či malé podniky navrátilcov.

Letta tiež zdôrazňuje rastúcu krízu dostupného bývania v mestách, ktorá ohrozuje „slobodu zostať“. Preto navrhuje, aby nová Európska komisia vymenovala podpredsedu zodpovedného za túto agendu – za „slobodu zostať“ – s portfóliom zahŕňajúcim kohéznú politiku, základné služby a podporu MSP. Takáto koordinácia by zabezpečila, že jednotný trh bude slúžiť všetkým občanom a regiónom, nielen tým najsilnejším.

3.13 Podpora regiónov v hospodárskom úpadku alebo stagnácii

Letta zdôrazňuje, že napriek úspešnému dobiehaniu nových členských štátov od roku 2004 sa rast v EÚ čoraz viac sústreďuje v hlavných mestách a veľkých aglomeráciách, zatiaľ čo mnohé vidiecke a prihraničné oblasti stagnujú. Dnes žije tretina Európanov v regiónoch, kde HDP rastie menej než 0,5 % ročne. Tento trend vytvára nové napätia a podkopáva dôveru v európsku integráciu.

Podľa Lettu sa musí EÚ aktívnejšie zapojiť do podpory týchto regiónov, ktoré sa cítia byť „porazenými globalizácie“. Ich hospodárska stagnácia je stratou pre celý jednotný trh – až 78 % európskeho HDP totiž vzniká mimo hlavných centier. Riešenie vidí v posilnení kohéznej politiky, ktorá by mala prejsť od statického prístupu k dynamickému – nielen dobiehať zaostávajúcich, ale aj zabrániť pádu prosperujúcich oblastí do úpadku.

Letta navrhuje, aby sa do tvorby rozvojových stratégií viac zapájali regióny a miestne samosprávy, ktoré najlepšie poznajú svoje potreby a vedia mobilizovať miestnych aktérov.

Kohézna politika by mala poskytovať nielen financie, ale aj technickú podporu a pomoc pri budovaní kapacít. V centre jej nového prístupu má stáť využívanie vnútorných zdrojov a posilnenie „slobody zostať“ – teda možnosti viesť dôstojný život vo vlastnom regióne.

Letta zdôrazňuje, že vnútorné územné nerovnováhy sú pre stabilitu EÚ rovnako nebezpečné ako makroekonomické. Preto navrhuje zaradiť monitorovanie regionálnych rozdielov priamo do Európskeho semestra, aby hospodárska koordinácia podporovala aj územnú súdržnosť.

Ako druhý pilier zmien Letta vidí posilnenie medziregionálnej a medzištátnej spolupráce. Len 3 % kohéznych fondov smerujú na programy Interreg, čo považuje za nepostačujúce. Viac podpory by mali dostať cezhraničné investície, spoločné projekty verejného a súkromného sektora či interoperabilita digitálnych služieb. Letta upozorňuje, že efektívne prepojené elektronické služby by mohli zvýšiť HDP EÚ o 0,4 % a ušetriť podniky aj občanov o stovky miliárd eur ročne.

Osobitnú pozornosť venuje odstráneniu pretrvávajúcich bariér v pohraničných oblastiach, ktoré tvoria 40 % územia EÚ. Zníženie týchto prekážok by podľa odhadov zvýšilo HDP o 2 % a vytvorilo viac než milión pracovných miest. Letta dáva za vzor „Veľký región“ medzi Francúzskom, Nemeckom, Belgickom a Luxemburskom, ktorý dokazuje, že trvalé inštitucionálne prepojenie prináša výrazné sociálno-ekonomické výhody.

Podporuje aj obnovený návrh Európskeho mechanizmu pre cezhraničnú spoluprácu (ECBM) a vznik národných koordinačných centier pre riešenie právnych a administratívnych prekážok. V neposlednom rade navrhuje vytvoriť právny rámec pre „digitálnych cezhraničných pracovníkov“, ktorý by zohľadnil rastúci význam práce na diaľku po pandémie.

Letta tak vyzýva na novú éru územnej solidarity. Európa musí investovať do regiónov, ktoré zaostávajú, posilniť spoluprácu naprieč hranicami a zabezpečiť, aby jednotný trh fungoval pre všetkých – nielen pre ekonomické centrá.

3.14 Posilnenie digitálnych infraštruktúr a zručností

Letta zdôrazňuje, že digitálna ekonomika je kľúčom k plnému využitiu potenciálu jednotného trhu a k posilneniu „slobody zostať“. Umožňuje prístup k pracovným a vzdelávacím príležitostiam bez nutnosti sťahovania, čím oddeľuje sociálnu mobilitu od geografickej.

Digitalizácia otvára nové trhy najmä pre malé a stredné podniky, ktoré môžu vďaka online platformám pôsobiť v celej Európe.

Napriek tomu má podľa Eurostatu len štvrtina Európanov nadpriemerné digitálne zručnosti – v rurálnych oblastiach dokonca iba každý piaty. Osem a pol percenta obyvateľov nemá prístup na internet a viac než 2 % si ho nemôžu dovoliť. Letta preto vyzýva na rozsiahle investície do infraštruktúr, rýchleho pripojenia a vzdelávania. Kvalitné pripojenie, udržateľné zdroje energie a digitálne kompetencie sú podľa neho základom modernej a inkluzívnej ekonomiky.

Dôležitú úlohu v tomto procese zohráva Cedefop, ktorý pomáha prispôbiť odborné vzdelávanie meniacemu sa trhu práce. Rozvoj online kurzov a nových foriem výučby umožňuje širší prístup k vzdelaniu a spája európske inštitúcie s globálnymi talentmi. Digitalizácia tak podľa Lettu nie je len nástrojom konkurencieschopnosti, ale aj inklúzie – vytvára príležitosti pre všetkých bez ohľadu na miesto bydliska.

3.15 Investovanie do služieb vo verejnom záujme

Služby vo verejnom záujme (SGIs) sú pilierom európskeho sociálneho modelu a zárukou sociálnej súdržnosti. Napriek právnemu rámcu EÚ však mnohí občania, najmä starší, nízkoprájmoví či žijúci v odľahlých oblastiach, stále čelia prekážkam pri prístupe k základným službám. Letta navrhuje, aby poskytovatelia SGIs mali možnosť zabezpečiť úplné územné pokrytie za dostupné ceny a aby sa zlepšila transparentnosť pri stanovovaní nákladov.

Letta upozorňuje, že EÚ často reaguje na nedostatok služieb len počas kríz. Takýto reaktívny prístup musí nahradiť trvalá stratégia investovania do SGIs – od energie a dopravy po digitálne pripojenie – ktorá by zabezpečila rovnaké podmienky pre život a podnikanie vo všetkých regiónoch. Volá po akčnom pláne pre kvalitné SGIs v Európe, ktorý by zosúladil primárne a sekundárne právo a zabránil fragmentácii politík.

3.16 Zriadenie európskej pracovnej skupiny pre dostupnosť bývania

Letta upozorňuje, že kríza dostupnosti bývania ohrozuje nielen slobodu pohybu, ale aj slobodu zostať. Od roku 2010 vzrástli nájomy o 22 % a ceny nehnuteľností o takmer 50 %. Viac ako 10 % obyvateľov miest mŕňa na bývanie viac než 40 % svojho príjmu.

Hoci bývanie nie je kompetenciou EÚ, jeho nedostupnosť podkopáva jednotný trh. Letta preto navrhuje revíziu európskych politík a fondov ovplyvňujúcich trhy s nehnuteľnosťami, ako

aj rozšírenie definície „sociálneho bývania“. Zároveň odporúča zriadiť Európsku pracovnú skupinu pre dostupnosť bývania, ktorá by monitorovala situáciu, zhromažďovala dáta a výmenné skúsenosti medzi štátmi a mestami. Podľa Lettu iba koordinovaná digitálna a sociálna politika zabezpečí, že európska prosperita bude skutočne inkluzívna a že občania si budú môcť slobodne vybrať, kde žiť a pracovať.

3.17 Posilnenie sociálneho rozmeru jednotného trhu

Letta zdôrazňuje, že jednotný trh je motorom rastu, no bez sociálnej dimenzie môže prehlbovať nerovnosti⁵⁷. Ako pripomenul Jacques Delors, ak európske politiky obetujú sociálne štandardy, stratia podporu občanov. Hoci iniciatívy ako Porto Social Agenda a nástroj SURE priniesli pokrok, Letta upozorňuje, že sociálna agenda musí zostať jadrom hospodárskej integrácie.

Silný sociálny rozmer jednotného trhu podľa neho znamená spravodlivé príležitosti, ochranu práv pracovníkov a podporu súdržnosti v duchu Európskeho piliera sociálnych práv. No zároveň existuje napätie medzi efektívnosťou trhu a cieľom „nenechať nikoho pozadu“. Rast môže viesť k privatizácii služieb či k väčším rozdielom v bohatstve, čo si vyžaduje posilnené sociálne systémy a cielenejšie politiky.

Letta formuluje tri kľúčové ciele: rozšíriť prístup k práci, zabrániť pretekom ku dnu a upevniť sociálne trhové hospodárstvo. Kľúčom je obnovenie sociálneho dialógu medzi zamestnávateľmi a odbormi – nástroja, ktorý v 80. rokoch založil samotný Delors. Letta víta obnovený Val Duchesse Summit a iniciatívy ako smernica o primeraných minimálnych mzdách, odporúčanie Rady o posilnení sociálneho dialógu či pripravovaný Pakt pre európsky sociálny dialóg. Efektívna transpozícia týchto opatrení do praxe má zabezpečiť, že jednotný trh bude prínosom pre väčšinu, nielen pre elity.

3.18 Otvoriť prínosy mobility väčšiemu počtu ľudí

Letta pripomína, že voľný pohyb osôb je základnou slobodou EÚ, no v praxi z nej profituje len menšina. Až 22 % európskej pracovnej sily podlieha regulovaným povolaniam, často bez jasného dôvodu. Prekvalifikovanie a vzájomné uznávanie profesijných kvalifikácií by preto mohli uľahčiť mobilitu a riešiť nedostatok pracovných síl.

⁵⁷ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 101

Zároveň navrhuje lepšie mapovanie dopytu a ponuky pracovnej sily a väčší dôraz na základné zručnosti. Iniciatívy ako Európsky rok zručností 2023 či odporúčanie o individuálnych vzdelávacích účtoch sú krokom správnym smerom, no Letta žiada ambicióznejší cieľ – posun v hodnotení PISA o 20 bodov a väčšiu koordináciu pri uznávaní akademických titulov vrátane Európskeho diplomu.

Zjednodušenie administratívy je podľa neho rozhodujúce. Digitalizácia dokáže výrazne znížiť byrokráciu pri vysielaní pracovníkov. Letta preto navrhuje jednotný elektronický formulár, ktorý by nahradil súčasné dvojité ohlasovanie (PDA1 a deklaráciu vyslania).

3.19 Posilniť sociálnu ochranu a modernizovať mobilitu

Kľúčovým prvkom má byť aj koordinácia sociálneho zabezpečenia. Hoci 235 miliónov Európanov využíva Európsky preukaz zdravotného poistenia, prenosnosť práv zostáva zložitá. Letta žiada dokončenie elektronickej výmeny údajov medzi štátmi a pilotné projekty ESSPASS. Navrhuje tiež obnoviť diskusiu o Európskom čísle sociálneho zabezpečenia, najprv pre vysoko mobilné profesie, čím by sa zmiernil sociálny dumping.

Osobitnú pozornosť venuje digitálnym nomádom, cezhraničným a sezónnym pracovníkom, ako aj návratom Európanov do domovských krajín. V tom by mohli pomôcť Fond súdržnosti a sieť EURES.

Napokon Letta vyzýva na lepšiu dostupnosť informácií o právach pracovníkov a ich sociálnych nárokoch. Posilnená úloha Európskeho úradu práce a aktívna účasť sociálnych partnerov by podľa neho mohli zaručiť, že pracovná mobilita v EÚ bude spravodlivá, jednoduchšia a skutočne prínosná pre všetkých.

3.20 Zabrániť pretekom ku dnu

Letta upozorňuje, že voľný pohyb pracovnej sily môže prinášať zneužívanie – či už obchádzanie pracovných štandardov, sociálny dumping alebo neoprávnené čerpanie dávok. Aby bol jednotný trh spravodlivý, musí zaručiť rovnaké podmienky pre všetkých. Hoci EÚ už prijala viaceré nástroje, ich implementácia je nerovnomerná a musí sa prispôbiť meniacemu sa trhu práce.

Letta preto navrhuje posilniť Európsky úrad práce (ELA), zapojiť sociálnych partnerov do spoločných kontrol a zaviesť pravidelný európsky benchmarking inšpektorátov práce. ELA by

mala tiež lepšie koordinovať právne rámce pre vysielanie pracovníkov z tretích krajín a podporovať spoločné vyšetrovania sociálneho podvodu.

Kľúčová je podľa neho aj koordinácia sociálneho zabezpečenia, aby sa predišlo zneužívaniu systémov a zlepšila výmena údajov medzi štátmi. Veľký dôraz kladie na bezpečnosť a zdravie pri práci – v EÚ sa ročne stávajú viac ako tri milióny pracovných úrazov, pričom päťna smrteľných nehôd prichádza zo stavebníctva. Letta volá po prísnejších pravidlách a verejnom obstarávaní, ktoré zvýhodní firmy s bezúhonnou bezpečnostnou históriou.

Zdôrazňuje tiež potrebu riešiť mentálne zdravie, stres a riziká klimatickej zmeny. Digitálne platformy musia niesť zodpovednosť za férové mzdy, ochranu zdravia a sociálne zabezpečenie pracovníkov. Osobitnú pozornosť treba venovať boju proti diskriminácii a odstráneniu systémových bariér pre ženy, osoby so zdravotným znevýhodnením či menšiny.

Letta pripomína, že posilnenie sociálnej ochrany musí ísť ruka v ruke s medzinárodnou spoluprácou. Európska nadácia pre odborné vzdelávanie (ETF) podľa neho dokazuje, že rozvoj vzdelania a trhu práce v susedných krajinách prispieva k stabilnejšiemu a vzdelanejšiemu regiónu, čím sa posilňuje aj jednotný trh.

3.21 Zachovať a rozvíjať európske sociálne trhové hospodárstvo

Letta zdôrazňuje, že hospodárska sila Európy nesmie byť postavená len na veľkých korporáciách. Sociálne podniky, ktorých je v EÚ 2,8 milióna, zamestnávajú viac než 13 miliónov ľudí a predstavujú pilier udržateľného rastu. Pôsobia v oblasti starostlivosti, recyklácie či vzdelávania a svoj zisk reinvestujú do spoločnosti.

Podľa Lettu musia mať tieto podniky rovnaké podmienky ako komerční hráči. Vyzdvihuje odporúčania Porto Social Agendy a Rady EÚ z roku 2023, ktoré potvrdili potrebu jasného rámca pre sociálne hospodárstvo.

Navrhuje tri kroky: zlepšiť prístup k financovaniu pre sociálne podniky počas celého ich životného cyklu, prispôbiť pravidlá štátnej pomoci a podporiť investície so sociálnym dopadom. Tretím pilierom má byť strategické využitie verejného obstarávania – uprednostňovanie projektov, ktoré prinášajú spoločenský úžitok a prepájajú tradičné a sociálne podniky. Letta uzatvára, že len spravodlivý, inkluzívny a hodnotovo zakorenený jednotný trh dokáže zabezpečiť trvalú podporu občanov a posilniť dôveru v európsky sociálny model.

3.22 Uvoľniť potenciál európskych malých a stredných podnikov

Hospodárska sila Európskej únie stojí na pleciach malých a stredných podnikov (MSP), ktoré zamestnávajú dve tretiny európskej pracovnej sily a tvoria viac ako polovicu pridanej hodnoty⁵⁸. MSP sú motorom inovácií, riešia výzvy klimateckej transformácie, sociálnej súdržnosti a prinášajú prosperitu aj do periférnych regiónov. Ako pripomína Komisia, „každý Európan pozná niekoho, kto je podnikateľ alebo pre jedného pracuje“.

Napriek tomu jednotný trh pre mnohé MSP nepredstavuje príležitosť, ale prekážku. Len 17 % výrobných MSP vyváža do iných členských štátov. Náklady na reguláciu, označovanie a administratívu zasahujú menšie podniky neúmerne – v niektorých sektoroch dosahujú až 10 000 eur ročne. Letta preto varuje, že ak väčšina európskych firiem nedokáže naplno využívať jednotný trh, ohrozená bude nielen produktivita, ale aj politická podpora samotného európskeho projektu.

3.23 Európsky obchodný zákonník pre jednoduchší jednotný trh

Letta navrhuje zásadný krok – Európsky obchodný zákonník, ktorý by zjednotil pravidlá podnikania a vytvoril tzv. „28. režim“ pre firmy v rámci jednotného trhu. Cieľom je odstrániť dnešnú mozaiku národných zákonov, ktorá núti podnikateľov registrovať sa podľa národných právnych rámcov, a umožniť jednoduchšie fungovanie naprieč EÚ.

Podľa Lettu by tento zákonník uľahčil život najmä MSP, ktoré si nemôžu dovoliť právne tímy ako veľké korporácie. Inšpiráciu vidí v americkom Uniform Commercial Code či africkom OHADA, ktoré podporili rast a investície v regiónoch. Kodifikácia by sa mala doplniť o nové európske nástroje, ako je zjednodušená európska spoločnosť, a mala by pokrývať oblasti ako obchodné, daňové, pracovné či insolvenčné právo.

Zákonník by v oblastiach výlučnej kompetencie EÚ nahradil národné zákony a inde by ich dopĺňal voliteľnými európskymi riešeniami. Tým by umožnil firmám rozhodnúť sa, či chcú fungovať podľa nového európskeho rámca alebo podľa domáceho práva. Letta navrhuje, aby jeho vznik bol prioritou viceprezidenta Komisie pre slobodu zostať, ktorý by dohliadal na podporu podnikania v celej Únii.

Kým sa tento projekt zrealizuje, Letta žiada rýchle opatrenia na zjednodušenie služieb, daňových pravidiel a administratívnych procesov, ktoré najviac zaťažujú malé podniky. Menej

⁵⁸ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 107

byrokracie a väčšia právna istota by podľa neho otvorili jednotný trh aj tým, ktorí dnes stoja na jeho prahu – miliónom malých a stredných podnikateľov, ktorí tvoria chrbtovú kosť európskej ekonomiky.

3.24 Urýchlenie integrácie na jednotnom trhu so službami

Väčšina európskych MSP pôsobí v sektore služieb, preto je ich plná integrácia kľúčová. Napriek tomu 60 % prekážok identifikovaných už v roku 2002 stále pretrváva. Služby a výroba sú dnes úzko prepojené – až 40 % pridanej hodnoty priemyslu pochádza priamo zo služieb. Odstránenie bariér by preto posilnilo nielen služby, ale aj celý hospodársky ekosystém EÚ.

Smernica o službách z roku 2006 bola prelomovým krokom, no jej implementácia stagnuje. Od roku 2010 sa integračné úsilie spomalilo a mnohé členské štáty brzdia pokrok pretrvávajúcimi administratívnymi a regulačnými prekážkami. Letta volá po obnovenom politickom záväzku – inak EÚ nikdy nenaplní ekonomický potenciál jednotného trhu.

Zameriava sa na odstránenie diskriminačných pravidiel, obmedzení viažucich služby len na domáci trh či tzv. testov ekonomickej potreby, ktoré chránia etablovaných hráčov. Upozorňuje na prekážky v maloobchode, stavebníctve a montážnych službách, kde miestny protekcionizmus a zložité postupy podkopávajú slobodu poskytovať služby.

Letta navrhuje cieľovo orientovaný prístup po sektoroch, ktorý by lepšie rozlišoval medzi technickými prekážkami a nedostatkom politickej vôle. Kým technické problémy možno riešiť výmenou skúseností a asistenciou Komisie, pri politickom odpore treba využiť aj právne kroky.

Upozorňuje tiež na špecifické problémy v audítorských službách, kde rozdielne národné limity finančnej zodpovednosti deformujú hospodársku súťaž a odrádzajú malé firmy od pôsobenia cez hranice. Letta uzatvára, že EÚ musí zrýchliť odstraňovanie bariér, zjednodušiť postupy a podporiť vzájomné učenie členských štátov. Len tak možno vytvoriť jednotný trh služieb, ktorý prinesie rast, inovácie a nové príležitosti pre podniky aj spotrebiteľov v celej Únii.

3.25 Riešenie daňovej fragmentácie s cieľom posilniť jednotný trh

Daňová fragmentácia zostáva jednou z najväčších prekážok jednotného trhu – najmä pre malé a stredné podniky⁵⁹. EÚ má dnes 27 rôznych daňových systémov, čo vytvára značné administratívne bremeno a brzdí cezhraničné podnikanie. Ako upozorňuje Letta, len

⁵⁹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 111

harmonizovaný európsky daňový rámec môže odstrániť deformácie trhu, podporiť rast, investície a slobodný pohyb ľudí, tovarov a služieb.

Navrhuje vytvoriť jednotný súbor pravidiel pre výpočet daňového základu podnikov, s odlišnými rámcami pre veľké firmy a MSP. Kľúčové je aj zrušiť daňové bariéry pri cezhraničných investíciách – najmä pokiaľ ide o zrážkové dane z dividend a úrokov. Tým by sa podľa neho zjednodušilo podnikanie a znížila daňová konkurencia v rámci Únie.

3.26 Harmonizácia nepriamych daní

Letta upozorňuje, že aj po desaťročiach diskusií zostáva systém DPH komplikovaný a neefektívny, najmä pre malé firmy a platformovú ekonomiku. Straty z daňových únikov pritom dosahujú až 100 miliárd eur ročne. Volá preto po dokončení legislatívnych reforiem, modernizácii systému a lepšej spolupráci členských štátov. Osobitnú pozornosť venuje cestovnému ruchu a charitatívnym darom, kde je potreba väčšej daňovej neutralizácie naprieč Úniou.

V oblasti spotrebných daní je podľa Lettu situácia ešte roztrieštenejšia. Malí výrobcovia, napríklad vinári, čelia neúmerným prekážkam, zatiaľ čo zastaraná smernica o energetických produktoch ignoruje klimatické ciele. Preto vyzýva na reformu výnimiek a zjednotenie pravidiel, aby sa zabránilo škodlivým stimulom a posilnila rovnosť na trhu.

3.26.1 Boj proti daňovým únikom

Letta vyzýva EÚ, aby aktívne využívala článok 116 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na riešenie deformácií trhu bez potreby jednomyselnosti. Podporuje aj implementáciu globálnej minimálnej dane (Pillar 2), platnej od januára 2024, ktorá zabezpečí, že veľké firmy v EÚ zaplatia aspoň 15 % dane. Zdôrazňuje, že len spoločný európsky prístup dokáže čeliť daňovým únikom, agresívnemu plánovaniu a nerovnosti v globalizovanom svete. Európa musí hovoriť jedným hlasom, ak chce ochrániť svoje hodnoty, sociálny model a férovosť pre všetkých daňovníkov.

3.27 Jednotný trh pre spotrebiteľov

Jednotný trh je kľúčový aj pre európskych spotrebiteľov – prináša širší výber, nižšie ceny a vyššiu kvalitu tovarov a služieb⁶⁰. Kríza spôsobená pandémiou COVID-19 však ukázala, ako

⁶⁰ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 113

rýchlo sa tieto výhody strácajú, keď sa vnútorný trh uzatvára. Letta pripomína, že spotrebitelia sú motorom jednotného trhu, nakoľko ich výdavky tvoria viac ako polovicu európskeho HDP. V časoch, keď klesá dopyt, ako napríklad počas energetickej krízy, trpí celý hospodársky reťazec.

Inflácia a rast cien spôsobili, že mnohí spotrebitelia sa obracajú na lacnejšie, často neeurópske e-shopy. Letta varuje, že ide o „stratovú dynamiku“ – európske podniky strácajú podiel na trhu, kým spotrebitelia prichádzajú o kvalitu a istotu. Preto treba zjednodušiť pravidlá a odstrániť bariéry, aby európske firmy mohli konkurovať cenou i službou.

3.28 Rovnaký prístup k tovaru a službám

Letta sa venuje dvom prekážkam: teritoriálnym obmedzeniam dodávok (TSC) a geo-blockingu. TSC bránia maloobchodníkom nakupovať tam, kde je to pre nich výhodnejšie – podľa štúdie by ich odstránenie prinieslo spotrebiteľom až 14 miliárd eur ročne. Letta preto navrhuje spoločný európsky postup pre vyšetrovanie cezhraničných prípadov a posilnenie práv národných úradov.

Rovnako kritizuje pretrvávajúci geo-blocking, ktorý spotrebiteľom často znemožňuje nakúpiť alebo zaplatiť produkt v inom členskom štáte. Napriek regulácii z roku 2018 pretrvávajú problémy s doručovaním či odmietaním platieb. Letta preto žiada úplnú harmonizáciu pravidiel pre predaj na diaľku, aby sa obchodníci nebáli ponúkať tovar naprieč EÚ.

3.29 Informácie a dôvera

Kvalitné informácie sú podľa Lettu základom férového trhu. Povinné označovanie a harmonizované štítky, ako energetické označenie spotrebičov, pomáhajú spotrebiteľom aj výrobcam. Zvyšujú dôveru, umožňujú férové porovnávanie a odmeňujú inovácie. Spotrebiteľ musí byť rovnako silným pilierom jednotného trhu ako podnikateľ. Len tak bude trh spravodlivý, odolný a skutočne európsky.

Udržateľné produkty sú ďalšou hranicou jednotného trhu. Nové pravidlá z roku 2024 – nariadenie o ekodizajne a smernica o posilnení spotrebiteľov pre zelený prechod – majú dať zákazníkom jasné informácie o trvácnosti, opraviteľnosti a recyklovateľnosti výrobkov. Tak sa mení spotrebiteľské správanie a posilňuje odolnosť trhu, keďže dopyt po dlhšie trvajúcich a recyklovaných produktoch znižuje závislosť od dovozov surovín.

Podľa Lettu treba nájsť rovnováhu medzi množstvom informácií a ich prehľadnosťou. Pomôcť majú digitálne produktové pasy (DPP), ktoré umožnia prístup k údajom jednoduchým skenovaním. Ich štandardizácia zníži náklady pre firmy a posilní transparentnosť.

V oblasti tzv. green-washingu Letta upozorňuje, že viac ako polovica environmentálnych označení je nepresná alebo neoverená. Preto podporuje rýchle prijatie smernice o Green Claims, ktorá má zaručiť, že ekologické tvrdenia budú overiteľné a porovnateľné v celej EÚ. Komisia by mala urýchliť aj vývoj technických noriem pre DPP, najmä pre produkty ako batérie do vozidiel.

3.30 Lepšia ochrana pred nekalými praktikami

Aj napriek vysokej úrovni ochrany existujú v EÚ značné rozdiely, ktoré komplikujú cezhraničné prípady. Až 55 % kontrolovaných webov porušilo pravidlá o nekalých obchodných praktikách, pričom chýbajú zdroje aj IT odborníci na ich odhaľovanie. Letta volá po posilnení koordinácie a spoločnom dohľade, aby mohli úrady rýchlejšie reagovať na podvody v online prostredí.

Neférové praktiky sa často prejavujú diskrimináciou cien, tzv. „dark patterns“ či zavádzajúcimi ponukami. Keďže samoregulácia prináša len čiastočné výsledky, Letta presadzuje spoločné európske nástroje dohľadu.

3.31 Bezpečnosť produktov

Podľa odhadov EÚ prichádzajú spotrebitelia o viac ako 30 miliárd eur ročne pre nebezpečné výrobky, z ktorých tri štvrtiny pochádzajú mimo Únie. Letta navrhuje rozšíriť spoločné kontroly, financovanie koordinovaných akcií a využívať AI nástroje ako eSurveillance webcrawler, ktorý odhaľuje nebezpečné výrobky online. EÚ by sa mala stať globálnym lídrom v presadzovaní bezpečnosti výrobkov a ponúknuť školenia výrobcov v tretích krajinách, aby posilnila dôveru spotrebiteľov aj konkurencieschopnosť svojho trhu.

3.32 Lepšia kompenzácia za stratu alebo škodu

Letta upozorňuje, že podľa prieskumov spotrebitelia v EÚ prišli v dôsledku podvodov o 24 miliárd eur, pričom 2,6 miliardy pochádza z cezhraničných prípadov. Rozdielne právne postupy a obmedzené zdroje však bránia účinnému trestaniu porušovateľov, čo vedie k nerovnakej úrovni ochrany.

Hoci smernica z roku 2019 umožňuje Komisii koordinovať zásahy a ukladať sankcie až do výšky 4 % obratu, tento nástroj zatiaľ nebol využitý. Letta zdôrazňuje, že vymáhanie od veľkých korporácií je náročné, keďže často napádajú pokuty a odmietajú kompenzovať spotrebiteľov mimo domovskej krajiny. Mechanizmy kolektívnej žaloby podľa smernice z roku 2020 sa ešte musia preukázať ako účinné.

V prípadoch mimoeurópskych predajcov, ktorí tvoria až 10 % sťažností, býva škoda pre spotrebiteľov ešte vyššia. Letta preto vyzýva na posilnenie siete CPC, zavedenie spoločných AI nástrojov a revíziu nariadenia z roku 2017, ktorá by Komisii umožnila vyšetrovať a priamo sankcionovať vážne cezhraničné porušenia. Alternatívou by podľa neho mohol byť európsky ombudsman pre spotrebiteľov s výkonnými právomocami, ktorý by zabezpečil rovnakú úroveň ochrany pre všetkých občanov Únie.

3.33 Rýchly a úspešný jednotný trh

Letta pripomína, že jednotný trh je základom európskej prosperity, no jeho potenciál brzdí nadmerná regulácia a byrokratická záťaž⁶¹. Tieto prekážky znižujú konkurencieschopnosť, najmä malých a stredných podnikov, ktoré čelia neudržateľným nákladom. Výsledkom je, že neeurópske firmy majú často výhodu, keďže nepodliehajú rovnako prísnyim pravidlám.

Po hospodárskej kríze sa v Európe rozšíril príliš opatrný prístup k regulácii, čo viedlo k množstvu prekrývajúcich sa pravidiel a právnej neistote. Problém ešte zhoršuje tzv. gold plating, keď členské štáty pridávajú vlastné požiadavky nad rámec európskych smerníc.

Zjednodušenie regulácií podľa Komisie môže priniesť úspory až 700 miliárd eur do roku 2030. Letta preto vyzýva na účinné, efektívne a koherentné politiky, ktoré odstránia bariéry a posilnia voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a ľudí.

Kľúčom k úspechu je návrat k Delorsovej metóde maximálnej harmonizácie a vzájomného uznávania, založenej na používaní nariadení ako hlavného nástroja jednotného trhu. Len tak možno obnoviť jeho dynamiku a dôveru podnikateľov.

3.34 Zlepšenie kvality návrhov na jednotnom trhu

Letta vyzýva na zefektívnenie tvorby politiky jednotného trhu, aby bol proces inkluzívnejší a menej zaťažujúci pre účastníkov⁶². Navrhuje princíp „once only“, teda zhromažďovanie

⁶¹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 120

⁶² Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 122

údajov len raz, a väčšiu podporu pre slabšie zastúpené skupiny, ako sú spotrebiteľské, ekologické organizácie či malé firmy. Demokratickú participáciu má posilniť aj využívanie európskych občianskych panelov.

V oblasti hodnotenia vplyvov odporúča dvojstupňový proces – najprv výzvu na dôkazy, potom cielenú konzultáciu – a inšpiráciu z USA, kde úrady aktívne školia verejnosť v efektívnej účasti. Letta navrhuje zjednodušiť a modernizovať Better Regulation toolbox, ktorý je dnes príliš rozsiahly a neprehľadný. Namiesto množenia testov treba posilniť hodnotenie rizík a prijať „ekosystémový“ prístup. Hodnotenia by mali jasne ukazovať politické rozhodnutia, nie ich skrývať, napríklad pomocou tabuliek plusov a mínusov politických volieb.

Podporuje aj balíkový prístup pri tvorbe politík (ako Fit for 55), využívanie regulačných sandboxov a experimentálnych doložiek. Silnejšia interná expertíza Komisie a lepšie dáta podľa neho zabezpečia kvalitnejšiu legislatívu a dôveru občanov.

3.35 Zlepšenie prijímania pravidiel vďaka informovanému rozhodovaniu

Letta navrhuje zefektívniť proces prijímania pravidiel v EÚ, aby lepšie reagoval na výzvy budúcnosti a zachoval jednotu trhu⁶³. Kľúčové opatrenia sú tri: hodnotenie dopadov pozmeňovacích návrhov, záväzok k princípu neregresie a obnova Delorovej metódy harmonizácie a vzájomného uznávania.

Navrhovaný Dynamic Impact Assessment (DIA) má umožniť rýchle vyhodnotenie vplyvu legislatívnych úprav už počas rokovaní. Krátke analýzy by zvýšili transparentnosť a znížili riziko, že výsledné kompromisy budú oslabené či nejednotné. Cieľom je, aby každé rozhodnutie vychádzalo z jasných údajov o hospodárskych a sociálnych dôsledkoch.

Zavedenie princípu neregresie by zaručilo, že žiadna nová legislatíva nebude oslabovať existujúce slobody jednotného trhu, vrátane tzv. piatej slobody. Komisia by mohla návrhy aj stiahnuť, ak by ich zmeny ohrozovali jednotný trh.

Napokon Letta žiada návrat k Delorovej metóde maximálnej harmonizácie, ktorá eliminuje rozdielne národné požiadavky a posilňuje voľný pohyb tovaru a služieb. Nariadenia majú byť hlavným legislatívnym nástrojom, zatiaľ čo smernice by mali byť používané

⁶³ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 124

disciplinovane a v súlade s článkom 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, aby sa zabránilo fragmentácii jednotného trhu.

3.36 Implementácia pravidiel EÚ s účinnosťou a efektívnosťou

Efektívne uplatňovanie pravidiel jednotného trhu závisí od kultúry dodržiavania zákonov na národnej úrovni⁶⁴. Úrady členských štátov musia byť nielen dobre informované, ale aj zapojené do tvorby pravidiel, aby mali pocit spoluzodpovednosti a legitímnosti. Tento prístup je lacnejší a účinnejší než zdĺhavé konania o porušení práva EÚ.

Rastúca zložitnosť legislatívy však sťažuje prácu národných inštitúcií. Európska komisia preto ponúka Technický podporný nástroj (TSI) a zriadila za týmto účelom aj mechanizmy SOLVIT a SMET. Ich účinnosť je však podľa Lettu obmedzená pre duplicitu, nedostatok personálu a rozdielne postupy.

Riešením má byť právny rámec pre SOLVIT, ktorý by ho povýšil na záväzný mechanizmus prostredníctvom nariadenia EÚ. Zároveň navrhuje zriadiť Národné úrady pre jednotný trh v každom členskom štáte a Európsky úrad pre jednotný trh na úrovni Únie. Takéto prepojenie by zabezpečilo jednotný výklad pravidiel, rýchlejšie riešenie sporov a stabilnejšie fungovanie jednotného trhu.

3.37 Posilnenie vymáhania pravidiel

Letta upozorňuje, že účinnosť jednotného trhu závisí od dôsledného dodržiavania pravidiel, no ich porušovanie sa často odhaľuje neskoro pre slabé monitorovanie a nevyužitie zdroje⁶⁵. Súčasné konania o porušení sú podľa neho zdĺhavé, netransparentné a sankcie nedostatočne odstrašujúce.

Navrhuje preto systém záväzných minimálnych kritérií pre vyšetrowanie porušení vo všetkých členských štátoch, čo by prinieslo väčšiu jednotnosť a rýchlejšie odhaľovanie závažných prípadov. Kľúčovú úlohu majú zohrať aj technológie a umelá inteligencia, ktoré by na základe údajov a satelitných snímok umožnili včasné a preventívne zásahy.

Letta odporúča prijať model podobný právu hospodárskej súťaže, s jasne stanovenými fázami konania a prísnejšími sankciami. Alternatívne by sa mohla vytvoriť sieť európskych a národných úradov pre presadzovanie jednotného trhu, po vzore OLAF či Európskej

⁶⁴ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 127

⁶⁵ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 128

prokuratúry, pod vedením viceprezidenta Komisie ako hlavného kontrolóra trhu. Komunikácia o porušeníach by mala byť vecná a transparentná, bez zbytočného politizovania.

3.38 Zjednodušenie predpisov pre dynamickejší jednotný trh

Pravidlá jednotného trhu musia byť nielen účinné, ale zároveň aj čo najmenej zaťažujúce⁶⁶. Cieľom je zjednodušiť legislatívu a využiť digitalizáciu na zníženie administratívnej záťaže, najmä pre malé a stredné podniky.

Letta navrhuje sústrediť sa na odstránenie nadbytočných a nejednotných predpisov – časť z nich možno zrušiť rýchlo cez „omnibus“ zákony, ostatné si vyžadujú širšiu politickú debatu. Dôležité je tiež prehodnotiť povinnosti spojené s výkazníctvom a dodržiavaním predpisov, s cieľom znížiť náklady a zvýšiť efektivitu.

Letta odporúča kodifikáciu a prepracovanie súvisiacich právnych predpisov, čím by sa znížil ich počet a zjednodušili požiadavky na podniky. Navrhuje aj prijatie horizontálneho zákona o zjednodušení, ktorý by zaviedol princípy „digital by default“, „once only“ a zrýchlené konania pri drobných nedostatkoch.

Kľúčovým krokom je digitalizácia povoľovacích a oznamovacích procesov prostredníctvom Single Digital Gateway a digitálnej európskej peňaženky (EU Wallet). Ich prepojenie má zásadne zrýchliť výmenu údajov medzi úradmi, odstrániť duplicity a uľahčiť podnikanie naprieč EÚ.

3.39 Jednotný trh za svojimi hranicami

Letta zdôrazňuje, že jednotný trh EÚ už nemožno vnímať oddelene od jeho vonkajšieho rozmeru⁶⁷. Zelená a digitálna transformácia si vyžadujú schopnosť Únie formovať globálne štandardy, ktoré sú kľúčové pre jej konkurencieschopnosť.

Pandémia, vojna či energetická kríza ukázali zraniteľnosť EÚ a závislosť od globálneho obchodu. Preto treba hľadať rovnováhu medzi otvorenosťou a bezpečnosťou, aby sa posilnila odolnosť a hospodárska stabilita. Tzv. „Bruselský efekt“ už nie je samozrejmosťou. V čase geopolitických napätí a štátnych zásahov do obchodu musí EÚ prispôbiť svoj trh globálnym

⁶⁶ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 130

⁶⁷ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 133

zmenám. Kľúčová je revízia obchodnej politiky s cieľom vyvážiť konkurencieschopnosť, strategickú nezávislosť a spravodlivé podmienky.

Letta tiež upozorňuje, že rozširovanie EÚ musí spájať hospodársku a politickú integráciu. Budúcnosť jednotného trhu preto závisí od schopnosti zvládnuť ekonomickú bezpečnosť, obchodné vzťahy a geopolitické výzvy nového sveta.

3.40 Odolný jednotný trh v novej geopolitickej situácii

Svetová ekonomika aktuálne zažíva silné turbulencie, ktorá ohrozujú jednotný trh zvnútra i zvonka⁶⁸. Nové geopolitické napätia a štátne zásahy do obchodu menia globalizáciu na fragmentovaný systém, kde prevláda nedôvera a protekcionizmus, a to najmä v technologických sektoroch.

EÚ, založená na slobodnom a pravidlami riadenom obchode, musí podľa Lettu reagovať posilnením hospodárskej bezpečnosti a dokončením jednotného trhu ako najlepšej záruky odolnosti. Tento prístup získal politickú oporu vo Versailleskej a Granadskej deklarácii, ktoré položili základy európskej suverenity.

Komisia už predstavila sériu iniciatív. Napríklad sprísnenie kontroly zahraničných investícií, exportu duálneho tovaru, posilnenie výskumu, ochranu technológií a bezpečnosť dodávateľských reťazcov. Medzi hlavné nástroje patria Chips Act, Net-Zero Industry Act, Critical Raw Materials Act, ale aj Anti-Coercion Instrument či Global Gateway.

Letta navyše navrhuje vytvoriť Radu pre hospodársku bezpečnosť EÚ, kde by každý štát mal ministra pre ekonomickú bezpečnosť. Zdôrazňuje aj potrebu rozšíriť zoznam kritických technológií, lepšie koordinovať exportné kontroly a podporovať recykláciu a výskum surovín. EÚ má podľa neho zvoliť prístup „de-risking“, nie „decoupling“. Mala by teda ostať otvorená svetú, no chrániť svoje záujmy a strategické odvetvia v ére novej geoeconomickej reality.

3.41 Obchod ako nástroj projekcie vplyvu jednotného trhu

Letta pripomína, že prístup na jednotný trh sa stal hlavným zdrojom globálneho vplyvu EÚ – jej pravidlá pre ochranu údajov, kyberbezpečnosť či potraviny sú často svetovým štandardom⁶⁹. Tento „Bruselský efekt“ však už nie je samozrejmosťou a vyžaduje aktívnu obchodnú a regulačnú politiku. EÚ preto musí prispôbiť svoj prístup meniacemu sa svetú,

⁶⁸ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 134

⁶⁹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 137

kde rastie odpor voči európskym sociálnym a environmentálnym štandardom. Letta vyzýva na evidenčné a partnerské politiky, ktoré zohľadnia konkurencieschopnosť firiem, potreby obchodných partnerov a náklady regulácií. EÚ by mala viac investovať do medzinárodnej regulačnej spolupráce a pri stanovovaní noriem zabezpečiť prístup k vstupom za primerané ceny bez znevýhodnenia európskych dodávateľov.

Podľa Lettu treba aj zreformovať proces ratifikácie obchodných dohôd, napríklad oddeliť časti v kompetenciách EÚ od zmiešaných dohôd, ako pri dohode s Čile, aby sa predišlo ich blokovaniu v národných parlamentoch. Európsky parlament by mal mať silnejšiu úlohu v rokovaní aj v ratifikácii.

EÚ si taktiež musí pevne stáť za svojimi obrannými obchodnými nástrojmi v podobe nariadení o zahraničných subvenciách, reciprocite vo verejnom obstarávaní a proti nátlaku. Chránia totiž integritu a konkurencieschopnosť jednotného trhu v globálnej hospodárskej súťaži.

3.42 Jednotný trh ako nástroj v procese rozširovania EÚ

Ďalšie rozširovanie Európskej únie zostáva kľúčovým cieľom, no rozhodujúci je spôsob jeho realizácie⁷⁰. Únia v tomto smere musí hľadať rovnováhu – umožniť kandidátskym krajinám skorší prístup k výhodám jednotného trhu, no zároveň chrániť stabilitu ich ekonomík i samotného trhu. Hospodárska integrácia pritom musí kráčať ruka v ruke s politickou integráciou a spoločnými hodnotami.

Príliš rýchle alebo jednostranné otvorenie trhu by mohlo byť pre kandidátov destabilizujúce. Letta preto navrhuje postupný prístup k pristúpeniu, ktorý umožní využívať niektoré výhody jednotného trhu ešte pred vstupom do EÚ – v kombinácii s politickými symbolmi a konkrétnymi úspechmi. Navrhuje vytvoriť aj Fond solidarity pre rozšírenie, ktorý by pomohol členským štátom a sektorom najviac vystaveným dôsledkom rozšírenia a zároveň podporil konvergenciu kandidátskych krajín. Kľúčová je aj posilnená administratívna kapacita a postupné zapájanie kandidátov do rozhodovacích procesov EÚ.

Dôležité sú aj ochranné klauzuly a prechodné obdobia, aby sa predišlo ekonomickým otrasom a posilnila dôvera verejnosti. Letta pripomína, že úspech rozšírenia stojí na právnom štáte, ktorý je základom vzájomnej dôvery a fungovania jednotného trhu. Bez nezávislých

⁷⁰ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 139

súdov a rovnakých pravidiel by nebolo možné zabezpečiť slobodu pohybu, spravodlivú súťaž ani vzájomné uznávanie rozhodnutí. Právny štát je preto pilierom jednotného trhu. Bez neho by sa zrútila dôvera, ktorá umožňuje jeho plynulé fungovanie a jednotu Európy.

3.43 Úloha jednotného trhu pri spolupráci so strategickými partnermi

Enrico Letta pripomína, že jednotný trh je dôkazom európskeho odhodlania pre slobodný obchod a integráciu, pričom jeho výhody presahujú hranice Únie⁷¹. Spolupráca s Islandom, Lichtenštajnskom, Nórskom a Švajčiarskom ukazuje, že jednotný trh je globálnym štandardom prosperity, inovácií a stability.

Európsky hospodársky priestor (EHP) a dohody s krajinami EZVO vytvárajú najväčší integrovaný trh sveta so spravodlivými podmienkami a spoločným riešením výziev, a to od digitalizácie po zelenú transformáciu. Tieto krajiny sú dôležitými partnermi EÚ v posilňovaní odolnosti a hospodárskej bezpečnosti Európy.

Letta však upozorňuje, že nové politiky Únie – v obchode, priemysle či bezpečnosti – nesmú nechtiac vytvoriť nové bariéry voči týmto partnerom. Vyžaduje sa nepretržitý dialóg a koordinácia, aby sa zachovala celistvosť jednotného trhu.

Švajčiarsko, prostredníctvom bilaterálnych dohôd, zostáva kľúčovým obchodným partnerom a investorom EÚ. Spolupráca v oblastiach ako priemyselná regulácia, energetika či potravinová bezpečnosť potvrdzuje jej strategický význam. Podobne dôležitá je aj colná únia s Tureckom, ktorá môže prispieť k riešeniu výziev globálneho hospodárstva a k posunu smerom k udržateľnosti. Vzťahy so Spojeným kráľovstvom po Brexite musia zostať vyvážené. Žiadne selektívne členstvo, ale konštruktívny rámec spolupráce.

Napokon Letta navrhuje oživiť myšlienku transatlantického jednotného trhu medzi EÚ a USA, založeného na postupnom odstraňovaní bariér, vzájomnom uznávaní štandardov a posilnení investícií. Budúcnosť jednotného trhu podľa Lettu spočíva nielen v hlbšej integrácii v rámci EÚ, ale aj v pevnej sieti partnerstiev, ktoré z neho robia pilier globálnej prosperity.

⁷¹ Enrico Letta. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity, s. 141

4 PROGRAMOVÉ VYHLÁSENIE EURÓPSKEJ KOMISIE NA ROKY 2024 AŽ 2029

V júli 2024 predstavila predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen v Štrasburgu politické usmernenia pre nové funkčné obdobie Komisie 2024 – 2029 pod názvom Europe's Choice. Tento dokument nadväzuje na predchádzajúci päťročný mandát a ponúka víziu, ako by sa Európska únia mala prispôbiť obdobiu globálnych otrasov, technologických zmien a geopolitických výziev. Jeho cieľom je definovať hlavné priority budúcej Komisie, zjednotiť európske inštitúcie a pripraviť Úniu na rýchlo sa meniaci svet.

Dokument zdôrazňuje, že Európa stojí na rozhodujúcej križovatke – buď bude konať spoločne a odvážne, alebo stratí schopnosť formovať vlastnú budúcnosť. Von der Leyen vyzýva na posilnenie jednoty, demokracie a právneho štátu, pričom zdôrazňuje potrebu reformovať inštitúcie a priblížiť rozhodovanie občanom. Usmernenia sú postavené na štyroch hlavných pilieroch: obrana a bezpečnosť, udržateľná prosperita a konkurencieschopnosť, demokracia a sociálna spravodlivosť a posilnenie úlohy Európy vo svete.

Autorka reaguje na dôsledky pandémie, klimateckej krízy, vojny na Ukrajine či rastúcej nestability v susedstve Únie. Zdôrazňuje potrebu spoločného postupu v oblasti energetiky, priemyslu, inovácií, rozšírenia EÚ a partnerstiev s krajinami Stredomoria či Západného Balkánu. Dokument zároveň vyzýva na hlbšie prepojenie ekonomiky a geopolitiky, posilnenie európskej obrany a reformu rozpočtu EÚ, ktorá umožní rýchlejšie investície do spoločných priorít.

Political Guidelines 2024–2029 predstavujú základný programový rámec, z ktorého bude vychádzať činnosť novej Európskej komisie. Ide o dokument, ktorý formuje strategický smer Únie pre nasledujúce desaťročie – smerom k silnejšej, udržateľnej a demokratickej Európe schopnej obstáť vo svete plnom neistôt a rivalít.

4.1 Nový plán pre udržateľnú prosperitu a konkurencieschopnosť Európy

Európa bola vždy centrom priemyslu, inovácií a podnikavosti, neustále sa prispôbujúc novým priemyselným revolúciám, globálnej konkurencii a spoločenským zmenám⁷². Jej silu

⁷² Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 6

výrazne posilňuje jedinečný model sociálneho trhového hospodárstva, ktorý jej dáva konkurenčnú výhodu.

Napriek tomu ju v súčasnosti brzdia viaceré štrukturálne prekážky. Európske podniky čelia neférovej konkurencii, vysokým cenám energií, nedostatku pracovnej sily i zložitému prístupu ku kapitálu. Pandémia, závislosť od ruských energií či čínskej dominancie v surovinách odhalili riziká závislostí a narušených dodávateľských reťazcov.

V globálnych pretekoch o klimatickú neutralitu a technologické prvenstvo si Európa nemôže dovoliť zaosť ani ohroziť svoju strategickú nezávislosť. Má pritom pevné základy v podobe investícií z programu NextGenerationEU, vynikajúcich výskumníkov, silné malé podniky a stabilné právne prostredie. Aby si však udržala konkurencieschopnosť, prosperitu a spravodlivosť, musí konať rýchlejšie a odvážnejšie, aj s využitím pripravovanej správy Maria Draghiho o konkurencieschopnosti.

4.1.1 Uľahčenie podnikania

Európska komisia zdôrazňuje, že jednotný trh je základom konkurencieschopnosti Európy, keďže umožňuje voľný pohyb tovaru, služieb, kapitálu a osôb⁷³. Poukazuje však na potrebu nového impulzu na jeho dokončenie, najmä v oblastiach ako služby, energetika, obrana, financie či digitálne technológie. Silnejší a prepojenejší trh by podľa Komisie pomohol najmä malým a stredným podnikom lepšie rásť a uplatniť sa na globálnej úrovni.

Navrhuje tiež modernizáciu politiky hospodárskej súťaže tak, aby viac podporovala inováciu a rast európskych firiem, no zároveň zachovala spravodlivé podmienky na trhu. Cieľom je predchádzať monopolizácii a chrániť spotrebiteľov pred rastom cien a zhoršovaním kvality.

Komisia poukazuje na to, že malé a stredné podniky, ktoré tvoria chrbtovú kosť európskeho hospodárstva, čelia zložitej administratíve. Preto sa chce sústrediť na zjednodušenie procesov, rýchlejšie povoľovania a menšiu byrokráciu. Každý eurokomisár bude mať za úlohu znižovať administratívne prekážky a pravidelne konzultovať s praxou.

Európska komisia plánuje aj revíziu existujúcej legislatívy s cieľom odstrániť duplicity, zjednotiť predpisy a znížiť rozdiely medzi národnými reguláciami. Zároveň chce podporiť

⁷³ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 7

inovatívne firmy prostredníctvom nového celounijného právneho statusu – tzv. 28. režimu – ktorý im poskytne jednoduchšie a jednotnejšie pravidlá.

Zohľadniť sa má aj osobitné postavenie menších podnikov, ktoré často čelia neúmernej regulácii alebo hrozbe tzv. „predátorských akvizícií“. Budú preto zavedené nové kategórie malých a stredne veľkých firiem a systém hodnotenia vplyvu legislatívy na MSP. Komisia zároveň navrhuje obnoviť medziinštitucionálnu dohodu o zjednodušení a lepšej tvorbe práva a zaviesť pravidelné správy o pokroku v implementácii pre Európsky parlament a Radu.

4.1.2 Dohoda o čistom priemysle

Európska komisia poukazuje na historický pokrok v oblasti klimatických cieľov a potvrdzuje záväzok pokračovať v napíňaní Európskej zelenej dohody⁷⁴. Zdôrazňuje, že klimatická kríza sa zrýchľuje a zároveň je nevyhnutné dekarbonizovať aj industrializovať európske hospodárstvo. Prioritou zostáva dôsledná a spravodlivá implementácia rámca pre rok 2030.

V prvých sto dňoch mandátu Komisia navrhne Dohodu o čistom priemysle, ktorá má podporiť konkurencieschopný priemysel a kvalitné pracovné miesta. Zameria sa na zjednodušenie pravidiel, podporu investícií a zabezpečenie prístupu k lacným, udržateľným a bezpečným energiám a surovinám. Na podporu tohto procesu vznikne aj zákon o urýchlení priemyselnej dekarbonizácie, ktorý nasmeruje investície do infraštruktúry a čistých technológií, najmä v energeticky náročných sektoroch, a zrýchli povoľovacie a verejné obstarávanie procesy.

Komisia zdôrazňuje potrebu znižovania cien energií pre podniky aj domácnosti. Vďaka európskym opatreniam dosiahli obnoviteľné zdroje rekordný podiel 50 % na výrobe elektriny a závislosť od ruského plynu výrazne klesla. Napriek tomu je potrebné, aby energetický trh lepšie odrážal nižšie výrobné náklady a prinášal spotrebiteľom výhody z čistej energie.

Európska komisia preto plánuje posilniť spoločné nákupy palív, rozvíjať Energetickú úniu a rozšíriť investície do obnoviteľných zdrojov, nízkouhlíkových technológií, sietí, úložísk, energetickej efektívnosti či vodíkovej infraštruktúry. Navrhuje tiež rozšírenie mechanizmu spoločného dopytu na vodík a kritické suroviny a vytváranie dohôd o čistom obchode a investíciách s cieľom zabezpečiť prístup k potrebným materiálom a technológiám.

⁷⁴ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 8

Európa má aj naďalej zohrávať vedúcu úlohu v medzinárodných klimatických rokovaniach, pričom do roku 2025 predstaví svoju globálnu víziu pred konferenciou COP30 v Brazílii. Súčasťou úsilia je aj tzv. zelená diplomacia a väčšie zapojenie partnerských krajín.

Komisia napokon zdôrazňuje potrebu uľahčiť občanom prechod na udržateľnejšie formy dopravy. Preto navrhne nariadenie o jednotnom digitálnom cestovnom lístku, ktoré umožní kúpu jednej vstupenky na viacnásobné cezhraničné cesty so zachovaním práv cestujúcich. Pre dosiahnutie klimatickej neutrality do roku 2050 podporí technologicky neutrálne riešenia, vrátane využitia e-palív, ako súčasť revidovaného rámca pre automobilový priemysel.

4.1.3 Obehovejšie a odolnejšie hospodárstvo

Európska komisia zdôrazňuje potrebu udržateľnejšej výroby a spotreby, ktorá lepšie využíva zdroje a podporuje obehové hospodárstvo⁷⁵. Navrhne zákon o obehovom hospodárstve, ktorý má vytvoriť trh s druhotnými surovinami a jednotný systém pre nakladanie s odpadom, najmä pri kritických materiáloch.

Navrhne aj balík pre chemický priemysel na zjednodušenie systému REACH a jasné pravidlá pre „večné chemikálie“ (PFAS). Zároveň chce posilniť odolnosť európskeho hospodárstva, najmä v zdravotníctve, ktoré čelí nedostatku liekov a zariadení. Preto navrhne zákon o kritických liekoch, zameraný na zníženie závislosti od obmedzeného počtu výrobcov.

Tento krok podporí budovanie Európskej zdravotnej únie s odolnejšími dodávkami a strategickými zásobami. Komisia sa zároveň zameria na prevenciu, duševné zdravie, civilizačné choroby a výskum autizmu podľa vzoru Plánu na porazenie rakoviny.

V reakcii na rastúce kybernetické hrozby pre nemocnice predstaví v prvých sto dňoch európsky akčný plán pre kybernetickú bezpečnosť zdravotníctva, ktorý posilní ochranu a krízovú pripravenosť.

4.1.4 Podpora produktivity prostredníctvom digitálnych technológií

Európska komisia poukazuje na to, že konkurencieschopnosť Európy oslabuje nižšia produktivita v porovnaní s globálnymi konkurentmi, spôsobená pomalým rozšírením

⁷⁵ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 9

digitálnych technológií⁷⁶. Zdôrazňuje preto potrebu dôslednej implementácie digitálnej legislatívy prijatej v predchádzajúcom období, najmä zákona o digitálnych službách (DSA) a zákona o digitálnych trhoch (DMA). Cieľom je, aby veľké technologické spoločnosti niesli väčšiu zodpovednosť za svoj vplyv na spoločnosť a hospodárstvo.

Komisia plánuje posilniť kontrolu nad e-commerce platformami, aby podniky a spotrebitelia pôsobili v spravodlivom prostredí s jednotnými colnými, daňovými a bezpečnostnými štandardmi. Zároveň zdôrazňuje, že skutočný digitálny jednotný trh by mohol zásadne zvýšiť produktivitu a inovácie.

Európska únia preto plánuje zvýšiť investície do prelomových technológií, ako sú superpočítače, polovodiče, kvantové technológie či vesmírny výskum. V oblasti umelej inteligencie chce nadviazať na vedúcu úlohu Európy v oblasti bezpečnosti a etiky a zamerať sa na rozvoj inovácií. V prvých sto dňoch Komisia spustí iniciatívu AI Factories, ktorá sprístupní výpočtovú kapacitu pre start-upy a priemysel, a pripraví stratégiu pre využívanie AI v spolupráci s členskými štátmi a sociálnymi partnermi.

Navrhne aj zriadenie Európskej rady pre výskum umelej inteligencie, po vzore CERN-u, a novú stratégiu pre dátovú úniu (European Data Union Strategy). Tá má zjednodušiť právny rámec pre zdieľanie údajov medzi podnikmi a verejnou správou, podporiť prístup malých a stredných firiem k dátam a zabezpečiť vysoké štandardy ochrany súkromia a bezpečnosti. Komisia tak chce odštartovať „dátovú revolúciu“, ktorá zvýši konkurencieschopnosť a urýchli digitálnu transformáciu Európy.

4.1.5 Výskum a inovácie ako jadro hospodárstva

Budúcnosť konkurencieschopnosti Európy a jej postavenie v prechode na čisté a digitálne hospodárstvo závisí od novej éry inovácií a vynaliezavosti⁷⁷. Výskum, inovácie, veda a technológie musia preto podľa Európskej komisie stáť v centre európskej ekonomiky. Komisia plánuje zvýšiť výdavky na výskum so zameraním na strategické priority, prelomové objavy a excelentnú vedu, pričom rozšíri pôsobnosť Európskej rady pre výskum aj Európskej inovačnej rady.

⁷⁶ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 10

⁷⁷ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 11

Európa chce byť lídrom v prepojení vedy, technológií a priemyslu a naplno využiť potenciál biotechnológií, ktoré môžu modernizovať poľnohospodárstvo, energetiku či zdravotníctvo. Na uľahčenie ich prenosu z laboratórií na trh Komisia v roku 2025 predloží európsky zákon o biotechnológiách, ako súčasť širšej Stratégie pre európske biologické vedné odbory.

Cieľom je vytvoriť prostredie, v ktorom vedci môžu napredovať – prostredníctvom kvalitnej infraštruktúry, verejno-súkromných partnerstiev a posilnenej spolupráce univerzít, výskumných inštitúcií a podnikateľského sektora, aby Európa prilákala a udržala najlepšie talenty.

4.1.6 Naštartovanie investícií

Aktuálna Európska komisia má ambíciu byť investičnou komisiou, ktorá uvoľní financovanie pre zelenú, digitálnu a sociálnu transformáciu⁷⁸. Cieľom je zintenzívniť verejné investície a zároveň motivovať súkromný kapitál v spolupráci s Európskou investičnou bankou. Keďže verejné zdroje nestačia, kľúčom bude dokončenie Únie kapitálových trhov, ktorá by mohla priniesť až 470 miliárd eur ročne.

Komisia zdôrazňuje potrebu väčšej dostupnosti súkromného kapitálu, aby inovatívne európske firmy nemuseli hľadať financovanie mimo EÚ. Plánuje preto zaviesť opatrenia na znižovanie rizika a úpravu regulačného rámca s cieľom uvoľniť viac európskeho kapitálu pre inovácie. Zároveň chce riešiť rozdrobenosť finančných trhov a presmerovať úspory európskych domácností späť do európskej ekonomiky prostredníctvom Únie úspor a investícií.

Súčasná Komisia chce lepšie využívať aj verejné obstarávanie, ktoré tvorí 14 % HDP EÚ, a preto navrhne revíziu smernice o verejnom obstarávaní. Tá má zvýhodniť európske produkty v strategických odvetviach, posilniť dodávateľskú bezpečnosť a zjednodušiť pravidlá pre start-upy a inovátorov.

V oblasti verejných financií zostáva prioritou efektívne využitie prostriedkov z NextGenerationEU a rozpočtu EÚ. Do budúca Komisia navrhne Európsky fond konkurencieschopnosti, ktorý bude financovať strategické technológie – od umelej inteligencie a biotechnológií až po čisté a vesmírne technológie. Fond má posilniť spoločné investície do kľúčových odvetví a podporiť projekty spoločného európskeho záujmu (IPCEI),

⁷⁸ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 12

ktoré sa majú zjednodušiť a urýchliť, pričom nové projekty budú predstavené už začiatkom roku 2025.

4.1.7 Riešenie nedostatkov v zručnostiach a pracovnej sile

Európska komisia zdôrazňuje potrebu zásadnej zmeny v prístupe k vzdelávaniu a rozvoju zručností na všetkých úrovniach, keďže ide rovnako o konkurencieschopnosť Európy ako o pracovné príležitosti jej občanov⁷⁹. Navrhne vytvorenie Únie zručností, zameranej na investície do celoživotného vzdelávania, rekvalifikácie a uznávania rôznych foriem odbornej prípravy v celej EÚ.

Kľúčovou súčasťou bude začlenenie princípu celoživotného učenia do vzdelávacích systémov a podpora profesijného rozvoja učiteľov. Komisia pripraví aj strategický plán pre vzdelávanie v oblasti STEM, ktorý má zvrátiť pokles výkonu, riešiť nedostatok kvalifikovaných učiteľov a podporiť účasť žien v technických a vedeckých odboroch.

Zvýši sa aj dôraz na odborné vzdelávanie a prípravu (VET) prostredníctvom novej Európskej stratégie pre odborné vzdelávanie, ktorá má rozšíriť počet absolventov stredných odborných škôl.

Komisia plánuje lepšie prepojiť financovanie zručností s potrebami trhu práce a prioritnými sektormi zelenej a digitálnej transformácie. Cieľom je aj zjednodušiť uznávanie kvalifikácií – preto navrhne Iniciatívu pre prenositeľnosť zručností a bude pokračovať v práci na Európskom diplomovom formáte, aby sa zručnosti získané v jednej krajine uznávali v celej EÚ.

4.2 Nová éra európskej obrany a bezpečnosti

Európska komisia pripomína, že mier v Európe nikdy nebol samozrejmosťou, čo naplno odhalila Putinova agresia voči Ukrajine. Útoky na civilné ciele a nemocnice dokazujú rozsah brutality ruského režimu. Ukrajina pritom bojuje nielen za svoju suverenitu, ale aj za slobodu, demokraciu a hodnoty celej Európy, preto musí byť európska podpora pevná a dlhodobá.

Komisia zdôrazňuje, že investícia do bezpečnosti Ukrajiny je investíciou do bezpečnosti Európy. Finančná, politická a vojenská pomoc bude pokračovať prostredníctvom Európskeho

⁷⁹ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 12

mierového nástroja aj Nástroja pre Ukrajinu, ktoré pokrývajú okamžité potreby aj budúcu obnovu krajiny.

Ruská agresia je zároveň varovaním, že Európa musí mať vlastné kapacity na obranu a odstrašenie hrozieb v čoraz neistejšom svete. Komisia preto plánuje posudzovať všetky politiky z bezpečnostného hľadiska a pripraviť sa aj na krízové scenáre, aby EÚ nebola zaskočená ani závislá od iných.

4.2.1 Oživenie Európskej obrannej únie

Európska komisia konštatuje, že posledné roky odhalili dlhodobé podfinancovanie a neefektívne výdavky v oblasti obrany⁸⁰. Zatiaľ čo výdavky EÚ na obranu od roku 1999 vzrástli len o 20 %, Rusko ich zvýšilo o 300 % a Čína o 600 %. Obranné rozpočty členských štátov sú pritom stále roztrieštené a málo koordinované. Komisia preto plánuje vytvoriť skutočnú Európsku obrannú úniu.

Na európskej úrovni bude spoluprácu koordinovať nový komisár pre obranu, ktorý pripraví spolu s vysokým predstaviteľom Bielu knihu o budúcnosti európskej obrany. Prioritou bude prehĺbenie spolupráce s NATO, vrátane ochrany pred kybernetickými, hybridnými či vesmírnymi hrozbami.

Komisia zdôrazňuje potrebu viac, lepšie a spoločne investovať. Posilní Európsky obranný fond a program pre obranný priemysel, aby podporila spoločné obstarávanie, zvýšila výrobnú kapacitu a posilnila európsku priemyselnú základňu. Cieľom je vybudovať jednotný trh pre obranné produkty a služby.

V spolupráci s členskými štátmi a NATO Komisia navrhne projekty spoločného európskeho záujmu – napríklad Európsky vzdušný štít a kybernetickú obranu – ktoré budú otvorené všetkým členským štátom a realizované na európskom území.

Na podporu obranných inovácií bude Komisia úzko spolupracovať s Európskou investičnou bankou, aby pomohla financovať a znižovať riziká spoločných projektov. Počíta sa aj s novými návrhmi na zvýšenie európskych investícií do obrany v rámci ďalšieho viacročného finančného rámca.

⁸⁰ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 13

4.2.2 Únia pripravenosti

Popri budovaní obranných kapacít musí Európa posilniť aj krízovú a bezpečnostnú pripravenosť⁸¹. Plánuje preto predstaviť Stratéziu únie pripravenosti, vychádzajúcu zo správy bývalého fínskeho prezidenta Sauliho Niinistöa o civilnej a vojenskej odolnosti.

Súčasťou stratégie bude rozvoj európskych kybernetických obranných kapacít, lepšia koordinácia národných aktivít a ochrana kritickej infraštruktúry prostredníctvom budovania dôveryhodného európskeho kybernetického priemyslu. Komisia tiež navrhne spoločný prístup k prevencii nových hrozieb vrátane chemickej, biologickej, radiačnej a jadrovej bezpečnosti (CBRN).

V nadväznosti na činnosť autority HERA pripraví stratégiu na podporu lekárskeho opatrení proti zdravotným hrozbám, vrátane spoločných nákupov a tvorby zásob. Komisia zároveň posilní integrované odstrašenie prostredníctvom strategického prístupu k sankciám – rozšíri rámec pre reakciu na kybernetické útoky a vytvorí nový sankčný režim proti hybridným hrozbám voči EÚ a jej členským štátom.

4.2.3 Bezpečnejšia Európa

Právo na bezpečie je jedným zo základných práv, no Európa čelí rastúcej hrozbe organizovaného zločinu, ktorý ničí životy aj ekonomiky⁸². Preto navrhne novú stratégiu vnútornej bezpečnosti EÚ, ktorá má integrovať bezpečnostné aspekty priamo do tvorby politik a legislatívy.

Komisia chce poskytnúť orgánom činným v trestnom konaní moderné nástroje na legálny prístup k digitálnym údajom, pri zachovaní ochrany základných práv. Zameria sa na rozbitie rizikových kriminálnych sietí pôsobiacich naprieč hranicami a na reformu pravidiel o organizovanom zločine. Europol sa má zmeniť na plnohodnotnú operačnú policajnú agentúru s rozšíreným mandátom, väčším personálom a posilneným dohľadom, aby lepšie podporoval národné zložky.

Na zaistenie spravodlivosti Komisia navrhne posilnenie európskeho zatykača a zväží rozšírenie právomocí Európskej prokuratúry, najmä v prípadoch korupcie s dosahom na fondy

⁸¹ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 14

⁸² Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 15

EÚ. Prioritou bude aj boj proti obchodu s drogami, ktorý financuje ďalšiu kriminalitu. Komisia pripraví európsky akčný plán proti pašovaniu drog a stratégiu pre prístavy EÚ zameranú na bezpečnosť a hospodársku odolnosť.

V reakcii na nové teroristické hrozby vznikne agenda pre boj proti terorizmu, ktorá sa zameria na financovanie terorizmu, radikalizáciu a online dimenziu hrozieb. Súčasťou jednotného prístupu k bezpečnosti bude aj nový európsky systém kritickej komunikácie pre záchranné a bezpečnostné zložky, aby sa zlepšila operatívna spolupráca pri krízach a ochrane občanov.

4.2.4 Silnejšia vonkajšia hranica

Európske hranice musia byť bezpečné aj plynulé, keďže denne slúžia miliónom ľudí pri práci, cestovaní či štúdiu⁸³. Cieľom je spraviť z EÚ najmodernejšiu cestovateľskú destináciu sveta vďaka plne funkčnému digitálnemu systému správy hraníc, ktorý zároveň zvýši ochranu pred nelegálnym prekračovaním hraníc a hybridnými hrozbami.

Komisia chce posilniť integrované riadenie hraníc a výrazne rozšíriť kapacity Frontexu (vrátane moderných sledovacích technológií, vlastného vybavenia a personálu) s dôrazom na riadne riadenie a rešpektovanie základných práv. Navrhne zväčšenie zboru pohraničnej a pobrežnej stráže na 30-tisíc osôb.

EÚ nebude tolerovať hybridné útoky ani zneužívanie migrácie na politické účely; takéto činy budú považované za bezpečnostnú hrozbu a sankcionované. Komisia tiež posilní spoluprácu s tretími krajinami prostredníctvom stratégie vízovej politiky EÚ, ktorá má prispieť k lepšiemu riadeniu migrácie.

Zároveň zdôrazňuje význam plne funkčného schengenského priestoru bez vnútorných kontrol. Keďže Bulharsko a Rumunsko preukázali pripravenosť v oblasti ochrany hraníc, mali by byť úplne začlenené do Schengenu.

⁸³ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 16

4.2.5 Pevný a spravodlivý postoj k migrácii

Európska komisia zdôrazňuje, že migrácia je spoločnou európskou výzvou, ktorú treba riešiť jednotne⁸⁴. Kľúčom je Pakt o migrácii a azyle, ktorý posilní ochranu ľudí, bezpečnosť hraníc a spravodlivé, efektívne postupy založené na solidarite. Komisia sa zameria na jeho komplexnú implementáciu a podporí členské štáty odbornými, operačnými i finančnými kapacitami, aj prostredníctvom budúceho rozpočtu EÚ.

Na základe Paktu vznikne európska stratégia pre migráciu a azyl, ktorá určí dlhodobý rámec a umožní prispôsobenie novým výzvam. Súčasťou bude nový prístup k návratom, ktorý zjednoduší a zrýchli procesy, digitalizuje ich a zabezpečí vzájomné uznávanie rozhodnutí o návrate v celej EÚ.

Komisia posilní partnerstvá s krajinami pôvodu a tranzitu, najmä prostredníctvom Paktu pre Stredomorie, zameraného na legálne cesty, boj proti nelegálnej migrácii a prevádzachtvu. EÚ pritom zachová plný rešpekt k ľudským právam a pomôže tým, ktorí majú právo zostať, s integráciou.

V záujme ochrany životov v Stredozemí Komisia zlepší koordináciu záchranných operácií a posilní úlohu Frontexu. Súčasne sa zameria na rozbitie biznis modelu prevádzáčov prostredníctvom Globálnej aliancie proti pašovaniu migrantov a prístupu „sleduj peniaze“, vrátane konfiškácie majetku a posilnenia Europolu.

Komisia chce tiež otvoriť legálne migračné cesty podľa potrieb pracovného trhu, uľahčiť uznávanie kvalifikácií a podporiť spoluprácu so zamestnávateľmi pri prilákaní talentov z tretích krajín.

4.3 Podpora ľudí, posilňovanie spoločnosti a sociálneho modelu

Európa disponuje jedinečnou kvalitou života. Predstavuje nielen konkurenčnú výhodu hospodárstva, ale aj základný pilier spoločnosti, ktorý zaručuje, že nikto nezostane pozadu. Krízy posledných rokov však tento štandard vážne ovplyvnili – zvýšili životné náklady, ceny bývania a energií, prehĺbili príjmové nerovnosti a spoločenské rozdiely.

Ako sa naše hospodárstva a spoločnosti rýchlo menia, Komisia chce sústrediť úsilie na udržanie a zlepšenie európskej kvality života. Cieľom je opätovne zjednotiť spoločnosť,

⁸⁴ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 17

zabezpečiť rovnaké príležitosti a vytvárať kvalitné pracovné miesta pre všetkých. To je podstata európskeho spôsobu života, ktorý musí byť naďalej chránený a presadzovaný ako základ našej prosperity a sociálnej súdržnosti.

4.3.1 Sociálna spravodlivosť v modernej ekonomike

Európska komisia zdôrazňuje, že európsky spôsob života stojí na sociálnom modeli a sociálnom trhovom hospodárstve, preto je kľúčové naplniť zásady Európskeho piliera sociálnych práv⁸⁵. Na tento účel pripraví akčný plán jeho implementácie, ktorý sa zameria aj na vplyv digitalizácie a umelej inteligencie na pracovný trh. Komisia navrhne právo na odpojenie, aby sa chránilo duševné zdravie pracovníkov.

Ľudia a ich práca musia zostať jadrom ekonomiky, preto vznikne Cestovná mapa pre kvalitné pracovné miesta, podporujúca spravodlivé mzdy, kolektívne vyjednávanie a spravodlivé pracovné podmienky. Posilní sa aj financovanie spravodlivej transformácie a spolupráca so sociálnymi partnermi prostredníctvom Paktu pre sociálny dialóg (2025).

Komisia pripraví prvú stratégiu EÚ proti chudobe a posilní Záruku pre deti, aby sa zlepšil prístup ku vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a verejným službám.

Prioritou bude riešenie krízy bývania – preto vznikne Európsky plán cenovo dostupného bývania a nový komisár pre bývanie. EÚ vytvorí investičnú platformu s Európskou investičnou bankou, upraví pravidlá štátnej pomoci a zdvojnásobí kohézne investície do sociálneho a energeticky efektívneho bývania.

Komisia posilní aj Fond sociálnej klímy a rozšíri iniciatívu Nový európsky Bauhaus. Zároveň sa zameria na demografické výzvy, podporu žien a mladých na trhu práce, vyrovnanie regionálnych rozdielov a udržanie obyvateľov v ich regiónoch.

V centre pozornosti zostanú regióny a ostrovy, pričom nová politika súdržnosti a rastu má spájať investície do služieb, dopravy, vzdelania a infraštruktúry, aby sa každému občanovi zaručilo právo dôstojne žiť vo svojom domove.

⁸⁵ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 18

4.3.2 Zjednotenie spoločnosti a podpora mladých ľudí

Európska komisia reaguje na rastúce napätie v spoločnosti, ktoré prehlbuje rozdelenie komunit a nahráva extrémizmu⁸⁶. Zaviaže sa chrániť práva menších a posilniť medzigeneračnú solidaritu, pričom vznikne nový komisár pre spravodlivosť medzi generáciami.

Komisia chce zjednotiť spoločnosť prostredníctvom vzdelávania a podpory mladých ľudí, posilní program Erasmus+, vrátane odbornej prípravy, aby viac Európanov získalo skúsenosti a zručnosti podporujúce porozumenie naprieč kultúrami.

Nová Komisia zavedie každoročné dialógy o politikách pre mládež, ktoré sa uskutočnia už v prvých 100 dňoch mandátu. Vznikne aj Prezidentská mládežnícka poradná rada, ktorá bude zastupovať mladých z celej EÚ a prinášať ich podnety priamo predsedníčke Komisie.

Osobitnú pozornosť venuje Komisia duševnému zdraviu detí a mládeže, najmä v online prostredí. Spustí celounijné vyšetrovanie dopadov sociálnych sietí na zdravie a navrhne opatrenia proti návykovým dizajnovým prvkom ako automatické prehrávanie či nekonečné rolovanie. Zároveň pripraví akčný plán proti kyberšikane.

Napokon chce Komisia priblížiť mladým európsku kultúru a dedičstvo, aby mohli viac čerpať z ich rozmanitosti a lepšie porozumieť spoločným európskym hodnotám.

4.3.2.1 Únia rovnosti

Európska komisia pripomína, že pred piatimi rokmi začala budovať Úniu rovnosti, no napriek pokroku zostáva prísľub rovnosti pre mnohých stále nenaplnený⁸⁷. Nový komisár pre rovnosť preto pripraví aktualizovanú stratégiu pre LGBTIQ rovnosť a novú antirasistickú stratégiu po roku 2025. Komisia bude ďalej posilňovať rodovú rovnosť, najmä v reakcii na rastúce prípady násilia na ženách a prekážky v kariére či vzdelávaní. Pripraví novú stratégiu rodovej rovnosti po roku 2025, ktorá posilní práva žien v politike, pracovnom trhu aj v inštitúciách EÚ. Na budúci Medzinárodný deň žien Komisia predstaví aj Cestovnú mapu pre práva žien, ktorá má podporiť ich postavenie a zastúpenie v celej Európe.

⁸⁶ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 19

⁸⁷ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 20

4.4 Potravinová bezpečnosť, voda a príroda

Európska komisia zdôrazňuje, že bezpečné, kvalitné a cenovo dostupné potraviny sú základom európskej kvality života a že poľnohospodárstvo je neoddeliteľnou súčasťou európskeho spôsobu života⁸⁸. Vďaka deviatim miliónom fariem a silnému agropotravinárskemu sektoru má Európa najzdravšie potraviny na svete a zároveň významne prispieva ku globálnej potravinovej bezpečnosti.

Farmári však čelia rastúcim výzvam – klimatickým zmenám, vysokým cenám energií, nedostatku mladých pracovníkov, byrokracii a nespravodlivej konkurencii. Komisia preto plánuje úzku spoluprácu s farmármi a sektormi súvisiacimi s potravinovou výrobou s cieľom vybudovať odolné a konkurencieschopné poľnohospodárstvo. Na základe odporúčaní Strategického dialógu o poľnohospodárstve predstaví v prvých 100 dňoch Víziu pre poľnohospodárstvo a potraviny, ktorá určí dlhodobý rámec pre udržateľný rozvoj a spravodlivý príjem pre farmárov.

Komisia bude naďalej presadzovať politiku spravodlivých príjmov, zameranú na rovnováhu medzi dotáciami, investíciami a reguláciou, pričom obmedzí prebytočnú administratívu a posilní rodinné farmy a hospodárenie v súlade s prírodou.

Podpora sa rozšíri na celý potravinový reťazec, vrátane družstiev a malých podnikov, aby sa zlepšila inovácia a spracovanie. Cieľom je odstrániť nerovnováhu voči farmárom a chrániť ich pred nekalými obchodnými praktikami.

Európa zároveň posilní svoju potravinovú suverenitu a ochranu tých, ktorí zabezpečujú našu výživu. To platí aj pre rybárov, pre ktorých vznikne komisár pre rybárstvo a oceány a nový Európsky pakt pre oceány, zameraný na udržateľnosť a rozvoj modrej ekonomiky.

Komisia napokon posilní ochranu biodiverzity, lesov a ekosystémov, ktoré sú kľúčové pre klímu, potraviny a vodu, pričom bude dbať na spravodlivé a efektívne plnenie záväzkov z dohody Kunming-Montreal.

⁸⁸ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 21

4.4.1 Adaptácia na zmenu klímy, pripravenosť a solidarita

Európska komisia upozorňuje, že klimatická zmena predstavuje jednu z najväčších hrozieb pre bezpečnosť Európy⁸⁹. Extrémne povodne, požiare a suchá postihujú čoraz väčšie územia počas celého roka. Prostredníctvom Mechanizmu civilnej ochrany Únie sa už teraz mobilizujú záchranné tímy, lietadlá a helikoptéry z celej Európy, no s narastajúcimi škodami bude potrebná ešte rozsiahlejšia spolupráca.

Komisia preto navrhne vznik Európskeho mechanizmu civilnej obrany, ktorý posilní krízové riadenie, spoločnú pripravenosť a odolnosť komunit, v nadväznosti na správu prezidenta Niinistöa.

EÚ zároveň zintenzívni prácu na pláne adaptácie na klímu, ktorý zmapuje riziká v oblasti infraštruktúry, energetiky, vody, potravín a pôdy, posilní varovné systémy a pomôže členským štátom s prípravou a plánovaním.

Súčasťou tohto úsilia bude aj nová Európska stratégia vodnej odolnosti, zameraná na udržateľné hospodárenie s vodnými zdrojmi, prevenciu sucha a posilnenie inovácií vo vodnom priemysle, aby sa zabezpečila bezpečnosť vody, potravín a energií v Európe aj vo svete.

4.5 Ochrana demokracie a udržiavanie hodnôt

Budúcnosť Európy v politicky a ekonomicky rozdrobenom svete bude podľa Európskej komisie závisieť od udržania silnej demokracie a od ochrany hodnôt, ktoré nám dávajú slobody a práva.

4.5.1 Ochrana demokracie

Európske demokracie čelia rastúcim útokom zo strany vnútorných aj zahraničných aktérov, ktorí zneužívajú digitálne technológie a sociálne médiá na šírenie manipulácií⁹⁰. Premena informačného prostredia – od tradičných médií k obsahu vytváranému používateľmi a šírenému algoritmami – síce prináša nové slobody, no zároveň uľahčuje dezinformačné kampane a informačnú vojnu.

⁸⁹ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 22

⁹⁰ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 23

Komisia preto navrhne Európsky štít pre demokraciu, zameraný na odhaľovanie, analýzu a potláčanie manipulácií, inšpirovaný modelmi ako Viginum vo Francúzsku či Švédska agentúra psychologickéj obrany.

Súčasťou bude sieť overovateľov faktov vo všetkých jazykoch EÚ, podpora digitálnej a mediálnej gramotnosti a využívanie tzv. pre-bunkingu na prevenciu šírenia klamstiev. Komisia tiež posilní digitálny dohľad podľa zákona o digitálnych službách a zameria sa na boj proti deepfake obsahu, pričom zabezpečí uplatňovanie pravidiel transparentnosti z nariadenia o umelej inteligencii – vždy pri plnom rešpekte k slobode prejavu.

4.5.2 Posilnenie vlády zákona

Právny štát je základom európskej demokracie aj hospodárstva, pretože chráni práva, trestá korupciu a zaručuje spravodlivosť⁹¹. Hoci sa situácia v posledných rokoch zlepšila, v celej Európe pretrvávajú výzvy a znepokojujúce trendy. Posilňovanie právneho štátu preto zostane každodennou prioritou.

Komisia bude zlepšovať monitorovanie a hodnotenie stavu právneho štátu, pričom správa o právnom štáte sa rozšíri o dimenziu vnútorného trhu a o kandidátske krajiny. Cieľom je prepojiť odporúčania s finančnou podporou, aby čerpanie fondov EÚ bolo podmienené dodržiavaním princípov právneho štátu a boja proti korupcii. Tento prístup sa premietne aj do budúceho rozpočtu a do režimu podmienenosti fondov.

Komisia bude naďalej využívať mechanizmus článku 7 a konania o porušení práva EÚ, aby zabezpečila rovnaké uplatňovanie pravidiel vo všetkých členských štátoch. Zároveň posilní ochranu slobody médií prostredníctvom Európskeho zákona o mediálnej slobode, zvýši podporu nezávislým médiám a novinárom a bude rázne postupovať proti tlakom a neetickému správaniu, ktoré ohrozujú slobodu tlače.

4.5.3 Občania v srdci demokracie

Európska komisia chce nadviazať na úspech Konferencie o budúcnosti Európy a občianskych panelov, ktoré posilnili účasť občanov na rozhodovaní⁹². Každoročne vyberie

⁹¹ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 23

⁹² Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 24

oblasti, kde budú mať odporúčania panelov – napríklad k boju proti nenávisti – najväčší prínos, a bude na ne systematicky nadväzovať.

Komisia tiež rozšíri spoluprácu s organizáciami občianskej spoločnosti, ktoré zohrávajú kľúčovú úlohu pri ochrane ľudských práv, a posilní ich právnu ochranu. Spolu s Výborom regiónov prehĺbi spoluprácu s viac ako 3 000 miestnymi poslancami, aby lepšie pochopila, ako európske politiky ovplyvňujú každodenný život ľudí, a ešte viac zapojila občanov do formovania budúcnosti Únie.

4.6 Globálna Európa: Využitie sily a partnerstiev

V čase rastúcej globálnej nestability musí byť Európa rozhodnejšia pri presadzovaní svojich strategických záujmov⁹³. Ruská agresia voči Ukrajine je nielen útokom na jej budúcnosť, ale aj na európske hodnoty a medzinárodný poriadok. Podpora Ukrajiny preto zostane hlavnou prioritou, od okamžitej pomoci po dlhodobú obnovu.

Európa čelí svetu formujúcemu sa novou ligou autoritárskych režimov – od Ruska po Irán a Severnú Kóreu – ktorí sa snažia oslabiť Západ a vytvoriť alternatívny poriadok založený na sile. Konflikt v Pásme Gazy a napätie na Blízkom východe len zvyšujú globálnu nestabilitu.

V ére geopolitickej rivality čelí EÚ aj neférovej hospodárskej súťaži a rastúcej asertivite Číny, ktorá posilňuje väzby s Ruskom. Komisia preto plánuje novú zahraničnú a bezpečnostnú stratégiu, založenú na spolupráci s partnermi z G7 a posilnení vzťahov so Spojeným kráľovstvom v oblastiach energie, bezpečnosti a odolnosti, v úzkej koordinácii s vysokým predstaviteľom EÚ.

4.6.1 Rozšírenie EÚ ako geopolitický imperatív

Európska komisia pripomína, že rozšírenie EÚ spred 20 rokov bolo historickým úspechom pre nové členské štáty aj celú Úniu⁹⁴. Dnes má Európa opäť morálnu, politickú a geostrategickú povinnosť pokračovať v zjednocovaní kontinentu, ako to predpokladajú zakladajúce zmluvy. Väčšia a silnejšia Únia prinesie väčší globálny vplyv, odolnosť a konkurencieschopnosť, zníži závislosti a upevní demokraciu, stabilitu a právny štát v Európe.

⁹³ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 25

⁹⁴ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 25

Rozširovanie však zostane procesom založeným na zásluhách, pričom každý kandidát bude hodnotený podľa vlastného pokroku. Komisia posilní prípravu kandidátskych krajín prostredníctvom rastu pre Západný Balkán a nástroja pre Ukrajinu, ktoré im umožnia postupne sa zapájať do jednotného trhu.

Právny štát a hodnoty EÚ zostanú základom rozširovacej politiky, ktorú povedie nový komisár pre rozšírenie. Tak ako v roku 2004, aj tentoraz je Komisia presvedčená, že Európa výzvu zvládne.

4.6.2 Strategickejší prístup k susedom

Európska komisia chce, aby novú fázu rozširovania EÚ sprevádzala aj cielená politika voči širšiemu susedstvu, najmä Stredomoriu⁹⁵. Vymenuje preto komisára pre Stredomorie, ktorý sa zameria na investície, energetiku, bezpečnosť, migráciu a tvorbu pracovných miest, v úzkej spolupráci s vysokým predstaviteľom EÚ. Nový Pakt pre Stredomorie má posilniť partnerstvá a priniesť stabilitu v čoraz neistejšom geopolitickom prostredí.

EÚ zároveň plánuje aktívnejšiu úlohu na Blízkom východe, najmä pri riešení konfliktu v Pásme Gazy. Komisia podporí všetky diplomatické snahy o okamžité a trvalé prímerie, prepustenie rukojemníkov a zvýšenie humanitárnej pomoci. Dlhodobo sa bude usilovať o dvojštátne riešenie, ktoré zaručí bezpečnosť Izraela aj Palestíny.

Tieto kroky sa stanú súčasťou komplexnej stratégie EÚ pre Blízky východ, zameranej na povojnovú obnovu Gazy, regionálnu spoluprácu a trvalý mier v súlade s princípmi medzinárodného práva.

4.6.3 Nová hospodárska zahraničná politika

Globálna politika a globálna ekonomika sú dnes neoddeliteľne prepojené, preto musí byť aj zahraničná a hospodárska politika EÚ úzko zosúladená⁹⁶. Európska otvorenosť a obchodná sila sú základom prosperity, prinášajú nové trhy, investície a udržateľné produkty, no zároveň prinášajú nové riziká v prostredí rastúcej technologickej rivality a zneužívania ekonomických závislostí.

⁹⁵ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 26

⁹⁶ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 26

EÚ preto predstaví novú ekonomickú zahraničnú politiku, postavenú na troch pilieroch – ekonomickej bezpečnosti, obchode a strategických partnerstvách. Prvým cieľom bude posilniť ekonomickú bezpečnosť: investovať do výskumu a vývoja strategických a duálne využiteľných technológií, zabrániť úniku kľúčových znalostí a chrániť citlivé odvetvia. Tento prístup sa bude riadiť zásadou „znižovania rizík, nie odpájania“. Komisia dokončí revíziu mechanizmu preverovania zahraničných investícií, vybuduje koordinovaný systém kontroly exportu a rizík z odchádzajúcich investícií a vytvorí spoločné štandardy pre bezpečné dodávateľské reťazce spolu s partnermi z G7.

Druhým pilierom je obchod. EÚ bude rozširovať sieť férových obchodných dohôd s rastúcimi ekonomikami, zlepšovať diverzifikáciu dodávok a budovať partnerstvá pre čistý obchod a investície v oblasti surovín a obnoviteľných technológií. EÚ zároveň podporí reformu Svetovej obchodnej organizácie a bude dôslednejšie uplatňovať obchodné obranné nástroje, aby chránila európske podniky pred neférovou súťažou.

Tretím pilierom sú partnerstvá a investície prostredníctvom iniciatívy Global Gateway, ktorá prinesie integrovaný rámec investícií do infraštruktúry, energetiky, digitalizácie a zelenej transformácie v partnerských krajinách. EÚ bude spolupracovať s členskými štátmi, rozvojovými bankami, exportnými agentúrami aj súkromným sektorom.

Zvláštny dôraz sa zameria na Indo-Pacifik, kde vznikne nová strategická agenda EÚ–India a prehĺbi sa spolupráca s ASEAN-om, Japonskom, Kóreou, Austráliou a Novým Zélandom. S Afrikou EÚ posilní investície do dopravy, obnoviteľnej energie, zeleného vodíka a surovinových reťazcov, pričom bude reagovať na výzvy spojené s klimatickou zmenou, demografiou a migráciou. Rovnako sa prehĺbi aj partnerstvo s Latinskou Amerikou a Karibikom, so zameraním na bezpečnosť, energetiku a udržateľný rast.

4.6.4 Pretváranie multilateralizmu pre dnešný svet

Európska komisia zdôrazňuje, že EÚ bude vždy stáť na strane medzinárodného poriadku založeného na pravidlách, ktorý kladie zákon nad silu⁹⁷. Zároveň však uznáva obavy partnerov, ktorí vnímajú súčasný systém ako nespravodlivý. EÚ chce preto zohrávať vedúcu úlohu pri jeho reforme, začínajúc summitom OSN o budúcnosti, ktorý má posilniť rovnomerné zastúpenie

⁹⁷ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 28

regiónov a riešiť otázky rozvoja a dlhov. Komisia chce tiež prispieť k novému globálnemu rámcu digitálnej správy a lepšie zohľadňovať vplyv európskych zákonov – najmä Európskej zelenej dohody – na partnerské krajiny, pričom im poskytne cieľnú podporu pri prispôbení.

4.7 Príprava Únie na budúcnosť

Európska komisia pripomína, že v posledných piatich rokoch sa EÚ vydala na cestu ambiciózne modernizácie. Teraz nastal čas sústrediť sa na realizáciu, investície a reformy, ktoré pripraví Európu na budúcnosť. Tento cieľ presahuje všetky uvedené priority a bude si vyžadovať spoločné úsilie inštitúcií aj členských štátov, založené na spolupráci, koordinácii a zdieľanej zodpovednosti.

4.7.1 Nový rozpočet pre nové ambície

Európska komisia zdôrazňuje, že rozpočet EÚ zlepšuje život občanov, farmárov, vedcov aj regiónov v celej Únii a mimo nej⁹⁸. V posledných rokoch sa ukázal ako kľúčový pri riešení pandémie, energetickej krízy aj pri podpore Ukrajiny. Programy ako SURE, ktorý zachránil približne 40 miliónov pracovných miest, NextGenerationEU na modernizáciu ekonomiky a REPowerEU na zníženie cien energií potvrdili, že európsky rozpočet dokáže prinášať konkrétne výsledky.

Komisia však upozorňuje na potrebu väčšej jednoduchosti, flexibility a strategického zamerania. Súčasné výdavky sú rozptýlené medzi množstvo prekrývajúcich sa programov, čo sťažuje efektívne využitie prostriedkov. V roku 2025 preto predloží návrh nového dlhodobého rozpočtu, ktorý bude:

- zameraný na priority a potreby Únie, s dôrazom na hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť,
- jednoduchší a prehľadnejší, s menším počtom programov a jasným prepojením investícií a reforiem,
- efektívnejší a investične silnejší, napríklad prostredníctvom Európskeho fondu konkurencieschopnosti.

⁹⁸ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 29

Dodržiavanie právneho štátu zostane podmienkou čerpania fondov. Komisia zároveň plánuje modernizovať financovanie zahraničných aktivít EÚ a posilniť vlastné zdroje rozpočtu, aby Únia mala stabilné a udržateľné prostriedky na plnenie spoločných cieľov.

4.7.2 Ambiciózny program reforiem pre Európu

V kontexte pripravovaného rozšírenia EÚ sa reformy stávajú nevyhnutnosťou⁹⁹. Potrebná je ambiciózna agenda reforiem, ktorá zabezpečí efektívne fungovanie väčšej Únie, posilní jej schopnosť reagovať na geopolitické výzvy a zlepši demokratickú legitimitu prostredníctvom väčšieho zapojenia občanov, aj pokračovaním v odporúčaní Konferencie o budúcnosti Európy.

Komisia je pripravená otvoriť zmeny zmlúv, ak prispejú k posilneniu Únie. Rozšírenie má byť zároveň katalyzátorom modernizácie – v oblasti politík, rozhodovania aj rozpočtu.

V prvých 100 dňoch Komisia predloží prehľady predvstupovej politiky pre kľúčové sektory – právny štát, vnútorný trh, potravinovú bezpečnosť, obranu, energetiku či migráciu – a návrhy na zefektívnenie rozhodovacích procesov v rozšírenej únii.

4.7.3 Spolupráca s Európskym parlamentom

Európska komisia pripomína, že už v roku 2019 si stanovila cieľ posilniť partnerstvo s Európskym parlamentom a dať mu väčšiu úlohu pri formovaní legislatívy¹⁰⁰. Komisia plní tento záväzok prostredníctvom návrhov vychádzajúcich z rezolúcií podľa článku 225, pričom rešpektuje zásady proporcionality a subsidiarity.

Tento mechanizmus sa ďalej posilní – komisári sa budú pravidelne zúčastňovať na dialógoch s parlamentnými výbormi. Komisia tiež navrhne revíziu Rámcovej dohody s cieľom zlepšiť spoluprácu, transparentnosť a výmenu informácií.

Používanie článku 122 Zmluvy o fungovaní Európskej únie zostane výnimočným nástrojom, pričom jeho uplatnenie bude plne odôvodnené Parlamentu. Komisia zároveň posilní prítomnosť komisárov v pléne aj výboroch, aby sa prehĺbil politický dialóg a spoločná zodpovednosť.

⁹⁹ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 30

¹⁰⁰ Ursula von der Leyen. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029, s. 30

5 NÁVRHY EURÓPSKEHO ORGÁNU PRE CENNÉ PAPIERE A TRHY (ESMA)

Rozvoj a integrácia kapitálových trhov patria už dlhodobo medzi hlavné ciele Európskej únie. S rastúcimi potrebami financovania a snahou posilniť konkurencieschopnosť európskych podnikov sa objavila nová dynamika v úsilí o ich prehĺbenie. Európsky orgán pre cenné papiere a trhy (ESMA) preto komplexne zhodnotil stav kapitálových trhov EÚ a pripravil 20 odporúčaní, ktoré majú posilniť ich účinnosť, atraktivnosť a dlhodobú udržateľnosť v prospech občanov aj podnikov.

K vytvoreniu efektívnych a konkurencieschopných trhov je podľa ESMA potrebné zlepšiť celé trhové prostredie a postaviť do centra investorov i firmy. Navrhované opatrenia preto presahujú rámec finančnej regulácie a dohľadu – smerujú aj k členským štátom, Európskej komisii, zákonodarcom a finančnému sektoru.

Pre občanov EÚ odporúča ESMA vytvoriť jednoduché a cenovo dostupné investičné produkty, posilniť dôchodkové systémy a pokračovať v rozvoji finančného vzdelávania, aby sa úspory efektívnejšie zapájali do kapitálových trhov. Pre podniky, najmä malé a stredné, navrhuje ESMA rozšírenie možností financovania, podporu inovácií a odstránenie prekážok integrácie trhov. V oblasti regulácie a dohľadu zdôrazňuje potrebu väčšej flexibility, jednotnosti a modernizácie rámca, vrátane silnejších nástrojov dohľadu pre samotnú ESMA. Cieľom je vybudovať dôveryhodné, dynamické a pre investorov atraktívne kapitálové trhy v rámci Európskej únie.

5.1 Súčasný stav kapitálových trhov v EÚ

Kapitálové trhy sú základom modernej ekonomiky – umožňujú firmám získavať financie na rast, výskum a inovácie, čím podporujú hospodársky rozvoj, tvorbu pracovných miest a širšiu finančnú participáciu občanov¹⁰¹. Napriek silnej tradícii však Európa stále trpí nadmernou závislosťou od bánk a rozdrobenosťou svojich trhov. Cieľom iniciatívy Únie kapitálových trhov (CMU) je túto nerovnováhu odstrániť, diverzifikovať zdroje financovania, zlepšiť zdieľanie rizík a prehĺbiť integráciu medzi členskými štátmi. Od roku 2015 sa prijali viaceré opatrenia, no mnohé – napríklad spoločný prístup k informáciám o firmách – ešte čakajú na realizáciu.

¹⁰¹ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 3

Napriek postupnému pokroku zostávajú európske kapitálové trhy nedostatočne rozvinuté. V roku 2023 tvorili len 11 % globálnej trhovej kapitalizácie, zatiaľ čo USA až 45 %. Podobne aj podiel európskych IPO je menej než polovičný oproti americkým. Trhy sú navyše výrazne roztrieštené – v EÚ pôsobí 27 centrálnych depozitárov, 14 centrálnych protistrán a množstvo národných búrz bez jednotnej knihy objednávok. Táto štruktúra síce odráža rozmanitosť miestnych potrieb, no prináša aj neefektívnosť a vyššie náklady.

Podobná situácia je v správe aktív – EÚ má trojnásobne viac fondov než USA, no s oveľa menším priemerným objemom majetku, čo obmedzuje ich rozsah a efektivitu. Spomalený pokrok pri napĺňaní cieľov CMU preto volá po novej dynamike a politickej vôli vytvoriť skutočne jednotný trh kapitálu, ktorý podporí investorov, firmy aj inovácie.

Do budúcnosti musia kapitálové trhy zohrávať väčšiu úlohu pri financovaní rastu, zelenej a digitálnej transformácie, ako aj pri posilňovaní konkurencieschopnosti a strategickej autonómie EÚ. Ani banky, ani verejné financie totiž samy nedokážu pokryť rastúce investičné potreby európskej ekonomiky.

5.2 Rozšírenie investičných príležitostí pre občanov EÚ

Na posilnenie kapitálových trhov EÚ je potrebné mobilizovať nové, dlhodobejšie zdroje kapitálu naprieč celou ekonomikou a rozšíriť okruh investorov¹⁰². Väčšia rozmanitosť investorov prináša viac likvidity, zlepšuje efektívnosť trhov a zvyšuje ich odolnosť. Pre občanov EÚ znamená investovanie úspor do kapitálových trhov síce rôzne úrovne rizika, no aj príležitosť, ako ich zhodnotiť a zároveň podporiť európske hospodárstvo.

Európske domácnosti však tradične uprednostňujú bankové vklady – v rokoch 2015 až 2021 tvorili v priemere 32 % ich finančných aktív, zatiaľ čo v USA len 13 %. Aj malé zmeny v správaní sporiteľov môžu mať veľký vplyv: podľa odhadov by presun 5 % úspor z vkladov do investícií mohol uvoľniť približne 1,8 bilióna eur na podporu rastu a inovácií.

Na rozvoj kultúry drobného investovania je však potrebné vytvoriť vhodné podmienky – ponúknuť jednoduché, dostupné a cenovo efektívne produkty, poskytovať nezávislé poradenstvo a zabezpečiť primeranú ochranu investorov. Motiváciu môžu posilniť aj daňové stimuly zavádzané na národnej úrovni. Vyššia finančná gramotnosť a pochopenie výhod

¹⁰² Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 5

investovania by zároveň mohli odradiť od riskantných či špekulatívnych produktov, ako sú kryptomeny.

Dôležitú úlohu majú aj inštitucionálni investori – investičné a dôchodkové fondy či poisťovne – ktorí sprostredkujúvajú kapitál drobných investorov a prispievajú dlhodobými zdrojmi a odbornými znalosťami. V oblasti dôchodkových systémov však existuje veľký priestor na ďalší rozvoj, aby lepšie podporovali finančnú stabilitu a zabezpečenie občanov EÚ v starobe.

5.3 Podpora financovania európskych spoločností

Jedným z cieľov Únie kapitálových trhov je zlepšiť prístup podnikov, a to najmä zo segmentu malých a stredných podnikov, k rôznym formám financovania a znížiť ich závislosť od bánk a dlhu¹⁰³. Napriek určitému pokroku sa však väčšina európskych spoločností naďalej spolieha na úvery, pričom len približne tretina ich financovania pochádza z kapitálových trhov, zatiaľ čo v USA je to viac ako dvojnásobok. Počet primárnych verejných ponúk akcií v EÚ dlhodobo stagnuje a pribúda firiem, ktoré sa z trhov sťahujú. Európske akciové trhy tak stratili časť atraktivity – od roku 2015 klesol ich podiel v portfóliách fondov UCITS z 51 % na 35 %, zatiaľ čo americké akcie narástli na 42 %.

Na udržanie kapitálu v Európe a prilákanie investorov treba zlepšiť prostredie pre získavanie zdrojov, napríklad daňovými stimulmi či znížením regulačnej záťaže. Popri rozvoji akciového financovania je potrebné podporovať aj iné formy – firemné dlhopisy, private equity a rizikový kapitál – ktoré môžu dopĺňať bankové úvery podľa potrieb podnikov v rôznych fázach rastu.

Zároveň treba posilniť fungovanie trhu so sekuritizáciou, ktorý prepája bankové a trhové financovanie. Kľúčová je aj väčšia integrácia kapitálových trhov v EÚ, keďže sú dnes rozdrobené najmä v oblasti obchodovania a zúčtovania. Harmonizácia právneho prostredia, prepojenie infraštruktúr a lepšie využitie technológií môžu priniesť úspory z rozsahu, efektívnejšie presuny kapitálu a viac investičných príležitostí v rámci jednotného trhu.

5.4 Zlepšenie regulačnej flexibility a konzistentnosti dohľadu

Rýchly technologický vývoj a nové trhové modely si vyžadujú rámec, ktorý je menej ťažkopádny, flexibilnejší a schopný rýchlejšej reakcie na vznikajúce riziká bez nutnosti

¹⁰³ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 9

opätovného otvárania legislatívy¹⁰⁴. Cieľom má byť sústrediť sa pri zmenách na strategické priority, zjednodušiť pravidlá a znížiť administratívnu záťaž účastníkov trhu.

Zároveň je kľúčové posilniť konzistentnosť dohľadu naprieč členskými štátmi, aby sa predišlo regulačnej arbitráži a zabezpečili rovnaké podmienky pre všetkých. Nejednotné prístupy k výkladu predpisov totiž oslabujú účinnosť jednotného trhu a brzdia cezhraničné pôsobenie firiem. Preto je potrebné ďalej rozvíjať spoluprácu a konvergenciu medzi národnými orgánmi dohľadu, pričom v odôvodnených prípadoch zvážiť aj priamy dohľad na úrovni EÚ, ak by priniesol vyššiu efektívnosť či lepšiu ochranu investorov.

Na naplnenie týchto cieľov treba modernizovať spôsob rozhodovania v rámci regulačného systému a prehodnotiť tradičné obmedzenia v prenose právomocí na európske orgány. Flexibilnejší výklad zásad, ako je tzv. doktrína Meroni, by umožnil EÚ reagovať rýchlejšie a účinnejšie – podobne ako globálni regulátori v iných jurisdikciách – a zachovať konkurencieschopnosť európskych kapitálových trhov v rýchlo sa meniacom globálnom prostredí.

5.5 Konkrétne odporúčania ESMA

5.5.1 Vytvoriť celoúijné označenie pre základné a jednoduché investičné produkty

ESMA odporúča, aby Európska komisia preskúmala zavedenie dobrovoľného označenia „základný investičný produkt“ na úrovni EÚ¹⁰⁵. Získali by ho vybrané nekomplexné investičné nástroje, napríklad niektoré fondy kolektívneho investovania podľa smernice o prevoditeľných cenných papieroch, ako aj vhodné akcie a dlhopisy. Výber by sa opieral o spoločné znaky nízkej zložitosti a nákladovej efektívnosti. Označenie by sa zreteľne uvádzalo v komunikácii s klientmi a slúžilo by na nasmerovanie menej skúsených a menej náročných investorov. Konečné rozhodnutie o výbere vhodného investičného nástroja by však ostalo na klientovi a jeho ochote riskovať.

¹⁰⁴ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 14

¹⁰⁵ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 7

5.5.2 Zriaďiť jednoduchú kategóriu poradenstva pre základné produkty

Zvážiť by sa malo aj zavedenie zjednodušeného segmentu poradenstva prepojeného s konceptom základného investičného produktu¹⁰⁶. Posúdenie vhodnosti by sa zúžilo na kľúčové otázky a požiadavky na vykazovanie by sa zjednodušili. To by znížilo regulačné náklady pre firmy a obmedzilo presadzovanie zložitých a drahých riešení v prospech transparentných základných produktov. Nová kategória by mohla znížiť cenu poradenstva, zrýchliť obsluhu nových klientov a zjednodušiť prístup k priamočiarým investíciám.

5.5.3 Podporiť digitálne riešenia pre drobných investorov

Ďalším odporúčaním je aktívne prijímať digitálne nástroje zvyšujúce inkluzívnosť a dostupnosť kapitálových trhov¹⁰⁷. Interaktívne platformy, personalizované poradenstvo a zrozumiteľné vzdelávacie materiály môžu posilniť sebavedomie, vedomosti i zapojenie jednotlivcov a umožniť im lepšie riadiť vlastnú finančnú budúcnosť. Európska komisia, ESMA a finančný sektor by mali cielene podporovať technológie uľahčujúce prístup k investičným produktom – najmä užívateľsky priaznivé inovácie, interaktívne finančné vzdelávanie a bezpečné, primerané investičné nástroje. Dôraz by mal byť kladený najmä na pomoc ľuďom bez prístupu k takýmto digitálnym nástrojom a ľuďom s nižšími zručnosťami.

5.5.4 Sústrediť sa na úlohu dôchodkov a dlhodobého sporenia na národnej aj únijnej úrovni

Členské štáty by mali vyhodnotiť trendy dlhodobého sporenia a primeranosť dôchodkových systémov v kontexte starnutia populácie¹⁰⁸. Zároveň by mali preskúmať, ako môžu dôchodky a iné dlhodobé investície podporiť rozvoj kapitálových trhov EÚ. Pozornosť si zaslúži trojpilierový model uplatňovaný v niektorých krajinách (napr. Švédsko či Holandsko), ktorý zahŕňa priebežne financovaný verejný pilier, povinný alebo dobrovoľný zamestnanecký pilier a dobrovoľný individuálny pilier. Európska komisia spolu s členskými štátmi by mali posúdiť aj prínos oživeného paneurópskeho osobného dôchodkového produktu (Pan-European Personal Pension product) a iných celoeurópskych riešení v oblasti dlhodobého

¹⁰⁶ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 7

¹⁰⁷ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 7

¹⁰⁸ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 7

sporenia a investovania. Väčšie zapojenie dôchodkov naviazaných na kapitálové trhy môže priniesť občanom vyššie dlhodobé výnosy a súčasne prehĺbiť zdroje financovania ekonomiky EÚ.

5.5.5 Prehodnotiť daňové stimuly pre drobných investorov

ESMA pripomína, že daňové aspekty výrazne formujú rozhodovanie investorov – od alokácie aktív cez investičný horizont až po výber produktov¹⁰⁹. Členské štáty by mali zvažovať, ako vnútroštátna daňová politika lepšie podporí účasť ich obyvateľov na kapitálových trhoch. Inšpiráciou môžu byť daňovo zvýhodnené investičné sporiace účty s nízkou administratívnou záťažou, napríklad švédsky „Investeringssparkonto – ISK“ či talianske „Piani Individuali di Risparmio – PIR“, ako aj zamestnanecké investičné schémy, napríklad francúzsky „Plan d’Épargne Entreprise – PEE“. Keďže tieto rámce smerujú úspory na kapitálové trhy, podporujú aj finančné povedomie. Digitalizácia navyše uľahčuje prístup a správu takýchto účtov.

5.5.6 Podporiť zamestnanecké akciové schémy (ESS)

ESMA ďalej odporúča rozšíriť používanie zamestnaneckých schém vlastníctva akcií ako zdroja dlhodobého kapitálu, ktorý diverzifikuje úspory domácností, zvyšuje motiváciu pracovníkov a posilňuje kultúru vlastníctva¹¹⁰. Na úrovni EÚ sú tieto schémy stále nedostatočne rozvinuté: v roku 2019 približne 65 % podnikov neponúkalo žiadnu formu finančnej participácie zamestnancov, hoci odhadom až 300-tisíc firiem by o ne mohlo mať záujem. ESMA preto navrhuje, aby Európska komisia posúdila, či by zavedenie osobitného paneurópskeho nástroja v práve EÚ odbúrало bariéry pri cezhraničných ESS a uľahčilo ich plošné zavádzanie.

5.5.7 Potvrdiť a prehĺbiť rozvoj finančného vzdelávania

Od predstavenia Akčného plánu Únie kapitálových trhov z roku 2020 vznikli viaceré iniciatívy na meranie finančných znalostí a budovanie programov finančného vzdelávania z dielní viacerých inštitúcií ako Európska komisia, OECD, či European Supervisory Authorities¹¹¹. Zlepšovanie gramotnosti je dlhodobá úloha, ktorá dáva občanom schopnosť

¹⁰⁹ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 8

¹¹⁰ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 8

¹¹¹ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 8

spravovať, sporiť a investovať podľa vlastných potrieb. Členské štáty by mali stanoviť jasné vzdelávacie ciele a zaradiť ich do školských osnov už od skorého veku, pričom podobné opatrenia treba podporovať aj v dospelosti a pri významných finančných rozhodnutiach. ESMA odporúča, aby Európska komisia a ESMA naďalej koordinovali kroky v tejto oblasti na úrovni EÚ.

5.5.8 Podnecovať vznik paneurópskych trhov

Rozdrobenosť kapitálových trhov EÚ sťažuje firmám prístup k rôznym – neraz lacnejším – formám trhového financovania¹¹². Emisie akcií či dlhopisov sa často konajú na domácich trhoch, kde ich veľkosť, ekosystém aj likvidita môžu byť obmedzené. Preto ESMA navrhuje zhodnotiť a podporiť vznik vyhradených trhov fungujúcich v celoúnijnom meradle so škálou, likviditou a viditeľnosťou potrebnou na prilákanie európskych aj zahraničných investorov. Tieto segmenty sa môžu sústrediť na strategické odvetvia či na veľkostné kategórie podnikov ako napríklad malé a stredné podniky.

5.5.9 Posilniť akciové financovanie na podporu inovácií a rastu

Akciové trhy sú kľúčovým zdrojom odolného a efektívneho financovania súkromného sektora. Rozvoj „akciovej kultúry“ zvyšuje zdieľanie rizika, tlmí cyklické výkyvy a zmierňuje závislosť podnikov od dlhu¹¹³. Popri verejných trhoch treba rozširovať aj alternatívy ako kolektívne financovanie, rizikový kapitál a private equity, ktoré sú dôležité pre životný cyklus malých a stredných podnikov, najmä v neskorších fázach ich rozvoja a pri vstupe na burzu. ESMA preto odporúča vyhodnotiť možnosti ďalšej mobilizácie inštitucionálneho aj retailového akciového kapitálu prostredníctvom špecificky zameraných fondov vrátane verejno-súkromných partnerstiev, aby sa lepšie podporil rast kľúčových odvetví a strategická autonómia EÚ.

5.5.10 Oživiť trh so sekuritizáciou v EÚ

ESMA konštatuje, že po globálnej finančnej kríze sa objem európskej sekuritizácie výrazne zmenšil a zaostáva za svetovými konkurentmi¹¹⁴. Nariadenie o sekuritizácii a označenia STS

¹¹² Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 11

¹¹³ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 11

¹¹⁴ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 11

(Simple, Transparent and Standardised) z roku 2019 boli krokmi správnym smerom, no tento rámec zatiaľ nenaplnil očakávania. ESMA navrhuje, aby Európska komisia predložila návrh na oživenie trhu na základe komplexného prehodnotenia týchto pravidiel. Zároveň je však nutné plne zohľadniť riziká pre stabilitu a ochranu investorov. Osobitne treba preskúmať obozretné zaobchádzanie, pravidlá náležitej starostlivosti pre inštitucionálnych investorov, požiadavky na reportovanie pre vybrané aktíva, konzistentnosť kritérií STS a proces dohľadu.

5.5.11 Vytvoriť podmienky pre celoeurópske partnerstvá

Súčasná sieť obchodných miest a infraštruktúry spracovania transakcií v EÚ je zložitá a rozdrobená¹¹⁵. Mnohé miesta fungujú národne, čo síce zohľadňuje miestne potreby, no zvyšuje náklady a rozbíja likviditu menších akcií. Zúčtovanie a vyrovnanie transakcií ostáva komplikované, čo zdražuje služby pre účastníkov trhu aj investorov. ESMA preto odporúča, aby Európska komisia, ESMA, ECB a finančné odvetvie spoločne zlepšili prepojenie a zjednodušili obchodovanie (vrátane celouúijných špecializovaných segmentov) aj post-obchodné procesy. Cieľom je odstrániť bariéry spolupráce, podporiť interoperabilitu, efektívnosť a sieťové efekty a zároveň primerane nastaviť politiku hospodárskej súťaže voči prioritám Únie.

5.5.12 Zabezpečiť vyvážený ekosystém pre verejne obchodované spoločnosti

Kvalita finančného ekosystému má zásadný vplyv na ochotu firiem vstúpiť na burzu¹¹⁶. Kľúčové sú najmä faktory ako trhové ohodnotenie podnikov, prítomnosť porovnateľne veľkých firiem, dostupnosť odborných kapacít, sila inštitucionálnych investorov, daňové a korporátne prostredie. Zlepšenia v tejto oblasti nadväzujú na ďalšie odporúčania ESMA i na nedávne zjednodušenie pravidiel vstupu na burzu. Európska komisia má priebežne posudzovať, či povinnosti pre kótované firmy sú vyvážené voči nekótovaným. Členské štáty aj orgány dohľadu by sa mali vyvarovať požiadaviek, ktoré neprinášajú jasný prínos pre ochranu investorov, no penalizujú ich len preto, že firma je kótovaná. Namiesto toho má systém budovať podporné prostredie a sprevádzať podniky procesom vstupu na trh.

¹¹⁵ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 12

¹¹⁶ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 12

5.5.13 Pokročiť v zblížovaní kľúčových oblastí práva

Rast kapitálových trhov v Európe je brzdený nejednotnosťou v súvisiacich právnych oblastiach, najmä pri daniach a konkurzoch¹¹⁷. Reformné úsilie by sa preto malo sústrediť na úpravu smernice o insolvenčných konaniach, o opatrení DEBRA (debt–equity bias reduction allowance) a o smernici o právach akcionárov. Pokračovať by mala aj harmonizácia korporátneho práva v otázkach dotýkajúcich sa celého investičného reťazca, aby sa posilnil jednotný kapitálový trh.

5.5.14 Propagovať kapitálové trhy EÚ ako centrum pre zelené financovanie

ESMA navrhuje zosúladiť pravidlá a stimuly tak, aby verejný i súkromný kapitál smeroval do udržateľných projektov a k dekarbonizačným cieľom Únie¹¹⁸. Patrí sem zjednodušenie zverejňovania informácií o udržateľnosti, aby im investori lepšie rozumeli, a podľa potreby aj používanie jasných označení či kategórií. Znižovanie zložitosti a väčšia predvídateľnosť pre odvetvie zároveň zmiernia administratívne bremená a uľahčia prístup k financovaniu pre prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo.

5.5.15 Modernizovať regulačný rámec finančných služieb v EÚ

ESMA odporúča stabilný, no pružný spôsob tvorby pravidiel: viac jednoduchosti, jasnosti a rýchlejšej reakcie¹¹⁹. Európska komisia a spoluzákonodarcovia by mali prejsť k princípovo orientovanému prístupu, v ktorom rámcová legislatíva vyjadruje kľúčové politické voľby a technické detaily sa delegujú na ESMA – spolu s posilnením jej právomocí navrhovať úpravy technických pravidiel v zjednodušenom postupe a s primeranou zodpovednosťou. Prednosť by mali mať nariadenia pred smernicami, aby sa zjednotilo uplatňovanie a urýchlili zmeny. Zároveň ESMA navrhuje dynamickejšie zavádzanie rámcových zákonov – napríklad po etapách alebo s účinnosťou naviazanou na dokončenie vykonávacích aktov.

¹¹⁷ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 12

¹¹⁸ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 13

¹¹⁹ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 16

5.5.16 Prehodnotiť finančnú reguláciu s celostným pohľadom

V období po finančnej kríze sa rozsah regulácií v oblasti finančného sektora a kapitálových trhov v EÚ výrazne rozšíril¹²⁰. Od roku 2011 sa počet zákonov v pôsobnosti ESMA rozšíril zo 6 na 30. Terajší stav si žiada revíziu s dôrazom na prehodnotenie celkového regulačného bremena. Úsilie by sa malo sústrediť najmä na zavedenie jednotného súboru pravidiel. Revízia súčasnej legislatívy by mala zjednodušovať, zosúladiť a pri novelizáciách identifikovať a odstrániť rozpory v pravidlách naprieč sektorovými predpismi.

5.5.17 Zaviesť účinné tolerančné právomoci pre ESMA

ESMA odporúča upraviť dnes obmedzené a málo účinné možnosti dočasne neuplatňovať niektoré ustanovenia práva EÚ¹²¹. Tieto právomoci by sa používali len výnimočne - tam, kde je to potrebné na odvrátenie jasne identifikovaného narušenia alebo rizík pre trhy a investorov. Zároveň by boli viazané na mechanizmy zodpovednosti, vrátane práva zákonodarcov vzniesť námietku. Takéto nastavenie by Európu priblížilo ku kľúčovým finančným jurisdikciám, ako sú USA či Spojené kráľovstvo.

5.5.18 Zlepšiť jednotnosť dohľadu medzi národnými orgánmi

Rámec dohľadovej konvergenzie sa v posledných rokoch posunul k prístupu založenému na rizikách, výsledkoch a dátach, čo umožňuje ESMA a národným orgánom účinnejšiu koordináciu dohľadu¹²². ESMA by mala ďalej rozvíjať rámec pre spoločný dohľad pre veľké cezhraničné firmy, zdieľané dáta a analytiku rizík, centralizovať zber informácií a posilniť jednotnosť presadzovania pravidiel. Zodpovedajúco sa má prispôbiť aj legislatívny rámec, aby tieto ciele bolo možné efektívne realizovať.

5.5.19 Zvážiť priame vykonávanie dohľadu na úrovni EÚ

ESMA navrhuje pokračovať v posudzovaní, či by niektoré oblasti kapitálových trhov EÚ nemohlo ťažiť z priameho dohľadu na únijnej úrovni¹²³. Kritériami pre posudzovanie by mali byť najmä výrazný cezhraničný rozmer, riziko regulačnej arbitráže a potenciál pre zefektívnenie

¹²⁰ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 16

¹²¹ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 16

¹²² Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 17

¹²³ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 17

dohľadu. Ďalšie hľadiská by sa mali zohľadňovať prípad od prípadu podľa povahy konkrétneho trhového segmentu a jeho rizík. ESMA odporúča prehodnotiť aj prístup k ne-európskym poskytovateľom kritických finančných služieb a zvážiť posilnenie úlohy ESMA ako „strážcu vstupu“ na trhy EÚ, a to vrátane rozšírenia priameho dohľadu tam, kde je to vhodné.

5.5.20 Zohľadniť globálnu konkurencieschopnosť Únie pri tvorbe politík

ESMA zdôrazňuje, že pri globálnych trhoch a meniacich sa geopolitických podmienkach musí tvorba politík prihliadať na konkurencieschopnosť európskych finančných trhov voči iným jurisdikciám¹²⁴. Európska komisia a zákonodarcovia by mali do svojich postupov systematicky vkladať mechanizmy, ktoré v súlade s medzinárodnými štandardmi podpora konkurencieschopnosť kapitálových trhov EÚ. ESMA nepožaduje osobitný mandát v tejto oblasti, no plánuje aj naďalej hodnotiť dopady svojich činností na globálnu konkurencieschopnosť EÚ. Udržiavanie usporiadaných, bezpečných a efektívnych trhov priamo prispieva k posilneniu pozície EÚ v medzinárodnej hospodárskej súťaži.

¹²⁴ Zdroj: European Securities and Markets Authority, 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU, s. 17

6 NÁVRHY THINK-TANKOV A ZÁUJMOVÝCH ZDRUŽENÍ

Konkurencieschopnosť európskeho priemyslu je diskutovanou otázkou nielen medzi európskymi inštitúciami, členskými štátmi EÚ, ale aj medzi odbornými analytickými inštitúciami a think tankami s ekonomickým zameraním.

Otázka, ako udržať krok s rýchlo rastúcimi veľkými ekonomikami ako USA a Čína, či novými rozvíjajúcimi sa trhmi ako India, či Brazília, zaznieva medzi odborníkmi viac ako desaťročie. Zaostávanie v reformách trhu a deregulácii podnikateľského prostredia konštatujú niektoré odborné dokumenty už po roku 2010. Po ozdravovaní sa zo Svetovej finančnej krízy sa európska ekonomika zdanlivo nadýchla a nielenže sa dostala z Veľkej recesie, ale priniesla niekoľko rokov prirodzeného rastu priemyslu i životnej úrovne vo väčšine členských štátoch Únie.

Rok 2020 však približne ohraničuje obdobie sladkého spánku Európanov, kedy sa krajinám darilo zvyšovať príjmy i bez reformnej aktivity. Covidová pandémia a následná ruská agresia na Ukrajinu spojená s energetickou a ďalšími krízami ukázali krutú realitu – dekáda končiaca konjunktúrou nebola využitá.

Väčšina dokumentov, ktoré sú v tejto analýze spracované, má prienik v tom, že Európska únia, ale aj jej členské krajiny zanedbali reformy podnikateľského trhu, regulačného prostredia a stratili kontakt s globálnymi trendami, ktoré prináša digitálna doba.

Analytické inštitúcie, firmy, či think tanky, ktoré analytické dokumenty obsiahnuté v tejto analýze pripravili, majú rôznu štruktúru, štýl práce, či myšlienkové zázemie. Niektoré pracujú podľa zaužívaných ekonomických vzorcov, iné pracujú s digitálnymi dátami, niektoré patria európskym inštitúciám, iné ku školským inštitúciám, či súkromnému sektoru. Všetky však konštatujú základnú myšlienku: Európska únia je preregulovaná, a to ju robí neakcieschopnou. Prejavuje sa to v niekoľkých oblastiach, ku ktorým existujú alternatívne návrhy.

6.1 Návrhy českého priemyslu

Medzi alternatívnymi riešeniami a návrhmi, ktoré by mohli pomôcť konkurencieschopnosti európskeho hospodárstva, je možné nájsť niekoľko takých, ktoré sú vhodné hlavne pre jednotlivé odvetia a sektory, ale aj takých, ktoré sa snažia zasahovať celé komplexy problémov.

Súbor návrhov, ktoré sú cielené na problémy veľmi príbuzné tým, ktoré trápia slovenský priemysel, predstavil Svaz průmyslu a dopravy České republiky¹²⁵. Susedná krajina je tiež silno priemyselná, a preto adresuje problémy, ktorých riešenie je nevyhnutné pre všetky členské štáty EÚ so silnou závislosťou ekonomiky na priemysle.

Základnou spoločnou myšlienkou, ktorá spája všetky návrhy českého priemyselného zväzu, je to, aby nové európske priemyselné, energetické a legislatívne stratégie boli pre priemysel prínosom, nie ďalšou administratívnou a finančnou záťažou.

Dokument Svazu průmyslu a dopravy České republiky v duchu tejto myšlienky napríklad navrhuje „legislatívnu očistu“. V rámci nej navrhuje nielen neprijímanie nových povinností, ktoré znamenajú pre podniky administratívnu záťaž, ale aj odstraňovanie doteraz platných povinností a zmenu prístupu dopadových štúdií, ktoré v minulosti nebrali do úvahy kritérium vplyvu na konkurencieschopnosť.

V rámci energetickej transformácie zväz zdôrazňuje, aby došlo k rešpektovaniu energetického mixu jednotlivých členských krajín. Od všetkých členských štátov by preto nemali byť vyžadované rovnaké zmeny a stanovené rovnaké ciele. Tempo energetickej transformácie totiž môže byť na základe národných špecifik rôzne. S tým súvisí aj apel českého zväzu, aby Únia nestanovovala dekarbonizačné ciele unifikovane – pre všetky členské štáty rovnako – ale aby brala do úvahy reálne technické a iné možnosti jednotlivých členských krajín.

Medzi špecifické návrhy Svazu průmyslu a dopravy České republiky patrí revízia kombinovanej dopravy. Navrhuje zjednodušenie definície kombinovanej dopravy podľa vzdialenosti a zavedenie spoľahlivých podmienok pre prevádzku.

6.2 AI pre energetickú efektívnosť

Dánska výskumná iniciatíva SDU Center for Energy Informatics, Maersk Mc-Kinney Moller Institute a University of Southern Denmark ¹²⁶ sa zamerala na to, akú úlohu pri zvyšovaní

¹²⁵ Svaz průmyslu a dopravy České republiky. Priority českého byznysu v EU. 2025. Dostupné na: <https://www.spcr.cz/prioritybyznysu>

¹²⁶ SDU Center for Energy Informatics, Maersk Mc-Kinney Moller Institute, The Faculty of Engineering, University of Southern Denmark. Impact of EU Laws on the Adoption of AI and IoT in Advanced Building Energy Management Systems: A Review of Regulatory Barriers, Technological Challenges, and Economic Opportunities. 2025. Dostupné na: <https://www.mdpi.com/2075-5309/15/13/2160>

konkurencieschopnosti európskeho hospodárstva zohráva aplikovanie inteligentných riešení do stavebníctva, developerstva, či energetickej správy budov.

Budovanie európskej konkurencieschopnosti si podľa dokumentu vyžaduje proaktívny prístup k zavádzaniu pokročilých technológií, najmä umelej inteligencie (AI) a internetu vecí (IoT), do systémov riadenia energie v budovách (BEMS).

Tieto technológie majú podľa analýzy potenciál významne zlepšiť energetickú efektívnosť a schopnosť budov reagovať na potreby elektrizačnej sústavy. Aj pri týchto technológiách je problémom regulácia. Potenciál energetických úspor a rýchlosti riešenia problémov so správou nehnuteľností je limitovaný reguláciami ako GDPR, či novelizovanou smernicou o energetickej hospodárnosti budov (EPBD). Využitie AI je zas obmedzované zákonom o umelej inteligencii (AI Act), NIS2, či Cybersecurity Act.

V riešení inteligentných budov a s tým súvisiacich inováciách je pritom Európska únia lídrom. Ak by regulačné bariéry upravila, alebo úplne odbúrala, okrem domáceho využitia by mohla tieto inteligentné riešenia využívať aj ako cenný exportný artikel.

Navrhované riešenia v dokumente zahŕňajú okrem odbúrania regulácií taktiež posilnenie technickej zdatnosti, právnej pripravenosti a strategických investícií do edge AI, kyberbezpečnosti a interoperability. Hlavne v súboji s USA a Čínou musí Európa klásť osobitý apel na digitálnu konkurencieschopnosť.

6.3 Deregulácia umelej inteligencie

The Information Technology Industry Council (ITI) upozorňuje vo svojom blogu¹²⁷ a v súvisiacich dokumentoch na štyri hlavné oblasti, v ktorých by mala Európska únia zmeniť prístup k umelej inteligencii. Zaoberá sa aj obsahom pripravovaného zákona o AI.

Menuje napríklad problém s dvojstupňovým prístupom ku generatívnym (foundation) modelom. Navrhované rozdelenie na „highly capable“ či „high impact“ modely a ostatné môže podľa dokumentu vyvolať právnu neistotu, lebo definovať, ktoré modely do ktorej kategórie patria – podľa výpočtovej náročnosti („compute“) či „frontier capabilities“ – je ťažké a veľmi dynamické. Takýto systém by zbytočne sťažil plánovanie a inováciu.

¹²⁷ ITI. Marco Leto Barone. Getting the EU AI Act Done: What's Left to Do?. 2023. Dostupné na: <https://www.iti.org/news-events/techwonk-blog/getting-the-eu-ai-act-done-whats-left-to-do>

Európska únia by mala zaručiť transparentnosť informácií o schopnostiach a limitáciách týchto modelov bez toho, aby sa zavádzali nadmerné preskriptívne požiadavky. Prístup by mal zostať flexibilný a rizikovo orientovaný, aby sa zachovala schopnosť adaptácie na rýchly vývoj technológií.

Zavádzanie dodatočných podmienok k spracovaniu dát chránených autorským právom — ako sú povinné verejné súhrny tréningových dát — je varovane nepodporované. EÚ už má fungujúcu legislatívu v podobe smernice o autorských právach a mechanizmy umožňujúce súdne vymáhanie, preto nové požiadavky sú nepotrebné a môžu spomaliť inštitucionálny pokrok.

Podľa ITI je problémom aj plný zákaz kategorizácie na základe citlivých údajov (napr. pohlavia, schopnosti). Mohol by obmedziť výnimočne prospešné použitia — ako sú aplikácie pre zrakovo postihnutých, rozšírená realita pri virtuálnom skúšaní výrobkov (napr. kozmetika) alebo testovanie zaujatosti pri rozpoznávaní. GDPR už takúto kategorizáciu pokrýva prísnymi pravidlami, a preto navrhujú zaradiť biometrické kategorizovanie medzi „high-risk“ namiesto úplného zákazu.

ITI navrhuje nezavádzať dvojstupňové kategórie modelov bez jasného vymedzenia, ktoré by zvyšovali právne riziko a spomalili adopciu AI technológií. Požiadavky na modely by sa mali zamerať na zdieľanie relevantných informácií (schopnosti, limitácie), s dôrazom na účel, nie technickú podrobnosť.

Regulácia musí podľa návrhov rozlišovať medzi vývojom modelu a jeho konkrétnym použitím — nie každé použitie generatívneho modelu je vysoko rizikové. Namiesto pridaných požiadaviek na autorské práva by sa mal zároveň AI Act plne zosúladiť so súčasnými pravidlami.

ITI apeluje aj na zaradenie biometrickej kategorizácie medzi rizikové systémy (high-risk) s jasnými pravidlami, namiesto úplného zákazu je účelnejší a menej škodlivý prístup.

6.3.1 Integrácia, bezpečnosť a excelentnosť

Veľmi signifikantný pohľad na európsku konkurencieschopnosť z pohľadu podnikateľov samotných poskytuje EESC The Employers' Group, ktorá prostredníctvom reprezentantov podnikateľských asociácií hovorí až za 20 miliónov európskych firiem rôznej veľkosti

a z rôznych sektorov. V dokumente *Unlocking Competitiveness for Shared Prosperity*¹²⁸ varuje pred tým, že problém znižujúcej sa konkurencieschopnosti Európy zhoršuje fragmentácia trhu, nárast protekcionizmu a rozdielna dotačná politika v jednotlivých členských štátoch Európskej únie.

Slabinou jednotného trhu je nedostatočné uplatňovanie spoločných pravidiel EÚ a prijímanie rozdielných národných politík. Neprispôsobivé politické rozhodovanie jednotlivých členských štátov, ktoré nepostupujú jednotne, vedie podľa EESC k zvyšovaniu regulačnej a administratívnej záťaže podnikov.

Analýza okrem iného zdôrazňuje nutnosť investícií do obranného priemyslu. Finančné prostriedky na zabezpečenie bezpečnosti vytvárajú priaznivé prostredie pre podnikanie a investície. Do komplexnej bezpečnosti podnikateľské združenie zahŕňa obrannú kapacitu, civilnú a spoločenskú pripravenosť, ochranu vonkajších hraníc, boj proti cezhraničnej trestnej činnosti, ako aj zdravotnú a environmentálnu bezpečnosť. V rámci potravinovej bezpečnosti je pre Európu dôležité posilniť globálne postavenie európskych výrobcov.

V rámci ekonomickej bezpečnosti je v dokumente kladený apel na riešenie rizík spojených s obchodom, investíciami, energiou, surovinami, infraštruktúrou, technológiami, duševným vlastníctvom a podnikateľskou slobodou.

Tvorcovia politík majú pri ich formovaní uprednostniť zlepšenie investičného a podnikateľského prostredia. Okrem materiálnych podmienok to znamená aj kvalitné podnikateľské vzdelávanie, zvýšené povedomie verejnosti o úlohe zamestnávateľov a podnikateľov.

Protekcionizmus a dotačný prístup by mali byť pri podpore podnikateľského prostredia nahradené investíciou do excelentnosti a zdravou konkurenciou. Prístup ku všetkým potrebným výrobným zdrojom je základom konkurencieschopnosti a v EÚ by malo dôjsť k posilneniu multilaterálnej spolupráce s podobne zmýšľajúcimi obchodnými partnermi.

¹²⁸ EESC The Employers' Group. *Unlocking Competitiveness for Shared Prosperity*. 2025. Dostupné na: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/unlocking-competitiveness-shared-prosperity>

Z regulačného hľadiska dokument navrhuje obrátenie princípu tvorby regulatív – mali by byť zamerané na ochranu európskych záujmov a na podporu podnikania a produktivity.

EESC navrhuje spustiť projekt na zhrnutie a analýzu regulačných požiadaviek uložených v posledných rokoch a vyzýva na záväzok na zjednodušenie regulácií a zníženie administratívnej záťaže. Navrhuje tiež zavedenie testu pre SME: hodnotenie dopadov všetkých nových legislatívnych návrhov, zvažujúce fázovo celý proces a vplyv na hodnotové reťazce.

Finančná podpora z európskych zdrojov by mala byť zameraná na investície s vysokou pridanou hodnotou, priťahovať a udržiavať špičkový talent. Zo strategického hľadiska je nevyhnutné vytvárať robustné inovačné ekosystémy: partnerstvá univerzít, výskumných inštitúcií a podnikov.

Sektorovo je podľa dokumentu potrebné podporiť špičkové technológie pre obranu, bezpečnosť, zelenú a digitálnu transformáciu prostredníctvom technologických startupov a scale-upov. Pre inovačnú konkurencieschopnosť je dôležitý aj rozvoj jednotného trhu pre dáta.

V oblasti surovinovej politiky je potrebné zjednodušiť prístup k energii, surovinám a pôde. V oblasti kapitálu EESC vyzýva na oslobodenie súkromného európskeho kapitálu, vrátane úspor občanov a inštitucionálnych investorov.

Okrem návrhov, ktoré sú obsiahnuté v mnohých ďalších správach o konkurencieschopnosti, dokument EESC apeluje taktiež na uplatňovanie nového prístupu pri budovaní infraštruktúry. Vyzýva na súdržnosť energetických, dopravných a digitálnych sietí a ich bezpečnosť.

V oblasti medzinárodnej obchodnej spolupráce dokument označuje za kľúčových partnerov EÚ USA, Brazíliu, Indiu a Austráliu. Vo vzťahu k nim je nevyhnutné zabezpečiť rovnocenné podmienky. Pre ochranu voči zneužívaniu trhu je potrebné posilniť obchodno-obranné nástroje. Únia by mala taktiež zlepšiť dohľad nad trhom a sledovanie produktov z tretích krajín.

6.4 Deregulácia digitálnych služieb

Think tank Epicenter sa vo svojom dokumente The New European Digital Services Act: Risky for Consumers and Innovation¹²⁹ zaoberá hlavne vplyvom Zákona o digitálnych službách (DSA) na európsku konkurencieschopnosť.

Zákon podľa neho nesie značné riziká pre inovácie, podnikanie a základné práva občanov. Namiesto zjednodušenia právneho prostredia DSA zachováva zložitý regulačný rámec. To môže podľa analýzy brzdiť startupy a malé podniky, ktoré často nemajú kapacity zvládať náročné regulačné povinnosti.

Ustanovenia DSA sú podľa kritiky Epicenter nejasné a ponechávajú veľký priestor na ďalšie špecifikovanie mimo legislatívneho procesu. To zvyšuje neistotu a znižuje ochotu inovovať. DSA nepriamo vedie k navyšovaniu nákladov na mimosúdne riešenie sporov, či informačné povinnosti, čo je hlavne pre stredné a menšie firmy neprimerané. Nadmerné limity a povinnosti, ktoré boli zavedené bez primeraného vyhodnotenia ich dopadu, môžu viesť k strate konkurencieschopnosti EÚ voči USA a ázijským technologickým lídrom.

Epicenter preto v dokumente navrhuje napríklad vytvorenie jednotného a jasného regulačného rámca, ktorý nahradí fragmentované národné predpisy a zníži regulačné náklady pre podniky. Ustanovenia DSA, ako je povinné mimosúdne riešenie sporov, by mali byť prispôbované veľkosti a obratu spoločnosti.

Prípadné nové povinnosti musia byť podložené dopadovými štúdiami a v súlade s princípom proporcionality. EÚ by mala podľa odporúčaní vytvoriť transparentný a odborný dohľad nad implementáciou DSA.

Pravidlá vyplývajúce z DSA by mali byť harmonizované na úrovni celej EÚ bez možnosti neprimeraných národných odchýlok. Pri každom ustanovení je podľa dokumentu potrebné prihliadať hlavne na rozvoj startupov a inovatívnych platforiem.

¹²⁹ Epicenter. The New European Digital Services Act: Risky for Consumers and Innovation. 2021. Dostupné na: <https://www.epicenternetwork.eu/briefings/the-new-european-digital-services-act-risky-for-consumers-and-innovation-3202/>

Epicenter tiež navrhuje podporiť jednotné kontaktné miesto pre poskytovateľov digitálnych služieb v rámci EÚ a posilniť úlohu odborníkov a výskumných inštitúcií pri hodnotení dopadov regulácie.

6.5 Spravodlivá regulácia DMA

Think tank Bruegel sa v dokumente Which platforms will be caught by the Digital Markets Act? The 'gatekeeper' dilemma¹³⁰ venuje bariéram, ktoré pre európsku konkurencieschopnosť predstavujú nariadenia Digital Markets Act (DMA).

Európska komisia reguláciou cieľi na tých hráčov digitálneho trhu, ktorí splnili kvantitatívne kritériá – príjem $\geq 7,5$ mld EUR a/alebo kapitál ≥ 75 mld EUR, zároveň majú aspoň 45 miliónov koncových používateľov mesačne a aspoň 10-tisíc biznis používateľov v EÚ po dobu 3 rokov.

Podľa Bruegel však klasifikácia kľúčových hráčov podľa DMA nie je presná a regulácia prináša nerovné podmienky medzi jednotlivými platformami. Diskusia prebieha napríklad o tom, či vylúčiť firmy ako Booking.com alebo Airbnb. Bruegel zdôrazňuje potrebu vyvážené definovať kritériá bez ovplyvňovania lobistickými záujmami.

Navrhuje udržať stabilné a kvantifikovateľné kritériá pre označenie takzvaných gatekeeperov tak, aby regulácia postihla iba skutočne dominantné platformy. Spoločnosti, ktorých sa DMA týka, by mali mať vytvorené jednoznačné, jednoduché a prehľadné compliance pravidlá tak, aby vedeli svoje služby podrobiť jednoduchému testu a odstrániť prípadné nesúlady s nariadeniami DMA. Na dodržiavanie nariadení by mali dohliadať mechanizmy pravidelného nezávislého auditu.

Medzi odporúčania Bruegel, ktoré sú osobité, patrí návrh zvýšenej kontroly akvizícií a obrany proti „killer acquisitions“. EÚ by mala vytvoriť mechanizmus posilňujúci kontrolu fúzií – brzdiť malé akvizície, ktoré umožňujú dominantným firmám tlmiť konkurenciu, ešte pred vznikom škody na trhu.

Únia by mala podľa dokumentu taktiež zabezpečiť, aby malé a stredné podniky mali reálnu možnosť vstúpiť na trh bez hraníc stanovených gatekeepermi.

¹³⁰ Bruegel. Which platforms will be caught by the Digital Markets Act? The 'gatekeeper' dilemma. 2021. Dostupné na: <https://www.bruegel.org/blog-post/which-platforms-will-be-caught-digital-markets-act-gatekeeper-dilemma>

6.5.1 Odstránenie bŕzd inovácií v DMA

Možnosťami a bariérami, ktoré pre európske hospodárstvo predstavuje digitálny trh v kontexte zákona Digital Markets Act (DMA), sa vo svojej analýze zaoberá aj Information Technology and Innovation Foundation¹³¹.

Aj táto organizácia prišla vo svojich záveroch analýzy na to, že hlavné riziká DMA spočívajú v prístupe, ktorý prechádza od ex post antitrustového presadzovania pravidiel smerom k ex ante regulácii vybraných veľkých platforiem označených ako „digitálni strážcovia“ (gatekeepers). Podľa analýzy má tento prístup viacero rizík pre inovácie a dynamiku európskej ekonomiky.

Obmedzenie regulácie na digitálny sektor vytvára podľa dokumentu nerovnováhu oproti iným odvetviam, ktoré sa postupne digitalizujú. To môže viesť k regulačným prahovým efektom a znevýhodniť menšie firmy, ktoré chcú rásť. Koncept „gatekeeperov“ je nejasný. Vágna definícia „strážcov“ trhu vytvára právnu neistotu a prahové efekty medzi regulovanými a neregulovanými firmami. V dôsledku týchto faktorov môže dôjsť k brzdeniu expanzie menších a stredných podnikov, zafixovaniu pozície veľkých hráčov, či odradeniu od investícií do inovácií.

Povinnosti vyplývajúce z niektorých článkov DMA výrazne zvyšujú transakčné náklady a asymetricky zaťažujú veľké platformy. Nejednoznačnosť v znení pravidiel môže viesť k dlhým právnym sporom a oneskoreniu investícií. DMA presadzuje preventívny princíp na úkor dynamickej analýzy konkurencie. Tento prístup síce minimalizuje riziko potenciálnej ujmy, no zároveň potláča experimentovanie a inovácie – faktory kľúčové pre globálnu konkurencieschopnosť.

Medzi opatrenia, ktoré Information Technology and Innovation Foundation navrhuje pre odstránenie vyššie menovaných rizík a bariér, patrí napríklad rozšírenie rámca DMA na všetky sektory hospodárstva, čím sa zabráni diskriminácii digitálneho sektora. Organizácia tiež navrhuje nahradiť súčasnú kategorizáciu gatekeeperov jasnými, objektívnymi kritériami vychádzajúcimi z dôkazov o reálnom trhovom správaní a dopade na hospodársku súťaž.

¹³¹ Information Technology and Innovation Foundation. The Digital Markets Act: European precautionary antitrust. 2021. Dostupné na: <https://www2.itif.org/2021-digital-markets-act-executive-summary.pdf>

Ďalšie opatrenie spočíva v investovaní do analytických a vyšetrovacích kapacít Európskej komisie, aby rozhodnutia vychádzali z kvalitných dát a dynamickej analýzy trhu. V rámci toho je nevyhnutné oddeliť tímy zodpovedné za trhové vyšetrovania od tímov pre antitrust, aby sa minimalizoval konflikt záujmov a potvrdzovacie skreslenie.

Information Technology and Innovation Foundation navrhuje pri posudzovaní konkurencie uprednostniť dlhodobé efekty a umožniť firmám obhajobu svojho správania prostredníctvom všeobecného pravidla „rule of reason“.

6.5.2 Mechanizmus auditu a možnosti rýchlych zmien v DMA

Digital Markets Act ako kľúčovú legislatívu významne ovplyvňujúcu konkurencieschopnosť európskej ekonomiky vidí aj Lithuanian Free Market Institute. Vo svojom dokumente Digital Markets Act: Competition, Property, Innovation and User Interests¹³² prináša vlastné návrhy pre to, aby sa z DMA stal nástroj akcelerácie rastu, nie nová bariéra pre európske hospodárstvo.

Aby k tomu došlo, je nutné znenie súboru regulatívnych noriem zmeniť. Súčasné znenie je podľa dokumentu príliš rigidné a plošné pravidlá môžu obmedziť inovácie, znížiť atraktivitu európskeho digitálneho trhu pre investície a oslabiť globálnu konkurencieschopnosť EÚ. Najvýraznejšími problémami DMA sú riziko nadmernej regulácie, slabá flexibilita pravidiel, nedostatočné zohľadnenie potrieb MSP, možné oslabenie investičného prostredia a kolaterálny problém zníženia investícií do európskych technológií a infraštruktúry.

Lithuanian Free Market Institute preto odporúča zaviesť pružný a cielený regulačný prístup, diferencovať povinnosti podľa konkrétneho správania firiem a dopadu na trh, nielen podľa veľkosti alebo trhového podielu, či umožniť výnimky pre projekty zamerané na vývoj a testovanie nových technológií.

V rámci ďalších opatrení navrhuje vytvoriť programy spolupráce medzi „gatekeepermi“ a európskymi startupmi, podporiť prístup MSP k dátam a API veľkých platforiem bez diskriminačných podmienok a zabezpečiť každoročné hodnotenie vplyvu DMA na inovácie, hospodársku súťaž a investície. S tým súvisí aj idea dokumentu zaviesť mechanizmus rýchlejšej úpravy pravidiel v reakcii na technologické zmeny.

¹³² Lithuanian Free Market Institute. Digital Markets Act: Competition, Property, Innovation and User Interests. 2022. Dostupné na: <https://en.lfri.lt/news/22965/lrinka>

V súvislosti s transformujúcou sa globálnou ekonomikou je vhodné vyhnúť sa opatreniam, ktoré by izolovali EÚ od globálnych technologických reťazcov, a podporovať cezhraničné digitálne projekty a investície do výskumu a vývoja.

6.6 Zjednodušenie a zrýchlenie povoľovacích procesov

Zamestnávateľské združenie BusinessEurope pripravilo dokument „BusinessEurope – Permitting SWOT Analysis“¹³³, v ktorom sa zaoberá hlavne politickým prístupom európskych predstaviteľov pri tvorbe európskych politík. Prináša niekoľko odporúčaní týkajúcich sa hlavne povoľovacích procesov, regulácie a legislatívnych procesov.

Jedným z najzásadnejších faktorov ovplyvňujúcich konkurencieschopnosť priemyslu v EÚ je podľa dokumentu rýchlosť a efektivita povoľovacích procesov. Dlhé, byrokraticky náročné a nekoordinované povoľovania predstavujú brzdu, alebo až neprekonateľnú bariéru pre investície, či zelenú a digitálnu transformáciu. Vytvárajú tiež mimoriadne škodlivú neistotu na trhu.

BusinessEurope zdôrazňuje, že zjednodušenie povoľovacích procesov musí byť jednou z hlavných priorít politickej agendy EÚ. Konkurenčné trhy USA a Číny totiž profitujú z jasných lehôt či pred-aplikačných konzultácií.

Pri úprave povoľovacích pravidiel je nevyhnutné zaviesť jednotný, harmonizovaný prístup k povoľovaniu vo všetkých členských krajinách EÚ. Jednotný regulačný rámec by priniesol zjednotenie parametrov ako lehoty, povinnosti úradov, či formáty dokumentov.

Európska komisia by podľa odporúčaní BusinessEurope mala zriadiť vysokú expertnú skupinu, ktorej úlohou by bolo vypracovať návrhy zásadnej reformy povoľovacích procesov na úrovni celej EÚ. Pri tvorbe reformy je nevyhnutná výmena osvedčených postupov medzi priemyslom, Európskou komisiou a národnými povoľovacími orgánmi.

V rámci zmien povoľovacích procesov je podľa návrhov potrebné dosiahnuť transparentnosť a zaviesť kontrolu nad pokrokom, EÚ by preto mala zaviesť jednoduchý súbor

¹³³ BusinessEurope. Licence to transform. SWOT analysis of industrial permitting in Europe. 2024. <https://www.besneurope.eu/publications/licence-to-transform-swot-analysis-of-industrial-permitting-in-europe-a-besneurope-survey/>

kľúčových ukazovateľov výkonnosti (KPI), ktoré budú monitorovať efektivitu povoľovacích procesov, ich dĺžku, počet zamietnutí či počet potrebných povolení.

6.7 Využiť potenciál umelej inteligencie

Think tank Center for Data Innovation sa v kontexte európskej konkurencieschopnosti zaoberá hlavne fenoménom umelej inteligencie, ktorá je považovaná za transformačný prvok ekonomiky, ktorý prinesie paradigmatické zmeny.

V dokumente The EU's AI Act creates regulatory complexity for open-source AI¹³⁴ sa zaoberá hlavne zákonom o umelej inteligencii (AI Act) a tým, ako by EÚ mohla uvoľniť potenciál AI pre európsku ekonomiku.

Open-source modely umelej inteligencie, ktoré sú kľúčové pre inovácie a konkurencieschopnosť, získali v zákone AI Act určité výnimky – tie sa však vzťahujú len na úzko definované a obmedzené prípady, najmä ak nie sú komerčne využívané a nepredstavujú systémové riziko. Podľa Center for Data Innovation vývoj open-source AI v Európe môže byť brzdený neistotou, administratívnou záťažou a obmedzením komerčného využitia.

Navrhuje preto upresniť a rozšíriť výnimky pre open-source AI. Výnimky by bolo vhodné rozšíriť aj na nekomerčné a polo-komerčné open-source projekty, najmä tie, ktoré realizujú malé podniky, neziskové organizácie alebo univerzity.

Ďalší z návrhov v dokumente hovorí o uznávaní alternatívnych modelov financovania ako technická podpora, dary, reklamy - za zlučiteľné s výnimkou pre open-source. Európska únia by mala taktiež podporiť open-source vývoj zriadením špeciálnych grantov EÚ. Únia by mala poskytovať dotácie na výpočtový výkon pre open-source vývoj AI, podobne ako v USA a Číne.

Samotná EÚ by mala investovať do európskych repozitárov a katalógov AI modelov, vrátane právnej a technickej podpory, či zaviesť „ľahký režim súladu“ pre decentralizované open-source projekty.

Dokument navrhuje aj zjednodušiť požiadavky na dokumentáciu a transparentnosť pre projekty bez centrálného vedenia. Únia by mala ponúkať nástroje a návody, ako plniť povinnosti aj bez právneho zázemia.

¹³⁴ Center for Data Innovation. The EU's AI Act creates regulatory complexity for open-source AI. 2024. Dostupné na: <https://datainnovation.org/2024/03/the-eus-ai-act-creates-regulatory-complexity-for-open-source-ai/>

Ďalší bod textu navrhuje nahradiť arbitrárny limit FLOPs za kontextové posudzovanie rizika a zapájať akademickú sféru a občiansku spoločnosť do určovania toho, čo je systémové riziko v open-source AI. EÚ by mala taktiež podporiť inovácie prostredníctvom regulačných sandboxov.

Zriadiť európske regulačné sandboxy pre AI, kde vývojári môžu testovať modely s dočasnými výnimkami. Regulácie by mali takisto umožniť cezhraničné experimentovanie a získavanie spätnej väzby pred plným uplatnením pravidiel.

Center for Data Innovation tiež navrhuje zachovať výnimky pre vedecké účely, ale aj vytvoriť nástroje na sledovanie, kedy sa akademické modely začínajú využívať komerčne, aby sa predišlo obchádzaniu pravidiel.

6.8 Podpora umelej inteligencie v sektore MSP a vo výskume

Potenciálom AI a bariérami, ktoré v Európe tento potenciál utlmujú, sa zaoberalo aj združenie Digital Europe, ktoré vo vyhlásení A milestone agreement, but at what cost? Response to the political deal on the EU AI Act¹³⁵ a súvisiacich dokumentoch prináša súbor vlastných návrhov pre budovanie európskej konkurencieschopnosti.

Digital Europe zdôrazňuje potrebu Zabezpečiť proporционаlitu a zrozumiteľnosť pravidiel, najmä pre malé a stredné podniky, ktoré nie sú zvyknuté na komplexnú produktovú legislatívu. Pre ich orientáciu v reguláciách je potrebné vytvoriť návody, či šablóny vo forme digitálnych nástrojov. V tejto súvislosti združenie navrhuje vytvorenie šablón a open-source nástrojov na zjednodušenie povinných procesov, ako je dokumentácia rizík, systém riadenia kvality či monitorovanie AI systémov.

Sektor MSP je nevyhnutné taktiež finančne a technicky podporiť pri aplikácii AI Act. Je pre ne vhodné vytvoriť granty, poradenstvo a národné AI technické centrá. Vhodné je tiež zriadenie národných AI helpdeskov, ktoré budú poskytovať poradenstvo MSP pri interpretácii a implementácii požiadaviek AI Act.

V oblasti vzdelávania je vhodné zamerať sa na rozvoj talentu a znalostí týkajúcich sa AI. V rámci toho je vhodné vytvoriť systém podpory vzdelávania, rekvalifikácie a prilákania

¹³⁵ Digital Europe. A milestone agreement, but at what cost? Response to the political deal on the EU AI Act. 2023. Dostupné na: <https://www.digitaleurope.org/news/23173/>

špecialistov na umelú inteligenciu. Na prilákanie AI expertov do Európy je vhodné vytvoriť motivačné programy - napríklad vo forme výskumných víz alebo startupových pobytových programov.

Tak vo výskume ako aj v zavádzaní inovácií do priemyselnej praxe je nevyhnutné odbúrať regulačné záťaže a transformáciu inovácie na produkt či službu finančne stimulovať. Združenie preto navrhuje navýšiť finančné prostriedky pre program Horizon Europe a Digital Europe, najmä na aplikovaný výskum v oblasti AI a jeho nasadzovanie v priemysle.

Pri zavádzaní nových nariadení je nevyhnutné vytvárať prechodné obdobia pre jednotlivé segmenty trhu, najmä pre netechnologické firmy a startupy, aby sa mohli pripraviť na nové povinnosti.

Európska únia by mala taktiež podporovať vznik európskych dátových centier a cloudových služieb kompatibilných s AI reguláciami. S tým súvisí aj navrhovaná podpora sandboxov a testovacích prostredí, kde firmy môžu bezpečne a legálne testovať nové AI riešenia bez obavy zo sankcií.

Z legislatívneho hľadiska je potrebné harmonizovať AI Act s ďalšími právnymi predpismi, ako je Data Act, GDPR či kyberbezpečnostná legislatíva. Stále totiž pretrváva riziko duplicitných a protichodných nariadení týchto zákonných noriem.

6.9 Posilniť investície do talentu

Think tank Epicenter sa na blogu a v súvisiacich dokumentoch¹³⁶ venuje samostatnému problému financovania európskych inovácií.

Ako uvádza, Európa je svetoznáma technickými kapacitami, odbornou expertízou a prestížnymi univerzitami, ale výrazne zaostáva za financovaním rozvoja jednotlivých talentov. Pre tento fakt je na európskom trhu problémom premieňať inovácie na globálne významné firmy a mnoho z inovácií vytvorených v Európskej únii končí na trhoch globálnych obchodných konkurentov Únie.

Epicenter navrhuje posilnenie európskeho investičného kapitálu pre inovácie a talent formou kapitálových trhov, penzijných fondov a lokálnych investícií. Navrhuje reformovať

¹³⁶ Epicenter. Europe is missing 10,400 billion euros in market capitalisation. 2023. Dostupné na: <https://www.epicenternetwork.eu/blog/europe-is-missing-10400-billion-euros-in-market-capitalisation/>

štruktúru dôchodkových fondov tak, aby investovali do európskych akcií a startupov. Takéto stratégie by mali byť podporované napríklad daňovými výhodami a bonifikáciou štátov, v ktorých dôchodkové fondy investujú do technologických startupov.

Think tank taktiež navrhuje vytvoriť pan-európsku právnu schránku pre spoločnosti na startupovej aj kapitálovej úrovni. EÚ podľa neho potrebuje rovnocenný inštitút, ktorý umožní rýchly rast a európske IPO bez potreby zakladania v USA.

Ďalší návrh sa týka nevyhnutnosti investovať do rozvoja kapitálového trhu na Euronext, Frankfurtskej burze či iných. Reforma by mala zvýšiť ich hĺbku a likviditu najmä pre technologické a rastové spoločnosti.

Podpora talentu by mala fungovať aj vo forme spolupráce eurofondových štruktúr a ECB so súkromnými fondami, ktoré by mohlo zakladať spoločné seed a late-stage technologické fondy. Jednotlivé členské štáty by mali byť motivované investovať štátny kapitál a rezervy do kapitálového trhu podporujúceho rozvoj európskych inovačných technologických firiem.

Aj pri investíciách do inovácií je potrebné zjednodušiť a harmonizovať daňovú a kapitálovú legislatívu v EÚ – Epicenter menuje 27 rôznych regulovaných režimov. Technologickým firmám v rámci EÚ by mali byť umožnené zjednodušené cezhraničné fúzie, ale aj likvidácie pre prípad zlyhania.

6.10 Konkurenčný reporting udržateľnosti (ESRS)

European Financing Reporting Advisory Group (EFRAG) v dokumente Cost-benefit analysis of the first set of draft European Sustainability Reporting Standards (ESRS)¹³⁷ pripravila súbor návrhov na zvýšenie európskej konkurencieschopnosti z pohľadu udržateľnostného reportingu (ESRS).

Zavedenie Európskych štandardov pre vykazovanie udržateľnosti (ESRS) ako súčasti Smernice o podnikovom vykazovaní udržateľnosti (CSRD) predstavuje podľa tejto organizácie významný krok smerom k transparentnosti, zodpovednosti a environmentálnej i sociálnej

¹³⁷ European Financing Reporting Advisory Group. Cost-benefit analysis of the first set of draft European Sustainability Reporting Standards (ESRS). 2022. Dostupné na: <https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/05%20EFRAGs%20Cover%20Letter%20on%20the%20Cost-benefit%20analysis.pdf>

udržateľnosti podnikov v EÚ. Cieľom je zlepšiť kvalitu a porovnateľnosť údajov o udržateľnosti, čo má napomôcť investorom, spotrebiteľom aj regulátorom v rozhodovacích procesoch.

Dokument upozorňuje, že náklady na dodržiavanie pravidiel môžu ovplyvniť konkurencieschopnosť podnikov na jednotnom trhu aj voči globálnym konkurentom mimo EÚ. V tejto súvislosti predstavuje sériu konkrétnych odporúčaní, ktoré môžu pomôcť Európe nielen splniť svoje ambície v oblasti udržateľnosti, ale zároveň zabezpečiť rast a inovačný potenciál svojich podnikov.

Až 60 % malých a stredných podnikov v Európskej únii môže byť v hodnotovom reťazci oslovených s požiadavkami na poskytovanie údajov. Tieto podniky nemajú kapacity, skúsenosti ani technické zázemie na splnenie požiadaviek ESRS. EFRAG preto navrhuje zriadiť európsky fond technickej asistencie pre MSP, ktorý by pokrýval náklady na externé poradenstvo, školenia a digitálne riešenia. Navrhuje tiež zaviesť štandardizované dotazníky pre údaje od MSP, aby sa znížila potreba individuálnej interpretácie požiadaviek. Veľké firmy by mali byť motivované poskytovať mentoring a kapacitnú podporu MSP v ich hodnotovom reťazci, čím sa zabezpečí obojstranne výhodná spolupráca.

Ďalším z popísaných problémov sú fragmentované a nejednotné formáty zverejňovania údajov, ktoré spôsobujú duplicitu práce a zvyšujú náklady. EFRAG pre odstránenie problému navrhuje zaviesť povinný používaný formát XBRL pre udržateľnostné výkazy od roku 2026 s dostatočným prechodným obdobím, financovať vývoj bezplatných nástrojov pre malé a stredné podniky, ktoré umožnia automatické generovanie správ ESRS a vytvoriť centrálnu európsku databázu ESRS výkazov, ktorá bude interoperabilná s databázami ESG ratingových agentúr, bankami a investormi.

Niektoré požiadavky monitoringu udržateľnosti (napr. na Scope 3 emisie alebo klimatické scenáre) sú neprimerane náročné pre malé podniky alebo podniky s nízkym environmentálnym dopadom.

Ďalší z bodov dokumentu preto navrhuje zaviesť odvetvové úrovne povinností – napríklad znížené požiadavky pre sektory s nízkym environmentálnym vplyvom. Na úrovni EÚ by bolo vhodné rozpracovať špecifickú ESRS schému pre MSP, ktorá bude plne kompatibilná s hlavnými štandardmi, ale primeraná ich kapacitám. Regulátor by mal umožniť zjednodušené

vykazovanie v prvých 3 rokoch uplatňovania ESRS aj pre niektoré väčšie firmy z tretích krajín, ak preukážu súlad s inými uznávanými rámcami.

Problémom ESRS je aj ich nesúlad s inými globálnymi systémami (napr. GRI, TCFD, ISSB), čo zvyšuje náklady na viacnásobné vykazovanie. EÚ by mala vyjednať recipročné uznávanie výkazov medzi ESRS a ISSB, GRI a SEC (USA) štandardmi, vytvoriť porovnávaciu maticu požiadaviek medzi hlavnými rámcami a zverejniť ju ako oficiálne odporúčanie pre firmy. Únia by mala taktiež podporovať konsolidáciu požiadaviek na údaje vo finančnom aj nefinančnom výkazníctve prostredníctvom jednotného dátového rámca.

Náklady na overovanie (assurance) môžu podľa dokumentu pre veľké podniky v EÚ dosiahnuť až 360 000 EUR ročne. EFRAG navrhuje vytvoriť štandardizované overovacie metodiky pre jednotlivé oblasti, zaviesť samooverovacie mechanizmy (self-assessment s povinnou auditnou stopou) pre vybrané indikátory a financovať školenia a akreditáciu externých ESG audítorov v členských štátoch, aby sa predišlo nedostatku kapacít a zvýšeniu cien.

Údaje EFRAG ukazujú, že samotné vykazovanie ešte neznamená zmenu správania, pokiaľ nie je súčasťou širšej transformácie. V dokumente preto navrhuje podporiť integrovaný ESG reporting v manažérskych systémoch (napr. prepojenie na plánovanie, risk management, HR), zaviesť ESG indikátory ako podmienku pre verejné obstarávanie a prístup k niektorým fondom EÚ a financovať cross-sektorové platformy na výmenu najlepších ESG praktík, prípadne partnerstvá medzi veľkými a menšími hráčmi v odvetví.

Reálne dopady ESRS sa líšia v závislosti od sektora, veľkosti a krajiny. Bez spätnej väzby môže dôjsť k dlhodobej deformácii trhu. EFRAG preto navrhuje rešpektovať regionálne, sektorové či veľkostné špecifiká jednotlivých firiem. Odporúča zaviesť systém pravidelného ex-post hodnotenia nákladov, prínosov a konkurencieschopnosti ESRS vo dvojročnom intervale, zapojiť národné podnikateľské zväzy a v prípade nadmerného zaťaženia umožniť dočasné úľavy alebo výnimky pri zachovaní základnej transparentnosti.

6.11 Odporúčania s potenciálom prínosu 2,8 bilióna eur pre HDP ročne

Výskumná služba európskeho parlamentu (EPRS) pripravila dokument Mapping the Cost of Non-Europe¹³⁸, v ktorom prináša odporúčania pre európsku konkurencieschopnosť, pri ktorých naplnení môže EÚ do roku 2032 získať viac ako 2,8 bilióna eur ročne v dodatočnom HDP. Zameriava sa na štrukturálne nedostatky, harmonizáciu regulačných rámcov, či digitálnu, sociálnu a environmentálnu udržateľnosť.

Až 507 miliárd by mohla podľa dokumentu priniesť harmonizácia pravidiel a princípů vzájomného uznávania spojená so zavedením digitálneho jednotného prístupového portálu pre firmy pôsobiace v rôznych členských štátoch. Na európskej úrovni je preto podľa odporúčaní potrebné zriadiť kontrolný mechanizmus na monitorovanie a sankcionovanie neplnenia zo strany členských štátov.

Posilnenie digitálnej suverenity a inovácií má podľa EPRS možný prínos pre európsky HDP v hodnote 384 miliárd eur ročne. V dokumente je navrhované rozšíriť digitálne inovačné centrá so zameraním na MSP, digitálne zručnosti a financovanie, prijať a implementovať európsky zákon o AI so zameraním na etiku a zodpovednosť, či zaviesť jednotnú digitálnu identitu a rámec správy dát.

Prechod na zelenú ekonomiku navrhuje EPRS pojať ako ekonomickú príležitosť s potenciálnym prínosom 439,5 miliardy eur ročne. Odporúča zaviesť ambiciózne celoeurópske uhlíkové oceňovanie s redistribúciou výnosov pre zraniteľné skupiny, zabezpečiť ekologické verejné obstarávanie ako normu a posilniť financovanie výskumu obnoviteľných zdrojov, siete a cezhraničné energetické projekty.

321 miliárd eur ročne môže priniesť zlepšená fiškálna koordinácia a finančná integrácia. V dokumente je odporúčané zriadiť európsku fiškálnu agentúru („EÚ pokladnicu“) na koordináciu a stabilizáciu. EPRS navrhuje aj dokončenie bankovej únie spojené so zavedením spoločného poistenia vkladov a podporu cezhraničných investičných fondov.

Až 688 miliárd eur ročne môže priniesť súbor návrhov týkajúcich sa ľudského kapitálu. Ide napríklad o odporúčania zväčšiť rozpočet programov Erasmus+ a Horizont Európa s dôrazom

¹³⁸ European Parliamentary Research Service. Increasing European added value in an age of global challenges Mapping the cost of non-Europe. 2023. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734690/EPRS_STU\(2023\)734690_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734690/EPRS_STU(2023)734690_EN.pdf)

na rovnosť šancí, zaviesť systém uznávania mikrocertifikátov a digitálnych zručností, či zabezpečiť rovnosť v odmeňovaní žien a investovať do starostlivosti.

Prínos 170 miliárd eur je potenciál súboru návrhov dokumentu zameraných na budovanie líderského postavenia a bezpečnosti Únie. EPRS v rámci odporúčaní navrhuje zaviesť spoločný obranný fond na integráciu výskumu, vývoja a obstarávania, presadzovať povinné náležité preverovanie firiem voči porušovaniu práv a ekologickým škodám, či posilniť spoločné diplomatické zastúpenie a konzulárnu ochranu občanov EÚ.

6.12 Potenciál ESG dlhopisov

European Securities and Markets Authority (ESMA) sa vo svojom dokumente *The European sustainable debt market – do issuers benefit from an ESG pricing effect?*¹³⁹ zaoberá problematikou ESG dlhu a tým, aký potenciál pre európsky priemysel predstavuje.

Trh s ESG dlhom (environmentálne, sociálne a riadiace aspekty) v Európskom hospodárskom priestore zaznamenal v posledných rokoch výrazný rast. Najväčší podiel na tomto trende majú zelené dlhopisy, nasledujú sociálne a udržateľnostné dlhopisy. Napriek tomuto rastu však analýza ESMA nepreukázala systematickú cenovú výhodu ESG dlhopisov oproti konvenčným dlhopisom.

ESG dlhopisy nemajú konzistentnú výhodu v nižšom výnose (vyššej cene) v porovnaní s konvenčnými dlhopismi. Výhody pre emitentov sa viazali na charakteristiky emitenta, nie na samotné ESG označenie. Verejné záväzky firiem v oblasti ESG nemali významný vplyv na cenu ich dlhových nástrojov – signalizuje to nízku vierohodnosť alebo nedostatočné vnímanie zo strany investorov.

Riziko greenwashing – falošného vydávania investícií za „zelené“ – pritom ostáva vysoké v dôsledku nedostatočných štandardov a overovania ESG charakteristík.

ESMA preto vo svojich návrhoch apeluje na zavedenie jednotných a záväzných ESG štandardov. Záväzný rámec pre označovanie ESG dlhopisov, ako je pripravovaný EU Green Bond Standard, by mohol zabrániť greenwashingu a zvýšiť dôveru investorov.

¹³⁹ European Securities and Markets Authority. *The European sustainable debt market – do issuers benefit from an ESG pricing effect?* 2023. Dostupné na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-10/ESMA50-524821-2938_The_European_sustainable_debt_market_-_do_issuers_benefit_from_an_ESG_pricing_effect_0.pdf

Povinné overovanie ESG dlhopisov nezávislými tretími stranami môže znížiť informačnú asymetriu a podporiť transparentnosť.

Dokument navrhuje taktiež podporiť podniky v implementácii strategických ESG plánov, ktoré presahujú rámec jednotlivých emisií dlhopisov a transformujú celé obchodné modely, či zvýšiť váhu nehmotných aktív ESG v prístupe k verejnému financovaniu a štátnej pomoci.

Ďalšie z možných opatrení navrhuje zdaňovacie úľavy alebo garancie výnosu pre investorov do overených ESG dlhopisov, čo by mohlo kompenzovať absenciu greenium efektu a motivovať investorov akceptovať nižší výnos.

ESMA taktiež konštatuje, že vzdelávacie programy a štandardizované reporty môžu eliminovať iracionálne rozhodovanie. Behaviorálne intervencie (napr. prednastavené ESG voľby v investičných produktoch) môžu zvýšiť dopyt po ESG aktívach bez potreby cenových stimulov.

V neposlednom rade ESMA navrhuje zaviesť jednotný európsky register ESG údajov a metodológií hodnotenia rizík, vrátane klimatických stresových testov pre emisie dlhopisov. Nevyhnutné je aj posilnenie spolupráce s agentúrami hodnotiacimi ESG riziká a začlenenie ich hodnotenia do rámca MiFID a CRR/CRD.

6.13 Deregulácia povolání

Dokument pripravený zadaním samotnej Európskej komisie - Measuring Prevalence and Labour Market Impacts of Occupational Regulation in the EU¹⁴⁰ - môže slúžiť ako návod pre odbúravanie bariér v kategorizácii profesií a regulácii povolání.

Regulácia povolání je v Európe preexponovaná a nejednotná. Dokument upozorňuje, že aj keď regulácia môže chrániť spotrebiteľa a zabezpečiť kvalitu služieb, nadmerné alebo zle navrhnuté pravidlá môžu obmedzovať mobilitu pracovných síl, zvyšovať ceny a brzdiť inovácie. To má priamy dopad na konkurencieschopnosť ekonomík jednotlivých členských štátov.

Rozdielne pravidlá pre rovnaké profesie komplikujú uznávanie kvalifikácií a obmedzujú voľný pohyb pracovníkov. Mnohé štáty nevykonávajú pravidelné hodnotenia, či existujúca regulácia skutočne zodpovedá potrebám trhu a chráni verejný záujem. Štúdia Európskej

¹⁴⁰ European Commission. Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Measuring Prevalence and Labour Market Impacts of Occupational Regulation in the EU. 2016. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/20362/attachments/1/translations/en/renditions/native>

komisie tiež upozorňuje na to, že technologický vývoj a nové obchodné modely sa často stretávajú so zastaranými regulačnými rámcami.

Dokument na prvom mieste navrhuje zaviesť minimálne európske štandardy pre kľúčové regulované profesie a podporovať mechanizmy automatického uznávania kvalifikácií pre odbory, kde sú rozdiely medzi štátmi minimálne.

Ďalšie navrhované opatrenie hovorí o povinnom ex-ante a ex-post hodnotení každej novej alebo existujúcej regulácie povolání. V analýze je tiež návrh využívať metriky dopadu na ceny, dostupnosť služieb a zamestnanosť. Opatrenie hovorí aj o vytvorení verejne dostupnej európskej databázy požiadaviek na jednotlivé profesie, či zjednodušení procesu žiadostí o uznanie kvalifikácie prostredníctvom jednotného digitálneho portálu.

Medzi súbor reformných návrhov patria aj umožnenie vstupu do regulovaných povolání aj prostredníctvom modulárnych a online vzdelávacích programov, či posilnenie uznávania neformálneho vzdelávania.

V oblasti regulácie je vhodné stanoviť horné limity pre dĺžku požadovaného vzdelania a licenčné poplatky, ak nie sú odôvodnené bezpečnosťou alebo verejným záujmom, či identifikovať a odstrániť bariéry, ktoré nemajú preukázateľný prínos pre kvalitu alebo bezpečnosť.

Výsledkom týchto opatrení, ktoré v minulosti blokovali jednotlivé členské štáty, by mohlo byť zvýšenie mobility pracovných síl v rámci EÚ, zníženie nákladov a cien pre spotrebiteľa, rýchlejšia adaptácia pracovného trhu na technologické a ekonomické zmeny, či vyššia miera inovácií a vstupu nových podnikateľov do regulovaných odvetví.

6.14 Deregulácia platformovej práce

Lithuanian Free Market Institute sa v dokumente s názvom Maintaining the status quo and fostering competition among platforms would better serve the platform workers and consumers¹⁴¹ zaoberá aj reguláciou platformovej práce – teda napríklad reguláciou pracovníkov zdieľaných taxislužieb, digitálne ponúkaných upratovacích, či rozvozových a podobných služieb.

¹⁴¹ Maintaining the status quo and fostering competition among platforms would better serve the platform workers and consumers. 2022. Dostupné na: <https://www.lfri.lt/wp-content/uploads/2022/02/1-position-paper-on-platform-work-FINAL.pdf>

Európska únia pripravuje prostredníctvom Komisie smernicu o zlepšení pracovných podmienok v platformovej práci, avšak podľa dokumentu je nutné znenie smernice upraviť. Prináša podľa neho neprimerané požiadavky na digitálne platformy.

Dokument upozorňuje, že takéto regulácie môžu mať nežiaduce vedľajšie efekty – zvýšenie nákladov, odchod platforiem z trhu EÚ a obmedzenie flexibility, ktorá je pre mnohých pracovníkov kľúčová. Platformová ekonomika vznikla najmä vďaka flexibilita a minimálnym regulačným bariéram, čo umožnilo rýchly rast a vznik nových pracovných príležitostí.

Platformoví pracovníci preferujú tento typ spolupráce práve pre slobodu voľby pracovného času, možnosť pracovať pre viacero platforiem naraz a absenciu tradičných obmedzení pracovného pomeru. Zavedenie rigidných pravidiel (napr. automatické predpokladanie zamestnaneckého statusu) by mohlo viesť k strate týchto výhod, k obmedzeniu prístupu na trh a k presunu časti činností do tieňovej ekonomiky.

Dokument Lithuanian Free Market Institute tiež poukazuje, že jednotný zoznam „kritérií efektívnej kontroly“ nie je vhodný pre rôznorodé modely platformovej práce a že riešenia by mali byť flexibilné a diferencované podľa odvetví. Ako alternatívu uvádza mäkké regulačné nástroje (soft-law), dobrovoľné kódexy správania a mechanizmy alternatívneho riešenia sporov.

Pre riešenie pomenovaných problémov dokument navrhuje zachovať flexibilitu legislatívy – uprednostniť rámcové usmernenia a zásady pred detailnou harmonizáciou, ktorá nereflektuje rôznorodosť platforiem a služieb.

Lithuanian Free Market Institute odporúča rozšíriť modely kódexov správania, ktoré zvyšujú transparentnosť a férové podmienky bez nutnosti rigidných zákonných zásahov, či zaviesť efektívne alternatívne a zrýchlené súdne postupy, aby sa predišlo dlhým a nákladným konaniam.

Ďalšie opatrenie navrhuje zvážiť opätovné posúdenie využitia nulových pracovných úväzkov (zero-hour contracts) ako legálnej alternatívy a analyzovať trh, namiesto okamžitého zavádzania plošných regulácií. Európska únia by mala v neposlednom rade zabezpečiť, aby regulácie nebránili vstupu inovatívnych platforiem z iných členských štátov a mimo EÚ.

6.15 Odstrániť prekážky netarifného charakteru

European Parliamentary Research Service v dokumente Understanding non-tariff barriers in the single market¹⁴² rozoberá problematiku prekážok netarifného charakteru (NTB) na jednotnom trhu.

Jednotný trh je podľa jeho obsahu stále nedokončený a obmedzený hlavne z dôvodu rozdielnej a neúplnej implementácie práva EÚ na národnej úrovni, administratívnych a regulačných rozdielov, sektorovo špecifických požiadaviek, komplexných daňových a colných postupov, či nízkej digitalizácie a neinteroperabilných e-government riešení.

Porovnanie so Spojenými štátmi americkými ukazuje, že obchodná intenzita medzi členskými štátmi EÚ je asi štvornásobne nižšia ako medzi jednotlivými štátmi USA. Znamená to okrem iného aj to, že HDP EÚ je výrazne brzdené nielen vonkajšími faktormi, ale aj tým, že Európska únia nedokáže naplno využívať možnosti už postaveného jednotného trhu vo svojom vnútri.

Pre odstránenie bariér vyplývajúcich z NTB je vhodné zriadiť pravidelné zasadania „Rady pre jednotný trh“ na vysokej úrovni, zaviesť povinnosť odôvodniť všetky dodatočné národné požiadavky presahujúce legislatívu EÚ, či implementovať zásady „digital-by-default“ a „once-only“ na úrovni celej EÚ. Dokument navrhuje tiež zlepšenie jednotnej digitálnej brány – uľahčiť prístup k informáciám a postupom pre cezhraničné podnikanie.

V rámci sektorových opatrení European Parliamentary Research Service odporúča posilniť informovanosť o zásade vzájomného uznávania, zjednodušiť dokumentáciu a urýchliť opravné procesy pri zamietnutí prístupu na trh. V sektore služieb navrhuje zaviesť európsku „službovú e-kartu“ na zjednodušenie administratívnych formalít a harmonizovať reguláciu profesií s vysokým potenciálom rastu. V maloobchode zase vypracovať odporúčania pre menej reštriktívne a viac konkurenčné národné regulácie v oblasti maloobchodu.

Pre napĺňanie prorastovej stratégie je v kontexte dokumentu vhodné rozšíriť programy financovania inovácií a digitalizácie MSP, či znížiť administratívne náklady na cezhraničné obchodovanie.

¹⁴² European Parliamentary Research Service. Understanding non-tariff barriers in the single market. 2017. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2017\)608747](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2017)608747)

6.16 Posilnenie priaznivých efektov jednotného trhu

Štúdia Európskej komisie The economic benefits of the EU Single Market in goods and services¹⁴³ kvantifikuje makroekonomické prínosy Jednotného trhu EÚ prostredníctvom modelovania hypotetického scenára, v ktorom by sa obnovili colné a necolné bariéry v obchode medzi členskými štátmi. Okrem hodnotných kvantifikovaných výsledkov prináša aj návrhy pre posilnenie jednotného trhu a konkurencieschopnosti Európskej únie.

Štúdia potvrdzuje, že jednotný trh prináša nielen vyššie objemy obchodu, ale aj širšie efekty – vyššiu produktivitu, nižšie ceny, vyššiu efektívnosť a väčšiu ponuku pre spotrebiteľov.

Pre posilnenie týchto efektov autori navrhujú odstrániť zostávajúce regulačné rozdiely a administratívne bariéry v službách, podporiť harmonizáciu digitálnych štandardov a jednotnú reguláciu elektronického obchodu, či uľahčiť firmám prístup k trhom a dodávateľom v rámci EÚ prostredníctvom infraštruktúry a moderných logistických riešení.

Nevyhnutným nástrojom posilnenia jednotného trhu je aj posilnenie dohľadu nad hospodárskou súťažou, odstránenie neodôvodnených štátnych dotácií, podpora vstupu nových hráčov a voľnejší tok kapitálu pre efektívne financovanie inovácií a expanzie podnikov naprieč EÚ.

Medzi ďalšími navrhovanými opatreniami je prepojenie politiky obchodu a výskumu s cieľom maximalizovať prenos know-how a technologické spillovery medzi členskými štátmi a diverzifikácia obchodných vzťahov mimo EÚ.

6.17 Posilnenie kapitálového financovania

Dokument The effects of equity financing and debt financing on technological innovation: Evidence from developed countries¹⁴⁴ ukazuje, že equity financovanie (emisné financovanie akciami) má viacero priamych a nepriamych účinkov na finančnú výkonnosť podnikov.

Zlepšuje kapitálovú štruktúru a znižuje závislosť od dlhu, čo znižuje riziko platobnej neschopnosti. Umožňuje firmám financovať expanziu a inovácie bez okamžitého tlaku na cash-

¹⁴³ Jan in 't Veld. European Commission. The economic benefits of the EU Single Market in goods and services. 2019. Dostupné na: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2019-02/dp094_en.pdf

¹⁴⁴ Zhang, L., Sheng, Z., and Guo, Y. The effects of equity financing and debt financing on technological innovation: Evidence from developed countries. 2019. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/383799902_The_Impact_of_Equity_Financing_on_Financial_Performance_Evidence_from_Jordan

flow. Výsledky ukazujú aj to, že prispieva k dlhodobej stabilite, avšak môže viesť k oslabeniu kontroly pôvodných vlastníkov. Pozitívny vplyv má na ukazovatele rentability a rastu, pričom pozitívne efekty sú výraznejšie v prostrediach s dobre fungujúcimi kapitálovými trhmi.

V európskom kontexte je dostupnosť equity kapitálu veľmi nerovnomerná. V porovnaní s USA je EÚ menej závislá na kapitálovom financovaní a viac na bankových úveroch, čo môže obmedzovať schopnosť rýchlo reagovať na globálne technologické a trhové zmeny.

Štúdia preto odporúča odstrániť regulačné rozdiely medzi kapitálovými trhmi členských štátov, zaviesť jednoduchšie mechanizmy pre cezhraničné IPO a prístup investorov, či zvýšiť dostupnosť fondov pre začínajúce a inovatívne podniky. Vhodnými opatreniami sú aj vytvorenie spoločných európskych investičných nástrojov na podporu strategických odvetví, podpora firiem v prijímaní equity financovania cez osvetu o jeho výhodách a rizikách, či zavedenie jednotných štandardov reportovania pre investorov.

Autori štúdie dodávajú, že pre zvýšenie európskej konkurencieschopnosti prostredníctvom posilnenia kapitálového financovania je nevyhnutné prioritné smerovanie kapitálu do odvetví s vysokým multiplikačným efektom na produktivitu a export, vrátane integrácie politiky hospodárskej súťaže s rozvojom kapitálových trhov.

7 ODPORÚČANIA PRE SLOVENSKO

Kľúčové dokumenty európskych inštitúcií, či think tankov prinášajú rôzne pohľady na hospodársku politiku Európskej únie a na rozvoj jednotného trhu. Motto Európskej únie „Jednotná v rozmanitosti“ sa prejavuje aj v tom, že mnohí zástupcovia inštitúcií, think tankov, či podnikateľského sektora kladú apel na rozdielne nástroje rozvoja európskeho priemyslu.

Všetci sa však zhodujú na základných myšlienkach: európsky priemysel stráca konkurencieschopnosť, potrebuje rozvoj jednotného trhu a zosúladenie politík Európskej únie s cieľmi priemyslu a udržania konkurencieschopnosti.

Základným bodom vyvolávajúcim mnohé polemiky je nesúlad dekarbonizačných cieľov Únie s potrebami európskeho priemyslu. Zásadné politiky sa podľa viacerých dokumentov obsiahnutých v tejto analýze vytvárali nejednotne, oddelene, a preto vytvárali nesúladný, či dokonca protichodný stav. To konštatujú aj niektorí zástupcovia slovenského podnikateľského sektora.

Výsledkom tohto prístupu boli vízie Európskej únie v nesúlade s jej hospodárskymi cieľmi a potrebami európskeho priemyslu. Zodpovednosť za tvorbu európskych politík nesie každý členský štát. Každý z nich má svoje zastúpenie v Európskej komisii, na Rade, v rezortných generálnych riaditeľstvách, v Európskom parlamente i ďalších inštitúciách a pridružených organizáciách. Najpriamejším vplyvom, ktorý je schopný podnikateľský sektor ktorejkoľvek členskej krajiny na tvorbu európskych politík vyvinúť, je tak prezentovanie požiadaviek vláde danej krajiny.

Zástupcovia slovenského podnikateľského sektora, ako Republiková únia zamestnávateľov, preto pracujú nielen na formovaní požiadaviek slovenského podnikateľského sektora, ale aj na skvalitnení komunikácie s vládou Slovenskej republiky a jej ministerstvami. V dokumente Lepšia ochrana záujmov firiem a podnikateľov v procese tvorby, schvaľovania a implementácie sú napríklad predstavené návrhy pre zlepšenie vzájomnej komunikácie a posilnenie presadzovania potrieb slovenského podnikateľského sektora na európskej úrovni.

Dokument identifikoval významné nedostatky v procese tvorby, schvaľovania a implementácie európskej legislatívy na Slovensku. V analýze Lepšia ochrana záujmov firiem a podnikateľov v procese tvorby, schvaľovania a implementácie je uvedené: „Identifikované problémy, ako nedostatočná koordinácia, absencia centralizovaného riadenia a chýbajúca

komunikácia so zamestnávateľmi, výrazne ovplyvňujú schopnosť Slovenska efektívne presadzovať svoje ekonomické záujmy v rámci EÚ.“

Uvádzané problémy je preto nevyhnutné odstrániť a považovať za prvý krok k tomu, aby mohlo slovenské podnikateľské prostredie výraznejšie vplývať na plány a politiky týkajúce sa konkurencieschopnosti európskeho priemyslu.

Často sa opakujúcou chybou je nedostatočné zapájanie podnikateľského prostredia do legislatívneho procesu už v jeho ranných štádiách. O potrebách slovenského podnikateľského prostredia sa preto predstavitelia slovenskej vlády často dozvedajú až ex post, po prijatí záväzných európskych noriem, alebo až vo fázach finálnych rokovaní o konečnom znení týchto noriem.

Analýza taktiež poukazuje na nedostatočnú koordináciu medzi vládou, zamestnávateľskými organizáciami a európskymi inštitúciami. Zlepšenie tejto koordinácie ako aj posilnenie odborných kapacít na ministerstvách sú nevyhnutnou podmienkou pre zlepšenie presadzovania záujmov slovenského podnikateľského sektora na európskej úrovni.

Na prvý krok musí podľa zástupcov slovenského podnikateľského sektora nadviazať ďalší - posilnenie úlohy Úradu vlády SR a celkovo aktívnejší vstup slovenských vládnych predstaviteľov do všetkých fáz legislatívneho procesu európskej legislatívy.

Slovenský podnikateľský sektor vyzýva na posilnenie konkurencieschopnosti slovenského a európskeho priemyslu roky. Aj v roku 2025 zástupcovia viacerých sektorov slovenského podnikateľského sektora priniesli vlastné návrhy, ktoré by prispeli k zachovaniu a rozvoju slovenských podnikateľov v prostredí globálneho konkurenčného boja.

Niektoré z návrhov sú v súlade s návrhmi ďalších európskych organizácií, či inštitúcií popísaných v iných častiach tejto analýzy, iné tieto návrhy dopĺňajú. Slovenský podnikateľský sektor však prináša aj vlastné návrhy, ktoré v celoeurópskej diskusii o konkurencieschopnosti doposiaľ nezazneli dostatočne hlasne.

Podľa dokumentu Transformácia slovenského automobilového priemyslu v novej geo-ekonomickej ére je Slovensko z pohľadu zraniteľnosti priemyslu najrizikovejšou ekonomikou nielen v stredoeurópskom regióne, ale aj v rámci kontinentu. Medzi už vymenovanými dôvodmi zraniteľnosti označuje aj ďalšie - deficit konzistentnej politickej vízie a príslušných

verejných politík. To znemožňuje kvalitné presadzovanie potrieb slovenského priemyslu na medzinárodnej úrovni.

Po analýze všetkých návrhov obsiahnutých v tejto analýze je možné nájsť ich prienik a pomenovať návrhy pre zlepšenie konkurencieschopnosti európskeho aj slovenského priemyslu. Zo zisteného je možné vymenovať odporúčania pre zlepšenie konkurencieschopnosti európskeho priemyslu v kontexte slovenského hospodárstva. Tieto odporúčania by mali slovenskí zástupcovia rešpektovať a presadzovať v procese tvorby európskej legislatívy, už od jeho ranných fáz.

7.1 Dekarbonizácia s víziou zachovania a rozvoja automobilového sektora

Mnoho dokumentov, z ktorých táto analýza vychádza, ako aj nosná správa o konkurencieschopnosti Maria Draghiho, uvádzajú, že Európska únia zanedbala prípravu strategickej vízie postupného vyradenia automobilov so spaľovacími motormi do roku 2035.

V dekarbonizačnom pláne Únie chýbalo akceptovanie nedostatočnej pripravenosti hlavne v oblasti dodávateľského reťazca automobilového priemyslu. Transformácia dodávateľského reťazca automobilového priemyslu mala podľa viacerých dokumentov, z ktorých táto analýza vychádza, predchádzať implementovaniu dekarbonizačných cieľov Európskej únie. Vo viacerých správach sa tento apel opakuje hlavne v oblasti automotive, teda v oblasti dodávateľov dielov, z ktorých sú koncové produkty vyrábané.

Podľa simulácií Európskej centrálnej banky je rozvoj segmentu elektrických vozidiel vysoko závislý na dotáciách. A tento fakt zneužíva centrálna riadená čínska ekonomika, ktorá je pre slovenský automobilový priemysel najvýznamnejším rizikom. Ak by napríklad Čína začala sektor podporovať v miere ako podporuje fotovoltický priemysel, výroba domácich elektrických vozidiel by v EÚ pod vplyvom čínskej konkurencie klesla o 70 percent. To naznačuje výraznú zraniteľnosť sektora, ktorý patrí k hlavným pilierom európskeho priemyslu ako takého.

Slovenský automobilový sektor ako najvýznamnejšia časť slovenského hospodárstva musí na hrozby reagovať hlavne apelom na umiestnenie investícií týkajúcich sa vývoja európskych elektromobilov na území Slovenska. Investície sú nevyhnutné taktiež v oblasti optimalizácie výroby. Štát, a to aj prostredníctvom tlaku na európske mechanizmy by preto mal tlačiť na podporu vo forme investičných stimulov v týchto kľúčových oblastiach.

Slovenská asociácia pre elektromobilitu (SEVA) v reakcii na európske dokumenty ako návrh pre zvýšenie konkurencieschopnosti slovenského automobilového priemyslu navrhuje hlavne stimuly do oblastí, ktoré pomôžu dohnať inovačnú medzeru európskeho sektora elektrických vozidiel v porovnaní s globálnymi konkurentmi – hlavne Čínou a USA.

Slovensko musí podľa SEVA zvýšiť aktivitu v rámci európskych iniciatív, ako je napríklad Európska aliancia pre batérie. Cieľom krajiny má byť podľa asociácie posilnenie miestnych kapacít na výrobu a vývoj batérií. Posilniť by bolo vhodné taktiež spoluprácu medzi veľkými priemyselnými partnermi a výskumnými inštitúciami, či startupmi. Tieto oblasti si vyžadujú nielen stimuly, ale aj koordináciu na štátnej úrovni, ktorá bude prepojená s európskymi iniciatívami.

Slovensko by sa taktiež malo zamerať nielen na lákanie zahraničných investícií v automobilovom priemysle ako takom, ale aj na ich kvalitu – pridanú hodnotu, nielen výšku investície. Podľa dokumentu Transformácia slovenského automobilového priemyslu v novej geo-ekonomickej ére totiž krajina v širšom regióne dominuje v alokácii zahraničných investícií vyjadrených ich finančným rozsahom, ale za susednými krajinami zaostáva v ich kvalite. Investície s nižšou pridanou hodnotou naviac nadnárodné koncerny v prípade krízy jednoduchšie sťahujú do iného štátu, než tie, na ktoré je viazaný ľudský potenciál, či vývoj.

Z perspektívy slovenského automobilového priemyslu ako takého by malo Slovensko vytvárať legislatívny rámec, ktorý podporí rozvoj elektromobility. Nevyhnutnosťou je zabezpečenie priemyselnej kapacity pre výrobu a distribúciu elektrických vozidiel, vrátane batérií. Do toho je nevyhnutné zahrnúť aj zatiaľ nedostatočný rozvoj nabíjacej infraštruktúry pre elektromobily na Slovensku.

Väčšina dokumentov obsiahnutých v tejto analýze uvádza, že dovozný clá na čínske elektromobily nie sú dlhodobým riešením problémov súvisiacich s prechodom na elektromobilitu. Z dlhodobého hľadiska dokáže podporiť konkurencieschopnosť slovenských a európskych automobiliek najmä systematická podpora výskumu, vývoja a inovácií, ktoré by viedli k navyšovaniu kapacity výroby elektromobilov, a s tým súvisiacich zariadení, či infraštruktúry.

Na európskej úrovni je potrebné v súboji s čínskou konkurenciou nastaviť komplexné a ambiciózne politiky zdôrazňujúce značku európskych výrobcov automobilov a ich históriu.

Zameranie politík by malo klásť apel na osvetu prezentujúcu ochranu spotrebiteľa, transparentnosť a dodržiavanie regulácií ako priame konkurenčné výhody v porovnaní s čínskymi dodávateľmi.

Vo vízii dekarbonizačných opatrení je nutné pracovať s myšlienkou, že správne pripravená a dobre zvládnutá transformácia automobilového priemyslu môže byť v dlhodobom časovom horizonte aj príležitosťou, ako sa stať svetovým lídrom v elektromobilite. „Výzvy sú veľké, ale rovnako veľké sú aj príležitosti,“ uvádza sa v správe Maria Draghiho.

7.2 Znižovanie energetických nákladov podporené stimulmi pre obnoviteľné zdroje energie a jadrovú energetiku

S transformáciou automobilového priemyslu a prechodom na elektricky poháňané vozidlá úzko súvisí aj dekarbonizácia v energetike. Tá nevyhnutne prechádza od fosílnych palív k masívnejšiemu využitiu jadrovej energie a obnoviteľných zdrojov energie. Ide o kľúčový proces pre priemysel ako taký.

Všetky odvetvia, ale najviac energeticky náročné sektory apelujú na znižovanie energetických nákladov. Tie v uplynulých rokoch v Európskej únii aj vplyvom geopolitických dôsledkov vojny na Ukrajine dosahovali historické maximá. Je preto nevyhnutné dbať na to, aby konsenzuálna dekarbonizácia a transformácia energetiky prebiehala s apelom na znižovanie energetických nákladov a budovanie dostatočných výrobných kapacít.

Vo viacerých dokumentoch, z ktorých táto analýza vychádza, je uvedený apel na využitie dostupných európskych fondov a inovačných riešení na modernizáciu a transformáciu energetiky. Je pritom dôležité zdôrazniť, že napríklad výrobcovia elektromobilov, či veľkých výrobní batérií preferujú umiestňovanie investícií do krajín s dostatočnou energetickou kapacitou a podporou obnoviteľných zdrojov energie.

Aj podľa dokumentu Republikovej únie zamestnávateľov konkurencieschopné Slovensko je nevyhnutné nastaviť regulačný rámec podporujúci rozvoj obnoviteľných zdrojov energie tak, aby odstraňoval nadbytočné prekážky v rámci povoľovacích konaní na výstavbu týchto zdrojov.

Aj zástupcovia slovenského podnikateľského sektora apelujú na presadzovanie podpory pre výrobu elektriny a tepla z jadrovej energie. Tá má nulový vplyv na produkciu CO₂, a preto by mala mať v dekarbonizačných plánoch Európy prioritné miesto.

Európska únia by mala stanoviť usmernenia pre členské štáty, ktoré by odbúravalí prekážky povoľovacích konaní pri výstavbe nových obnoviteľných zdrojov energie. Mala by taktiež významnejšie podporovať zapájanie doposiaľ málo využívaných obnoviteľných zdrojov energie do energetického mixu, ako sú vodík a biometán.

Pre znižovanie energetických nákladov európskeho priemyslu je vhodné taktiež presadzovať reformu európskeho trhu s plynom a elektrinou. Slovenskí zástupcovia by mali taktiež podporovať akékoľvek nové iniciatívy pre vznik trhových platforiem obchodujúcich s energetickými komoditami. Už existujúce trhy by mali byť deregulované.

Slovenský, ale aj európsky priemysel by mal prepracovať štruktúru systému prenosových a distribučných poplatkov v sektore energetiky. Systém je nevyhnutné harmonizovať a zjednodušiť.

Zástupcovia stredoeurópskych zamestnávateľov združení v organizácii „CEEI – Central and Eastern European Initiative“ navrhujú pre znižovanie energetických nákladov taktiež posilnenie prenosových a distribučných sústav či sietí.

Na európskej úrovni musí byť vytvorený záchranný mechanizmus, ktorý v prípade náhlych a nečakaných kríz bude garantovať potrebné dodávky energií pre priemyselné podniky, a to za akceptovateľných podmienok.

Európske inštitúcie by mali taktiež podporovať úsporu spotreby energií verejnými zariadeniami, a to najmä tými, ktoré doposiaľ neboli oprávnené žiadať finančnú podporu z európskych fondov na znižovanie energetickej náročnosti – napríklad zariadenia zdravotníckych zariadení a sociálnych služieb.

Európske inštitúcie by mali taktiež dôsledne vyhodnocovať efektivitu doposiaľ poskytnutej finančnej podpory pre sektor obnoviteľných zdrojov. Prostriedky v úspešných podporných programoch je vhodné navýšiť a prostriedky z finančnej podpory, ktorá nepriniesla cielené efekty presmerovať do nových schém finančnej podpory. Pri podpore obnoviteľných zdrojov energie je vhodné zvýšiť váhu kritéria udržateľnosti, aby sa zamedzilo krátkodobým projektom, ktorých cieľom býva len využitie poskytovanej podpory.

Európske aj národné zdroje je potrebné smerovať na modernizáciu prenosových a distribučných sústav a sietí.

7.3 Diverzifikácia dodávateľských reťazcov

Aj Draghiho správa uvádza, že pre zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti je nevyhnutné zamerať sa na lokálnu produkciu kritických surovín a technologických komponentov. Správa upozorňuje na to, že Európa výrazne závisí od dovozu kritických surovín a technológií, čo pre priemysel predstavuje veľké riziko.

Slovensko by malo presadzovať nové príležitosti pre existujúce dodávateľské reťazce a vznik nových alternatívnych dodávateľských reťazcov. Vo veľmi rizikovej oblasti dostupnosti kritických surovín by malo Slovensko presadzovať posilnenie recyklačného cyklu. Na domácej aj európskej úrovni by Slovensko malo podporovať vznik nových recyklačných kapacít, a to hlavne v oblastiach, ako je recyklácia elektroniky a batérií. Tie totiž obsahujú pre priemysel nevyhnutné vzácne kovy potrebné pre výrobu polovodičov.

Pre diverzifikáciu dodávateľských reťazcov je dôležitá spolupráca verejného a súkromného sektora, či implementácia Zákona o kritických surovinách (Critical Raw Materials Act). Zástupcovia Slovenska musia na domácej aj európskej úrovni dbať na stanovenie jasných a realistických kritérií pre iniciatívu Global Gateway.

Európska únia by mala taktiež odbúrať bariéry pre budovanie domácich kapacít v oblasti prieskumu, ťažby, spracovania a recyklácie nerastných surovín. Krajiny, na ktorých území sa ložiská strategických surovín nachádzajú, by mali byť pozitívne motivované k realizácii ťažobných projektov zohľadňujúcich nevyhnutnú ochranu životného prostredia.

7.4 Zabezpečenie cenovej a dodávateľskej stability plynu

Pre slovenský priemysel je samostatnou a kľúčovou otázkou taktiež to, ako Európska únia a Slovensko zaručí stabilitu dodávok cenovo prijateľného plynu. Vplyvom geopolitickej situácie, v ktorej Rusko začalo od roku 2013 používať dodávky plynu na západ ako ekonomickú zbraň pre presadzovanie svojich politických záujmov, a hlavne po tom, čo v roku 2022 Rusko napadlo susednú Ukrajinu a označilo štáty EÚ za nepriateľské, došlo k výraznej zmene dodávateľských reťazcov.

Od roku 2021 do roku 2024 klesol podiel ruského plynu na dodávkach do EÚ zo 45 na 19 percent. Krajiny ako Španielsko, Portugalsko, Írsko, či Francúzsko sú takmer úplne nezávislé od dodávok ruského plynu. V roku 2025 sa však závislosti na ruskom plyne zbavili aj okolité štáty – napríklad Česko, ktoré už v roku 2024 výrazne znížilo podiel dodávaného plynu ruského

pôvodu. Všetky uvedené krajiny sa závislosti zbavili diverzifikáciou dodávateľských reťazcov – hlavne nákupom a budovaním LNG kapacít, pričom transformácia dodávateľských reťazcov nemala výrazne negatívny vplyv na cenu dodávanej suroviny. Krajiny taktiež z vlastných aj európskych zdrojov výrazne investovali do znižovania spotreby plynu v priemysle.

EÚ plánuje v rámci projektu ukončiť svoju závislosť od plynu z Ruska ako celok. Plán v rámci iniciatívy REPowerEU cieľi k zamedzeniu nakupovania ruského plynu od priekupníkov z iných krajín a investovať do diverzifikácie zdrojov dodávok plynu. Smeruje k celkovému odstihnutiu sa od ruského plynu po roku 2027.

Hoci Slovensko v uplynulých rokoch uzavrelo niekoľko kontraktov na dovoz neruského plynu, stále je výrazne závislé na dodávkach cez historicky budované potrubia z východu. Na ruskom plyne je tak závislá veľká časť slovenského priemyslu a zisk z predaja ruského plynu do ďalších európskych krajín stále predstavuje významný príjem pre slovenskú ekonomiku.

Zástupcovia slovenských podnikateľov preto varujú pred príliš prehnanými cieľmi či príliš rýchlou transformáciou v oblasti dodávok plynu do EÚ. Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR pomenovali niekoľko rizík, ktoré z plánov EÚ pre slovenský priemysel vyplývajú.

Slovenskí zástupcovia by mali v európskych štruktúrach presadzovať postupné a koordinované ukončenie dovozu plynu z Ruska. Príliš rýchle zníženie dovozu predstavuje cenové riziká a riziká vytvorenia konkurencie medzi priemyslami jednotlivých členských štátov EÚ. Európska komisia pre plán odstihnutia sa od ruského plynu požiadala členské štáty o vytvorenie národných plánov, Slovensko teda môže na európskej úrovni predstavovať transformáciu dodávateľských reťazcov, ktorý bude pre priemyselné podniky prijateľný.

Slovensko by malo taktiež presadzovať európske investície do plynovej infraštruktúry, využívať dostupné finančné schémy a podporovať nadnárodné strategické projekty. Slovenskí zástupcovia by mali presadzovať taktiež rozvoj trhu s plynom, čo by malo pozitívny vplyv na cenotvorbu predávanej komodity.

Vďaka modernizácii plynovodných trás z uplynulých rokov je v súčasnosti možné rozvíjať reverzný tok plynu. V súčasnosti stúpa podiel plynu dodávaného na Slovensko z Českej republiky a Rakúska. Možný potenciál pre krajinu preto môže spočívať v predaji komodity smerom na východ, napríklad zásobovaním Ukrajiny.

7.5 Podpora strategických projektov Európskej únie a účasť v nich

Jednou z najväčších slabín európskeho priemyslu a ekonomiky ako takej je závislosť na strategických surovinách z tretích krajín. Realita pritom nie je taká, že by štáty EÚ niektorými strategickými surovinami nedisponovali. Ide o dôsledok historického vývoja, kedy európske štáty v rámci zvyšovania blahobytu a kvality života obyvateľstva ustupovali od ťažobných projektov, ktoré poškodzovali nielen uvedené socioekonomické ukazovatele, ale aj životné prostredie. Nakupovať suroviny z tretích krajín bolo pre život v európskych štátoch prínosnejšie a často aj lacnejšie.

Situácia sa však hlavne od vypuknutia svetovej pandémie v roku 2020 výrazne zmenila. Ukázalo sa, že v krízových štátoch aj dlhoroční partneri a dodávatelia pristupujú k obmedzeniu až úplnému zastaveniu dodávok. Mnoho z dodávateľských krajín má totiž autoritatívne politické reprezentácie, ktoré v prípade zlých časov neváhajú porušovať medzinárodné dohody, a to vrátane tých obchodných. Strategické suroviny chránia pre domácu spotrebu. Niektoré z dodávateľských štátov začali zásahy do plnenia dodávateľsko-odberateľských kontraktov využívať pre geopolitické ciele, či ako neférový konkurenčný nástroj.

Podľa niektorých dokumentov, z ktorých táto analýza vychádza, vyplýva, že najvhodnejšou reakciou Európskej únie môže byť okrem diverzifikácie dodávateľských reťazcov taktiež posilnenie sebestačnosti spoločného hospodárskeho priestoru v oblasti strategických surovín. Mala by vyvíjať snahy o obnovu, či spustenie strategických projektov v lokalitách, kde by to nemalo závažný dopad na život obyvateľstva. Štáty, na ktorých území by tieto strategické projekty prebiehali, by mali byť európskymi finančnými nástrojmi odškodnené a odmenené.

Slovensko by malo aktívne podporovať projekty, ktoré spadajú pod európsku stratégiu pre kritické suroviny, aby sa minimalizovala závislosť od dodávok z rizikových oblastí. Medzi strategické projekty je potrebné zaradiť aj strategické spolupráce v oblasti vývoja a výroby komponentov potrebných pre priemysel.

Európska komisia schválila 47 strategických projektov zameraných na ťažbu, spracovanie, recykláciu a substitúciu strategických surovín. Medzi ne sú zaradené lítium, nikel, kobalt, grafit, mangán, volfrám, horčík a ďalšie strategické prvky.

Strategické projekty majú Európskej komisii pomôcť dosiahnuť do roku 2030 cieľ zabezpečiť aspoň 10 % ťažby, 40 % spracovania a 25 % recyklácie celkovej spotreby surovín

v EÚ v rámci európskych kapacít. Na projekty je vyčlenených zhruba 22,5 miliardy eur a vďaka strategickému statusu majú výhody zrýchleného povoľovania, či zľahčeného prístupu k ďalším európskym zdrojom. Všetky projekty sú zamerané na suroviny používané v kľúčových technologických oblastiach - elektromobilita, energia, obranný priemysel a letectvo.

Z hľadiska slovenského priemyslu je potrebné podporovať hlavne zabezpečenie prístupu k lítiu, niklu a grafitu. Ide o suroviny, ktoré môžu pomáhať zvýšiť konkurencieschopnosť slovenských batériových a automobilových tovární. Zrýchlené povoľovacie procesy a lepší prístup k európskemu financovaniu môžu pomáhať motivovať zahraničných investorov na Slovensku k navyšovaniu investícií.

Slovenskí zástupcovia by mali na európskej úrovni podporovať aj projekty spracovania strategických surovín, či zhodnocovania odpadov. Dopomohlo by to snahe obmedziť závislosť na dovoze hotových batériových komponentov a vytvorilo nové investičné príležitosti na Slovensku. Podnikateľské prostredie v krajine by mohlo rozvíjať oblasť recyklácie a vývoja batériových článkov.

Slovensko ako krajina so silným postavením obranného priemyslu s významným podielom výroby munície by potrebovalo zvýšiť dodávky prvkov ako volfrám a horčík. Podporilo by to taktiež stabilitu dodávateľského reťazca.

Slovenské inovačné centrá a vedecké pracoviská by zas mohli ťažiť z grantov na výskum a vývoj v oblasti recyklácie a substitúcie, ktoré Európska komisia v rámci prípravy surovinovej politiky pripravuje.

Pre podporu európskych cieľov je vhodné na domácej pôde vyriešiť spoločenské a environmentálne otázky súvisiace s investíciami do surovinových projektov. Zrýchlené povoľovanie môže viesť k nedostatočnej participácii miestnych komunít a environmentálnej záťaži. Je preto nevyhnutné v rámci stratégie šíriť osvetu o prínosoch strategických projektov, citlivo reagovať na možné ekologické problémy a komunikovať s miestnymi komunitami.

Slovensko musí byť v rámci prípravy zoznamu strategických projektov aktívne. Musí predložiť čo najširší zoznam vlastných a detailne pripravených projektov. Malo by taktiež aktívne podporovať strategické projekty v iných krajinách, ktoré by mohli mať väzbu na podporu slovenského priemyslu. Pre zjednodušenie administratívnych procesov by bolo vhodné vytvoriť jednotné kontaktné miesto pre navrhovateľov strategických projektov

a žiadateľov. Jednotné kontaktné miesto by malo nielen poskytovať usmernenia a rady, ale aj aktívne pomáhať k zrýchleniu administratívnych procesov, či zjednodušeniu prístupu k financovaniu.

7.6 Podpora pracovnej migrácie a tvorby kvalifikovanej pracovnej sily

Dlhodobým problémom Slovenska je nedostatok pracovnej sily. S týmto problémom však bojujú aj ďalšie európske štáty, a preto je nevyhnutné pripájať sa k európskym iniciatívam podporujúcim pracovnú migráciu a podporu odborného vzdelávania orientovaného na priemysel.

Slovensko by malo žiadať a využívať európske stimuly pre projekty duálneho vzdelávania, či priamo firemné akadémie.

Súčasná transformácia globálneho hospodárstva vyžaduje hlavne sledovanie trendov v oblasti vývoja umelej inteligencie, automatizácie, či batériových systémov a energetiky. Týmto oblastiam by malo byť venované v podpore vzdelávania prioritné miesto.

Rozvoj odborného vzdelávania a programov rekvalifikácie by mal byť na štátnej aj európskej úrovni podporovaný hlavne so zameraním na automatizáciu, či digitálne technológie. Slovenskí zástupcovia by mali presadzovať medzinárodnú spoluprácu výskumných centier a univerzít, ale aj maximálne možné zdieľanie know-how medzi zástupcami jednotlivých podnikateľských sektorov.

Pre optimalizáciu vzdelávacieho systému je potrebné zaviesť systematické prognózovanie potrieb trhu práce. Dané prognózy je potom možné využiť na stimuly, motiváciu, odmeňovanie a normatívy potrebných oborov v strednom a vysokom školstve.

Slovensko by malo začať využívať európske možnosti podpory mladých talentov a aktívne presadzovať nové podporné mechanizmy. Európa aj Slovensko čelia demografickej kríze, pričom výhľady sa zhodujú na tom, že celá európska populácia v budúcich desiatkach rokov výrazne zostarne. Okrem lákania talentov z tretích krajín je nevyhnutné podporovať domácu mladú populáciu s nadaním pre technické obory a ich schopnosti rozvíjať do maximálnej možnej miery.

Pre to, aby sa mladí ľudia rozhodovali študovať technické a inžinierske obory, je potrebné zvyšovať atraktivitu technického vzdelávania.

Okrem vzdelávania samotného je potrebné podporovať prepojenie vzdelávacieho systému s podnikateľským sektorom tak, aby absolventi po štúdiu plynule prechádzali do zamestnania ideálne v slovenskom hospodárstve, prípadne v priestore Európskej únie.

Slovensko musí viac využívať európske nástroje podpory duálneho vzdelávania a vznik, či rozvoj nadpodnikových vzdelávacích centier. V oblasti terciárneho vzdelávania je potrebné posilňovať spoluprácu vzdelávacích inštitúcií v rámci celej EÚ a zosúladiť štruktúru vysokých škôl so štandardom krajín OECD.

Slovensko by malo aktívnejšie využívať súčasné európske možnosti pre podporu celoživotného vzdelávania a podporovať nové podporné programy.

Zástupcovia Slovenska by mali vyzdvihovať úspešné príklady projektov a absolventov slovenských vysokých škôl, čím by zvyšovali ich atraktivitu. To by malo vplyv na zníženie súčasného odlivu talentovaných ľudí do zahraničia, či zvýšenie náboru študentov z iných členských krajín Únie.

7.7 Predvídateľný a stabilný regulačný rámec

Európsku úniu aj Slovensko zaťažuje prehnaný, príliš početný, komplikovaný a často sa meniaci regulačný rámec. Pre podnikateľský sektor tým vzniká podľa mnohých dokumentov obsiahnutých v tejto analýze hlavná bariéra v súboji s globálnymi konkurentmi. Okrem regulácie samotnej je problémom aj nepredvídateľnosť tvorby regulácií a ich komplikovanosť, čo spôsobuje nadmerné administratívne, byrokratické a iné časové náklady podnikateľov.

Slovenskí zástupcovia by mali na európskej úrovni presadzovať deregulačné opatrenia a pri vytváraní nových regulácií dbať na to, aby boli regulačné nariadenia vytvárané v komunikácii s podnikateľským sektorom jasné, stručné a iba v oblastiach, kde je regulácia nevyhnutná.

Pri vytváraní regulačného prostredia by malo Slovensko presadzovať zavedenie dlhodobých cieľov a stimulov, ktoré zmierňujú jeho dopady, alebo znižujú súvisiace náklady podnikateľov.

Pri tvorbe domácich regulácií je nevyhnutné, aby bola štátna legislatíva plne harmonizovaná s európskymi normami, pričom je dôležité dbať na vyhnutie sa goldplatingu. Zástupcovia Slovenska by preto mali byť aktívni pri procese tvorby regulačného rámca v celom jeho procese od prípravy až po prijatie noriem.

Európska únia by mala zaviesť harmonizované normy v oblasti vstupu na trh. Regulačné bariéry a byrokratická komplikovanosť založenia firmy je v niektorých členských krajinách vrátane Slovenska zbytočnou konkurenčnou nevýhodou, ktorá vedie k odlivu inovatívnych projektov do zahraničia, vrátane tretích krajín.

Pre rast európskeho priemyslu a hospodárstva všeobecne je vhodné odbúravať administratívnu záťaž pri žiadaní a čerpaní eurofondov. Podmienky pre žiadanie a čerpanie eurofondov by mali byť v každej členskej krajine EÚ jednotné. Pri prideľovaní eurofondov by mala byť v každej členskej krajine dôslednejšie uplatňovaná zásada rovnakej intenzity pomoci pre malé, stredné a veľké spoločnosti.

Nadmerná záťaž európskeho priemyslu je viacerými dokumentmi identifikovaná aj v oblasti ESG (environmental, social, governance). Okrem iných negatívnych dopadov vyvoláva nadbytočné náklady európskych podnikateľov v porovnaní s globálnou konkurenciou. Slovenskí zástupcovia by mali na európskej úrovni presadzovať minimalizáciu ESG regulácií.

7.8 Harmonizácia daňovo-odvodových systémov a deregulácia pracovnej legislatívy

Slovenskí zástupcovia by mali byť na európskej úrovni aktívnejší v procese harmonizácie daňovo-odvodových systémov. Súčasný stav vytvára pre slovenský priemysel nevynútené konkurenčné výhody.

Jedno z najvyšších daňovo-odvodových zaťažení v Európskej únii vytvára pre slovenský priemysel nevýhodu v súboji s konkurentmi nielen mimo Únie, ale aj v rámci EÚ. Súčasný proces tvorby európskych politík si kladú za cieľ pracovať na dokončení jednotného trhu. S rešpektom k právu každého štátu vytvárať si vlastné daňovo-odvodové prostredie Európska únia používa ako jeden z nástrojov posilnenia jednotného trhu aj harmonizáciu daňových systémov.

Slovensko by malo byť aktívne pri tvorbe európskych noriem týkajúcich sa harmonizácie daňového prostredia EÚ. Zástupcovia krajiny by mali komunikovať záujmy a potreby slovenského podnikateľského prostredia a následne vytvorené normy na domácej úrovni citlivo aplikovať.

Harmonizácia daňovo-odvodových systémov by mohla postupne znižovať rozdiely medzi daňovo-odvodovými nákladmi podnikateľov v jednotlivých členských krajinách a odstraňovať tak nevýhody slovenského priemyslu.

Akýkoľvek proces týkajúci sa harmonizácie daňovo-odvodových systémov musí v jadre pracovať s cieľom znižovať daňovo-odvodové zaťaženie.

Zodpovedné a výkonné podniky v ekonomike by mali získavať daňovo-odvodové výhody. Zvýhodňované by mali byť aj podniky, ktoré významne prispievajú k dosahovaniu strategických európskych cieľov, napríklad v oblasti dekarbonizácie.

V projekte harmonizácie systémov správcov dane by malo Slovensko aktívne presadzovať zavádzanie minimalistických požiadaviek európskych noriem a následne tieto európske normy citlivo transponovať do slovenskej legislatívy. Slovenskí predstavitelia by mali aktívne pristupovať k jasnej formulácii noriem a týmto zamedzovať prípadnému goldplatingu.

Ruku v ruku s harmonizáciou a znižovaním daňovo-odvodového zaťaženia zamestnávateľov by malo Slovensko aj Európska únia deregulovať pracovnú legislatívu a modernizovať ju. Odstraňovať je vhodné najmä neprehľadné normy v najviac zaťažujúcich oblastiach, medzi ktoré patrí napríklad bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci. Je pritom vhodné sledovať legislatívnu podobu a trendy v najúspešnejších krajinách Únie.

Potrebné je taktiež presadzovať odstránenie prekážok pre cezhraničnú mobilitu pracovnej sily medzi jednotlivými členskými štátmi EÚ. Zjednodušiť je však potrebné taktiež možnosti európskych firiem zamestnávať pracovníkov z tretích krajín. V týchto politikách je taktiež dôležité postupovať jednotne a pripravovať normy, ktoré zharmonizujú možnosti a povinnosti firiem vo všetkých členských krajinách Únie.

Pre vytvorenie modernej európskej a slovenskej pracovnej legislatívy je vhodné taktiež liberalizovať možnosti odmeňovania zamestnancov, či prihliadajúc na digitálne trendy umožňovať hybridné možnosti pracovných úväzkov.

7.9 Podpora digitalizácie, vývoja a inovácií

Kľúčové dokumenty, ktorými sa táto analýza zaoberá, ale aj analýzy ďalších think tankov zdôrazňujú inovačný deficit priemyslu Európskej únie ako jednu z hlavných nevýhod v súboji s globálnou konkurenciou.

Slovenskí zástupcovia by v tejto oblasti mali podporovať opatrenia Európskej komisie, ktoré celiť na zlepšovanie infraštruktúry a širokopásmového pripojenia pre všetkých občanov. Pre podnikateľský sektor je vhodné podporovať digitalizačné stimuly, ale najmä zbytočné regulačné nariadenia.

Pri prijímaní európskych noriem a stratégií je potrebné apelovať na jednoduchosť a jednoznačnosť. To by umožnilo harmonizovanú implementáciu v podnikateľských sektoroch jednotlivých krajín tak, aby sa rýchlosť implementácie digitalizačných opatrení nestávala konkurenčným nástrojom medzi jednotlivými členmi Únie.

Pri európskych finančných stimuloch je vhodné uprednostňovať účelové výdavky pred inštitucionálnymi výdavkami.

Európska únia by mala stanoviť a vymáhať taktiež minimálny podiel verejných výdavkov z celkového hrubého domáceho produktu štátu na podporu aplikovanej vedy a výskumu, či rozvoj výskumnej a inovačnej infraštruktúry. Aktívne krajiny prekročujúce požadované minimá by mohli byť odmeňované motivačnou bonusovou podporou.

Zástupcovia Slovenska by mali na európskej úrovni podporovať taktiež vznik a rozvoj digitalizačných sietí a iných platforiem medzi európskymi univerzitami, či výskumnými inštitúciami.

V spojitosti so snahami oživiť kapitálový trh Únie je vhodné presadzovať taktiež odbúravanie bariér pre vstup rizikového kapitálu do vedy, výskumu a inovácií. Investície do týchto oblastí by mohli byť európskymi inštitúciami bonifikované.

Pre Slovensko je vhodné presadzovať taktiež ochranu duševného vlastníctva vytvoreného na území EÚ a vytvoriť podmienky, v ktorých si budú inovátori istí, že sa im daný projekt oplatí rozvíjať na území Únie. Európska únia sa musí pokúsiť mimoriadne motivovať inovačné projekty strategického významu k tomu, aby zostávali na území Únie.

Slovensko musí na európskej úrovni podporovať projekty transferu inovácií z výskumného prostredia do priemyslu. Krajina by mala presadzovať uprednostňovanie aplikovaného výskumu a vývoja v rámci európskych štrukturálnych fondov.

Vzhľadom k tomu, že dokumenty obsiahnuté v tejto analýze hodnotia konkurencieschopnosť osobitne priemyslu Európskej únie, väčšina návrhov na posilnenie stimulačných mechanizmov aplikovaného výskumu navrhuje zvýšenie podpory hlavne pre inovácie s využitím v priemysle.

Cieľom digitalizácie na európskej úrovni by nemalo byť len podporenie inovácií v priemysle, ale aj odstránenie byrokracie, s ktorou sa podnikatelia stretávajú pri komunikácii

s verejnými inštitúciami. Elektronizácia a digitalizácia by mala byť výrazne podporená aj v procesoch a komunikácii verejných inštitúcií.

Hlavne protrhové think tanky zamerané na liberalizáciu ekonomiky konštatujú vo svojich dokumentoch, že európske dokumenty ako DMA a DSA obmedzujú slobodu na digitálnych trhoch, čo vedie k nižšej konkurencieschopnosti európskych inovátorov v porovnaní s globálnou konkurenciou. Slovenskí zástupcovia by preto mali presadzovať odbúravanie týchto bariér, alebo ich minimalizáciu.

7.10 Posilňovať pozíciu slovenského podnikateľského sektora v európskom legislatívnom procese

Zástupcovia slovenského podnikateľského sektora majú v súčasnom stave vplyv na tvorbu európskej legislatívy hlavne cez celoeurópske sektorové asociácie a komory, či platformy ako BusinessEurope.

Slovensko ako silne priemyselná krajina, vysoko závislá na automobilovom sektore, ktorý je výkladnou skriňou európskeho priemyslu, by však malo častejšie a výraznejšie komunikovať potreby jeho hospodárstva na európskej úrovni. Súčasný stav umožňuje vynechať z legislatívneho procesu na európskej úrovni pripomienkovanie zo strany slovenského priemyslu. Okrem osobných stretnutí a prezentácie analytických dokumentov je pre Slovensko nevyhnutné prednášať prostredníctvom štátnych predstaviteľov pripomienky a požiadavky slovenských podnikateľov už od počiatočných štádií európskeho legislatívneho procesu.

Pre Slovensko je preto dôležité presadzovať celoeurópsky systematický partnerský dialóg pri tvorbe európskej legislatívy s dopadmi na podnikateľské prostredie. Slovenskí predstavitelia by mali na európskej úrovni presadzovať posilnenie pozície podnikateľských asociácií, či vznik nových celoeurópskych podnikateľských združení a think tankov.

Pred kľúčovými hlasovaniami o európskych strategických dokumentoch, či normách by mali zástupcovia Slovenska získať stanovisko zástupcov slovenského podnikateľského prostredia, toto stanovisko na európskej úrovni prezentovať a zohľadňovať ho pri rozhodovaní o hlasovaní.

7.11 Vybudovanie kapitálového trhu

Kapitálové trhy Európskej únie nedokážu plniť svoju úlohu a len obmedzene slúžia ako zdroj financovania pre európske podniky. V tomto, ale aj ďalších funkciách, ktoré majú – ako

je cenová samoregulácia trhu, výrazne zaostávajú za trhmi v Spojených štátoch amerických. Vyvoláva to aj negatívny fenomén – upisovanie európskych strategických podnikov a inovačných firiem na americkej burze – ktoré sa neraz spája aj s presunom aktivít daných firiem do Zámoria.

Viacere dokumenty, ktoré sú obsahovou súčasťou tejto analýzy, označujú vybudovanie kapitálového trhu za kľúčový krok pre posilnenie konkurencieschopnosti európskeho priemyslu. Podnikatelia a inovátori musia mať zjednodušený prístup k financovaniu na trhoch bez nutnosti presúvať aktivity do Zámoria. Samotný kapitálový trh má okrem toho množstvo ďalších pozitívnych vplyvov na ekonomiku ako takú a prispieva k zdravšiemu a férovému konkurenčnému boju aktérov v rámci jednotného trhu.

European Securities and Markets Authority, ale aj ďalšie inštitúcie, združenia a think tanky navrhujú sériu krokov, ktoré je pre vybudovanie kapitálového trhu v EÚ nevyhnutné vykonať. K mnohým z nich by mohlo prispieť aj Slovensko.

EÚ aj Slovensko by mohli zaviesť cenovo efektívne investičné produkty, ktoré by prilákali viac súkromných investorov na kapitálové trhy. Poradenstvo a administratívu pre aktérov kapitálového trhu a záujemcov o vstup naň je potrebné zjednodušiť a zefektívniť.

Slovensko by malo výrazne rozvíjať finančnú gramotnosť aj s apelom na vzdelávanie o investičných nástrojoch a kapitálovom trhu.

Všetky členské štáty Únie vrátane Slovenska by mali vytvoriť atraktívnejšie prostredie pre vstup na verejný kapitálový trh, a to hlavne prostredníctvom znižovania bariér pre IPO, podporou rastových SME trhov a diverzifikáciou nebankového financovania.

Spoločný hospodársky priestor by sa mal zamerať taktiež na rozvoj oblastí ako crowdfunding, rizikový kapitál, či zamestnanecké akcie.

Securities trh by mal prejsť debyrokratizáciou s cieľom znížiť administratívnu záťaž pre štandardné a transparentné pôžičky.

Slovenské regulatorné prostredie by malo byť reformované aj v súlade s nastavením jednotného EU rulebook. Okrem iného by úpravami malo dôjsť k zníženiu fragmentácie právnych predpisov v oblastiach ako účtovníctvo, či konkurzné právo.

Integrácia kapitálových trhov EÚ sa dočeli taktiež spájaním cezhraničných trhových infraštruktúr. Dohľad nad nimi by mal byť presúvaný z inštitúcií jednotlivých členských štátov na európsku autoritu. V tejto súvislosti je nevyhnutná bližšia spolupráca Národnej banky Slovenska a European Securities and Markets Authority.

Kapitálové trhy by mali mať pre prípadné krízy vytvorené flexibilné nástroje ako prechodné zmiernenie pravidiel, či zrýchlenie technických predpisov. Tieto nástroje by mali byť zo štátnych autorít delegované na európsku autoritu.

Trhová kapitalizácia verejných akcií na Slovensku dosiahla podľa posledného údaju z roku 2023 zhruba 1,5 % HDP. Svedčí to o malej veľkosti a fragmentácii kapitálového trhu na Slovensku. Krajina by mala podporiť rast nebankových finančných sprostredkovateľov ako investičné fondy a dôchodkové fondy. Financie domácností je potrebné diverzifikovať aj mimo bankový sektor. Slovensko nemá rozvinuté mimobankové finančné alternatívy ako bondy, fondy, či venture kapitál.

7.12 Dobudovanie jednotného trhu

V dokumentoch, z ktorých táto analýza vychádza, je vidieť veľký prienik pri téme nutnosti dobudovania jednotného trhu. Ten je kľúčový práve pre priemysel krajín ako Slovensko. Celoeurópska ekonomika by sa bez jednotného trhu zmenšila o pätinu a dopady na Slovensko by boli ešte výraznejšie.

Okrem iného sú rozvoj a budovanie jednotného trhu podstatné pre podporu migrácie pracovnej sily a vytvára motivačné prvky pre podnikateľov, ale aj ich zamestnancov. Slovensko a východná a stredná Európa v tejto súvislosti trpia prílišnou a zbytočnou reguláciou v oblasti obchodu a služieb, preto by slovenskí zástupcovia na európskej úrovni mali podporovať dereguláciu a politiky, ktoré podporujú posilnenie jednotného trhu.

Slovenskí zástupcovia by sa v záujme posilnenia jednotného trhu mali zaväzovať k podpore európskych dotačných systémov a obmedzeniu štátnej podpory v jednotlivých krajinách. Rozdielne prístupy a objemy podpory pre jednotlivé priemyselné sektory v jednotlivých členských krajinách totiž vedú k rozdielnym podmienkam pre priemyselné podniky v rôznych členských krajinách.

Slovenskí zástupcovia by mali na európskej úrovni taktiež presadzovať obmedzenie netarifných opatrení, ktoré ovplyvňujú dovoz do Európskej únie. Tento spôsob vplyvu na dovoz má v niektorých sektoroch negatívny vplyv na cenotvorbu produktov.

Odbúranie obchodných bariér je vhodné presadzovať pre celý slovenský priemysel. Obchodné štatistiky totiž preukazujú, že silný jednotný trh a voľné medzinárodné obchodovanie prospeievajú celej slovenskej ekonomike.

Pre posilnenie jednotného trhu by Slovensko malo podporovať presadzovanie európskeho práva. Posilniť a zrýchliť by sa malo harmonizované prijímanie európskych politík v jednotlivých členských krajinách. Dodržiavanie európskeho práva by bolo vhodné rýchlejšie a efektívnejšie vymáhať. Slovensko musí presadzovať aj zrýchlené riešenie právnych sporov medzi subjektami v jednotlivých členských krajinách.

ZÁVER

Európska únia vstupuje do novej éry, v ktorej sa formujú globálne hospodárske, technologické a bezpečnostné vzťahy. Analýza poukazuje na to, že schopnosť Európy udržať si konkurencieschopnosť bude závisieť od jej odhodlania konať strategicky, koordinovane a dlhodobo. Z dokumentov a odporúčaní, na ktorých táto analýza stojí, vyplýva jednoznačný záver: Európa potrebuje zásadnú modernizáciu svojich hospodárskych štruktúr, kapitálových trhov, priemyselnej politiky a inovačných ekosystémov, inak riskuje prepád do druhej ligy svetovej ekonomiky.

Najzásadnejšou výzvou zostáva energetická transformácia. EÚ musí zosúladiť klimatické ambície s hospodárskou realitou a ochranou pracovných miest v energeticky náročných odvetviach. Dekarbonizácia nemôže znamenať deindustrializáciu. Preto sa odporúča spájať ciele zelenej transformácie s podporou výrobných kapacít a výskumu v oblasti nových technológií. Slovensko, ako krajina s vysokým podielom priemyslu, musí obzvlášť dbať na to, aby energetická politika zostala konkurencieschopná – najmä prostredníctvom diverzifikácie zdrojov, znižovania závislosti od dovozu a rozvoja domácej infraštruktúry.

Druhým kľúčovým pilierom je potreba prehĺbiť a zjednotiť vnútorný trh. Fragmentácia pravidiel, odlišné daňové a regulačné rámce či rozdielne úrovne štátnej pomoci oslabujú spoločnú ekonomiku a deformujú hospodársku súťaž. Pre krajiny ako Slovensko, ktoré profitujú z voľného pohybu tovarov, kapitálu a pracovnej sily, je plne funkčný jednotný trh existenčnou podmienkou rastu. Odporúča sa preto presadzovať dereguláciu, zjednodušenie administratívnych procesov a jednotnú implementáciu európskej legislatívy. Európsky trh musí byť nielen jednotný, ale aj odolný voči vonkajším otrasom a protekcionizmu zo strany tretích krajín.

Kapitálové trhy predstavujú ďalšiu oblasť, v ktorej Európa zaostáva. Nedostatok súkromných investícií, slabá mobilizácia úspor domácností a vysoká závislosť od bankového financovania bránia inováciám a rastu. Draghi preto navrhuje vytvorenie jednotného európskeho kapitálového priestoru s jasným regulačným rámcom, ktorý by znížil riziká a zvýšil dostupnosť kapitálu pre malé a stredné podniky. Slovensko by malo podporovať rozvoj nebankových investičných nástrojov, ako sú fondy, dlhopisy či venture kapitál, a posilniť úlohu dôchodkových fondov pri financovaní produktívnych investícií. Efektívne fungujúce kapitálové

trhy sú predpokladom pre rast európskych technologických firiem a rozvoj moderného priemyslu.

Inovačná a technologická medzera oproti USA a Ázii sa stáva kritickým faktorom. Európa síce disponuje kvalitným výskumom, no nedokáže premeniť vedecké poznatky na komerčne úspešné produkty. Analýza zdôrazňuje potrebu prepojiť univerzity, výskumné inštitúcie, startupy a investorov, a vytvárať klastre zamerané na aplikovaný výskum. Investície do umelej inteligencie, polovodičov, kvantových technológií či energetických inovácií musia byť strategické, koordinované a podporené na úrovni celej Únie. Slovenskí zástupcovia by mali presadzovať, aby EÚ zaviedla jasné ciele pre minimálny podiel verejných výdavkov na výskum a vývoj, pričom aktívne krajiny by mali byť motivované bonusovou podporou. Vzdelávanie a rozvoj talentu musia byť pevnou súčasťou tejto stratégie, inak Európa nebude mať ľudský kapitál potrebný na technologickú transformáciu.

Digitalizácia hospodárstva a jednotný rámec pre digitálne služby sú ďalším predpokladom udržateľného rastu. Fragmentovaný digitálny trh, odlišné normy a nejednotná ochrana spotrebiteľa brzdia rozvoj európskych technologických firiem. Odporúča sa preto harmonizovať pravidlá v oblasti dát, konektivity a umelej inteligencie a vytvoriť prostredie, ktoré umožní konsolidáciu operátorov a vznik silných európskych hráčov. Digitálna politika EÚ musí byť postavená na rovnováhe medzi ochranou spotrebiteľa a podporou investícií – bez nej Európa stratí tempo v oblasti 5G, 6G či cloudových služieb.

Zásadnú úlohu v budúcej hospodárskej politike bude zohrávať aj vonkajší rozmer EÚ. Európska ekonomická bezpečnosť musí byť chápaná ako súčasť širšej zahraničnej stratégie. Nová hospodárska diplomacia by mala spájať ekonomické záujmy s ochranou strategických odvetví, diverzifikáciou dodávateľských reťazcov a posilnením partnerstiev s demokratickými krajinami. Zároveň je potrebné rozvíjať „surovinovú diplomáciu“ a spoločné projekty v oblasti kritických surovín, ktoré znížia závislosť na Ázii a posilnia autonómiu Európy.

Na úrovni Slovenska je nevyhnutné, aby sa jeho hospodárska a priemyselná politika zosúladiť s európskymi prioritami, no zároveň reflektovala domáce špecifiká. Slovenský priemysel – najmä automobilový – zostáva vysoko zraniteľný, preto potrebuje jasnú víziu transformácie, ktorá spojí dekarbonizáciu s podporou inovácií, digitalizácie a investícií do výskumu. Slovenskí zástupcovia by mali byť aktívni v tvorbe európskych politík už od ich prípravných fáz a presadzovať záujmy, ktoré posilňujú konkurencieschopnosť regiónu.

Záverom možno konštatovať, že Európa stojí pred nevyhnutnosťou hlbkej reformy svojho ekonomického modelu. Ak má zostať relevantným globálnym hráčom, musí konať ako jeden celok – s jednotným trhom, spoločnou priemyselnou víziou a efektívnym využívaním zdrojov. Potrebuje menej byrokracie, viac investícií, rýchlejšie rozhodovanie a strategickú odvahu. Slovensko má v tomto procese nielen miesto, ale aj zodpovednosť – byť konštruktívnym partnerom pri budovaní silnejšej, inovatívnej a konkurencieschopnej Európskej únie, ktorá dokáže obstáť v novej ére globálnych politických a ekonomických vzťahov.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ADAPT INSTITUTE, CIPE. Transformácia slovenského automobilového priemyslu v novej geo-ekonomickej ére. 2024. Dostupné na: <https://www.adaptinstitute.org/wp-content/uploads/2024/02/Transformacia-slovenskeho-automobiloveho-priemyslu-v-novej-geo-ekonomickej-ere-1.pdf>

BARONE, MARCO LETO. ITI. 2023. Getting the EU AI Act Done: What's Left to Do?. Dostupné na: <https://www.itic.org/news-events/techwonk-blog/getting-the-eu-ai-act-done-whats-left-to-do>

BRUEGEL. Which platforms will be caught by the Digital Markets Act? The 'gatekeeper' dilemma. 2021. Dostupné na: <https://www.bruegel.org/blog-post/which-platforms-will-be-caught-digital-markets-act-gatekeeper-dilemma>

BUSINESSEUROPE. Licence to transform. SWOT analysis of industrial permitting in Europe. 2024. <https://www.buinesseurope.eu/publications/licence-to-transform-swot-analysis-of-industrial-permitting-in-europe-a-buinesseurope-survey/>

CENTER FOR DATA INNOVATION. The EU's AI Act creates regulatory complexity for open-source AI. 2024. Dostupné na: <https://datainnovation.org/2024/03/the-eus-ai-act-creates-regulatory-complexity-for-open-source-ai/>

DIGITAL EUROPE. A milestone agreement, but at what cost? Response to the political deal on the EU AI Act. 2023. Dostupné na: <https://www.digitaleurope.org/news/23173/>

DRAGHI, MARIO. 2024. The future of European competitiveness: Part A, A competitiveness strategy for Europe.

DRAGHI, MARIO. 2024. The future of European competitiveness: Part B, In-depth analysis and recommendations.

EESC The Employers' Group. Unlocking Competitiveness for Shared Prosperity. 2025. Dostupné na: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/unlocking-competitiveness-shared-prosperity>

EPICENTER. Revitalising the Single Market for the next 30 years. 2024. Dostupné na: <https://www.epicenternetwork.eu/publications/market-force/>

EPICENTER. The New European Digital Services Act: Risky for Consumers and Innovation. 2021. Dostupné na: <https://www.epicenternetwork.eu/briefings/the-new-european-digital-services-act-risky-for-consumers-and-innovation-3202/>

EUROPEAN CENTRAL BANK. Economic Bulletin Issue 4, 2024. Dostupné na: <https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/html/eb202404.en.html>

EUROPEAN COMMISSION. 2023. Global Gateway. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en

EUROPEAN COMMISSION. Digital Markets Act (DMA). Dostupné na: https://digital-markets-act.ec.europa.eu/index_en

EUROPEAN COMMISSION. Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Measuring Prevalence and Labour Market Impacts of Occupational Regulation in the EU. 2016. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/20362/attachments/1/translations/en/renditions/native>

EUROPEAN COMMISSION. Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. 2023. European Critical Raw Materials Act. Dostupné na: https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/european-critical-raw-materials-act_en

EUROPEAN COMMISSION. REPowerEU. Dostupné na: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en

EUROPEAN COMMISSION. Selected strategic projects. 2025. Dostupné na: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/critical-raw-materials/strategic-projects-under-crma/selected-projects_en

EUROPEAN COMMISSION. The Digital Services Act. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en

EUROPEAN FINANCING REPORTING ADVISORY GROUP. Cost-benefit analysis of the first set of draft European Sustainability Reporting Standards (ESRS). 2022. Dostupné na:

<https://www.efrag.org/sites/default/files/sites/webpublishing/SiteAssets/05%20EFRAGs%20Cover%20Letter%20on%20the%20Cost-benefit%20analysis.pdf>

EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE. Increasing European added value in an age of global challenges Mapping the cost of non-Europe. 2023. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734690/EPRS_STU\(2023\)734690_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/734690/EPRS_STU(2023)734690_EN.pdf)

EUROPEAN PARLIAMENTARY RESEARCH SERVICE. Understanding non-tariff barriers in the single market. 2017. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2017\)608747](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2017)608747)

EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY. 2024. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU.

EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY. Building More Effective and Attractive Capital Markets in the EU. 2024. Dostupné na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2024-05/ESMA24-450544452-2130_Position_paper_Building_more_effective_and_attractive_capital_markets_in_the_EU.pdf

EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY. The European sustainable debt market – do issuers benefit from an ESG pricing effect? 2023. Dostupné na: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-10/ESMA50-524821-2938_The_European_sustainable_debt_market_-_do_issuers_benefit_from_an_ESG_pricing_effect_0.pdf

INFORMATION TECHNOLOGY AND INNOVATION FOUNDATION. The Digital Markets Act: European precautionary antitrust. 2021. Dostupné na: <https://www2.itif.org/2021-digital-markets-act-executive-summary.pdf>

JAN IN 'T VELD. European Commission. The economic benefits of the EU Single Market in goods and services. 2019. Dostupné na: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2019-02/dp094_en.pdf

Konkurencieschopné Slovensko. 2025. Republiková únia zamestnávateľov. Dostupné na: <https://www.ruzsr.sk/media/dc7b9b9d-cc83-4105-8055-ea53d28488e2.pdf>

LETTA, ENRICO. 2024. Much more than a market – Speed, Security, Solidarity

LEYEN, URSULA VON DER. 2024. Europe's Choice: Political guidelines for the next European Commission 2024–2029.

Maintaining the status quo and fostering competition among platforms would better serve the platform workers and consumers. 2022. Dostupné na: <https://www.llri.lt/wp-content/uploads/2022/02/1-position-paper-on-platform-work-FINAL.pdf>

REPUBLIKOVÁ ÚNIA ZAMESTNÁVATEĽOV. Lepšia ochrana záujmov firiem a podnikateľov v procese tvorby, schvaľovania a implementácie. 2024

SDU Center for Energy Informatics, Maersk Mc-Kinney Moller Institute, The Faculty of Engineering, University of Southern Denmark. Impact of EU Laws on the Adoption of AI and IoT in Advanced Building Energy Management Systems: A Review of Regulatory Barriers, Technological Challenges, and Economic Opportunities. 2025. Dostupné na: <https://www.mdpi.com/2075-5309/15/13/2160>

SITA. Zástupcovia priemyslu varujú pred dôsledkami odstihnutia Slovenska od ruského plynu, žiadajú dôkladnú analýzu a kompenzácie. 2025. Dostupné na: <https://sita.sk/venergetike/zastupcovia-priemyslu-varuju-pred-dosledkami-odstihnutia-slovenska-od-ruskeho-plynu-ziadaju-dokladnu-analyzu-a-kompenzacie/>

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA PRE ELEKTROMOBILITU. Úvod do Draghiho stratégie konkurencieschopnosti pre Európu. 2024 Dostupné na: <https://seva.sk/draghi-konkurencieschopnost-eu/>

SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY ČESKÉ REPUBLIKY. Priority českého byznysu v EU. 2025. Dostupné na: <https://www.spcr.cz/prioritybyznysu>

Zamestnávateľia pripravili odporúčania pre novú priemyselnú politiku EÚ. CEEI – Central and Eastern European Initiative. 2025. Dostupné na: <https://www.ruzsr.sk/sk/article/zamestnavatelia-pripravili-odporucania-pre-novu-priemyselnu-politiku-eu/>

ZHANG, L., SHENG, Z., AND GUO, Y. The effects of equity financing and debt financing on technological innovation: Evidence from developed countries. 2019. Dostupné na:

Spolufinancovaný
Európskou úniou

PROGRAM
SLOVENSKO

ALIANCIA
SEKTOROVÝCH RÁD

[https://www.researchgate.net/publication/383799902_The_Impact_of_Equity_Financing_o
n_Financial_Performance_Evidence_from_Jordan](https://www.researchgate.net/publication/383799902_The_Impact_of_Equity_Financing_on_Financial_Performance_Evidence_from_Jordan)